

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

ISSN 1512-660-9

9 771512 660006

1-2

Sarajevo

januar-februar 2014.

VOL. LXXVI • Str. 1-216

U ovom broju pišu:

Ramiz Joldić • Enes Karić • Abdulaziz Hodović • Haso Popara •
Suadin Strašević • Jusuf Džafić • Jusuf Ramić • Almir Hadžić •
Ahmed Hatunić • Mina Kujović • Rešit Haylamat

| Sadržaj

Hutba

7 - 16 Ramiz Joldić • Vrijednost znanja sa stanovišta islama

Aktuelne teme

17 - 40 Enes Karić • Savremeno islamsko mišljenje i odnos prema Martinu Lutheru i protestantizmu

41 - 58 Abdulaziz Hodović • Savremene krize mladih

Kulturna baština

59 - 70 hfz. Haso Popara • Ko je i kada podigao današnju zgradu Kabe u Mekki?

71 - 80 Dr. sc. Suadin Strašević • Drvena džamija u Priluku

Iz muslimanske prošlosti

81 - 94 Jusuf Džafić • Prijevod jednog izvješća o Ahmed-paši Džezzeru Bošnjaku

Prošlost, sadašnjost, budućnost

95 - 106 Prof. dr. Jusuf Ramić • Oslobođeni robovi (mevali) i njihov položaj u ranom muslimanskom društvu

Osvrti

107 - 120 Mr. Almir Hadžić • Reformistička uloga Glasnika u periodu socijalističke Jugoslavije

Paralele

121 - 130 Ahmed Hatunić • Društveno-politički angažman žene u fetvama Jusufa Karadavija i Atije Sakra

Prikazi

131 - 136 Mina Kujović • Jusuf Mulić: *Muslimanske vjerske škole sarajevskih vakifa (1457-1952)*, Sarajevo, 2013, str. 271.

Pozajmljeni stubci

137 - 146 Rešit Haylamat • Koliko je godina imala Aiša, r.a., kada se udala za Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Službeni dio

147 - 170 Aktivnosti Rijaseta

171 - 215 Dekreti

فهرست

خطب الجمعة

١٦ - ٧ رامز يولديتش: أهمية العلم من وجهة النظر الإسلامي

موضوعات راهنة

٤٠ - ١٧ أنس كاريش: الفكر الإسلامي المعاصر والنظرة إلى مارتن لوتر والبروتستانتية

٥٨ - ٤١ عبد العزيز هودوفيتش: أزمات الشباب المعاصرة

تراث ثقافي

٧٠ - ٥٩ حاسو بوبارا: من الذي شيد المبني الحالي للكعبة ومتى تم تشييده

٨٠ - ٧١ ساؤدين ستراشفيتش: المسجد الخشبي في بريلوك

من ماضي المسلمين

٩٤ - ٨١ يوسف جافيتش: ترجمة خبر من أخبار أحمد باشا الجزار البوشنايي

الماضي، الحاضر، المستقبل

١٠٦ - ٩٥ يوسف راميتش: العبيد العتق (الموالي) ووضعيتهم في المجتمع الإسلامي المبكر

اللمحات

١٢٠ - ١٠٧ م. أمير حجيتش: الدور الإصلاحية لمجلة «البلاغ» في فترة يوغسلافيا الاشتراكية

النظائر

١٣٠ - ١٣١ **أحمد هاتونيتش** : التوظيف الاجتماعي السياسي للمرأة في فتاوى يوسف القرضاوي وعطية صقر

تقديم الكتب

١٣٦ - ١٣١ **مينا كويوفيتش** : يوسف موليتش: المدارس الدينية الإسلامية لواقفي سرايفو، سرايفو، ٢٠١٣م، ٢٧١ صفحة

مقتطفات

١٣٧ - ١٤٦ **رشيد هايلامات** : كم كان عمر عائشة رضي الله عنها حين زواجها برسول الله صلى الله عليه وسلم

١٤٧ - ٢١٥ **رسميات**

| Contents

Khutba

- 7 - 16   Ramiz Joldic • The Value of Knowledge from the
Point of View of Islam

Current Themes

- 17 - 40   Enes Karic • Contemporary Islamic Thought and Its
Relation to Martin Luther and Protestantism
- 41 - 58   Abdulaziz Hodovic • Contemporary Crises of Youth

Cultural Heritage

- 59 - 70   Haso Popara • Who and when has Erected Present-day
Building of the Ka'ba in Mecca?
- 71 - 80   Dr. Sc. Saudin Strasevic • The Wooden Mosque in Priluk

From The Muslim Past

- 81 - 94   Jusuf Dzafic • Translations of one report on Ahmed Pasha Jazzar
Bosniak

Past, Present, Future

95 - 106 Prof. Dr. Jusuf Ramic • Freed Slaves and their Status in a Society

Views

107 - 120 Mr. Almir Hadzic • Reformist Role of the Herald in the Period of Socialist Yugoslavia

Parallels

121 - 130 Ahmed Hatunic • Socio-political involvement of women in fatwas of Jusuf Qaradawi and Atiyye Sakr

Reviews

131 - 136 Mina Kujovic • Jusuf Mulic: Muslim religious schools built by Sarajevo waqifs (1457-1952), Sarajevo, 2013. Pages: 271.

Lent Columns

137 - 146 Reshit Haylamat • How old was Aisha r. a. when she married the Prophet s.a.w.s.

Official Part

147 - 170 Activities of the Riyasat

171 - 215 Decrees

Vrijednost znanja sa stanovišta islama

Ramiz Joldić

imam u Medžlisu Islamske zajednice Srebrenik
ramizjoldic@hotmail.com

Sažetak

U ovom radu se govori o vrijednosti znanja sa stanovišta islama. Koji pažnju islam poklanja znanju najbolje nam govori podatak da je riječ "nauka" u Kur'anu spomenuta 80 puta. Dok su muslimani živjeli po načelima islama, dok su živjeli po prvom ajetu koji je objavljen Poslaniku, a koji je ujedno i prvi imperativ kur'anske objave, koji glasi: "Uči" - bili su svijetla vodilja cijelome svijetu, i to u svakom pogledu. Kada je riječ o hadisima koji govore o vrijednosti znanja, većina hadiskih djela u svom sadržaju ima jedno poglavlje o znanju.

U znanju je sreća i napredak, makar uz njega bilo malo imetka, jer pomoću njega znamo vrijednost imetka, ili bilo čega drugog. Pomoću njega prepoznavamo šta je haram, a šta halal, na osnovu njega pravilno postupamo u činjenju ibadeta i shvatamo suštinu ibadeta i robovanja Gospodaru, dž.š. Kada bi npr., ispitao stanje onih kojima je dato znanje, mada malo imaju imetka, vidio bi da je većina njih zadovoljna onim što imaju. A kada bi ispitao stanje neznalica, iako posjeduju mnogo, vidio bi da većina njih nije zadovoljna onim što ima.

Svrha ovog rada je ukazati na značaj znanja u islamu, kako bismo postakli na sticanje i usvajanje znanja, jer je to garant sreće i na ovom i na onom svijetu. Zatim, da nam znanje ne bude samo prikupljanje informacija, nego da bude naša vodilja u našem svakodnevnom djelovanju.

Ključne riječi: znanje, vrijednost, prednost, korist, kvalitet, uvjet

Uvod

Znanje i traganje za njim u islamu imaju centralnu poziciju. Mnogo je toga što svjedoči u prilog ovoj tvrdnji. I prve riječi objavljene u Kur'anu upravo su bile:

*Uči u ime svoga Gospodara koji stvara!*¹

Nije slučajno pa je ovo prva objava, jer bilo kojoj čovjekovoj aktivnosti mora prethoditi znanje. Muhammed, a.s., kaže:

“Znanje je na prvom mjestu, a djela ga slijede.”²

Mnogobrojni su i hadisi koji podstiču na traganje za znanjem. Muslimani su od ranog doba, vođeni kur'anskim i hadiskim podsticajima, stjecali i prenosili znanja, razvijajući mnoštvo naučnih disciplina, ali i kompleksnu metodologiju i mehanizme transmisije.

Cilj ovog rada je prezentovati vrijednost znanja sa stanovišta islama, koju ulogu znanje ima u islamu, koje je to korisno znanje, o obavezi traženja znanja svakog muslimana, kao i o tome da je znanje preduvjet ispravnosti djela.

Vrijednost znanja

Na osnovu znanja se cijeni vrijednost bilo čega ili bilo koga, pa i samog znanja. Vrijednost znanja mogu nijekati samo oni koji su u zabludi i koji su neznalice, a njegovu vrijednost poznaju samo razboriti. Koliko li je samo niskih koje je znanje uzdiglo, a koliko samo uvaženih koje je neznanje unizilo! Kako da bogati neznalica bude sretan kada ga neznanje unižava? Ili, kako će siroti učenjak biti nesretan kada ga znanje uzdiže?

Allah Uzvišeni u Kur'anu kaže: *Allah uzdiže na visoke stepene između vas one koji vjeruju i one kojima je dato znanje, a Allah zna šta vi radite.*³

Pošto je znanje osnov naprednog života ljudi na ovom i sreće na budućem svijetu islam mu poklanja posebnu pažnju. Iz ovog ajeta vidimo da će Allah na visoke stepene uzdići one koji u Njega vjeruju kao i one koji su učeni. Allah će ih uzdići na visoke stepene časti ovoga i onoga svijeta te će ih nagraditi većim položajima nego druge.

---

1. Kur'an, 96:1.

2. Jusuf el-Karadavi, *Poslanik, s.a.v.s., i nauka*, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, 2005., str. 23.

3. Kur'an, 58:11.

U drugom ajetu Allah kaže: *On daruje znanje onome kome On hoće, a onaj kome je dato znanje dato mu je ogromno dobro.* ⁴

Dalje kaže: *Reci: Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!* ⁵

Takođe kaže: *A Allaha se boje od robova Njegovih - učeni.* ⁶

Mnogo je hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji govore o vrijednosti nauke i položaju koji kod Allaha, dž.š., i ljudi zauzimaju naučnici i na ovom i na budućem svijetu. Ti hadisi uzdižu naučnike na visok nivo, do koga se ne stiže nogom niti krilima, nego samo i jedino znanjem. ⁷

Najveća blagodat kojom može čovjek biti počašćen jeste znanje. U tom smislu Poslanik, a.s., kaže: "Kome Bog hoće dobro, naputi ga da shvati propise o vjeri." ⁸

S obzirom da je znanje najveća blagodat, a znanje je došlo preko Allahovih poslanika, naš Vjerovjesnik, a.s., kaže: "Učenjaci su nasljednici Božijih poslanika." ⁹

Onaj koji traga za znanjem u ime Allaha, dž.š., je na Allahovom putu, i putu koji vodi ka Džennetu, i za njega traže oprosta i oni na nebesima i oni na Zemlji. Resulullah, a.s., kaže: „Ko krene na put u namjeri da traži nauku, on je na Allahovom putu sve dok se ne vrati.” ¹⁰

A u drugom hadisu Poslanik, a.s., kaže:

“Ko krene putem tražeći na njemu nauku, Allah će mu olakšati put u Džennet. I zaista meleki podmeću svoja krila onome koji traži nauku iz zadovoljstva s onim što on radi. Zaista za učenog oprost traže (istigfar čine) ko je na nebesima i na Zemlji, pa čak i ribe u vodi. Prednost učenog (alima) nad pobožnim je kao prednost Mjeseca u odnosu na druge zvijezde. Učenjaci su zaista nasljednici vjerovjesnika, a vjerovjesnici nisu ostavili u nasljedstvo ni dinare ni dirheme, nego su ostavili u nasljedstvo nauku, pa ko je uzme, uzeo je obilan dio.” ¹¹

4. Kur'an, 2:269

5. Ibidem, 39:9

6. Ibidem, 35:28

7. Jusuf el-Karadavi, *Poslanik, s.a.v.s., i nauka*, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, 2005., str. 11.

8. *Sahihu-l-Buhari*, Behram-begova medresa u Tuzli, Tuzla, 1994., knjiga 1. str. 101.

9. Ahmed Mehmedović, *Tako je govorio Muhammed Resulullah*, DP Grafičar Tuzla, 1991., str. 55

10. Ibidem.

11. Muhammed Mustafa el-E'azami, *Rijadu-s-salihin*, Et-Takva, Travnik, 1994., str. 179.

Govoreći o tome ko su najbolji njegovi sljedbenici Muhammed, a.s., kaže:

“Najbolji među mojim sljedbenicima su učenjaci, a među njima su najbolji oni koji su u milosti najširokogrudniji. Pazite, Allah će oprostiti učenjaku četrdeset grijeha prije nego nezalici samo jedan grijeh...”¹²

Znanje je vrednije od imetka

Da je znanje vrednije od imetka najbolje nam govori Alija, r.a. ‘Kumejl b. Zijad en-Neha’i pripovijeda: “Jednom prilikom me je Ali b. Ebu Talib, r.a., uzeo za ruku i poveo prema pustinji. Kada je izašao u pustinju, duboko je uzdahnuo i rekao mi: ‘Kumejl b. Zijade, srca su posude. Najbolja su ona u koja najviše može stati. Zapamti što ću ti reći! Tri su vrste ljudi: učenjak pronikao u vjerske znanosti, učenik koji traga za putem spasa i pokvareni ološ koji se povodi za svim i svakim i povinuje svakom vjetru koji puhne. Ove posljednje niti je obasjalo svjetlo znanja, niti su se oslonili na koga snažnog. Znanje je bolje od imetka. Znanje čuva tebe, a ti čuvaš imetak. Sve što se više troši (a po drugoj verziji: “primjenjuje”), znanja je sve više, a imetka sve manje. Znanje je sudija, a imetak osuđenik. Ljubav prema znanju je vjera koja se ispovijeda. Znanje učenjaku omogućava da mu se, još u životu, drugi pokoravaju i da ga poslije smrti lijepim spominju, za razliku od imetka, čija djelotvornost prestaje, čim ga nestane. Čuvari imetka umiru još dok su živi, a učenjaci ostaju dok je i vijeka i vremena, oči ih ne vide, ali se njihove izreke u srcima nose. Evo, ovdje je znanje (pokazavši rukom na svoja prsa). Da sam bar našao nekoga kome bih pokazao i prenio, nego sam našao: ili oštroumna koji brzo shvaća, ali je nepouzdan, jer vjeru zloupotrebljava za sticanje dunjaluka, zaklanja se iza Allahovih dokaza protiv Njegovih prijatelja i služi Allahovim blagodatima u uznemiravanju Njegovih robova; ili na riječima predana onima koji su na strani istine, ali pri sebi nema bistrine i pronicljivosti, pa mu, i zbog najmanje sumnje, u srcu ponikne podozrenje - tako da ni jedan od ove dvojice nije podoban (da ponese znanje); ili odana naslađivanju i prepuštena strastima i uživanju; ili zavedena

12. Ahmed Mehmedović, *Tako je govorio Muhammed Resulullah*, DP Grafičar Tuzla, 1999., str. 55.

skupljanjem i gomilanjem imetka, te ni oni nisu dostojni da pozivaju u vjeru, jer su najsličniji stoci na paši. Zato i znanje umire, sa smrću onih koji ga nose.“¹³

U jednoj predaji stoji: “Učenjaci u Basri su se razišli u mišljenju. Jedni su govorili da je znanje bolje i vrednije od imetka, a drugi su rekli da je imetak bolji od znanja. Poslali su glasnika Ibn Abbasu, r.a., s pitanjem ko je upravu. Ibn Abbas im je odgovorio: ‘Znanje je bolje i vrednije.’ Glasnik upita: ‘Ako budu tražili dokaz za tvoju tvrdnju, šta da im odgovorim?’ On reče: ‘Reci im: Znanje je nasljedstvo vjerovjesnika, a imetak je nasljedstvo faraona. Znanje te čuva i pazi, a ti čuvaš i paziš imetak. Allah neće dati znanje nikome, osim onih koje voli, a imetak daje onima koje voli, a i onima koje ne voli, čak više daje imetak onima koje ne voli.’“¹⁴

Prednost znanja nad ibadetom

Ibadet koji nije praćen znanjem jeste poput zgrade bez temelja. Znanje je to na osnovu čega postajemo svjesni dijelova ibadeta, njegovih uvjeta, pravila i skrivenih tajni, a ukazuje nam i na ono što ibadet čini ispravnim, odnosno neispravnim, te na ono što ga čini potpunim, odnosno nepotpunim. Znanje je to koje čini čovjeka svjesnim značaja djela i postupaka, što mu omogućava da uspješno razlikuje ono što je obavezno od onoga što je neobavezno, ono što je značajno od onoga što je beznačajno, ono što je glavno od onoga što je sporedno. Ono ne pretpostavlja ono što je neobavezno onome što je obavezno, ono što je beznačajno onome što je značajno, niti odbacuje ono što je glavno zbog onoga što je sporedno. U tom smislu stari su kazali: “Allah, dž.š., ne prihvata ono što je neobavezno dok ne izvršite ono što je obavezno.”¹⁵

Korisno (kvalitetno) znanje

Nema nikakve sumnje da je najznačajnija među svim naukama nauka o vjeri, koja pomaže čovjeku da spozna sebe i svog Gospodara, da otkrije Pravi put i njime stremi ka svome cilju, te da spozna svoja prava i oba-

13. Ahmed Ferid, *Bistro more pobožnosti i suptilnosti*, Aktivna islamska omladina, Zenica, 1999., str. 32.

14. Ebu Lejs es-Semerkandi, *Upozorenje nemarnim*, Behram-begova medresa u Tuzli, Tuzla, 2006., str. 271.

15. Jusuf el-Karadavi, *Poslanik, s.a.v.s., i nauka*, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, 2005., str. 31.

veze. Na drugom mjestu se nalaze sve one nauke koje otkrivaju ljudima istinu, vode ih dobru, donose im korist i otklanjaju štetu.¹⁶

Najuzvišnije znanosti su one koje te približavaju uzvišenom Gospodaru i Stvoritelju i koje ti pomažu da stekneš Njegovo zadovoljstvo. Uspoređuj svoj imetak i zdravlje sa onim koji je u tome iza tebe, a uspoređuj svoje vjerovanje, znanje i vrline sa onim koji je u njima ispred tebe.¹⁷

Izučavanje svjetovnih nauka poput medicine, astronomije, fizike itd., je velika potreba u svakom vremenu i prostoru. Stoga su islamski učenjaci (poput imama Nevevija, imama El-Gazalija i drugih) izučavanje ovih nauka svrstali u kolektivnu obavezu muslimana (farz kifaje). To znači da je jedan dio muslimana obavezan izučavati i specijalizirati se u ovim naukama koje su ljudima potrebne i bez kojih bi bila ugrožena njihova egzistencija. U suprotnom, svi će biti grješni i odgovorni pred Allahom, dželle šanuhu, zbog ostavljanja i neizučavanja zajedničke im obaveze.

Svako dobro djelo može se pretvoriti u svoju suprotnost, pa tako i stjecanje znanja. Zato znanje treba stjecati u ime Allaha, dž.š., jer bilo koje znanje koje se stječe radi ugleda, časti, diplome, prestiža itd., a ne u ime Allaha, dž.š., nema nikakvu vrijednost kod Allaha, dž.š., i takvo znanje će biti otežavajuća okolnost sutra na Sudnjem danu za onoga ko ga je iz tih razloga stjecao. Zato je veoma bitno da čovjek stječe znanje u ime Gospodara svoga. Resulullah, a.s., kaže: "Ne stječite znanje da biste se pred ulemom isticali, sa slaboumnima raspravljali, i da bi se ljudi vama okretali! Ko tako bude postupao, pa u vatri će da završi."¹⁸

Znanje mora djelovati na čovjeka, utjecati na njegovo ponašanje i ličnost, pomoći mu da izgradi plemenitost. Musliman je dužan da se osposobi za život u vremenu u kojem živi. Zato treba iskoristiti svaki mogući trenutak za stjecanje korisnog znanja, kako bi bili korisni i sebi i drugima.

Znanje nema nikakvu vrijednost ako se djela ne usklade sa njim tj., ako se ne radi po onome što se zna jer kaže Muhammed, a.s.: "Najtežu

16. Jusuf el-Karadavi, *Poslanik, s.a.v.s. i nauka*, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, 2005., str. 11.

17. Ibn Hazm el-Endelusi, *Liječenje duša*, Islamski centar Mannheim, Sarajevo, 1997., str. 19.

18. Ebu Hamid el-Gazali, *Preporod islamskih nauka*, Bookline d.o.o., Sarajevo, 2004., knjiga 1. str. 181.

će kaznu na Sudnjem danu iskusiti učenjak kome Allah nije dao da se o njega okoristi.”¹⁹

Dalje kaže Poslanik, a.s.: “Čovjek neće biti učenjak sve dok po znanju svome ne bude radio.”²⁰

Svijest da nešto činimo u ime Allaha štiti nas i druge od štete. Nauka čovjeku treba biti oružje protiv zla. Poslanik, a.s., je rekao: “Jedan jedini učenjak je jači u borbi protiv šejtana od hiljadu asketa (pobožnjaka, koji nisu učenjaci).”²¹

Musliman izučava sva korisna znanja koja će pomoći njemu i njegovoj zajednici. On je dužan da ono što nauči prenese na druge. Poslanik je rekao: “Ko god krije neko znanje od nekoga koji ga traži, imat će za kaznu vatrenu uzdu u ustima na dan Posljednjeg suda.”²²

Korisno (kvalitetno) znanje je ono koje se prvenstveno stječe u ime Allaha, dž.š., koje pozitivno promijeni svoga nosioca tj., odgaja ga pa on po njemu djeluje, i koje se prenosi drugima. Jer, znanje dobija vrijednost tek onda kada se prenese na druge. Danas imamo u našoj domovini mnogo ustanova koje se bave odgojem i obrazovanjem naše mladeži, ali nažalost u njima ima veoma malo odgoja, što nam pokazuje veliki broj delikvenata po školama. Obrazovanje se svelo na puko teoretisanje, dok je zapostavljena odgojna komponenta, a to je svakako jedan od uzroka ovakvog stanja u našem obrazovanju.

Traženje znanja je obaveza svakom muslimanu

Traganje za znanjem nije dužnost samo onih koji se specijalno odluče na taj put, nego obaveza svakog muslimana, a na osnovu hadisa u kojem Muhammed, a.s., kaže: “Traženje znanja je farz (stroga obaveza) svakom muslimanu.”²³

Takođe kaže Poslanik, a.s.: “Tragajte za znanjem, makar u Kini.”²⁴

---

19. Ebu Hamid el-Gazali, *Preporod islamskih nauka*, Bookline d.o.o., Sarajevo, 2004., knjiga 1., str. 179.

20. Ibidem, 243.

21. Ahmed Mehmedović, *Tako je govorio Muhammed Resulullah*, DP Grafičar Tuzla, 1991., str. 56.

22. Ibidem.

23. Ebu Hamid el-Gazali, *Preporod islamskih nauka*, Bookline d.o.o., Sarajevo, 2004., knjiga 1., str. 53.

24. Ibidem.

Znanje je farz svakom muslimanu. Ovo je najbolji pokazatelj vrijednosti znanja sa stanovišta islama, i raskrsnica na kojoj se islam odvaja od ostalih religija koje kažu da se znanje i um nemaju pravo miješati u vjeru kad se u njoj naiđe na neki problem. U fikhu, farz je propis čije izvršenje donosi nagradu, a neizvršenje - kaznu. Dakle, Poslanik, a.s., poručuje da nestjecanje znanja donosi kaznu muslimanima. Oni koji pred sobom zatvore vrata znanja s druge strane im se otvaraju vrata patnje.

Musliman je dužan da se osposobi za život u vremenu u kojem živi. Veoma je važno da musliman danas upozna i tehniku koja mu pomaže u stjecanju znanja. Od svake nauke treba izabrati ono najbolje i imati velike ambicije u stjecanju znanja.

Znanje je uvjet za ispravnost djela

Znanje je uvjet za ispravnost djela. Imam Buharija u svome *Sahihu* veli: "Znanje prije riječi i djela", shodno riječima Uzvišenoga: *Znaj da nema boga osim Allaha.*²⁵

Dakle, čovjek prvo mora naučiti i znati da bi mu Allah primio djela koja čini.

Iz ovoga proizlazi da je znanje neophodni preduvjet da bi djelo bilo valjano i u skladu s Allahovim propisima koje ga čine ispravnim bez obzira da li se radi o odnosu prema Allahu, dž.š., ili odnosu prema drugim ljudima.²⁶

Takođe, ni ibadet neće biti ispravan od onoga koji ne poznaje šta su uvjeti ibadeta, njegove osnove i postupke koje zahtijeva. Da bi klanjao, prvo moraš znati uvjete za namaz, moraš abdestiti, zatim poznavati sve ruknove namaza, da bi ga u potpunosti ispravno izvršio, a samo ispravno obavljen namaz će biti primljen kod Allaha, dž.š.

Zaključak

Jedan od najvećih razloga zašto su muslimani stagnirali je neznanje, jer dok su se muslimani vodili kur'anskim i hadiskim podsticajima u stjecanju znanja bili su faktor koji je utjecao na svjetska dešavanja, a kada

---

25. Kur'an, 47:19.

26. Jusuf el- Karadavi, *Poslanik, s.a.v.s., i nauka*, Medžlis Islamske zajednice Sanski Most, 2005., str. 31.

su zapostavili imperativ Kur'ana pali su na nivo na kojem su sada. Ukoliko pogledamo u svijetle stranice islamske historije, vidjet ćemo da su muslimani prednjačili i udarili temelje mnogim svjetovnim i egzaktnim naukama koje su ostali preuzeli kasnije i time ostvarili vođstvo. A danas su sinonim za nešto što je zaostalo, nazadno, nerazvijeno, neobrazovano itd.

Danas su muslimani na međunarodnom planu bezutjecajni, skoro da ne utječu ni na kakvu svjetsku odluku, niti se za šta pitaju. A u srednjem vijeku su bili vodeća sila u naučnom, kulturnom, političkom i svakom drugom smislu. Danas nas ima mnogo, ali naš utjecaj na savremena dešavanja je skoro neznatan. Šta je razlog takvog stanja?

Razlog je taj što su muslimani izgubili sposobnost da proizvode znanje. Razlog je to što smo zanemarili prvi imperativ od Allaha, a to je stjecanje znanja. U cijelom muslimanskom svijetu od 57 zemalja postoji samo 500 univerziteta dok u SAD ima 5758, a u Indiji ima 8407 univerziteta. Žalosno je što nijedan islamski fakultet nije na top listi 500 najboljih i najprestižnijih univerziteta. Pismenost u kršćanskom svijetu je 90% dok je u muslimanskom svijetu 40%. U petnaest glavnih zemalja sa kršćanskom većinom pismenost je 100%, dok ni u jednoj islamskoj zemlji pismenost nije dostigla taj nivo. U zapadnoevropskim zemljama 98% djece dobiva osnovno obrazovanje dok u islamskim zemljama tek 50% djece završi osnovnu školu. Dok zapadnoevropske zemlje odvajaju za obrazovanje 5% nacionalnog dohotka dotle u islamskom svijetu se odvaja samo 0,2%.²⁷

Ovi podaci ne treba da nas obeshrabre, nego naprotiv trebaju da nam otvore oči kako bismo spoznali gdje leži problem islamskog svijeta, te da nas motiviše da se više okrenemo nauci i stjecanju znanja.

---

27. Bilal Hodžić, *Bože, povećaj mi znanje*, na sajtu: www.ikculm.de/HUTBE.htm. Očitano: 27.06. 2009.

أهمية العلم من وجهة النظر الإسلامي

تتناول هذه المقالة أهمية العلم من وجهة النظر الإسلامي. إن من أفضل الإشارات إلى مبلغ الاهتمام الذي يخصصه الإسلام للعلم أن كلمة «العلم» قد ورد ذكرها في القرآن الكريم ثمانين مرة. ويشير المؤلف في هذه المقالة إلى أن المسلمين، طالما كانوا يعيشون وفقاً لمبادئ الإسلام ووفقاً للآية القرآنية «اقرأ باسم ربك الذي خلق» وهي أول آية منزلة على نبينا محمد صلى الله عليه وسلم، كانوا منااراً لامعا للبشرية بأسرها وذلك بكل معنى وبكل اعتبار.

إن الغرض من الإشارة إلى أهمية العلم في الإسلام تحريض المسلمين على كسبه والذي هو سبب فلاح الإنسان في الدنيا والآخرة كليهما.

The Value of Knowledge from the Point of View of Islam

By Ramiz Joldic

This paper discusses the value of knowledge from the point of view of Islam. The best illustration how serious Islam is about knowledge is the fact that word “knowledge” is mentioned in the Qur’an 80 times. The author points out that Muslims, while living in accordance with the principles of Islam and the first verse of the Qur’anic revelation, which was also its first imperative revealed to the Prophet, which reads “Learn!”, were the guiding light to all mankind in every respect.

The purpose of this paper is to emphasize the importance of knowledge in Islam in order to encourage the acquisition of knowledge and learning because it is a guarantee of happiness in this world and the hereafter.

Savremeno islamsko mišljenje i odnos prema Martinu Lutheru i protestantizmu

Enes Karić

redovni profesor tefsira na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu
eneskarić@yahoo.com

Veliki broj reformatorskih i modernističkih djela koja su napisali muslimani krajem XVIII, te naročito tokom XIX i XX stoljeća, često spominju pojavu Martina Luthera (1483-1546) i, općenito, dolazak protestantizma na društvenu i religijsku scenu u Evropi (kao i na hemisferi koja se kasnije sve više naziva Zapadom). U mnogim muslimanskim reformskim krugovima na fenomen protestantizma gleda se kao na odlučujuću vododjelnicu u zakorjenjivanju koncepcija “napretka” i “progresa” u Evropi i na Zapadu. U marljivoj potrazi za primjenom “koncepcija napretka” na drugim stranama svijeta, kao i u posebno snažnoj želji za njihovom implementacijom u tradicionalnim zemljama islama, muslimanski modernisti i reformatori svoje su obnoviteljske i reformatorske inspiracije nalazili, između ostalog, i u reformama Martina Luthera iz Evrope XVI stoljeća.

U ovoj raspravi ukratko ćemo pokazati ko su bili najznačajniji muslimanski autori(teti), reformatori i obnovitelji koji su arapskim i islamskim svijetom, od kraja XVIII do prve polovine XX stoljeća, ali i kasnije, širili uvjerenje da je Martin Luther osobno, kao i protestantizam opće-

nito, jedna pozitivna pojava u koju se muslimani, navodno, trebaju ugledati ukoliko žele:

- a) izvršiti temeljitu reformu svojih društava,
- b) provesti obnovu svojih vjerskih i društvenih institucija,
- c) postići prevrednovanje povijesne vjerske tradicije,
- d) odvojiti “žive” od “mrtvih” dijelova tradicije.

Također, na stranicama koje slijede potrebno je ukazati i na načine kako se muslimanski reformatori, često površno, nedosljedno i samo načelno, pozivaju na Lutherovu misiju zanemarujući pritom provode-nje temeljite analize velikog broja religijskih, geografskih, povijesnih i društvenih razlika između svjetova islama i kršćanstva. Također, namjera nam je u ovoj raspravi ukazati i na psihološke razloge koji su, često skriveno, rukovodili, podsticali i nagovarali muslimanske reformatorske autor(itet)e da se tako gorljivo pozivaju na Martina Luthera i njegov “ustanak” protiv navodne “katoličke zaostalosti” u Evropi XV i XVI stoljeća. U muslimanskoj reformatorskoj literaturi nastala su mnoga mjesta koja govore o jednom “imaginarnom” i “izmišljenom” Lutheru. To je Luther koji je prikazivan bezmalo kao “islamski reformator”, koji je svojim reformama transplantirao, u srcu Evrope, islamske obrasce uređenja društva, države, vjerskih institucija itd.

Također, u uvodu za stranice koje slijede recimo, tek preliminarno, da su mnogi muslimanski modernisti znali za formalno načelo protestantizma *Sola Scriptura!* (Samo Biblija!), to načelo favoriziranja Biblije svesrdno je podržavao i promovirao Marthin Luther u cilju obnove vjerskog žara kod širokog broja ljudi kao i u cilju razgraničenja validnih od onih “nevalidnih” dijelova vjerske tradicije kršćanstva. Podsjetimo, tek usputno, da je prosvjetiteljski i reformatorski časopis *al-Manar* (pokrenut u Kairu 1898. godine) objavio jednu raspravu *o tome da li se islam treba crpiti samo i jedino iz Kur’āna*, a koja je uslijedila nakon što je Muḥammad Tawfiq Sidqī (1881-1920), po struci ljekar i medicinar, u časopisu *al-Manār* 1906. godine objavio svoj esej pod naslovom: “Islam je samo Kur’ān” (*al-Islāmu huwa-l-qur’ānu wahdahū – هُوَ الْقُرْآنُ وَحْدَهُ*).¹

1. Usporedi *al-Manar*, IX godište, Kairo, 1324/1906., §. 515-524.

Ova cjelokupna rasprava o “protestantskim stavovima” Muḥammada Tawfiqa Sidqija objavljena je u zasebnoj knjizi koju je Hišām ‘Abdulazīz nedavno priredio i objavio u Bejrutu.² Priređivač pri jednom spomenu protestantizma daje svoj komentar kako slijedi:

... الْمَذْهَبُ الْبُرُوتَسْتَانْتِي أُسَّسَهُ مَرْتَنُ لُؤْتَرٌ ... وَ كَالْوَيْنِ ، إِنْشَقَّ بِهِ عَلَى الْمَذْهَبِ الْكَاثُولِيكِيِّ

“Protestantsku sljedbu osnovali su Martin Luther (...) i Calvin, tom su se sljedbom odvojili od katoličke sljedbe...”³

Naglašavanje isključivog statusa Kur’āna, tako jasno vidljivog u profiliranjima islamskih tumačenja tokom XX stoljeća u djelima muslimanskog modernizma, kao i cjeloviti prikaz ove polemike i stavova iznijetih u njoj, bit će predmet našeg zasebnog istraživanja.

Na kraju ovih preliminarnih napomena recimo i to da u djelima islamskih modernista i obnovitelja, naročito s prijelaza iz XIX u XX stoljeće, nismo našli nikoga ko se istinski (i detaljno!) pozabavio Lutherovim tumačenjima, zapravo njegovim žestokim pobijanjima islama, Kur’āna, poslanika Muḥammada itd. O tome ćemo reći nešto šire na posebnoj dionici ove naše rasprave.

Ġamāluddīn al-Afgānī – muslimanski Luther?

Ġamāluddīn al-Afgānī (1839-1897) jeste prvi muslimanski reformator koji je u tradicionalnim središtima muslimanske učenosti (Kairo, Istanbul, Teheran, Delhi...) najotvorenije progovorio o mnogim pitanjima reforme i obnove u muslimanskom svijetu. U tom je svome reformskom naporu često spominjao Evropu, Martina Luthera i ukazivao na (pozitivnu) pojavu protestantizma. Osim toga, al-Afgānī je na sebe gledao kao na “muslimanskog Luthera”. Njegovo djelo *Hāṭirāt* (خَطِرَاتٌ - *Misli*), zapravo velika zbirka al-Afgānijevih govora i diskusija iz doba njegovih carigradskih predsmrtnih godina (1892-1897), koje je sabrao Muḥammad Bāšā al-Maḥzūmī (مُحَمَّدٌ بَاشَا الْمَحْزُومِي),⁴ gotovo je u cijelosti posvećeno nje-

2. Usp. Muḥammad Tawfiq Sidqī, Rašid Riḍā, Tāhā al-Biṣrī, *Hīwār ḥawla: Al-Islam huwa-l-Qur’ānu waḥdahū*, priredio Hišām ‘Abdulazīz, izd. Ġadāwal, Bejrut, 2007.

3. Usp. šire: Hišām ‘Abdulazīz (priređivač), *Al-Islāmu huwa-l-qur’ānu waḥdahū* (الْإِسْلَامُ هُوَ الْقُرْآنُ وَحْدَهُ), §. 86.

4. Usp. Ġamāluddīn al-Afgānī, *Hāṭirāt*, priredio Muḥammad Bāšā al-Maḥzūmī, prvo izdanje izišlo je 1931. godine u Bejrutu. *Bibliotheca Alexandrina* obnovila je izdanje ovoga djela u Aleksandriji/Kairu/Bejrutu, 2012. godine.

govim čestim viđenjima i tumačenjima Evrope i Zapada kao “napredne” strane svijeta te zadaćama kojih se trebaju poduhvatiti muslimani kako bi sebe “reformirali“. Al-Afgānījevo djelo *Hāṭirāt* (حَاطِرَاتٌ - *Misli*) zaslužuje posebnu pažnju i zasebna istraživanja.

Također, al-Afgānī je prvi muslimanski mislilac koji je domislio polarizirajuću sintagmu “Islam i Zapad”, naime, čini se da je baš Ğamāluddīn al-Afgānī prvi muslimanski revivalist/obnovitelj koji je koristio pojmove “Islam” i “Zapad” kao (...) antagonističke povijesne fenomene...⁵ u svojim govorima, člancima i pamfletima. Jedna među veoma omiljenim temama Ğamāluddīna al-Afgānīja sastojala se u veoma čestom spominjanju borbe između katolicizma i protestantizma u XV, XVI i XVII stoljeću u Evropi kao fenomena kojeg je on tumačio u značenju borbe između “zaostalosti” i “napretka” unutar kršćanstva (i Evrope). Naravno, nigdje al-Afgānī ne daje šire analize po čemu on to vidi da su evropski katolici u doba Luthera taj “zaostali dio Evrope”. Od svojih čitatelja on unaprijed očekuje da prihvate protestantizam kao nešto pozitivno, nešto što konvenira islamu, dok je katolicizam nešto retrogradno, zaostalo, slično *taqlīdu* kod muslimana. Implicitni al-Afgānījev zahtjev sadržan je i u tome da muslimani trebaju domisliti svoj “vlastiti protestantizam”, pa će biti napredni, savremeni, moderni.

U veoma dokumentiranoj knjizi *Ğamāluddīn al-Afgānī, al-mi’awiyātu-l-ūlā (1897-1997)* (جَمَالُ الدِّينِ الْأَفْغَانِيُّ، الْمِعْوِيَّةُ الْأُولَى), Ḥasan Ḥanafī⁶ dao je pregledan sažetak cjelokupnog al-Afgānījevog djela i njegovih ideja. Ovom prilikom ukratko ćemo se pozvati na mjesta koja Ḥasan Ḥanafī detektira kao glavna u al-Afgānījevom oduševljenom pozivanju na Luthera i na protestantizam. Naime, parafrazirajući al-Afgānījev članak “Vjerska reforma” (*al-iṣlāḥu d-dīnīyyu* - الإِصْلَاحُ الدِّينِيُّ) kao i neke druge ili ih izravno navodeći, Ḥasan Ḥanafī pobraja al-Afgānījeve poglede na reformu i obnovu (kakvu bi i muslimani trebali provesti krajem XIX stoljeća), te na kraju, spominjući Luthera, izravno ukazuje da al-Afgānī u

5. Wilfred Catwell Smith, *Islam in Modern History*, The New American Library, Princeton University Press, Princeton, 1957, p. 55. (“... he seems to have been the first Muslim revivalist to use the concepts “Islam” and “the West” as ... antagonistic historical phenomena...”).

6. Ḥasan Ḥanafī je rođen u Kairu 1935. Veoma je poznat kao univerzitetski profesor i kao društveni teoretičar islamske i muslimanske savremenosti.

zemljama islama želi da (u)radi ono što je Luther uradio u zemljama Evrope i Zapada. Evo samo nekih od al-Afgānījevih “lutherovskih” teza:

a) Vjerska obnova je jedan od zakona preporoda i jedno od sredstava odmicanja od zaostalosti i sredstvo prihvatanja napretka,⁷

...الإصلاح الديني ... فأنون للنهوض و أحد وسائل الإنتقال من التخلف إلى التقدم ...

b) Izbavljenje iz dekadence i zaostalosti moguće je samo utemeljenjem preporoda i civiliziranja na temeljima vjere,

... لا يمكن التخلص من الإنحطاط والتأخر إلا بتأسيس النهوض و التمدين على قواعد الدين ...

c) Ispravan put za reformu, po al-Afgāniju, jeste vjerski pokret koji će iz umova običnih ljudi i nekih uglednika iskorijeniti pogrešno shvaćanje vjerozakona i vjerovanja...

... والسبيل إلى ذلك حركة دينية تُلغ ما رسخ في عقول العوام و بعض الخواص من فهم خاطيء للعقائد و الشرائع ...

d) Nadalje, al-Afgānī smatra da treba širiti ispravna učenja Kur’āna među širokim svijetom [a ne samo ulemom/odabranima] i objašnjavati ih tako da ona vode sreći na oba svijeta...⁸

... ونشر تعاليم القرآن الصحيحة بين الجمهور و شرحها بحيث تؤدي إلى السعادة في الدارين ...

e) Al-Afgānī smatra da iz ovoga proizilazi nužnost da se izučavaju nauke i da se iznova pregledaju biblioteke [tj. popune reformatorskim štivima i knjigama] i daju/napišu lahko shvatljive knjige...

... من هنا تأتي ضرورة تهذيب العلوم و تنقيح المكتبات و وضع مصنقات سهلة ...

f) Upravo je, tvrdi nadalje al-Afgānī, ovakav put reforme bio na Zapadu, Zapad je prešao od divljaštva u civilizaciju.

... و كان هذا طريق إصلاح الغرب ، و إنتقاله من الهمجية إلى المدنية ...

g) To je bio vjerski pokret koji je, tvrdi al-Afgānī, za(po)čeo Luther nakon što je zapazio potčinjenost Evrope [katoličkom] svećenstvu i tradicijama koje su “izvan uma i vjere.”

... و هي الحركة الدينية التي قام بها لوثر بعد أن رأى خضوع أوروبا لرجال الدين و لتقاليد خارجة عن العقل و الدين ...

7. Sve ove al-Afgānijeve navode [ili parafraze] Ḥasan Ḥanafī donosi u svojoj knjizi *Ġamāluddīn al-Afgānī, al-mi'awīyatu l-ūlā (1897-1997)* (جمال الدين الأفغانى، الميونة الأولى), Dāru Qibā', Kairo, 1998, š. 187.

8. Usp. Ḥasan Ḥanafī, š. 187.

h) Prema al-Afgāniju, Luther je reformirao moral, ispravio pogrešne stvari, očistio razum te svratio pozornost na prirodnu slobodu koja je protiv porobljavanja i tlačenja.⁹

... فَأَصْلَحَ الْأَخْلَاقَ ، وَ قَوَّمَ الْأَعْوَجَاجَ ، وَ طَهَّرَ الْعُقُلَ ، وَ تَبَّهَ إِلَى الْحُرِّيَّةِ الطَّبِيعِيَّةِ ضِدَّ الْإِسْتِبْعَادِ
وَ الطُّغْيَانِ ...

i) Slijedimo li dalje al-Afgānijev opis pojave protestantizma i Luthe-
ra, uočavamo kako on ističe da je došlo do [katoličke] protureformacije,
potom do natjecanja ili rivalstva između protestantizma i katolicizma
za moć, ugled, prevlast i premoć u civilizaciji, e da bi jedni druge nad-
mašili...

... ثُمَّ نَشَأَتْ حَرَكَهٖ عَدَاوَةٌ ثُمَّ مُتَافَسَةٌ بَيْنَ الْبُرُوتَسْتَانِيَّةِ وَ الْكَانُتُولِيكِيَّةِ عَلَى الْقُوَّةِ وَ الْعِزَّةِ وَ الْعَلْبَةِ وَ الْأَرْتِقَاءِ
فِي الْمَدَنِيَّةِ لِلتَّفُوقِ عَلَى الْآخَرَ ...

j) Prema al-Afgāniju, iz ovog rivalstva između protestanata i katolika
rodila se moderna civilizacija.

... وَ مِنْ هَذِهِ الْمُتَافَسَةِ تَوَلَّدَتِ الْمَدَنِيَّةُ الْحَدِيثَةُ ...

Napominjemo da ima mjesta u al-Afgānijevim djelima u kojima on
ponekada ističe da se “preporod” u muslimanskim zemljama ne treba
odvijati oponašanjem Zapada, takvo oponašanje dovodi do zasljeplje-
nosti strancima, pokornosti spram njih i pristajanja na njihovu vlast.

... وَ لَيْسَ عَنْ طَرِيقِ تَقْلِيدِ الْعَرَبِ الَّذِي يُؤَدِّي إِلَى الْإِنْيَهَارِ بِالْأَجَانِبِ وَ الْإِسْتِكَانَةِ لَهُمْ وَ الرِّضَا بِسُلْطَانِهِمْ

[Iako iz ovog al-Afgānijeva stava vidimo da on odbacuje *taqlid* spram
Zapada, vidjet ćemo domalo kasnije da al-Afgānī pozitivno gleda na
Luthерово odbacivanje navodne “retrogradne” katoličke svećeničke tra-
dicije].

Također, prema nekim gledanjima al-Afgānija, pristane li se na opo-
našanje Zapada, islam će se preobraziti iz oslobođenja i kreativnosti u
apatiju i priviće će se na stranu vlast...¹⁰

... فَيَتَحَوَّلُ الْإِسْلَامُ مِنْ تَحَرُّرٍ وَ إِبْدَاعٍ إِلَى خُمُولٍ وَ إِسْتِنَانَسٍ لِحُكْمِ الْأَجْنَبِيِّ ...

Naravno, al-Afgānī je (prema interpretacijama Ḥasana Ḥanafija) bio
svjestan da, iako kod muslimana postoje dvije velike rivalske grupacije,
sunije i *š'ije*, među njima se nije začeo izazov koji bi ih poveo prema ci-

9. Usp. Ḥasan Ḥanafī, š. 187.

10. Prema: Ḥasan Ḥanafī, š. 187.

vilizaciji, kao što je bio slučaj sa protestantima i katolicima na Zapadu.¹¹ Nekada se, tvrdi al-Afgānī, čini da su ši'ije nalik katolicima, s obzirom na značaj koji pridaju vjerskim ljudima, tradiciji i povijesti,¹² a čini se da su sunije nalik protestantima s obzirom na uvažavanje razuma, individualizma i slobode.¹³ A, opet, ponekada se čini da su ši'ije nalik protestantima, imajući u vidu sučeljavanje i opiranje,¹⁴ dok su sunije nalik katolicima s obzirom na podatnost i pokornost...¹⁵

Nakon što je naveo al-Afgānījeva mišljenja ili ih vjerno parafrazirao, Ḥasan Ḥanafi kaže:

“Al-Afgānī na sebe gleda kao na Martina Luthera” (يَرَى الْأَفْغَانِي تَفْسَهُ كَمَا تَرَى ...).¹⁶

I iznimno veliki broj evropskih i zapadnih proučavatelja savremene povijesti islama općenito uočili su da je ogroman broj muslimanskih reformatorskih mislilaca u XIX i XX stoljeću spominjao Martina Luthera i protestantizam kao “svojevrsni obrazac” kojeg muslimani trebaju slijediti u kritici svoga “nedjelotvornoga” naslijeđa, napose u kritici “stare ulemanske tradicije” i “taqlīda.”

Na tom pravcu mnoga zapadna djela o islamu spominju kako je Ğamāluddīn al-Afgānī izrekao poklič da muslimanski svijet treba imati “muslimanskog Luthera”. Spomenemo li tek ukratko samo neke autore i neka djela, uočavamo kako se krupna pojava Ğamāluddīna al-Afgānīja (1839-1897) često poredila ne samo sa pojavom Luthera, već se djelo i djelovanje al-Afgānīja smješta u samo središte najvažnijih reformatorskih i obnoviteljskih pravaca koji su ponikli među muslimanima u XIX i XX stoljeću.

Tako, prema Marshallu G. S. Hodgsonu, al-Afgānī je “žestoko branio sve vrste reforme: političke, vjerske i društvene...”¹⁷ Nadalje, prema Hodgsonu, al-Afgānī je “osuđivao šūfijsku tradiciju za njezin kvijetizam,

11. (...مَعَ أَنَّ لَدَى الْمُسْلِمِينَ فِرْقَتَيْنِ كَبِيرَتَيْنِ، سُنَّةٌ وَ شِيعَةٌ، ... لَمْ يُنْشَأْ تَحَدُّ بَيْنَهُمَا نَحْوَ الْمَدَائِنَةِ ...).

12. (... تَبَدُّ الشَّيْخَةُ أَحْيَانًا كَالْكَانُونِيَّةِ نَظَرًا لِأَهْمِيَّةِ رِجَالِ الدِّينِ وَ الثَّرَاثِ وَ التَّارِيخِ...).

13. (... وَ السُّنَّةُ كَالرُّوْتَسَاتِيَّةِ نَظَرًا لِلْعَقْلِ وَ الْفَرْدِيَّةِ وَ الْحُرِّيَّةِ ...).

14. (... وَ أَحْيَانًا تَبَدُّ الشَّيْخَةُ كَالرُّوْتَسَاتِيَّةِ نَظَرًا لِمَا فِيهَا مِنْ مُعَارَضَةٍ وَ إِعْتِرَاضِ ...).

15. (... وَ السُّنَّةُ كَالْكَانُونِيَّةِ نَظَرًا لِمَا فِيهَا مِنْ خُضُوعِ ...).

16. Ḥasan Ḥanafi, š. 187.

17. Usp. Marshall G. S. Hodgson, *The Venture of Islam*, III, The University of Chicago Press, Chicago, 1959., p. 308. (“... violent advocate of all kinds of reform: political, religious, and social”).

a konvencionalnu ulemu za njihovu neukost, zahtijevajući 'muslimanskog Luthera'...¹⁸ Wilfred Cantwell Smith u svojoj knjizi *Islam u modernoj povijesti (Islam in Modern History)*¹⁹ o pojavi al-Afgānija daje veliki broj svojih tumačenja, pogleda i stavova.

Tako W. C. Smith za al-Afgānija tvrdi: "Ove dvije tendencije – unutrašnja reforma i vanjska odbrana [tradicionalnih zemalja islama] – tipične su i objedinjene u jednoj osobi čija je istaknuta ličnost središnja za muslimanski svijet devetnaestog stoljeća, Ğamāluddīna al-Afgānija (1839-1897).²⁰ Zapravo, kaže, W. C. Smith, al-Afgāni je "nadahnua političke revolucionare i istinske/časne učenjake. Zagovarao je oboje, i lokalne nacionalizme i sveopći islam. Vrlo veliki dio kasnijeg islamskog razvoja nagoviješten je u njegovoj ličnosti i karijeri. Zapravo, malo je toga u islamu dvadesetog stoljeća što al-Afgāni nije nagovijestio."²¹ W. C. Smith tvrdi da je "al-Afgāni shvatio da je cijeli islamski svijet u opasnosti, a ne samo ovaj ili onaj njegov dio,"²² te je "raspaljivao svoje slušateljstvo redom u muslimanskim zemljama da razbude svijest o tome kako su nekada bili moćni, a sada su slabi."²³ Ocjene koje autoritativni W. C. Smith daje o al-Afgāniju osigurale su ovom potonjem status "muslimanskog Luthera". W. C. Smith ističe svestranost al-Afgānijeve misije:

"Nadalje, al-Afgāni je pokazao djelomično uvažavanje intelektualizma i zapadnih vrijednosti, a posebno zapadne nauke i tehnologije. On je smatrao Zapad nečim čemu se u prvom redu treba suprotstaviti, jer Zapad prijeti islamu i muslimanskoj zajednici, ali, na drugom mjestu,

18. Marshall G. S. Hodgson, *ibid.*, p. 308. ("He denounced the šūfi tradition for its quietism and the conventional 'ulamā for their obscurantism, calling for a 'Muslim Luther'").

19. Usp. Wilfred Catwell Smith, *Islam in Modern History*, The New American Library, Princeton University Press, Princeton, 1957.

20. "These two tendencies – internal reform, external defence – are typified and fused in a person whose outstanding figure is central to the nineteenth-century Muslim world, Jamālu-d-Dīn Afghani (1839-1897)." W. C. Smith, p. 54.

21. "He inspired political revolutionaries and venerable scholars. He advocated both local nationalisms and pan-Islam. A very great deal of subsequent Islamic development is adumbersed in his personality and career. In fact, there is very little in twentieth-century Islam not foreshadowed in Afghani." W. C. Smith, p. 54.

22. "He realised that the entire Islamic world, not just this or that part of it, was threatened". W. C. Smith, p. 55.

23. "... Afghani fired audiences in one Muslim country after another to a reawakened consciousness of how they had once been mighty, but now were weak". W. C. Smith, p. 56.

Zapad se dijelom treba oponašati.²⁴ (...) Napose je al-Afgānī ilustrativan kao čovjek koji se strasno brinuo da odbrani i reaktivira svjetski aspekt islama. Njegova je vizija i odlučnost bila ta da islamska povijest još jednom kroči naprijed u punoj istini i punome sjaju.²⁵

Vratimo li se još jednom Marshallu G. S. Hodgsonu, primjećujemo da on naziva al-Afgānija “najpoznatijim intelektualnim reformatorom islama toga vremena”,²⁶ za njega kaže da je kombinirao “gorljivu panislamističku viziju s prezirom prema učenjima konvencionalne ‘uleme (‘ulamā’) i žarom za širenjem evropskih nauka.”²⁷ Također, prema Hodgsonu, “al-Afgānī je naučavao oživljavanje svakog muslimanskog naroda iznutra kao dijela općeg panislamskog pokreta u kojem bi ti oživljeni narodi trebali sarađivati”.²⁸

Al-Afgānī nesmanjenim intenzitetom privlači pažnju i današnjih proučavatelja islama. Tako Karen Armstrong tvrdi da je al-Afgānī “gdje god je putovao po Arabiji, Egiptu, Turskoj, Rusiji ili Evropi, bio svjestan posvudašnje moći Zapada i bio uvjeren da će Zapad uskoro zavladatai i skršiti muslimanski svijet”.²⁹ Karen Armstrong navodi da je al-Afgānī imao “antiulemanske” stavove. Naime, smatrao je da “islam sam mora odgovoriti na postavljene izazove i postati racionalniji i moderniji. Muslimani se moraju pobuniti protiv dugog zatvaranja “vrata *ijtihāda*” i koristiti svoj vlastiti slobodni razum, kako na tome insistiraju i Poslanik i Kur’ān”.³⁰

-
24. “Further, Afghani exhibited a partial appreciation of intellectualism and of Western values and particularly Western science and techniques. He saw the West as something primarily to be resisted, because it threatened Islam and the community, but secondly, in part to be imitated”. W. C. Smith, p. 56.
25. “Particularly, he [al-Afghānī] is illustrative as a man passionately concerned to defend and to reactivate the mundane aspect of Islam. It was his vision and his determination (...) that Islamic history shall once again march forward in full truth and full splendour.” W. C. Smith, p. 58.
26. “...the most famous intellectual reformer of Islam of the time...” Marshall G. S. Hodgson, *The Venture of Islam, Conscience and History in a World Civilization*, vol. III, The University of Chicago Press, London/Chicago, 1974., p. 255.
27. “...who combined an ardent pan-islamic vision with scorn for the doctrines of the conventional ‘ulamā’ and zeal for the spread of the European sciences”. Marshal G. S. Hodgson, *The Venture of Islam*, p. 255.
28. “Afghānī had taught a revival of each Muslim nation internally as part of a general pan-Islamic movement in which the reviving nations were to cooperate.”
29. “...wherever he traveled in Arabia, Egypt, Turkey, Russia or Europe he was aware of the ubiquitous power of the West, and was convinced that it would soon dominate and crush the Muslim world.” Karen Armstrong, *Islam, A Short History*, Phoenix, London, 2004., p. 129-130.
30. “...Islam itself must respond to the changed conditions and become more rational and modern. Muslims must rebel against the long closing of the “gates of *ijtihād*” and use their own unfettered reason, as

Rodney Wilson je uočio da se al-Afgānī gorljivo bavio ne samo teologijom već i društvenim naukama, historijom, pa i ekonomijom. I kao što je i Martin Luther računao na podršku lokalnih njemačkih vlastodržaca³¹ te svoju reformu dijelom izmjestio izvan čisto teološkog spora sa katoličkim svećenstvom (ili, uvjetno, “papinskom ulemom“), tako je i Ğamāluddīn al-Afgānī tražio reformu ne samo vjerskih već i kulturnih, političkih, pa i ekonomskih regija života muslimanskih naroda. Tako, razmatrajući pojavu islamske ekonomije (*Islamic economics*) kao posebne grane ekonomije, Rodney Wilson tvrdi da se ona može posmatrati kao manifestiranje islamske obnove iz poznog devetnaestog stoljeća. Rodney Wilson tvrdi da je al-Afgānī, “navodno najutjecajniji pionir islamskog modernizma i antiimperijalizma od 1880-tih godina, tražio da promijeni islam iz religijske vjere u političko-religijsku ideologiju.”³²

Česta pozivanja na Luthera i protestantizam

Mislioci, ideolozi i propagandisti “napretka” i “progresna” u muslimanskom svijetu, koji su objavili svoja djela i pamflete u XX stoljeću, imali su u vidu Ğamāluddīna al-Afgānija u velikom broju svojih pozivanja na Luthera i na protestantizam.

‘Abdulazīz Ğāwīš (1876-1929), porodičnim porijeklom Libijac iz Bengazija, rođen u Aleksandriji, znamenit je po svojim modernistički usmjerenim pamfletima, esejima i raspravama. Njegovo djelo *Islam – vjera prirode i slobode* (*al-Islāmū dīnu-l-fiṭrati wa-l-ḥurriyah* – وَالْإِسْلَامُ دِينُ الْفِطْرَةِ وَالْحُرِّيَّةِ) dugo godina bilo je udžbenik, praktički *brevijar*, svim muslimanskim apologetima “napretka” i “reformne”.

---

both the Prophet and the Qur'an had insisted“. Karen Armstrong, *Islam, A Short History*, p. 130.

31. Graham E. Fuller (*A World Without Islam*, Little, Brown and Company, New York, 2010, p. 121.) izričito kaže da “do reformacije nikada ne bi došlo da je Luther jednostavno bio jedan od mnogih disidentskih svećenika koji su raspravljali o teologiji; uspjeh Lutherovog pokreta uslijedio je zahvaljujući izravnoj podršci njemačkih vladara koji su dijelili njegovu želju da skreću moć crkve...” (The Reformation would never have happened if Luther had simply been one of a handful of dissident monks arguing theology; the success of his movement was due to the direct support of German princes who shared his desire to cut the power of the church...).
32. “... al-Afghani, arguably the most influential pioneer of Islamic modernism and antiimperialism from the 1880s. sought to change Islam from a religious faith into a politico-religious ideology“. Usp. Rodney Wilson, *The Development of Islamic Economics: Theory and Practise*, objavljeno u: Suha Taji-Farouki i Basheer M. Nafi, *Islamic Thought in the Twentieth Century*, I. B. Tauris, London/New York, 2004., p. 195.

Ġāwīševo djelo *Islam – vjera prirode i slobode* pisano je po općeprihvatljivoj matrici muslimanskog reformizma koji se vezuje za al-Afgānījevu školu mišljenja kao i za egipatskog reformatora Muḥammada ‘Abduhūa (1849-1905). Prema Ġāwīšu, Kur’ān je oslobodio umove (*ḥarrara-l-‘uqūla – حَرَّرَ الْعُقُولَ*), spominje da je, recimo Roger Bacon, znao arapski,³³ te su takvi i njima slični ljudi “pripremili Evropu za reformu”.

Na mnogim stranicama ovoga svoga djela ‘Abdulazīz Ġāwīš nastoji pročitati višeslojnu povijest islama na način retroaktivnog prikazivanja islama kao “rasadnika reformi” za “prevazilaženje srednjovjekovne Evrope”.

Tako on govori kako su se “svećenicima” (*riġālu-d-dīn – رِجَالُ الدِّينِ*) u Evropi u srednjem vijeku suprotstavljali oni filozofi i mislioci koji su bili obrazovani na djelima Ibn Rušda (Averroesa) itd. Pod sintagmom (*riġālu-d-dīn – رِجَالُ الدِّينِ*) on misli na katoličke svećenike, te na stranici 184. izravno spominje pojavu Martina Luthera i protestantizma kao, u krajnjem, pokreta koji se oslobađao od “svećenika”.

Međutim, jedna skrivena namjera reformatorskog autora ‘Abdulazīza Ġāwīša na stranicama njegova djela je u tome da pokaže sljedeće: Ako se muslimani danas (u XX stoljeću) trebaju ugledati na “progresivnu i naprednu Evropu i Zapad”, to je zato što su Evropa i Zapad postali “napredni” uzimajući inspiraciju od muslimana u srednjem vijeku (kroz Španiju, Siciliju, križarske ratove...). Prema tome, to što muslimani uzimaju danas od Evrope nije niukom slučaju “evropsko”, već je, na neki način, davno dato Evropi kao nešto “islamsko i muslimansko”, te se kao takvo muslimanima vraća kao tradicija koja je posve njihova, muslimanska. Naravno, ‘Abdulazīz Ġāwīš ne pita se da li je doista srednjovjekovna islamska nauka i filozofija, recimo ona iz reda *falāsife* (فَلَاسِفَةٌ), proizvela, ili mogla proizvesti, modernu sekularnu i egzaktnu znanost. Naravno, ni mnogi drugi muslimanski reformatori s prijelaza XIX u XX stoljeće nisu sebi postavljali takva ili slična pitanja.

Primjer Šakība Arslāna (1869-1946), poznatog i kao Amīr Šakīb Arslan (Emir Šekib Arslan, francuski izvori donose njegovo ime kao *Chekib Ar-*

33. Usp. ‘Abdulazīz Ġāwīš, *Islam – vjera prirode i slobode (al-Islāmu dīnu-l-ḥurriyah – الإسلام دين الحرية)*, Bibliotheca Alexandrina, Aleksandrija/Kairo/Bejrut, 2011., §. 183.

slan), poznato je kao istaknuto i nezaobilazno u sklopu savremenog modernističkog muslimanskog tretmana i tumačenja Evrope u XIX i XX stoljeću. Njegovo djelo “Zašto su muslimani zaostali a zašto su drugi napredovali?” (*Li madā ta’ahhara-l-muslimūna wa li madā taqaddama gayruhum* – لِمَاذَا تَأَخَّرَ الْمُسْلِمُونَ وَ لِمَاذَا تَقَدَّمَ غَيْرُهُمْ), koje je prvi put objavljeno u tri nastavka u časopisu *al-Manār* 1930. godine,³⁴ praktički predstavlja naj-snažniju muslimansku lamentirajuću raspravu o “evropskom progresu” i “muslimanskom nazatku“.

Recimo ukratko da je Šakīb Arslān gotovo sve svoje modernističke projekte i mišljenje profilirao uglavnom spram “napredne Evrope.” Prema studiji koju je o njemu napisao Raja Adal,³⁵ Šakīb Arslān je u svome tretmanu Evrope prošao mnoge faze, Evropa je za njega bila nekada “kolonizator” (*the colonizer*), a nekada “inkvizitor” (*the inquisitor*), potom je Evropu opisivao kao “islamsku” (*the Islamic*) te “punu vrlina/kreposnu” (*the virtuous*), ali je Evropu opisivao i kao muslimanskog “prijatelja” (*the friend*). Na Arslānovu viziju Evrope i njene savremenosti te na česta laviranja u ocjenama Evrope, utjecala su nemirna vremena u kojima su se događali balkanski ratovi, Prvi svjetski rat, zatim propast Osmanske imperije, Drugi svjetski rat itd. (Ali, o odnosu Šakība Arslāna prema Evropi bavit ćemo se u zasebnom radu).

Kad je posrijedi muslimansko “oduševljenje” pokretom reformacije i protestantizmom, zapažamo da je Šakīb Arslān u mnogim svojim djelima smatrao da se savremeni “napredak” (*taqaddum* – تَقَدُّمٌ) u Evropi ima zahvaliti krupnoj pojavi Martina Luthera. Amīr Šakīb Arslān je to najjasnije izrazio u svojoj knjizi “Zašto su muslimani zaostali a zašto su drugi napredovali?”³⁶ U svome gorljivom zagovaranju napretka, Arslān tvrdi da bilo koja vjera po sebi nije i ne može biti izvor natražnjaštva. Ni kr-

34. Kairski časopis *al-Manār* objavio je Arslānovo djelo *Li madā ta’ahhara-l-muslimūna wa li madā taqaddama gayruhum* – u tri nastavka. Potom je ovaj časopis objavio ovo djelo u obliku brošure (kasnije se pojavilo u mnogim izdanjima).

35. Usp. Raja Adal, *Shakib Arslan's Imagining of Europe: The Colonizer, The Inquisitor, The Islamic, The Virtuous, and the Friend*, objavljeno u: Nathalie Clayer i Eric Germain (priredivači), *Islam in Inter-War Europe*, Columbia Univeristy Press, New York, 2008., pp. 156-182.

36. Ovo Šakībovo djelo konsultiramo na arapskom (*Li madā ta’ahhara-l-muslimūna wa li madā taqaddama gayruhum* – لِمَاذَا تَأَخَّرَ الْمُسْلِمُونَ وَ تَقَدَّمَ غَيْرُهُمْ) u izdanju: *Bibliotheca Alexandrina*, Aleksandrija/Kairo/Bejrut, 2012.

šćanstvo u Evropi nije bilo izvor natražnjaštva. Prema tome, Arslān svoj prst ne upire na kršćanstvo, već na (katoličko) svećenstvo (a to, zapravo, kod Arslāna znači na tradicionalni islamski stalež - *'ulamā*) kao onaj pravi izvor *ta'ahhura* (تَأَخُّرٌ) ili nazadnjaštva.

Arslān u vidu svojih modernističkih parola iznosi nekoliko teza:

a) Evropsko nazadnjaštvo u kojem su živjeli Evropljani u srednjem vijeku potrajalo je hiljadu godina...³⁷

... هَذَا التَّأَخُّرُ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ الْأَوْرُوبِيُّونَ فِي الْقُرُونِ الْوُسْطَى مُدَّةَ أَلْفِ سَنَةٍ ...

b) Protestantski narodi smatraju da je izvor ovog nazatka Papinska crkva, a ne kršćanstvo naprosto kao takvo...³⁸

... إِنَّ الْأُمَّمَ الْبُرُوتَسْتَانِيَّةَ مِنْهُمْ تَجْعَلُ مَصْدَرَ هَذَا التَّأَخُّرِ الْكَنِيسَةَ الْبَابَوِيَّةَ لَا النَّصْرَانِيَّةَ مِنْ حَيْثُ هِيَ ...

c) Protestantski narodi smatraju da preporod Evrope počinje upravo pobunom Martina Luthera i Johna Calvina protiv Rimske crkve.³⁹

... وَ تَزْعُمُ أَنَّ نَهْضَةَ أُوْرْبَةَ لَمْ تَبْدَأْ إِلَّا بِخُرُوجِ مَارْتِنِ لُوتَرٍ وَ جُونِ كَالْفِينِ عَلَى الْكَنِيسَةِ الرُّومَانِيَّةِ ...

Amīr Šakīb Arslān potom, iz samo njemu poznatih razloga, navodi Voltera (Voltaire) i one koji su, kako Arslān kaže, u Volterovoj stranci polovi/quṭbovi ateizma, te tvrdi da ti [Volterovi] ateisti ne razlikuju mnogo katolike i protestante, za njih su sva ta vjerovanja [i katolička i protestantska] jedno te isto, sva su ta vjerovanja zapreka nauci i napretku...⁴⁰

وَ أَمَّا فُولْتِيرُ وَ مَنْ فِي حِزْبِهِ مِنْ أَقْطَابِ الْمَلَا حِدَةِ فَلَا يُفَرِّقُونَ كَثِيرًا بَيْنَ الْكَاثُولِيكِ وَ الْبُرُوتَسْتَانَتِ ، وَ عِنْدَهُمْ أَنَّ جَمِيعَ هَذِهِ الْعَقَائِدِ وَاحِدَةٌ ، وَ أَنَّهَا عَائِقَةٌ عَنِ الْعِلْمِ وَ الرَّفْئِيِّ ...

Jedna od poruka ovoga Arslānova djela je da će muslimani, s usvajanjem koncepata evropskog napretka, usvojiti i marljivost, patriotizam, požrtvovnost za zemlju, za identitet itd. Kao što je i Martin Luther napadao svećenstvo i Arslān odlučno napada *'ulamānske* krugove.

Možda najistaknutiji primjer oduševljenja Martinom Lutherom nakon al-Afgānija nalazimo u ličnosti Amīna al-Ḥūlīja (1895-1966). Ovaj poznati kairski profesor, napisao je cjelovito djelo o “vezi islama s kršćanskom reformacijom” (*Ṣilatu-l-islāmi bi iṣlāḥi-l-masīḥiyyah* – صلته الإسلام بصلاح المسيحية).⁴¹ Praktički, cijelo je ovo djelo posvećeno, na jedan općenit

37. Amīr Šakīb Arslān, isto, š. 108.

38. Amīr Šakīb Arslān, isto, š. 108.

39. Amīr Šakīb Arslān, isto, š. 108.

40. Amīr Šakīb Arslān, isto, š. 108.

41. Ovo djelo Amīna al-Ḥūlīja objavljeno je u Kairu, izdanje al-Hay'ah al-miṣriyyah al-‘ammah li-l-kitāb,

način, pojavi Martina Luthera i protestantizma u Evropi. Naravno, Amīn al-Ḥūlī ima svoju posebnu (i pojednostavljenu) interpretaciju veoma kompliciranih i zakučastih povijesnih epoha susreta i sukoba “islama sa kršćanskom Evropom“. Evo šta Amīn al-Ḥūlī misli pod “kršćanskom reform(acij)om” (*al-iṣlāḥu al-masīḥiyyu*):

“Pod kršćanskom reform(acij)om mislim na materijalna i duhovna djela koja su uložena radi promjene sistema Rimske crkve, tokom dugih stoljeća i brojnih generacija, dok nije došao Martin Luther, taj hrabri čovjek, koji je ovaj pokret učinio stvarnim...”

وَ أَفْضُ بِالْإِصْلَاحِ الْمَسِيحِيِّ تِلْكَ الْأَعْمَالَ الْمَادِّيَّةَ وَالْعَقْلِيَّةَ الَّتِي بُدِئَتْ فِي سَبِيلِ تَغْيِيرِ نِظَامِ
الْكَنِيسَةِ الرُّومَانِيَّةِ ، خِلَالَ فُرُوقِ طَوِيلَةٍ ، وَ أَجْيَالٍ مُتَعَدِّدَةٍ ، حَتَّى جَاءَ مَارْتِنُ لُوتَرُ ، ذَلِكَ الرَّجُلُ الشُّجَاعُ
الَّذِي صَبَرَ الْإِصْلَاحَ حَقِيقَةً وَاقِعَةً ...

Amīn al-Ḥūlī potom, u svojoj knjizi od stotinjak stranica, opisuje svoje viđenje susreta islama i kršćanstva, sve te susrete on dijeli na materijalne (*al-ittiṣālu al-māddiyyu* – الاتِّصَالُ الْمَعْنَوِيُّ) i duhovne (*al-ittiṣālu al-ma'nawiyyu* – الاتِّصَالُ الْمَعْنَوِيُّ), potom, u veoma širokim opisima, govori o širenju arapskog jezika u Evropi, zatim islamske filozofije i islamskih vjerskih nauka itd.

Nastojeći da na svoj način shvati protestantizam i njegovu pojavu (na koju on gleda s velikim glorificiranjem), Amīn al-Ḥūlī u neposredne rezultate utjecaja islama na Evropu ubraja sljedeće pojave:

- Ublažavanje crkvene vlasti (الْعَضُّ مِنْ سُلْطَةِ الْكَنِيسَةِ),
- ograničavanje upliva crkve na život (الْحَدُّ مِنْ سَيْطَرَتِهَا عَلَى الْحَيَاةِ),
- oslobađanje uma (تَحْرِيرُ الْعَقْلِ).⁴²

Potom, smatra Amīn al-Ḥūlī, dolazi do potpunog odbacivanja crkvene vlasti (رَفْضُ السُّلْطَةِ الْكَنِيسِيَّةِ).⁴³ Amīn Ḥūlī smatra da je za sve ovo zaslužan Martin Luther, jer se obrazovao kod crkvenih filozofa koji su svoja znanja uzimali iz knjiga Ibn Rušda (Averroesa), kao što je, npr., William Ockham (Okam).⁴⁴

1993.

42. Amīn Ḥūlī, isto, š. 55-56.

43. Amīn Ḥūlī, isto, š. 61.

44. Amīn Ḥūlī, isto, š. 64.

Amīn al-Ḥūlī posebno ističe Lutherova učenja o spasenju. Spasenje je, naime, dar Božiji (*an-nağātu minḥatun mina 'llāh* – النَّجَاةُ مِئْحَةٌ مِنَ اللَّهِ),⁴⁵ spasenje prima svaki čovjek, bez nekog posredničkog čina (*dūna-l-'amali-t-tawassuṭiyyi* – دُونَ الْعَمَلِ التَّوَسُّطِيِّ), itd.⁴⁶ Ne treba posebno umijeće da se primijeti kako Amīn al-Ḥūlī smatra da je Luther ova dva načela preuzeo izravno iz islama. Pritom se Amīn al-Ḥūlī nigdje ne poziva na jasan i nedvosmislen dokaz da je Martin Luther svoj koncept reformiranja kršćanstva saodređivao prema islamu i njegovim vrelima.

Naprotiv, po onom što danas znademo o Martinu Lutheru na temelju iscrpnih istraživanja Normana Daniela,⁴⁷ Adama S. Franciscoa⁴⁸ i mnogih drugih, Luther je bio jedan od najžešćih evropskih kritičara islama, Kur'āna i poslanika Muḥammeda, a.s.

Tačno je, naime, da kod Martina Luthera ima mjesta gdje se on pohvalno izražava "o religiji Turaka ili Muḥammeda" (*the religion of Turks or Muḥammad*), gdje je ukazivao na "jednostavnost njihove [muslimanske] (is)hrane, odijevanja, stanovanja i svega drugog, kao i postova, molitvi i zajedničkih okupljanja ljudi..." (*...the simplicity of their food, clothing, dwellings, and everything else, as well as the fasts, prayers, and common gatherings of the people...*).⁴⁹ Ali, ove Lutherove rijetke "pohvale islama i muslimana/turaka" izrečene su samo kao sredstvo njegove žestoke i bespoštedne kritike Pape i Rima te kritike "ceremonijala katoličke pobožnosti". Ovdje ćemo, tek radi preliminarne ilustracije Lutherove žestine spram islama, navesti kako Luther tumači prvu alineju šehādeta (šahādah: *Lā ilāha illā 'llāh* – Nema boga/božanstva osim Boga!)

[Wer weis nicht, das Gott Gott ist, und das er gros ist, Wer hat je gehort, das Gott nicht Gott ist, oder das er klein sey... Es laut eben, als wenn einer spreche: 'Est ist kein Esel, den ein Esel', 'Est ist kein kue, den eine Kue', 'Est ist kein Mensch, denn ein Mensch.' Man weis wol, das ein

45. Amīn Ḥūlī, isto, s. 65.

46. Amīn Ḥūlī, isto, s. 65.

47. Usp. Norman Daniel, *Islam and the West, The Making of an Image*, OneWorld, Oxford, 1993.

48. Usp. Adam S. Francisco, *Martin Luther and Islam (A Study in Sixteenth-Century Polemics and Apologetics)*, Brill, Leiden/Boston, 2007.

49. Navedeno prema: Adam S. Francisco, *Martin Luther and Islam (A Study in Sixteenth-Century Polemics and Apologetics)*, p.1.

Ochs oder Hund kein Esel ist, auch Mensch oder Engel nicht Gott ist. Narren und Wansinnige mügen so reden.'].⁵⁰

“Ko to ne znade da Bog jeste Bog i da je on velik? Ko je ikada čuo da Bog nije Bog ili da je on nemoćan? [Ovo: *Nema boga osim Boga*]... zvuči kao da je neko rekao: 'Nema magarca osim magarca', 'nema krave osim krave', 'nema čovjeka osim čovjeka'. Svako posigurno znade da jedan vo ili pas nije magarac, također da čovjek ili anđeli nisu Bog. Budale i nerazumni ljudi vole ovako govoriti [kao muslimani u svome svjedočenju vjere].⁵⁰

Napominjemo da ovo nije ni prilika a ni mjesto, da detaljno navodimo iznimno veliki broj mjesta u kojima Luther na islam gleda kao na “sotonsko kraljevstvo” (*regnum Diaboli*) koje opokoljava “kraljevstvo Božije” (*regnum Dei*).⁵¹

Naravno, kad čitamo ove kritike i napade na islam iz pera Martina Luthera potrebno je, zapravo, nužno je, imati u vidu vrijeme kad je Luther živio i povijesni kontekst u kojem je tretirao islam, raspravljao o Kur'ānu, opisivao Turke itd. Ne treba smetnuti s uma da je Luther bio svjedok opsade Beča 1529. godine, u svome ciklusu “apokaliptičkih spisa” on Osmansku imperiju smatra Božijom kaznom ne samo Papi i svećenstvu već i kršćanima “koji se ne pridržavaju istinskog kršćanstva” itd.⁵²

Norman Daniel navodi jednu Lutherovu tvrdnju: “Turca et Papa in forma religionis nihil differunt aut variant, nisi in ceremoniis.” Za Luthe-
ra se, praktički, Turci i Papa u vjerskim formama ne razlikuju, razlike su samo u religijskim ceremonijama.⁵³

Vratimo li se našim muslimanskim apologetama reformacije, napose Amīnu al-Ĥūlīju, treba reći da temeljna slabost u al-Ĥūlījevim tvrdnjama o reformaciji počiva u njihovoj isuviše pojednostavljenoj načelnosti i u tezama postavljenim unaprijed, bez valjana propitivanja historijskog

---

50. Prema: Adam S. Francisco, *Martin Luther and Islam (A Study in Sixteenth-Century Polemics and Apologetics)*, p.122.

51. Usp. Adam S. Francisco, *Martin Luther and Islam (A Study in Sixteenth-Century Polemics and Apologetics)*, p.149.

52. Mi ćemo pristupiti prevođenju i objavljivanju djela Adama S. Franciscoa, *Martin Luther and Islam (A Study in Sixteenth-Century Polemics and Apologetics)* na bosanski. To će djelo umnogome pomoći da se o pogledima Martina Luthera na islam gleda unutar konteksta kad je on živio.

53. Norman Daniel, isto, p. 405.

konteksta. Amīn al-Ḥūlī nigdje ne pokušava provesti dublju analizu stvarnih razloga pojave protestantizma u Evropi, to jest, poduzeti istraživanje “domaćih” (evropskih) uzroka i posljedica, kao i onih činilaca koji su se samoniklo pojavili na tlu Evrope i u najvećoj mjeri utjecali na nastanak protestantizma (kao što su jačanje lokalnih vladara, snaženje nacionalnih jezika itd).

Ovim mi nipošto ne tvrdimo da je potrebno zanemarivati Lutherovu upućenost u islam, pa i upućenost u tradiciju arapske i islamske filozofije koja je utjecala na Evropu, niti želimo zanemariti Lutherovo poznavanje duhovnog i teološkog nasljeđa islama. Ali, novija djela govore da Martin Luther nije bio sklon islamu, islam mu, naprosto, nije mogao biti inspiracija za njegove reforme. Kako smo maloprije kazali, takvo jedno djelo o Lutheru, s obiljem dokaza, dokumentirano je napisao Adam S. Francisco.

Bilo kako bilo, u djelima muslimanskih reformatora i obnovitelja skraj XIX i tokom XX stoljeća Martin Luther je postao krilatica za reformu i za napredak. Djelo Amīna al-Ḥūlīja samo po sebi spada u izrazitije primjere takvog shvatanja, ono ima i svoje emocionalne razloge koji se mogu rezimirati u sljedećem: “Vidite, sam Luther je posegnuo za islamom i reformirao Evropu! Pa zašto mi muslimani ne bismo islamom reformirali sebe, danas u XX stoljeću?!”

Kako smo vidjeli, i prije Amīna al-Ḥūlīja bilo je ovakvih izričitih tvrdnji da je protestantizam “islamsko djelo”, štaviše izravna posljedica uplića islama na Evropu.

Tako poznati turski modernist Zija Gökalp (1876-1924) tvrdi da je protestantska reformacija bila “zapravo inspirirana islamskim idealima.”⁵⁴ Zija Gökalp kaže:

“Kad proučavamo historiju kršćanstva, vidimo da, nakon križarskih ratova [jedanaesto do trinaesto stoljeće], započinje jedan novi pokret u Evropi, koji je tada bio upoznat s islamskom kulturom. Ovaj pokret je išao za tim da oponaša islamsku civilizaciju i religiju. Vremenom se taj pokret proširio Evropom i na kraju kulminirao u protestantizmu kao sasvim novoj religiji naspram tradicionalnih načela kršćanstva. Ova nova

---

54. Usp. Kurzman i Browsers (priređivači), *An Islamic Reformation?* – Lexington Books, New York/Toronto/Oxford, 2004., p. 4.

religija odbacila je svećenstvo i postojanje dviju vrsta vlasti, duhovne i svjetovne. Ona je također odbacila papstvo, koncile, inkviziciju – ukratko, sve institucije koje su postojale u kršćanstvu – kao oprečne načelima islama. Nismo li u pravu ako na ovu religiju gledamo kao na, manje-više, islamizirani oblik kršćanstva?⁵⁵

Mūsā Ğarullāh Bigi (1875-1949), unekoliko savremenik Zije Gökalpa, posve je na tragu Gökalpova mišljenja kad za Martina Luthera i protestantizam tvrdi da su “odgovorni za dolazak same civilizacije“. Tako Mūsā Ğarullāh Bigi kaže:

“Kroz reformatore kao što je Martin Luther, kršćanski svijet je zakoračio na put progresa. Za to vrijeme, zahvaljujući vjerskim učenjacima i vođama kao što su Ibn Kemal⁵⁶ i Abū-s-Su‘ūd,⁵⁷ muslimanski svijet je stupio u propast. Naime, dok je civilizirani svijet uznapredovao pomoću slobode razuma dotle je zarobljavanjem razuma muslimanski svijet propadao.“⁵⁸

Kao što je i navedeno djelo Amīna al-Ĥūlīja pisano s dvostrukim ciljem, prvo, da pokaže kako islam, kao “napredna vjera”, počiva u samom korijenu protestantske reformacije” te, drugo, da pokaže da muslimani XX stoljeća, ukoliko žele biti “napredni i progresivni”, moraju se reformirati kao što su se i sami kršćani reformirali, tako se u XIX i XX stoljeću javilo pravo mnoštvo muslimanskih modernističkih autor(itet)a koji su, slično al-Ĥūlījevim tezama, iznosili slična uvjerenja i snažno zagovarali dolazak “muslimanskog Luthera” i reformacije nalik onoj protestantskoj.

---

55. Kurzman i Browsers (priređivači), *An Islamic Reformation?*, p. 4. (When we study the history of Christianity, we see that, following the Crusades [eleventh-thirteenth centuries], a new movement started in Europe, which was then acquainted with Islamic culture. This movement aimed at imitating Islamic civilization and religion. It penetrated Europe with time, and finally culminated in protestantism as a new religion entirely in contra distinction to the traditional principles of Christianity. This new religion rejected the priesthood, and the existence of two kinds of government, spiritual and temporal. It also rejected the papacy, the Concils, the Inquisition – in short, all institutions which had existed in Christianity – as contrary to the principles of islam. Are we not justified if we look at this religion as a more or less Islamicized form of Christianity?).

56. Svoju kritiku upravlja na Kemal-pašu Zadea, turskog učenjaka, živio oko 1468-1534. (Usp. Kurzman i Browsers, p. 4).

57. Oštricu upravlja na Abu Su‘ūd Efendiju, turskog vjerskog učenjaka, živio oko 1491-1574. (Usp. Kurzman i Browsers, p. 4-5).

58. Navedeno prema: Kurzman i Browsers, pp. 4-5. (“...through reformers like Martin Luther, the Christian world entered on the path of progress; meanwhile, through religious scholars and leaders such as Ibn Kemal [Kemalpašazāde, Turkish scholar, circa 1468-1534] and Abu al-Su‘ūd [Ebussu‘ūd Efendi, Turkish religious leader, circa 1491-1574], the Muslim world went into decline. That is, while the civilized world progressed through the freedom of reason, through the captivity of reason the Muslim world declined“).

Na tragu te želje u Tataristanu je učenjak po imenu Hadi Atlasi (1875-1940) pisao o “muslimanskom Lutheru”, štaviše, smatrao je da je Šihābuddīn Marḡānī (Merdžānī, 1818-1889), obnoviteljski učenjak iz Tataristana, osobno taj “muslimanski Luther”.⁵⁹

Ovdje nemamo prostora, a nema ni potrebe, da navodimo mnoštvo ovakvih mišljenja o ovom ili onom muslimanskom učenjaku iz XIX ili XX stoljeća, o ovoj ili onoj znamenitoj muslimanskoj ličnosti iz tih vremena, na koje su njihovi savremenici upirali prstom kao na već došle “muslimanske Luther”. Kako ćemo vidjeti na kraju ove rasprave, ni ova najnovija vremena, ona od prije dvije ili jednu deceniju, nisu kod muslimana bila bez potrage za “muslimanskim Lutherom”.

Trezveniji pogledi na lutherovsku reformu, poziv na preispitivanje “liberalnih” učenja

A sada dolazimo do Muḡammada Iqbāla (1877-1938) koji se pojavom Martina Luthera i protestantizma bavi na zanimljiv način. U jednom tekstu objavljenom 1909. godine pod naslovom “Islam kao moralni i politički ideal”⁶⁰ Iqbal kaže:

“Luther, neprijatelj despotizma u religiji, i Rousseau (Ruso), neprijatelj despotizma u politici, moraju se uvijek smatrati emancipatorima evropskog ljudstva iz teških okova Papstva i apsolutizma, a njihovo se vjersko i političko mišljenje mora razumjeti kao praktično nijekanje crkvene dogme o ljudskoj pokvarenosti. Mogućnost ukidanja grijeha i bola iz evolucionističkog procesa, i vjera u prirodnu dobrotu čovjekovu, jesu temeljne pretpostavke islama, kao i moderne evropske civilizacije, koja je, gotovo nesvjesno, priznala istinu tih pretpostavki usprkos vjerskom sistemu s kojim je ona pridružena.”⁶¹

59. Navedeno prema: Kurzman i Browsers, p. 5. (Učenjak i obnovitelj Marḡānī/Merdžānī uveliko se hvali kao osnivač “islamskog modernizma u Rusiji”).

60. Usp. Muhammad Iqbal, *Islam as a Moral and Political Ideal*, objav. u *The Hindustan Review* (July 1909), br. 34. (Navedeno prema: Kurzman i Browsers, p. 3.).

61. Muhammad Iqbal, navedeno prema Kurzman i Browsers, p. 3. (“Luther, the enemy of despotism in religion, and Rousseau, the enemy of despotism in politics, must always be regarded as the emancipators of European humanity from the heavy fetters of Popedom and absolutism, and their religious and political thought must be understood as a virtual denial of the Church dogma of human depravity. The possibility of the elimination of sin and pain from the evolutionary process, and faith in the natural goodness of man, are the basic propositions of Islam, as of modern European civilization, which has,

Ovu, donekle glorificirajući, tvrdnju o Lutheru Muḥammad Iqbāl je objavio 1909. godine.

Međutim, nekih dvadeset godina kasnije, on se ponovo vraća ocjeni Martina Luthera i reformacije, njima se bavi na dvije ili tri stranice svoga slavnoga djela *Obnova vjerske misli u islamu (Tağdīdu-l-fikri d-dīniyyi fi-l-islām – تَجْدِيدُ الْفِكْرِ الدِّينِيِّ فِي الْإِسْلَامِ)*.⁶²

S jedne strane, Iqbāl ima mnoge rezerve prema “naprednom”, “liberalnom” ili “emancipatorskom” pokretu (*ḥarakatu-t-tahrīr – حَرَكَةُ التَّحْرِيرِ*) u savremenom islamu, koji se koncipira i satvoruje prema obrascima nastalim na Zapadu. Na jednom mjestu on kaže:

إِنَّمَا نُرْحَبُ مِنْ أَعْمَاقِ قُلُوبِنَا بِحَرَكَةِ التَّحْرِيرِ فِي الْإِسْلَامِ الْحَدِيثِ . وَ لَكِنْ يَنْبَغِي أَنْ نَعْتَرِفَ بِأَنَّ ظُهُورَ الْأَفْكَارِ التَّحْرِيرِيَّةِ فِي الْإِسْلَامِ يُسْكَئُ أَيْضًا أَدَقَّ اللَّحْظَاتِ الْحَرَجَةِ فِي تَارِيخِ الْإِسْلَامِ .

“Mi doista od sveg srca pozdravljamo osloboditeljski pokret u savremenom islamu. Ali, ipak, trebamo priznati da pojava osloboditeljskih ideja u islamu čini, također, najkritičniji trenutak u povijesti islama.”⁶³

Iqbāl priznaje da “emancipatorski/osloboditeljski liberalizam” (*al-libarāliyyah at-taḥarruriyyah – اللِّبَرَالِيَّةُ التَّحْرِيرِيَّةُ*) naginje da bude “destruktivistički po djelovanju” (*dātu aṭarin haddāmin – دَاتُ أَتْرِ هَدَامٍ*).⁶⁴ Također, Iqbāl smatra da je “osloboditeljski liberalizam” jedan od “faktora propadanja” (*āmīlan min ‘awāmili-l-inḥilali – عَامِلًا مِنْ عَوَامِلِ الْأَنْجَلَالِ*).⁶⁵

Ali, u pojavi savremenog liberalizma Iqbāl je vidio i jednu drugu opasnost: liberalizam bi, naime, mogao “zasjeniti na kraju široki humani pogled kojim su se islamski narodi napajali iz svoje vjere.”⁶⁶

رُجْمًا تَكْتَسِحُ نَهَايَتَا النَّظَرَةِ الْإِنْسَانِيَّةِ الْوَأَسَعَةَ الَّتِي تَشْرَبْتَهَا الشُّعُوبُ الْإِسْلَامِيَّةُ مِنْ دِينِهِمْ...

Na temelju svoga uvida u antikolonijalistička gibanja u islamskom svijetu, kao i neposrednog osvjedočenja u pojavu i razvoj mnogih muslimanskih i islamskih modernističkih (i “antitradicionalističkih”) po-

almost unconsciously, recognized the truth of these propositions in spite of the religious system with which it is associated).

62. Muḥammad Iqbāl je ovo djelo izvorno napisano na engleskom jeziku. Usp. *The Reconstruction of Religious Thought in Islam* (sa dodatim sedmim poglavljem: *Is Religion possible?* (Da li je religija moguća?)), London 1934, Lahore 1951. Arapski prijevod ovog djela uradio je Muḥammad Yūsuf ‘Adas, koristimo ga u izdanju *Bibliotheca Alexandrina*, Kairo/Bejrut, 2011.

63. Iqbāl, *Tağdīdu-l-fikri d-dīniyyi fi-l-islām*, š. 272.

64. Iqbāl, isto, š. 272.

65. Iqbāl, isto, š. 272.

66. Iqbāl, isto, š. 272.

kreta, Muhammad Iqbāl je ustvrdio da “mi sada prolazimo kroz period sličan periodu protestantske revolucije u Evropi. Potrebno je da uzalud ne propustimo naučiti lekcije uspostave Lutherova pokreta i njegovih rezultata.”⁶⁷

وَمَرُّ الْآنَ بِفِتْرَةٍ شَبِيهَةٍ بِفِتْرَةِ النَّوْرَةِ الْبُرُوتَسْتَانِيَّةِ فِي أُرُوبَا ، فَيَنْبَغِي أَلَّا يُضَيَّعَ سُدَى مَا تَعَلَّمْنَاهُ...
... مِنْ دُرُوسِ قِيَامِ حَرَكَةِ لَوْتَرٍ وَ نَتَائِجِهَا

Zašto ovdje Muhammad Iqbāl poziva islamske i muslimanske reformatore na oprez spram olahkog implementiranja liberalnih reformskih projekata u tradicionalnim muslimanskim zemljama?! Po svemu se vidi da Iqbāl to čini iz nekoliko razloga. Za te razloge najbolje je konsultirati samoga Iqbāla.

Prvo, on smatra da je reformatorski protestantski pokret u Evropi (*reformacija*), u svojoj biti, bio politički pokret.⁶⁸

... أَنَّ حَرَكَةَ الْإِصْلَاحِ كَانَتْ فِي جَوْهَرِهَا حَرَكَةً سِيَاسِيَّةً...

Drugo, prema Iqbālu, krajnji rezultat protestantskog pokreta u Evropi bilo je postupno propadanje univerzalne kršćanske etike, njeno rastakanje kroz nacionalne etičke sisteme.⁶⁹

أَنَّ نَتِيجَتَهَا النَّهَائِيَّةَ فِي أُرُوبَا كَانَتْ هِيَ الْإِخْلَالُ التَّدْرِيجِي لِلْأَخْلَاقِ الْمَسِيحِيَّةِ الْعَالَمِيَّةِ بِنُظْمِ أَخْلَاقِيَّةِ قَوْمِيَّةِ

Treće, rezultat svega toga se očito mogao vidjeti u Prvom svjetskom ratu. Umjesto da je došlo do praktičnog usklađivanja dva suprotstavljena etička sistema, stanje je u Evropi postalo neizdržljivo.⁷⁰

وَقَدْ رَأَيْنَا بِأَعْيُنِنَا نَتِيجَةَ هَذَا الْأَتِّجَاهِ فِي الْحَرْبِ الْعَالَمِيَّةِ الْأُولَى أَنَّهُ بَدَلًا مِنَ التَّوْفِيقِ الْعَمَلِيِّ لِلنَّظَامَيْنِ ... الْأَخْلَاقِيَيْنِ الْمُتَنَاقِضَيْنِ ، فَإِنَّ الْحَالَ فِي أُرُوبَا أَصْبَحَ لَا يُطَاقُ

Veoma je važno na ovom mjestu iznijeti i jedno upozorenje Muḥammada Iqbāla u vezi s pojavom protestantizma u Evropi, kao i reformacije općenito. Naime, on tvrdi “da je dužnost vodstva u islamskoj svijetu u ovim vremenima da shvate suštinsko značenje toga šta se desilo u Evropi...” (وَالْوَأَجِبُ عَلَى قَادَةِ الْعَالَمِ الْإِسْلَامِيِّ فِي أَيَّامِنَا هَذِهِ أَنْ يَفْهَمُوا الْمَعْنَى الْحَقِيقِيَّةَ لِمَا)

67. Iqbāl, isto, š. 273.

68. Usp. Iqbāl, isto, š. 273.

69. Usp. Iqbāl, isto, š. 273.

70. Usp. Iqbāl, isto, š. 273.

وَأَنْ يَتَحَرَّكُوا بَعْدَ) te da “krenu naprijed prema ciljevima islama...” (حَدَّثَ فِي أَوْرُبَا ذَالِكَ إِلَى الْأَمَامِ نَحْوَ غَايَاتِ الْإِسْلَامِ).⁷²

Svoje rezerve koje je iznio u pogledu krajnjih rezultata (protestantske) reformacije, kao i njenih “odbacivanja tradicije”, Muḥammad Iqbāl je iznio unutar svojih općih pogleda na modernost Zapada, ali i u sklopu svoje kritike te modernosti.

Autori kao što je Ahmet Davutoglu smatraju da se pojava protestantizma treba, ipak, vezivati za Evropu. Davutoglu tvrdi da je “protestantska reformacija u ranoj modernoj eri bila još jedna transformacija kršćanstva koju su pratile radikalne promjene u društvenim, političkim i ekonomskim strukturama u njihovom razvoju prema kapitalizmu.”⁷³

Drugom prilikom bavit ćemo se islamskim i muslimanskim kritičarima “muslimanske modernosti”. Recimo da je u tom pogledu veoma zanimljiva ličnost šayḥa Yūsufa an-Nabahānija (1849-1932), šūfijskog autora porijeklom iz Haife u Palestini (danas teritorij Izraela). An-Nabahānī je pokrenuo žestoke napade na “reformiste al-Afgānija, ‘Abduhua i Riḍāa, sa svima se ponaosob sastao i nije ih podnosio.”⁷⁴ Šayḥ Yūsuf an-Nabahānī je smatrao da je njihovo reformatorsko opredjeljenje prejako i da nema uporišta “u islamu”.

Zaključne napomene

O potrebi takozvane “islamske reformacije” govori se i dalje, s nesmanjenim interesom. Sociolog Jose Casanova smatra da postoji veoma širok konsenzus da “je islamska tradicija u skoroj prošlosti prošla kroz nikada prije zabilježeni proces pluralizacije i fragmentacije vjerskog autoriteta, što je usporedivo sa onim što je inicirala protestantska reformacija.”⁷⁵

71. Usp. Iqbāl, isto, š. 273.

72. Usp. Iqbāl, isto, š. 273.

73. “The Protestant Reformation in the early modern era was another transformation of Christianity which accompanied radical changes in the social, political and economic structures in their development towards capitalism.” Ahmet Davutoglu, *Civilizational Transformation and the Muslim World*, Mahir Publications, Kuala Lumpur, 1994. p. 31.

74. “... he launched vicious verbal attacks on ... the reformists Afghani, ‘Abduh and Rida, all of whom he had personally encountered, and detested”. Elizabeth Sirriyeh, *Sufi Thought and Its Reconstruction*, objavljeno u: Suha Taji-Farouki i Basheer M. Nafi, *Islamic Thought in the Twentieth Century*, I. B. Tauris, London/ New York, 2004., p. 112.

75. Kurzman i Browsers, isto, p. 5. (“... that the Islamic tradition in the very recent past has undergone an unprecedented process of pluralization and fragmentation of religious authority, comparable to that

Kao što se danas može govoriti o “evropskim reformacijama” (u množini), tako je moguće govoriti i o mnoštvu reformskih obrazaca u današnjem islamskom svijetu.⁷⁶

Možda tu leže mnogi razlozi zašto se još i danas, vrlo često, ovaj ili onaj mlađi muslimanski mislilac, koji je na glasu zahvaljujući svome univerzitetском, medijskom ili publicističkom angažmanu, proglašava “muslimanskim Lutherom”. Kako kažu Kurzman i Browsers, “posmatrači su [u najnovije vrijeme] identificirali novo nicanje *muslimanskih Luthe-
ra*, jer raniji kandidati nisu uspjeli u svojoj ulozi proizvođenja reforma-
cije u punom procvatu”.⁷⁷

Antropolog Dale Eickelman je tvrdio da će se knjiga savremenog sirijskog autora, po imenu Muḥammad Šaḥrūr (Shahrouf, rođen 1938), “smatrati jednoga dana muslimanskim ekvivalentom 95 teza koje je Martin Luther zakucao na vrata Wittenbergske dvorske crkve 1517. godine”.⁷⁸ Nadalje, novinar Robin Wright izvijestio je 1995. godine da “i protivnici i kritičari sada nazivaju [Abdulkarima Sorouša, iz Irana, rođenog 1945] Martinom Lutherom islama.”⁷⁹

I Tariq Ramadan (iz Švicarske, rođen 1962), inače unuk Ḥasana al-Bannā`a, osnivača Muslimanske braće u Egiptu, imao je priliku da ga u štampi nazovu muslimanskim Martinom Lutherom.⁸⁰

Temu zvanu “muslimanski Luther” potrebno je sagledavati ponajprije unutar veoma raširenog “raspoloženja utučenosti i pesimizma” krajem XIX i tokom XX stoljeća u velikom broju zemalja u muslimanskom svijetu. Tražene su izbaviteljske koncepcije koje su se, ponekad, kretale prema zazivanju “reformatorske ličnosti”, a ponekada su se javljala mišljenja da su, zapravo, pokreti ti koji bi trebali “izbaviti muslimanski svijet” iz krize.

---

initiated by the Protestant Reformation”).

76. Prema: Kurzman i Browsers, isto, p. 6.

77. Navedeno prema: Kurzman i Browsers, p. 6. (“... observers identified a new crop of Muslim Luthers, as previous candidates failed to fulfill the role of generating a full-blown Reformation”).

78. Prema: Kurzman i Browsers, p. 6. (“...may one day be seen as a Muslim equivalent of the 95 Theses that Martin Luther nailed to the door of the Wittenberg Castle church in 1517”).

79. Usp. Kurzman i Browsers, p. 6. (“...both supporters and critics now call [Abdolkarim Soroush, Iran, born 1945] the Martin Luther of Islam”).

80. Navedeno prema: Kurzman i Browsers, p. 6.

Kao što to pokazuju Kurzman i Browsers, upravo je “poznati iranski reformator ‘Ali Šari’atī (1933-1977) smatrao da islam ‘živi na kraju srednjovjekovnog perioda,’ usporedivog s položajem kršćanskih mislilaca koji su ‘tražili svoju novu sudbinu razaranjem svoje stare vjere, i transformiranjem tradicionalnog katolicizma u jedan protestirajući, ovom svijetu okrenuti, politički i materijalistički protestantizam.’ Šari’atī požuruje muslimane da prihvate ‘jedan islamski protestantizam nalik protestantizmu kršćanstva u srednjem vijeku, koji će razoriti sve degenerirajuće faktore koji su, u ime islama, onemogućili i okamenili proces mišljenja i sudbinu društva, i dati da se rode nova mišljenja i novi pokreti.’⁸¹

Upravo će tzv. “islamski pokreti”, koji su nastali tokom XIX i XX stoljeća, biti tema jedne od naših narednih rasprava.

أنس كاريش

الفكر الإسلامي المعاصر والنظرة إلى مارتن لوتر والبروتستانتية

يتناول المؤلف في هذه الدراسة بشكل مبدئي عددا من الكتب والبحوث والمقالات التي يذكر فيها الكثير من مشاهير المصلحين المسلمين من القرن التاسع عشر والقرن العشرين اسم مارتن لوتر والحركة الإصلاحية ذكرا هو في أغلب الأحيان إيجابي وذلك كأسوة حسنة للإصلاح الذي يجب إجراءه في العالم الإسلامي. ويأتي المؤلف بذكر سلسلة من الآراء والمواقف التي يتبين منها أن الدوائر الإصلاحية في البلاد الإسلامية التقليدية قد نشأ فيها تصور عن مارتن لوتر كمصلح أوروبي استوحى من العيون الإسلامية. ويتكلم المؤلف أيضا عن الأسباب النفسية التي جعلت المصلحين من المفكرين المسلمين في القرن التاسع عشر والقرن العشرين يعظمون شخصية مارتن لوتر في الكثير من كتبهم ومقالاتهم.

Contemporary Islamic Thought and Its Relation to Martin Luther and Protestantism

By Enes Karic

In this disquisition the author, in a principled form, deals with a certain number of books, articles, pamphlets and essays in which many eminent Muslim reformist figures from 19th and 20th centuries have been mentioning Martin Luther and Reformation, mostly in a positive context, as an example for a reform that should be implemented in the Muslim world. The author lists a number of opinions and views which show how the image of Martin Luther as a European reformer who was supplied from the wells of Islam, was created in the reformist circles in the traditional countries of Islam. The author, also, talks about psychological reasons on the Muslim part that contributed to glorification of Luther's personality in a great number of books and articles that were written during 19th and 20th centuries by Islamic and Muslim intellectuals committed to reform.

81. Kurzman i Browsers, p. 6. (“... the famous Iranian reformer, ‘Ali Shari’ati /1933-1977/, held that Islam “is living at the end of Medieval period,” comparable to the position of Christian thinkers who “found their new destiny by destroying their old faith, and transforming traditional Catholicism to a protesting, world-minded, political, and materialist Protestantism.” Shari’ati urged Muslims to embrace “an Islamic Protestantism similar to that of Christianity in the Middle Ages, destroying all the degenerating factors which, in the name of Islam, have stymied and stupefied the process of thinking and the fate of the society, and giving birth to new thoughts and new movements.”) Ove navode Kurzman i Browsers preuzeli su iz Šari’atijeve knjige *Man and Islam (Čovjek i islam – الإنسان و الإسلام*), djelo je objavljeno u Houstonu, 1981.

Savremene krize mladih

Abdulaziz Hodović

prof. islamskih nauka, imam, Medžlis Islamske zajednice Bugojno
abdulazizhodovic@gmail.com

Uvod

Republike koje su bile u sastavu nekadašnje SFRJ, nakon njene disolucije, raspale su se na sedam država. Dva desetljeća nakon stjecanja nezavisnosti, još uvijek se nalaze u stanju prijelaza: niti su se nekadašnje sastavnice federacije u potpunosti preobrazile u nacionalne države, niti je transformacija socijalističkog sistema u kapitalističku tržišnu demokraciju sasvim dovršena. Ipak, u cijeloj regiji postoji, u najmanju ruku, jedan cilj, a to je da sve države jugoistočne Evrope vide svoju budućnost u Evropskoj uniji. Kako će se proces transformacije dalje odvijati i šta Evropa treba očekivati od novih članica i aspiranata na članstvo, uveliko će odrediti dolazeće generacije.

Kako bi više saznala o razvojnim trendovima i perspektivama u pojedinim društvima, zaklada Friedrich Ebert (FES), inicirala je provedbu reprezentativnih empirijskih studija o mladima u zemljama regije. Ta istraživanja trebaju pružiti aktuelne informacije o željama, očekivanjima, interesima, stavovima i društvenom ponašanju mladih kako bi se na osnovu tih istraživanja izveli zaključci o razvojnim trendovima u tim društvima. Predložak za ta istraživanja bile su velike empirijske Shellove studije mladih, koje se u Njemačkoj redovito provode od 1953. godine, u razmacima od tri do četiri godine, a koje su se pokazale pouzdanim seiz-

mografom za srednjoročne razvojne perspektive. U Albaniji i na Kosovu Fes-ove su studije mladih dovršene, u ostalim zemljama regije priprema se njihova provedba. Sva istraživanja su tako koncipirana da se njihovi rezultati mogu uspoređivati.

U ovom radu mi ćemo se osvrnuti na probleme s kojima se danas mladi najčešće susreću u BiH, a i u široj regiji. Naime, trećina stanovništva na tom prostoru je mlađa od 30 godina i poznaje samo postsocijalističku prijelaznu fazu, koju je 1990-ih godina, obilježavala velika nestabilnost i nesigurnost. Ne samo zato što je od neovisnosti do 1995. godine trajao rat nego je promjena sistema dovela do povećanja društvenih razlika, nove nejednakosti šansi i osobito velike ekonomske nesigurnosti. Restrukturiranje privrede i sveobuhvatna privatizacija pratila je tvrdokorna nezaposlenost i sve veća socijalna marginalizacija. Tek je u godinama relativno visokih stopa rasta između 2000. i 2008, tendencijski došlo do normalizacije stanja. Od 2008, Bosna i Herecegovina a i šira regija dospjela je u vrtlog međunarodne finansijske krize, koja je prisutna i danas.

Mladi u savremenom društvu

Društveni i znanstveni interes za mlade, kao specifičnu društvenu grupu, zasniva se na više komplementarnih razloga. Temeljni interes savremenih društava jest adekvatna društvena integracija mladih za što treba osigurati odgovarajuće društvene uvjete.¹ Pritom se mogu prepoznati dva kontradiktorna očekivanja od njih: s jedne strane da budu jedan od jamaca društvene stabilnosti, usvajanjem dominantnih vrijednosti i obrazaca ponašanja u danom društvu, a sa druge strane su očekivanja da mladi, zahvaljujući njihovim pretpostavljenim inovativnim i kreativnim potencijalima, budu nositelji sve bržih i otuda sve nužnijih društvenih promjena. Takva očekivanja u osnovi su pristupa mladima i kao društvenom resursu i kao društvenom problemu, odnosno društvenoj skupini u problemima i izvoru problema.² U razvijenim dijelovima svijeta sama činjenica višedesetljetnog demografskog trenda starenja stanovništva, promovira mlade u sve važniji društveni resurs. Postojeće globalne i lo-

---

1. Furlong, Guidikova, 2001; Younisis i drugi, 2002.

2. Schizzerotto, Gasperoni, 2001.

kalne tendencije i procesi stimuliraju društvene znanosti da izučavaju niz fenomena i procesa povezanih s mladima koji pridonose razumijevanju sadašnjeg i projekcijama budućeg društvenog razvoja. Ujedno su mladi, zbog specifičnosti svojih značajki, onaj segment populacije koji predstavlja jedan od najosjetljivijih seizmografa društvenih promjena. Istodobno, mladi su društvena grupa, koju obilježava unutarnja socijalna raslojenost sukladna raslojenosti društva u kojem žive. Takvo intrageneracijsko diferenciranje posljedica je različitih situacijskih, socijalnih i kulturnih okolnosti u kojima se mladi socijaliziraju i preuzimaju trajne društvene uloge.

Mladost je tranzicijsko razdoblje između djetinjstva i odrasle dobi, pa je univerzalno obilježje mladih srazmjerno niska životna dob. Statistički je kao donja granica mladosti najčešće određena 15. godina života, dok gornja granica varira zaustavljajući se najčešće na 24, a ponekad na 29. ili 34. godini života. U istraživanjima je prisutna tendencija proširenja granica mladosti prema ranijoj životnoj dobi zbog ranijeg ulaska u pubertet, a prema kasnijoj dobi zbog sve kasnijeg stupanja u tzv. svijet odraslih. Potonja tendencija prepoznata je kao "produžena mladost", koju karakterizira sve duže institucionalizirano obrazovanje, otežano i neadekvatno zapošljavanje, usporeno socioekonomsko osamostaljivanje, odlaganje zasnivanja vlastite porodice i slabo uključivanje u javne poslove, odnosno društveno odlučivanje. U današnjem svijetu, koji se sve brže mijenja, prelazak mladih u svijet odraslih postaje još dugotrajniji i nezvjesniji proces.³

Savremene generacije mladih sazrijevaju u znatno rizičnijim uvjetima obilježenim procesima i posljedicama globalizacije, rastom zahtjeva za profesionalnom mobilnošću i fleksibilnošću te razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije.⁴ Postmodernizacijski procesi, koji uključuju slabljenje tradicionalnih obiteljskih i drugih osobnih veza, odnosa, kao i uvriježenih načina međugeneracijskog prenošenja vrijednosti i obrazaca ponašanja, transformiraju i razgrađuju poznate oblike socijal-

3. Fahmy, 2006; France, 2007.

4. Beck, 1992; Roche, Tucker, 1997; Miles, 2000; Mortimer, Larson, 2002; Fahmy, 2006.

ne reprodukcije, što prisiljava mlade na nesigurnije i tegobnije traganje za identitetom i individualnim strategijama društvene integracije.⁵

Rizici koji otežavaju adekvatnu društvenu integraciju mladih, još su brojniji i izaženiji u tranzicijskim društvima, i u usporedbi s ranijim socijalističkim razdobljem, i u odnosu na razvijenija i stabilnija demokratska društva. Odrastanje u postsocijalističkim društvima opterećeno je, naime, dvostrukom tranzicijom, jer mladi prolaze kroz iniverzalno životno razdoblje prelaska iz djetinjstva u odraslost u društvima, koja se istodobno temeljito transformiraju. Socijalizacija tih mladih odvija se faktički u nestabilnim uvjetima, jer se institucije, procesi i društvene norme, koje su usmjeravale prelazak u svijet odraslih, i same manje ili više radikalno mijenjaju. Dosadašnje analize pokazale su kako su mladi u tranzicijskim zemljama, a i kod nas u BiH, suočeni s nizom procesa, koji otežavaju njihovu adekvatnu integraciju u svijet odraslih, kao što su: porast socijalnih razlika i nejednakosti obrazovnih šansi, zaoštavanje kompeticije na tržištu rada, uz rast nezaposlenosti i prekomjernog rada, porast kriminala i različitih oblika ponašanja, pad kvaliteta zdravstvene zaštite, urušavanje nekadašnjih te sporo instaliranje drukčijih društvenih vrijednosti. Pri tome međugeneracijska transmisija vrijednosti slabi, a socioekonomska važnost obiteljskih resursa jača.⁶

Problemi s kojima su suočeni mladi i u razvijenim i u bivšim socijalističkim zemljama podjednako pogađaju mlade u BiH. No, tome treba dodati i bosanskohercegovačke specifičnosti. Prvo, početkom 1992., u BiH, je bio rat, čije su ekonomske i političke posljedice dugoročno utjecale na smjer i tempo društvenog razvoja. Drugo, društvena transformacija rezultirala je razmjerno lošijim rezultatima nego u većini postsocijalističkih zemalja. Treće, loše provedene privatizacije i restrukturiranja privrednih subjekata. Ulazak u razdoblje demokratske konsolidacije i dugogodišnji proces pripreme BiH, za ulazak u Evropsku uniju.

Od 2008, u BiH, se iz razvijenog dijela svijeta prelijeva finansijska kriza koja, udružena sa zetečenim strukturnim manjakavostima, pridonosi stalnom pogoršavanju ekonomske situacije. Stoga se može reći da je da-

---

5. Furlong, Cartmel, 1997; Larson, 2002; Ruddick, 2003; France, 2007.

6. Wallace, Kovatcheva, 1998; Ule i dr., 2000; Roberts, 2003.

našnja generacija mladih odrastala u društvu obilježenom ratnim traumama i skromnim privrednim razvojem, a da sazrijeva u okolnostima privrednog nazadovanja i velike osobne neizvjesnosti i nesigurnosti. Aktualna nepovoljna razvojna kretanja predstavljaju iskustvo koje bosanskohercegovačka omladina dijeli sa svojim vršnjacima iz niza evropskih zemalja, što zacijelo pridonosi širenju osjećaja tjeskobe i besperspektivnosti. Među mladima su jasno prepoznate modernistički i tradicionalistički orijentirane skupine, pri čemu većina teži mirnom porodičnom životu, visokom životnom standardu, stabilnoj profesionalnoj karijeri i hedonističkim oblicima opuštanja. Razdoblje tranzicije mladima je donijelo više novih rizika i nesigurnosti nego što je otvorilo nove i šire perspektive. Mladi su na takvu situaciju odgovorili dodatnim povlačenjem u privatnost i distanciranjem od društvenih i političkih poslova. Unatoč korjenitoj promjeni društvenog i političkog poretka, mladi su se, uz rijetke iznimke, pokazali uveliko slični starijim generacijama, sugerirajući da se međugeneracijska transmisija vrijednosti u BiH odvija bez značajnijih prekida.

Problemi mladih

Problemi mladih u BiH se danas uglavnom ogledaju kroz nezaposlenost. A iz tog problema, kasnije izrastaju i mnogi drugi i teži problemi, kao što su narkomanija, kriminal, prostiucija itd. No, s obzirom da je danas u BiH trend da je sve dozvoljeno i sve prolazi pod plaštom ljudskih prava⁷ ili pod plaštom demokratije i slobode, tako i ovi problemi postaju meta prepričavanja, nadmudrivanja, iskorištavanja i ostaju uglavnom neriješeni, do daljnjeg. Jedno od obilježja mladih ljudi jeste zabava i mladi će uvijek naći sredstva i način da se zabave, pa ako ne može na legalan i ispravan način, on će to učiniti na nelegalan način, što dakako nije nikakvo opravdanje.

Problem mladih o kojima svi danas pričaju, su uglavnom samo još jedna od zapadnjačkih zabluda u kojima Zapad, umjesto da rješava probleme, okreće ljude jedne protiv drugih, dijeli ih na različite interesne

---

⁷ <http://www.medzlis.info/multimedia/hutbe/551-problemi-mladih-hutba.html>

skupine, koje traže svoja prava. Problemi mladih su problemi i starih, i obrnuto, i nikada se nijedan problem ne može riješiti bez udružene snage mladih i starih.

Nova studija je pokazala da pet puta više srednjoškolaca i studenata ima problema s tjeskobom i drugim mentalnim poteškoćama, nego njihovi vršnjaci, koji su bili predmet iste studije 1930-ih.

Ispitivanje koje se temeljilo na popularnom psihološkom upitniku, koje se koristi još od 1938. god., potvrdilo je ono što psihološki savjetnici u američkim školama sumnjaju već duže vrijeme - da se sve više mladih bori sa stresom u školi i životu općenito.

“Sve je više tjeskobnih i depresivnih mladih. No, ostaje pitanje, što ćemo mi sad učiniti u vezi s tim?”, kaže voditelj istraživanja, prof. psihologije Jean Twenge, sa San Diego State University.

Stručnjaci pretpostavljaju da je tome doprinijela popularna kultura, koja daje preveliki značaj vanjskim pokazateljima, bogatstvu, izgledu, statusu.

Znanstvenici s pet sveučilišta analizirali su odgovore 77.576 srednjoškolaca i studenata, koji su od 1938, do 2007, ispunjavali poznati test Minnesota Multiphasic Personality Inventory ili MMPI.⁸

Sveukupno je u prosjeku pet puta više mladih iz 2007, prešlo prag tolerancije u jednoj ili više kategorija mentalnog zdravlja u usporedbi s onima, koji su imali zabrinjavajuće rezultate 1938. godine.

U pojedinim kategorijama učestalost problematičnih rezultata, još je učestaliji - šestorostruki porast zabilježen u dvije kategorije.

“Hipomania”, mjera tjeskobe i nerealističkog optimizma (od 5% među mladima 1938. god. do 31% kod onih iz 2007).

Depresija (s 1% porasla je na 6%).

Prof. Twenge smatra, da ove brojke ni ne pokazuju sve one koji pate od mentalnih poremećaja, jer mnogi mladi uzimaju antidepresive i druge psihoterapeutske lijekove, koji pomažu u ublažavanju simptoma.

Studija je pokazala i porast “psihopatskih devijacija”, što je u blažoj formi povezano s psihopatskim ponašanjem, a definira se kao neslaga-

---

8. Rezultati objavljeni u Clinical Psychology Review.

nje s autoritetima i uvjerenje da se pravila ne odnose i na njih. Postotak mladih u ovoj kategoriji porastao je sa 5% 1938. na 24% 2007.

Niz studija je već uočilo faktore rizika poput sve većeg interesa za stjecanjem bogatstva, čak 77% brućaša na Sveučilištu LA 2008, smatralo je, da je “vrlo bitno” ili “ključno” steći bogatstvo.

Stručnjaci smatraju da su ovako visoka očekivanja recept za razočarenje. Dodali su da i neki dobronamjerni roditelji pretjeranom zaštitom doprinose mentalnoj nestabilnosti svoje djece ostavljajući ih bez dovoljno vještina potrebnih da bi se nosili s životnom realnosti.

“Ako nemate ove vještine, sasvim je normalno da osjećate tjeskobu”, rekla je dr. Elizabeth Alderman, specijalistkinja za adolescentnu medicinu na Montefiore Medical Center u New York Cityju, koja se nada da će ova studija probuditi ovu vrstu roditelja.

Osnovni indikatori o mladima u BiH

Osnovni pokazatelji i statistike o položaju mladih u BiH prema različitim relevantnim istraživanjima i analizama:

Opći podaci:

- Mladi = osobe između 15 i 30 godina (23% populacije u BiH)
163.000 srednjoškolaca, 100.000 studenata
Mladi (18-30) - 649.359 osoba ili 21,5% glasačkog tijela

Zaposlenost:

- 169. 473 na biroima za zapošljavanje
- 45% mladih nezaposleno a svaka treća nezaposlena osoba ima ispod 30 godina
- Jedan od glavna tri razloga za odlazak mladih (preko 100.000 otišlo nakon Dejtonskog sporazuma, 73% želi napustiti BiH)
- Stopa nezaposlenosti kod mladih 2,5 puta je veća nego kod grupe od 25 do 49 god.
- Nezaposlenost mladih - ključni faktor za njihovo rizično ponašanje u društvu

- 55% mladih nezainteresirano je za pokretanje biznisa, još 30% je obeshrabreno

Obrazovanje:

- 80% mladih nezadovoljno obrazovnim sistemom
- 68% osoba od 20 do 24 godine, koji imaju završenu srednju školu
- 78% stopa upisa u srednju školu
- 36% stopa upisa na fakultet (jedan od najnižih stopa u Evropi)
- 27% studenata koji odustaju od studija
- 66% mladi koriste internet (najgori procenat u Evropi)
- predzadnji u Evropi po reformi visokog obrazovanja
- 0,61% – broj objavljenih radova u referentnim publikacijama na 100.000 stanovnika (1,91%, 1990. godine)
- 0,1% GDP-a za naučno istraživački rad (EU 3%)

Slobodno vrijeme:

- 78% mladih slobodno vrijeme provodi u kafićima
- 33% mladih konzumira cigarete
- 49% mladih konzumira alkohol
- 45% redovno se bavi sportom
- 66% mladih u BiH koristi internet (najniži procenat u Evropi)
- 33% mladih nije putovalo izvan BiH a 40% ne posjeduje pasoš

Koliko su mladi aktivni u društvu?

- 48,8% mladih glasa (19% od svih glasača bili su mladi)
- 6% mladih su članovi političke stranke
- 7% mladih su parlamentarci
- 1% mladih misli da može utjecati na politička zbivanja
- 78% mladih nije zainteresirano za politiku
- oko 250 je omladinskih organizacija a 5% mladih je član neke omladinske organizacije, 8,9% mladih učestvuje u aktivnostima nevladinih organizacija
- 99% mladih nije učestvovalo u diskusiji o godišnjem budžetu lokalne zajednice

- 97% mladih nije kontaktiralo nijednog političara u prošloj godini
- 96% mladih nije protestovalo u prošloj godini
- 95% mladih nije sudjelovalo u diskusiji na internetu o bilo kojoj političkoj temi u prošloj godini
- 89% mladih nije sudjelovalo na bilo kojem događaju o društveno-političkoj temi u prošloj godini
- 83% mladih nije potpisalo nijednu peticiju prošle godine⁹

Mladi su danas nestabilne ličnosti i sve više traže pomoć kod stručnjaka (terapeuta)

Finansijske brige, posao i nedostatak sna glavni su razlozi zašto je sve više mladih pod ogromnim stresom i izgubljeno. Također, sve veći broj njih problem rješava uz pomoć stručnjaka, odnosno terapeuta. Istraživanje, u kojem je učestvovalo 2000 ljudi, sprovela je britanska medijska kompanija Entertainmet One. To istraživanje je pokazalo kako su mladi danas pod velikim pritiskom, većim nego ikad, zbog čega se sve više okreću alkoholu, cigaretama i drogama. Kao najčešći razlog za brigu i stres navode se finansijski problemi (39%), a slijede problemi na poslu (28%), nedostatak sna (24%) i ljubavni problemi (19%). Nedostatak vremena, svađe sa partnerom i briga oko zdravlja slijede ih u stopu.

“Mladi se danas žele što prije osamostaliti, ali to često nisu u mogućnosti, ne mogu naći posao ili nisu zadovoljni onim koji imaju, a sve više njih muče i ljubavni problemi”, prenosi *Daily Mail*. Poznato je da se nivo stresa može kontrolirati uključivanjem tehnika opuštanja u svakodnevnu rutinu, naprimjer; vježbanjem, jogom ili nekom drugom aktivnosti. Ipak, istraživanje je ustanovilo kako se 23% ispitanika sa stresom nosi tako da se okrenu alkoholu, 10% cigaretama, a 8% drogama.

Muškarci se bolje nose sa stresom metodama poput relaksacije i spavanja, dok su žene sklonije depresiji i lijekovima.

---

9. http://www.idi.hr/images/stories/publikacije/mladi_uvk.pdf

Izvori stresa kod mladih:

1. Problem finansijske prirode
2. Posao
3. Premalo sna
4. Problemi u vezi
5. Nedostatak vremena
6. Mišljenje o svom tijelu
7. Svađe sa partnerom
8. Zdravstvene brige
9. Porodične obaveze
10. Svađe s prijateljima
11. Loša komunikacija

Ovaj pokazatelj, koji je jako prisutan i kod mladih u BiH, svijetu ukazuje ili stvara tužnu hroniku, koja se naziva *crna epidemija*, koja nas neumoljivo upozorava da se u Bosni i Hercegovini stvara jedna posve nova generacija potencijalnih mladih samoubica, koji smrt vide kao jedino rješenje svih problema. Crna statistika u BiH je neumoljiva. Prema podacima iz oba entiteta, u protekloj 2012. godini samoubistvo je izvršilo ukupno 485 građana ove zemlje - 234 u Federaciji BiH i 251 u RS. U prvom kvartalu ove godine, zabilježena su 153 samoubistva - 59 u FBiH a 94 u RS. Ono što u ovim statistikama bar donekle ohrabruje jeste činjenica da najmanji postotak zabilježenih samoubistava otpada na populaciju mlađu od 18 godina, dok su najčešće potencijalne samoubice u dobi od preko 50 godina. Nažalost, to ne mijenja crnu evidenciju koja alarmanтно upozorava da broj suicidalnih slučajeva konstantno raste. Zbog toga je neophodno preventivno djelovati.

Mladima u BiH je vjerski identitet važniji od nacionalnog i građanskog

Najveći broj mladih u BiH se najviše ponosi svojim vjerskim identiteom, pa tek onda nacionalnim i građanskim. Najviše mladih u BiH se ponosi vjerskim identitetom, dok se najviše starijih od 30 godina ponosi etničkim identitetom. 90,6% mladih ponosi se svojim vjerskim identitetom kao i 92,7% starijih od 30 godina.

S druge strane, skoro 94% starijih od 30 godina i 88% mladih ponose se svojim etničkim identitetom. Mladi i stari građani BiH su podjednako najmanje ponosni na svoj građanski identitet pa je tako oko 73% mladih i blizu 74% starijih od 30 godina ponosno na svoj građanski identitet.

Isto istraživanje, koje je provedeno u cilju analiziranja glavnih ekonomskih, političkih i društvenih kretanja u zemlji, pokazalo je da se blizu polovina mladih Bosanaca i Hercegovaca osjeća letargičnima i nezadovoljnim životom u BiH. Tačnije, 39,6% mladih bh. građana od 18 do 30 godina starosti te 53,6% građana iznad 30 godina starosti su letargični. Isto tako, 11,2% mladih u BiH između 18 i 30 godina starosti i 8,8% iznad 30 godina starosti osjeća se ljutima i nervoznim.

S druge strane, optimističnim i sretnim se osjeća tek svaki deseti mladi građanin Bosne i Hercegovine. Naime, prema novim istraživanjima provedenim u maju 2013. god. o životnim uslovima u BiH, optimistično je 7,2% mladih i samo 3,5% starijih od 30 godina. Sretnim se osjeća samo 1,85 mladih te 0,8% starijih od 30 godina starosti.

Prema ovome istraživanju, više od polovice mladih osoba i jedna trećina starijih želi napustiti BiH (52,1% mladih želi napustiti BiH, dok isto to želi uraditi 31,2% starijih od 30 godina).

Vrlo je mali broj mladih u BiH koji se žele uključiti u politički i javni život u zemlji kako bi riješili probleme s kojima se društvo i država suočavaju. Isto istraživanje je također pokazalo da su za većinu mladih u BiH, bez obzira na vjeru i naciju, najveći problemi korupcija, ekonomija i politika, a najmanji vjerski i etnički odnosi s drugim narodima. Većina mladih od 18 do 30 godina starosti (oko 70%) smatra da je njihov najveći problem korupcija u zemlji, a isto to misli i većina starijih od 30 godina (74%). Isto tako, 56,9% mladih misli da je najveći problem u zemlji ekonomija, isto mišljenje dijeli i 59,7 starijih od 30 godina. Za 49% mladih politika je najveći problem u BiH, a isto mišljenje ima i 51% osoba starijih od 30 godina.

S druge strane, 11,6% mladih između 18 i 30 godina te 9,4% starijih od 30 godina starosti smatra da su etničke i vjerske veze najveći problem u zemlji. Također, 7,9% mladih smatra da je mentalitet najveći problem u BiH, isto to misli i 5,5% starijih od 30 godina.

Spomenuto istraživanje je provela agencija “Prism Research” u periodu od 7. do 22. maja 2013. godine. Istraživanje je provedeno metodom intervjua i slučajnog odabira na uzorku od 1.500 osoba starijih od 18 godina iz cijele BiH.

Mladi i njihova prava

Ovu temu treba spominjati i kao ukaz na kršenje zakona i povelja koji reguliraju pitanje mladih. Alarmantno je kada vlasti krše zakone, a očekuju poslušnost od građana. Sve što je vezano za mlade, općenito, vlasti ne smatraju ozbiljnim, pa tako ni zakone o mladima, što pokazuju ne provodeći ih. Evropska socijalna povelja, temeljni dokument Vijeća Evrope o socijalnim pravima, koji je BiH, ratificirala još 2008. godine, mrtvo je slovo na papiru u BiH. Od člana 1 - prava na rad, preko odredbi o pravima mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu, do pravične plaće, stručnog usavršavanja i dr.

Dugoročno nezaposleni mladi postaju siromašni, a siromaštvo je glavni uzrok njihove pasivnosti i društvene isključenosti. Uzrokovana pasivnost mladih dovodi do toga da naše društvo dobiva dugoročno neupotrebljive generacije, koje neće moći zasnovati porodice, koji se neće posvećivati cjeloživotnom učenju i konstantnom usavršavanju.

O ovome se mora govoriti i zbog činjenice da nezaposlenost mladih neminovno odvodi društvo u propast, u svakom pogledu, a kraj joj se ne nazire. Kakva je sudbina namijenjena društvu u kojem mladi nisu nosio-cu promjena, u kojem ne privređuju, u kojem se ne obrazuju, u kojem ne rađaju? Namijenjena mu je staračka sudbina bića koje vehne.

Religioznost mladih

Religioznost je značajan modifikator strukture vrijednosti i složen prediktor širokog spektra znanja. U vremenu u kojem živimo odnos između mladih i religije postaje sve aktuelnija tema. Pitanje koje se samo po sebi nameće jeste zašto baš mladi?

U ovom periodu mladi se distanciraju od roditeljskog autoriteta i pokušavaju izgraditi vlastiti identitet te postići samoaktualizaciju od čega je neodvojiva religiozna dimenzija.

Ljudsko biće je biće potreba¹⁰, premda nastoji zadovoljiti osnovne tjelesne potrebe, negdje u njegovoj dubini ječi potreba za ispunjenjem one druge, mnogo bitnije, duhovne “gladi”. Potreba za religijskim odgojem proističe i iz tog što promiče moralno-etičku dimenziju, koja će biti sposobna duhovno i spoznajno usmjeriti mladog čovjeka. Moralni odgoj, kojeg promiče religijski odgoj, oblikuje u odgojeniku specifične moralne sposobnosti, koje se ogledaju u raspoznavanju, ispravnoj prosudbi, kreativnom programiranju moralnog dobra, sposobnosti koja predstavlja razvijenu i zrelu svijest kao odgojenika.

Islamsko obrazovanje, zbog svoje povezanosti sa svetošću, bavi se cijelim bićem muškarca i žene, što znači da mu nije cilj samo unapređivanje i obučavanje svijesti, već čitavog bića jedne osobe. S obzirom da je znanje imalo svoje uporištre u Kur’anu, ono se nikad nije odvajalo od svetosti. Da bi se mogla postići obuka cijelog bića učenika (*terbijeh*), učitelj nije samo onaj ko je u službi prenošenja znanja (*mallim*), već je on i *murrebi*, učitelj duše i ličnosti. Prenosilac znanja mora kod sebe posjedovati odgovarajuće moralne i duhovne kvalitete. Posjedovanje i prenošenje znanja bez prisustva ovih kvaliteta smatralo se opasnim.

Perzijski pjesnik Sena’i, osobe koje posjeduju znanje bez moralnih i duhovnih vrlina, naziva lopovima: “Ako lopov dođe s lampom, on će biti u stanju da pokrade vaše dragocjenosti.”¹¹

Krajem osamdesetih godina 20. stoljeća, formirala se jedna nova teorija religioznosti, koja je oslonjena na čovjekov kognitivni razvoj, ali i na kvalitet religijskog odgoja, koji se manifestira u odnosu prema sebi i okolini te prema transcendentnom. Na ovaj način se postiže uvid u jedan proces dvostrukog sazrijevanja - na jednoj strani opće domenzije čovjekove osobe i na drugoj strani dimenzija njegove religioznosti. Dvije su poznate teorije religioznog razvoja R. Goldmana i J. Flowera. Prilično je popularna Flowerova teorija religioznosti iz tog razloga što ova teorija

---

10. Prema Maslowljevoj teoriji svako motivaciono ponašanje predstavlja kanal kroz koji se izražavaju i zadovoljavaju brojne potrebe. U dinamici ispunjenja želja, za koje Maslow smatra da su urođene, vlada određena pravilnost i red. Maslow je motive organizirao u pet osnovnih grupa: 1. Fiziološke potrebe, 2. Potrebe za sigurnošću, 3. Potrebe za pripadanje i ljubavlju, 4. Potrebe za poštovanjem, 5. Potrebe za samoaktualizacijom (Fulgosi, 1987: 247).

11. (Nasr, 1994:119).

ne ostaje samo na djetinjstvu, već nas strukturalno vodi kroz cijeli čovjekov život.

S druge strane, značajna je i zato što Flower, drži da je religioznost pomoćnica i podupirateljica zdravog čovjeka, prema odgovornoj, otvorenoj, integriranoj i ostvarenoj osobi. Vjera je u ovom periodu povezana sa stvaranjem vlastitog identiteta u sljedećem smislu – Bog mi pomaže da postanem svoj, da budem prepoznatljiv kao “ja”.¹²

Mladi ljudi traže i imaju potrebu za religioznošću, koja je bliska emotivnosti, traže uvažavanje pozitivnog odnosa prema ljudskoj osobi, traže sposobnost suočavanja s novim pitanjima životnog smisla, traže jasnu opredijeljenost prema pitanjima socijalne pravde i vrlo su oštri i prema najprikrivenijim pokušajima opravdanja ili žmirenju pred nastojanjima da se dehumanizira situacija ili društvo opravda. U pogledu zahtjeva za tolerantnošću, u susretu sa drukčijim, mladi prave jasnu razliku između rezignacije i tolerancije, koja se ne odriče vlastite istine, koja ne traži odricanje od vlastitog usmjerenja, već, štaviše, nudi razlog za svoju pojačanu angažiranost.

Mnoga istraživanja ukazuju da u religioznom izražavanju mladih sve više mjesta zauzimaju religiozni pluralizam, sinkretizam i subjektivizam. Mladi odbacuju religioznost, koja je svedena na kulturnu baštinu, ne prihvataju vjeru svedenu na strogo ponavljanje religioznih ponašanja, oni imaju potrebu za religioznošću koja je sposobna izraziti iskustvo vjere i u novim kulturnim oblicima, jednostavno imaju potrebu za religioznom porukom, koja bi se mogla integrirati u itinerarij samoostvarenja, temeljnog imperativa kod mladih.

Ako je samoostvarenje, kako tvrdi psiholog, humanist Maslow¹³, krajnja i jedinstvena vrednota, kao daleki cilj, kojem teže svi ljudi, onda mladi s pravom imaju potrebu za novom religijskom porukom, za živom religijskom porukom, koja će svojim religioznim sadržajima moći promicati osobni rast i dozrijevanje u vjeri. Da bismo potpunije sagledali potrebu

---

12. (Čorić, 1998:113).

13. Abraham Harold Maslow rođen je u New Yorku 1908., godine. Mimo očeve volje odlučio je upisati filozofiju, a kasnije se opredjelio za psihologiju. Svojim profesorskim i istraživačkim radom cijelog je života, na raznim američkim sveučilištima, blisko povezan uz psihološki smjer, koji je poznat pod imenom “treća psihološka sila” ili humanistička psihologija. Umro je 1970. godine.

za religioznošću, smatramo da nije nepotrebno ponoviti više puta da ova potreba egzistira u psihološkoj punini osobe. Relevantna sociološka istraživanja ukazuju da se danas religioznost mladih nalazi na razmeđu između distanciranja od institucionalnih oblika religioznosti i traženja novih oblika u različitim religijskim pokretima, poput New Age, kako se danas naziva taj globalni pokret, koji bi želio zahvatiti čitav svijet svojim idejama, pa tako i svojom religioznošću, koja je u biti sinkretistička.

New Age je klasičan i do kraja doveden slučaj vjerovanja bez pripadanja, to je više neki "štimung", "klima", "ozračje", "novi senzibilitet", "neoblikovano stanje", a "manje završeni i dobro zaokruženi sustav učenja".¹⁴

Kad je riječ o mladima, sociolozi ističu da podmukla bolest od koje boluju nije droga, sida, razne smrtne opasnosti, nego indiferentnost, njihovo zatvaranje u sebe i isključivo zadovoljavanje vlastitih želja i potreba - ne računajući na onoga drugog.¹⁵

Polet mladalačkog duha moguće je ostvariti uz obnovljeni duhovni poticaj. Buđenje interesa za obnavljanje duhovnog u našem vremenu dolazi iz duboke potrebe za autentičnošću, za religioznom i duhovnom dimenzijom čovjeka, za njegovim nutarnjim svijetom i slobodom, koju konzumističke i druge ponude savremenog doba nisu uspjele ispuniti.

Zaključak:

Ovaj rad tendencijski potvrđuje nalaze niza empirijskih istraživanja iz protekla dva desetljeća. Analiziranjem se pokazuje da dolazeće generacije na sve veću nesigurnost u svome društveno-ekonomskom okruženju, reagiraju povlačenjem u privatnost, snažnijom orijentacijom na obitelj kao i suzdržanošću prema društvenom i političkom angažmanu. Isto tako se potvrđuje da mladi u savremenom društvu žive u vremenu globalne svjetske krize i suočavaju se s nizom problema kroz koje mladi danas prolaze.

Slaba transformacija zemlje i sporo provođenje reformi su doprinijeli da mladi u BiH zapadaju u jednu krizu s kojom se mladi danas suočavaju, što potvrđuju statistike koje su provedene u svijetu i kod nas.

---

14. (Mandarić, 1999: 40).

15. (Mandarić, 1999: 43).

S druge strane vidimo da mladi žele emigrirati u druge evropske zemlje kako bi na taj način riješili osnovne probleme s kojima se susreću. Današnji mladi u pravilu žive sa svojim roditeljima u malim obiteljima i većina ih se nada i očekuju da svoje materijalne i nematerijalne želje ostvare pomoću sigurnog radnog mjesta i zadovoljavajućeg dohotka. U takvom stavu prisutna je pozitivna socijalna energija. No, ako se zemlja ne bude razvijala, na način da se ostvare te legitimne i elementarne želje, mnogo toga se može dogoditi. Oni koji imaju političku odgovornost trebali bi učiniti sve da spriječe da iz generacije krize, koja je spremna na integraciju, nastane razočarana generacija – poručuju to mladi koji predstavljaju jedan od najosjetljivijih seizmografa društvenih promjena.

*Polet mladalačkog duha moguće je ostvariti uz obnovljeni duhovni po-ticaj.*¹⁶

Buđenje interesa za obnavljanjem duhovnog u našem vremenu, dolazi iz duboke potrebe za autentičnošću, za religioznom i duhovnom dimenzijom čovjeka, za njegovim unutarnjim svijetom i slobodom, koju konzumističke i druge ponude savremnog svijeta nisu uspjele ispuniti.

Religijski odgoj može mladima pomoći tako što će Univerzalnu Poruku predstaviti mladima kao utočište, kao pomoć da lakše pronađu i daju smisao svom životu. Čovjek je pozvan da nadvisi sebe, da nadiđe sebe, da stremlji vječnome i da tako čini smislenom svoju egzistenciju.

U današnjem, sekulariziranom svijetu, postalo je teško čitati i vidjeti uporišta za transcendenciju u profanim stvarima. Islamska tradicija je uvijek vrednovala ta iskustva, po kojima čovjek lakše vidi transcendentnu dimenziju.

Danas, kada se nalazimo na vrhuncu tehnološkog napretka, sve češće susrećemo mlade koji se pitaju o smislu života.

Pitanje smisla života je općeljudsko pitanje, prema tome u ovom kontekstu i vjersko, jer je “nakalemljeno” na čovjekovu duhovnu dimenziju. Čovjek je u apsolutnoj potrebi za religijom danas, bez koje je on samo ljudsko biće. Jedino kroz sudjelovanje u tradiciji, to jest u božanskom

---

16 Annemarie Schimmel; *Odgonetanje Božijih znakova*. Fenomenološki pristup islamu, (poglavlje: “Kako pristupati islamu?”), Sarajevo, 2001

otkrivenom načinu življenja, mišljenja i bivanja, čovjek istinski postaje čovjekom i biva sposobnim otkriti smisao u životu.¹⁷

Religijski odgoj u svom fino iznijansiranoj tkanju može pomoći mladoj osobi u ostvarivanju smisla. A univerzalna poruka danas mladima je, da se dostojanstvo čovjeka i njegova slobodna izgradnja predstavljaju, posebno danas, kao vrijednosti, koje treba ostvariti po svaku cijenu.

Literatura:

- Besim Korkut, *Kur'an sa latiničnom transkripcijom i prijevodom na bosanski jezik*, Sarajevo, 2009. god.
- Annemarie Schimmel, *Odgonetanje Božijih znakova. Fenomenološki pristup islamu*, (poglavlje: "Kako pristupiti islamu?"), Sarajevo, 2001.
- *Muslimani u traganju za identitetom*, Fakultet islamskih nauka i El-Kalem, Sarajevo, 2006.
- *Kriza religijskog identiteta u današnjem svijetu*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2004.
- *Muslimani između tradicije i moderniteta*, VKB, Sarajevo, 1995.
- Abdullah Nasup: "Medinska Povelja", Asr, informativni islamski časopis, Holandija, br.39. 2010.god.
- Muhammed el-Fasi er-Rudani: *Enciklopedija hadisa*, Sarajevo, 2012. god.
- Jakub Memić: *Izbor Poslanikovih hadisa*, Sarajevo, 1984. god.
- Ahmed Mehmedović: *Tako je govorio Muhammed, a.s.*, Tuzla, 1991. god.
- <http://www.rijaset.ba/images/stories/muallimovifajlovi/muallim54/intervju%20-%20adnan%20silajdzic.pdf>
- http://www.idi.hr/images/stories/publikacije/mladi_uvk.pdf
- <http://www.klix.ba/vijesti/bih/istrazivanje-mladima-u-bih-vjerski-identitet-va-zniji-od-nacionalnog-i-gradjanskog/13110014>
- http://hr.wikipedia.org/wiki/Ljudska_prava
- <http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/zakoni/2005/zakoni/11bos.htm>
- <http://hercegbosna.org/forum/post649822.html>

---

17. (Nasr, 1995: 134).

- <http://ibn-sina.net/bs/component/content/article/1302-potreba-za-religioznou-kod-mladih.html>
- <http://www.jutarnji.hr/-religija-je-uzrok-zla-u-svijetu---vecina-mladih-engleza-na-crkvu-i-religiju-gleda-negativno/111173/>
- <http://www.medzlis.info/multimedia/hutbe/551-problemi-mladih-hutba.html>
- http://www.bosnjacimuslimani.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1000:mladi-i-vjera&catid=133:publikacije&Itemid=550
- <http://www.camo.ch/aktuelno/crna-epidemija-u-bih-otvori-profil-radi-samoubistva/>
- <http://www.lepotaizdravlje.rs/zdravlje/noviteta/tajne-psihe/kriza-dvadesetih-godina-mladi-pod-velikim-stresom>
- <http://magazin.net.hr/zdravlje/mladi-su-danas-5-puta-psihički-nestabilniji>
- <http://www.bosnaonline.org/forum.php/viewtopic.php?t=1256&p=2223>

عبد العزيز هودوفيتش

أزمات الشباب المعاصرة

يشير المؤلف في هذه المقالة إلى المشاكل التي يواجهها اليوم الشباب في البوسنة والهرسك وغيرها من البلدان في المنطقة. إن الثلث من جملة سكان هذه المنطقة أصغر سناً من عمر الثلاثين فلا يعرفون إلا الفترة الانتقالية اللاحقة للاشتراكية والمنتصف في التسعينات من القرن الماضي بدرجة بالغة من عدم الاستقرار وعدم الأمان. وإضافة إلى أن الفترة ما بين الحصول على الاستقلال وحتى العام 1995م قد سادت فيها الحرب فقد أدى تغيير نظام الحكم إلى تصاعد الفروق الاجتماعية وعدم المساواة في الفرص وحد كبير من عدم الأمان الاقتصادي. إن إعادة تركيب الاقتصاد والخصخصة الشاملة لممتلكات الدولة قد لاحتقمتها البطالة القاسية والتهميش الاجتماعي المتزايد الأمر الذي سبب سلسلة كاملة من المشاكل للشباب في البوسنة والهرسك.

Contemporary Crises of Youth

By Abdulaziz Hodovic

In this paper, the author points out the problems that youth most frequently face today in Bosnia as well as in a wider region. Namely, one third of the population in this region is under the age of thirty. They do not remember anything but post-socialist transition phase in which the 1990s were marked by great instability and uncertainty. Not only that the war ruled from the declaration of independence until 1995, but also the change of the system led to an increase in social differences, the new inequality of opportunity and, especially, a great economic uncertainty. The reconstruction of the economy and comprehensive privatization was accompanied by persistent unemployment and increasing social marginalization, which caused a number of problems for young people in Bosnia.

Ko je i kada podigao današnju zgradu Kabe u Mekki?

hfz. Haso Popara

Gazi Husrev-begova biblioteka: kataloška obrada rukopisa i dokumenata
hasopopara@yahoo.com

Sažetak

U ovome radu autor, na osnovu relevantnih historijskih izvora i prijepisa jednog hat-i šerifa koji se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, piše o katastrofalnoj poplavi koja je 19. ša'bana 1039. (4. aprila 1630) godine zadesila Mekku, o rušenju Kabe i hronološkom pregledu radova na njenoj temeljitoj rekonstrukciji u doba sultana Murata IV koji je stekao slavu jedanaestog i posljednjeg graditelja Kabe. U bilješkama uz tekst autor u fokus stavlja rukovodeću ulogu koju su u nekim ranijim popravkama, kao i u ovoj gradnji Kabe, imale pojedine krupne ličnosti Osmanskog carstva, a koje su porijeklom bili Bošnjaci.

Ključne riječi:

Kaba, Mekka, Harem-i šerif, Murat IV, Mehmed-paša, Musa-paša, Rizvan-aga, hat-i šerif, Egipat, Budim.

Uvod

Za svakog vjernika - muslimana, Arapa i nearapa, bijelca i crnca, slugu i gospodara, siromaha i bogataša, bez obzira na vrijeme i prostor u kome živi, Kaba u *Harem-i šerifu* u Mekki predstavlja najdraže mjesto na zemaljskoj kugli. Cijeli svoj život on izgara u želji da bar jednom ode na hadž i nađe se licem u lice naspram Kabe. Klanjajući pet dnevnih vaka-

ta - namaza, on svaki dan, najmanje pet puta, svoje lice okreće prema Kabi. Prema njoj ga okreću kada mu, kao novorođenčetu, nadijevaju ime i uče ezan na desno i ikamet na lijevo uho, kada ga stavljaju na mejtaš da mu klanjaju dženazu, pa čak i onda, kada mu mrtvo tijelo polažu u mezar. Otuda ne treba čuditi što djela muslimanskih autora, naročito ona iz oblasti historije, tefsira, hadisa i fikha, pružaju tako detaljne informacije i o najsitnijim detaljima vezanim za historijat Kabe. Prema njima, Kaba je dosada građena jedanaest puta.¹ *Prvi put* su je sagradili meleki, po uzoru na “nebesku kabu” *el-Bejtu-l-ma'mūr*, *drugi put* Adem, a.s., od kamenih blokova što su ih s pet planina: Libanona, Maslinove gore, Sinaja, Ararata i Hire, donosili meleki, *treći put* Šit, a.s., *četvrti put* Ibrahim, a.s., sa sinom Ismailom, a.s., *peti put* Amalićani, *šesti put* pleme Džurhum, koje je nastanjivalo okolicu Mekke i *sedmi put* Kusaj ibn Kilab iz plemena Kurejš, koji je, pored zaštite Kabe, za sebe prisvojio još pet položaja: čuvara ključeva Kabe, nadzornika opskrbe hadžija vodom i hranom, gradskog vijećnika, stjegonoše i vojskovođe.

Početak sedmog stoljeća Kaba je izgorjela, nepažnjom jedne žene koja je po vjetrovitom danu palila vatru da bi je nakadila tamjanom. Poslije ovoga požara prvaci plemena Kurejš odlučili su da ionako dotrajalu zgradu Kabe sruše i podignu novu. Gradnja je tekla po planu dok nije došlo do spora oko toga ko će postaviti *Hadžeru-l-esved*. Svađa je potrajala nekoliko dana i prijetila da preraste u krvavi sukob. Spor je riješen tako što su se, na prijedlog Ebu Umejje el-Mugire, svi složili da spor riješi

1. Al-Ḥāǧǧ ‘Abbās Karāra u jednom djelu (v. u: *ad-Dīn wa tāriḥ al-Ḥaramayn aš-šarifayn*, Dār Miṣr li aṭ-ṭibā’a, 1404/1984, str. 69) navodi čak i stihove u kojima se nabrajaju svih jedanaest dosadašnjih graditelja Kabe.

بنى الكعبة الغراء عشر ذكرتهم
ملائكة الرحمن آدم ابنه
ورثتهم حسب الذي أخرج الثَّقه
كذلك خليل الله ثم العمالقه
وجرهم يتلوهم قصى قريشهم
كذا ابن الزبير ثم حجاج لاحقه
ومن بعدهم من آل عثمان قد بنى
مراد حماه الله من كل طارقه

*Časnu Kabu gradila su deseterica koje navedoh
Redosljedom kako se pripovijeda od povjerljivih:
Meleki Milostivog, Adem i njegov potomak
Također Allahov prijatelj, zatim Amalićani
Poslije njih Džurhum i Kusaj iz Kurejša
Te Ibn ez-Zubejr i Hadžadž nakon njega
A poslije njih od Osmanlija podigao ju je
Murat, Allah ga sačuvao od svake nevolje!*

prva osoba koja se pojavi na vratima *Harem-i šerifa* iz pravca brežuljka Safe. Allah je htio da to bude Muhammed, a.s., koji je tada bio u 35. godini života. On je problem riješio tako što je uzeo komad platna, na njega stavio *Hadžeru-l-esved*, zatražio da prvaci plemena priđu, uzmu za čoškove platna i svi ga, zajedno, podignu na mjesto gdje treba biti ugrađen, a onda ga svojim rukama uzeo i postavio. *Deveti put* Kabu je sagradio Abdullah ibn Zubejr, nakon što ju je u opsadi katapultima srušio Jezid ibn Muavija. *Deseti put* Kabu je sagradio silnik Hadždžadž, koji je po nalogu emevijskog halife Abdulmelika srušio proširenu zgradu Kabe, što ju je bio podigao Abdullah ibn Zubejr. Poslije njega više halifa, sultana i emira izvodili su pojedine popravke i zahvate na poboljšanju Kabe i *Harem-i šerifa* te određivali bogate zaklade za njihovo održavanje, ali je nijedan od njih nije iznova izgradio. To je 1040/1630-31. godine učinio osmanski sultan Murat IV (vl. 1623-1640) koji je stekao slavu *jedanaestog* graditelja Kabe. Koliko je nama poznato, o ovoj gradnji Kabe na bosanskom jeziku do danas nije objavljen nijedan rad. Zato će u fokusu ove radnje biti više riječi upravo o ovoj gradnji, tim prije što su u njoj rukovodeću ulogu imale pojedine ličnosti koje su, po svoj prilici, bili Bošnjaci. Prije toga, ukratko ćemo se osvrnuti na povode koji su doveli do ove gradnje.

Popravka Kabe 1020-21/1612. godine²

S obzirom na to da Mekka leži u blizini Crvenog mora, u periodu od oktobra do aprila često je zahvataju jake kiše. Bujice s okolnih brda u proš-

-
2. Dvadesetak godina prije ove popravke Kabe, usljed dotrajalosti drvene konstrukcije, bio se nageo i prijetio da se sruši i mali objekat u obliku kabine, u kome se čuva kamen s otiscima stopala Ibrahima, a.s. (*Mekam-i Ibrahim*). Njega je 1001/1592. godine dao popraviti i temeljito rekonstruisati sultan Murat III (vl. 1574-1595). Nadzor na popravci *Mekam-i Ibrahim* sultan Murat je povjerio šejhu Ali-dedeu, sinu hadži Mustafe el-Bosnevije, čuvaru mezara sultana Sulejmana Veličanstvenog i šejhu zavije u Sigetvaru, za koga se tek nedavno utvrdilo da je porijeklom iz Foče, a ne iz Mostara, kao što se do sada mislilo i da je, kao prvi poznati šejh Gazi Husrev-begova hanikaha u Sarajevu, napisao jedno djelo u pohvalu džihada i bosanskih gazija pod naslovom *Faḍā'il al-Ġihād* (v. Haso Popara, *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa* - Historijski arhiv Sarajevo, Svezak drugi, London-Sarajevo, 1433/2011, br. 919, str. 163-165). O tome je Ali-dede napisao i jedno djelo u četiri poglavlja pod naslovom *Postavljanje Mekam-i Ibrahim* u *Mesdžid-i haramu* (تمكين المقام في المسجد الحرام). Autograf ovoga djela danas se čuva u biblioteci Arifa Hikmeta u Medini (v. Muḥammad al-Ḥabīb al-Hayla, *at-Tārīḥ wa al-mu'arrḥūn bi Makka*, London, 1994, str. 258-261). On je tamo dospio, najvjerojatnije, iz zaostavštine Ali-dedeova sina Ibrahima, koji je 1617/18. godine bio na položaju halife šejha Mahmud-efendije Uskudarije (v. Azra Gadžo-Kasumović, "Defter donacija upućenih u dva časna harema /*surre defteri*/ iz 1617/18 godine", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga XXXIV, Sarajevo, 2013, str. 29-30).

losti su u dolini Mekke izazivale velike i iznenadne poplave. Nekoliko snažnih poplava u Mekki historičari su zabilježili početkom 11. stoljeća po Hidžri (početkom 17. stoljeća n.e.). Tako el-Esedi, poznati historičar Mekke, navodi da su se početkom 11. stoljeća po Hidžri počele pojavljivati pukotine na zidovima Kabe. Godine 1019/1610. Mekku i njenu okolinu zadesila je snažna provala oblaka usljed čega je u *Harem-i šerif* i Kabu prodrla bujica koja se slijevala s okolnih brda. Ona je dodatno oštetila dotrajale zidove Kabe i izazvala velike pukotine na njenom istočnom i zapadnom zidu. Sultan Ahmed I (vl. 1603-1617) bavio se mišlju da sruši i prezida Kabu tako što bi prethodno sve kamene blokove naizmjenično obložio zlatom i srebrom. Ovoj njegovoj namjeri žestoko se suprostavila tadašnja ulema i predložila mu da umjesto toga dadne izraditi pozlaćeni mesingani obruč kojim bi se opasali i učvrstili zidove Kabe. Tako je i učinio. Obruč je izrađen i postavljen krajem 1020. i početkom 1021. godine po Hidžri (1612. godine n.e.). Za njegovu izradu sultan Ahmed I je utrošio 80.000 zlatnika. Prema prijepisu jednog arzuhala koji se čuva u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, osam godina kasnije (1029/1620), veliko nevrijeme i iznenadna bujica zadesili su karavanu hadžija iz Šama u jednoj dolini kod mjesta Bedr-i Ĥunein.³ Tom prilikom utopilo se preko 1000 hadžija. Zbog ovakvih vremenskih nepogoda i dotrajalosti zidova zgrada Kabe nije mogla izdržati duže od osamnaest godina.⁴

Jedanaesta gradnja Kabe 1039-40/1630-31. godine

U zoru, u srijedu, 19. ša'bana 1039. (4. aprila 1630) godine, Mekku i njenu okolinu zadesila je nezapamćena provala oblaka praćena gradom i snažnom grmljavinom. S okolnih brda sa svih strana u dolinu Mekke sručile su se bujice, koje su pred sobom rušile sve na što su nailazile. Između podne i ikindije bujica iz pravca *Wādi Ibrāhīm* (Ibrahimove doline) prodrla je u *Harem-i šerif* i unutrašnjost Kabe. Nivo vode podigao se dva metra visine iznad vrata Kabe. U ovoj poplavi porušen je veliki broj kuća, dućana i drugih objekata a utopilo se blizu hiljadu stanovnika

3. Danas gradić 150 km zapadno od Medine na putu za luku Jenbu na Crvenom moru. U blizini ovoga mjesta 17. ramazana 2. godine po Hidžri (17. marta 624. godine n.e.) došlo je do poznate Bitke na Bedru u kojoj su muslimani izvojevali sjajnu pobjedu nad mušricima iz Mekke.

4. Al-Ĥāğğ 'Abbās Karāra, *ad-Dīn wa tāriḥ al-Ĥaramayn aš-šarīfayn*, Dār Mišr li aṭ-ṭibā'a, 1404/1984, str. 69.

Mekke. U petak, 21. ša'bana 1039. (6. aprila 1630) godine, u popodnevnom satima, potpuno su se srušili sjeverni i istočni zid Kabe, dio krova i oko dvije trećine zapadnog zida, što je među stanovnicima Mekke izazvalo toliku paniku da su neki, misleći da je to predznak Smaka svijeta, počeli napuštati svoje kuće i sklanjati se u brda. Kada se četvrti dan voda iz *Harem-i šerifa* povukla, iza sebe je ostavila pravu pustoš. Na sve strane oko Kabe ležale su ogromne gomile kamenja, pijeska, mulja i blata koje je bujica nanijela s okolnih brda.

Čim se voda povukla, tadašnji emir Mekke Šerif Mesud ibn Idris sazvao je vijeće uleme i uglednijih građana koje je odlučilo da o rušenju Kabe odmah treba obavijestiti sultana u Istanbulu. U tom smislu, egipatskom valiji Mehmed-paši⁵ poslan je detaljan izvještaj i od njega zatražene instrukcije. Mehmed-paša je izvještaj prosljedio sultanu. Budući da se Kaba nije mogla ostaviti u takvom stanju, Mehmed-paša je, ne čekajući odgovor od sultana, naredio emiru Mekke da odmah počne s čišćenjem *Harem-i šerifa* od kamenja, mulja i blata. Istovremeno, eminu Džidde Mustafa-agi naredio je da osigura alat, materijal i sve što je potrebno za popravak Kabe. Šerif Mesud je naredio da se prvo poskidaju zlatni mizab (oluk) i 20 zlatnih i 33 srebrna kandilja i pohrane u kući šejha Džemaluddina ibn Kasima Šejbe, čuvara ključeva Kabe. Kada je uz pomoć Mustafa-age i glavnog inženjera u Mekki Mustafe ibn Šemsuddina osigurao drvenu građu, Šerif Mesud je dao preostale dijelove Kabe ograditi i učvrstiti skelom, a krov podignuti na drvene stupove. Taj posao započet je u četvrtak, 29. ramazana (12. maja) a završen je u nedjelju, 13.

---

5. Ovaj Mehmed-paša, poznat i pod nadimkom Tabani Yassi (tj. Mehmed s ravnim, dustabanima) na položaju namjesnika Egipta bio je od 1038. do 1040. (1628-1630) godine. Na tom položaju zamijenio ga je silahdar sultana Murata IV, Bošnjak Musa-paša, sin Mehmeda Vehabovića, iz sela Vikoč kod Foče, kasnije član carskog divana, tri puta namjesnik u Budimu i admiral turske mornarice, koji je na Jadru u isročnoj Bosni podigao Novu Kasabu sa brojnim zadužbinama: džamijom, mektebom, hamamom, dva karavan-saraja, 25 dućana, kožarom i vodenicom s četiri vrtla (v. Safvet-beg Bašagić, *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovci u Turskoj carevini*, Sarajevo, bez godine izdanja, str. 401; Jusuf Ramić, *Bošnjaci u Egiptu u vrijeme tursko-osmanske uprave*, Sarajevo, 2012, str. 28). Mehmed-paša je kasnije napredovao u službi sve do položaja velikog vezira. Iako mu turski biografi (v. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani, IV*, str. 159) pripisuju albansko porijeklo, on je, po svoj prilici, bio Bošnjak, najvjerojatnije, negdje iz istočne Hercegovine. Ovome ide u prilog činjenica da ga je podgodio i kao svoga štićenika na Visoku Portu, zajedno s Derviš Mehmed-pašom iz Bosne, doveo kizlaraga sultana Osmana II (vl. 1618-1623) Mustafa-aga Ljubinjac, koji je u Ljubinju podigao džamiju i uvakufio jedan prekrasan Mushaf, za koji Bašagić kaže da se u njegovo vrijeme još uvijek nalazio u džamiji (v. dr. Safvet-beg Bašagić, *Znameniti Hrvati, Bošnjaci i Hercegovini u Turskoj carevini*, Sarajevo, bez godine izdanja, str. 402).

ševvala 1039. (26. maja 1630) godine. Četiri dana kasnije, u četvrtak, 17. ševvala (30. maja), preko skele i ostatka Kabe postavljen je zeleni prekrivač.

Kako se vrijeme hadža primicalo, a iz Istanbula nije stizao sultanov odgovor,⁶ Mehmed-paša je u Mekku hitno poslao Rizvan-agu⁷ i povjerio mu poslove oko pripreme radova i materijala za popravak Kabe. Rizvan-aga je stigao u Mekku 26. ševvala 1039. (8. juna 1630) godine i odmah sljedeći dan, 27. ševvala 1039. (9. juna 1630) godine, u pratnji Šerifa Mesuda i ostalih prvaka Mekke obišao Kabu i *Harem-i šerif*. Prilikom uviđaja na licu mjesta ustanovljeno je da će za čišćenje *Harem-i šerifa* od naslaga kamena, blata i mulja biti potrebno dosta vremena i mnogo radne snage. Koliko je to bio obiman posao najbolje govori podatak da je nagonilani sloj kamena, zemlje, blata i pijeska, što ga je iza sebe ostavila bujica, bio debeo 7-8 aršina.⁸ Dodatni problem predstavljalo je to što se ovaj sloj nanosa za nekoliko dana pod utjecajem sunca isušio i potpuno okamenio tako da se sve teže i teže razbijao. Na kraju se ispostavilo da je jedini način za njegovo razbijanje bio da se dio koji se naredni dan želi ukloniti prethodno natopi vodom i pusti da preko noći omekša. S druge strane, stanovnici Mekke muku su mučili s nedostatkom vode, koje nisu imali dovoljno ni za piće, a kamoli za prolijevanje. Naime, ova posljednja poplava na nekoliko mjesta dovela je do potpunog prekida vodovoda kojim se voda dopremala u Mekku, a sistem dovodnih kanala ispod zemlje napunila muljem.⁹

6. Za prvih pet godina Muratove vladavine neprestanu tutorsku ulogu vršila je njegova majka Grkinja, a nakon nje sultanov miljenik i "naš zemljak" silahdar Mustafa-paša, koji je uživao u tom utjecaju sve do Muratova posljednjeg daha. Koliko je silahdar Mustafa-paša imao utjecaja na sultana najbolje govori činjenica da je dao nagovoriti sultana da svoga ličnog liječnika Emira Čelibiju natjera popiti preveliku dozu opijuma. Kada su liječniku pomoćnici pripremili lijek i pokušali mu pomoći, on je to odbio riječima: "Ne trebam lijeka. Ko ima moćnog neprijatelja kao što je silahdar, tome je bolje umrijeti nego živjeti." (Vidi: Joseph von Hammer, *Historija turskog/osmanskog/carstva*, II, Zagreb, 1979, str. 302 i 319).
7. Ovaj Rizvan-aga, koji je obavljao službu bostandži-baše u carskom saraju u Istanbulu, u to doba bio je na nekom zadatku u Egiptu. Činjenica da je, kasnije, poginuo u pohodu na Bagdad 1048/1639. godine, kao čehaja silahdara Mustafa-paše, sina Sinanova, iz Sarajeva (v. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, II, str. 402), upućuje na mogućnost da je i on porijeklom bio Bošnjak.
8. *Aršin* - stara mjera za dužinu. Dunderski (građevinski) ili zidarski aršin je dug 75,8 cm (v. Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*, Peto izdanje, Sarajevo, 1985, str. 99).
9. Ovaj vodovod poznat pod imenom *Ajn Zubejda* 174-194/791-809. godine dalja je izgraditi Zubejda bint Dža'fer ibn Ebi el-Mensur, žena halife Haruna er-Rešida i majka halife el-Emina. Na tom ogromnom pro-

Dana 29. ševvala 1039. (11. juna 1630) godine Rizvan-aga je u *Harem-i šerif* pozvao na sastanak muftije sva četiri mezheba kako bi se s njima dogovorio o načinu i dinamici čišćenja *Harem-i šerifa*. Na ovome sastanku Rizvan-aga je insistirao na svome planu da se, uz pristojnu naknadu, u ovome poslu, pored ljudstva, moraju mobilizirati i sve tovarne životinje: konji, kamile, mazge i magarce iz naselja i kasaba iz šire okoline Mekke sve do Medine, Taifa i Džidde. Ovoj njegovoj zamisli o uvođenju životinja u *Harem-i šerif* kao i kasnijoj odluci da se umjesto polomljenih kamenova zidova Kabe isklešu i ugrade novi, žestoko su se protivili pojedini stanovnici Mekke predvođeni šejhom Muhammedom Ali ibn Allanom. U jednom momentu oni su silom htjeli spriječiti izvođenje bilo kakvih radova sve dok ne stigne visoka carska zapovijed iz Istanbula. Budući da su karavane hadžija već bile počele pristizati u Mekku i da se uputstva iz Istanbula nisu više mogla čekati, Rizvan-aga je za nastavak radova isposlovao saglasnost muftija sva četiri mezheba.¹⁰ Radovi na čišćenju *Harem-i šerifa* od naslaga kamena, pijeska i mulja i njihovo odvoženje izvan Harema pomoću tovarnih životinja završeni su 19. zu-l-ka'de 1039. (28. juna 1630) godine, pri čemu je svaki dan odvoženo između 30 i 40 hiljada tovara.

Nakon toga Rizvan-aga je s glavnim inženjerom Alijem ibn Šemsuddinom sve majstore i radnike angažirao na popravci i čišćenju vodovoda

---

jektu, gotovo dvadeset godina, radilo je na hiljade najboljih stručnjaka i majstora iz cijelog Abbasijskog carstva dok nisu izgradili cio niz brana, bunareva, podzemnih rezervoara, akvadukta i mreže sabirnih kanala ispod zemlje kojima je voda iz *Vadi Nu'man* kod Taifa prirodnim padom dovedena na Arefat, Muzdelifu i Minu. Ovaj vodovod kasnije je popravljalo više vladara. Godine 979/1571. dala ga je popraviti i proširiti sultanija Mihrimah, žena velikog vezira Rustem-paše Opukovića (rodom iz Osijeka kod Ilidže) i kćerka-jedinica najslavnijeg osmanskog sultana Sulejmana Veličanstvenog (vl. 1520-1566) i sultanije Hurem, u evropskoj literaturi poznatije pod imenom Roxelana. Mihrimah je od kraka Zubejdina vodovoda, koji se završavao velikim rezervoarom poznatim pod nazivom *Bir Zubejda*, u blizini današnje džamije šejha Bin Baza na Aziziji, mrežom podzemnih kanala i akvadukta dovela vodu u samu Mekku i u njoj podigla, po jednim historičarima 33, a po drugima 36 sebilja. Na tome poslu više godina je bilo angažirano blizu 1000 najpoznatijih inženjera, tehničara, majstora i radnika. U zavisnosti od količine padavina, ovim vodovodom u Mekku se stoljećima dopremalo dvadeset do trideset hiljada kubika vode dnevno. Ostaci ovoga vodovoda, čija je ukupna dužina bila 41 kilometar, vidljivi su i danas. Saudijske vlasti ulažu ogromne napore i sredstva da se on ponovo stavi u funkciju.

10. Na Rizvanovo pitanje: "Da li je onome koga pošalje Osmanski dvor dozvoljeno da preuzme odgovornost rukovođenja ovih popravki ili nije?" - šejhu-l-islam Halid ibn Ahmed, muftija malikijskog mezheba, Abdulaziz ez-Zemzemi, muftija šafijskog mezheba, Ahmed ibn Muhammed-aga Šemsuddin, muftija hanefijskog mezheba i Abdullah ibn Ebu Bekr el-Kureši, muftija hanbelijskog mezheba, odgovorili su: "Ovaj čin je farz-i kifaje i svako ko ga na sebe preuzme zaslužuje nagradu i sevap."

Handwritten text in Arabic script, likely a historical document or manuscript. The text is dense and written in a cursive style. It appears to be a transcription of a document related to the construction of the Kaaba in Mecca, as indicated by the page header. The text is written in black ink on a light-colored background. The script is highly stylized and difficult to read without specialized knowledge of Arabic calligraphy. The text is arranged in several lines, with some words and phrases being larger and more prominent than others. The overall appearance is that of an old, handwritten document.

Prijepis *hat-i šerifa* sultana Murata IV naslovljen na namjesnika Egipta Mehmed-pašu

koji je na više mjesta, naročito u *Vadi Hulejs*, bila oštetila bujica. Ovi radovi konačno su završeni 9. rebiu-l-ahira 1040. (15. novembra 1630) godine, kada je u Mekku Zubejdinim vodovodom ponovo potekla voda. Zanimljivo je napomenuti da izvor vrela Zemzem nakon poplave nije presušio, ali je njegova voda postala toliko betna i slana da se u početku nije mogla koristiti za piće. Međutim, nakon čišćenja *Harem-i šerifa* njegovoj vodi se postepeno počela vraćati ranija pitkost i okus a sa završetkom radova povratila joj se potpuno ranija slast.

Početkom mjeseca rebiu-l-ahira 1040. (sredinom novembra 1630) godine u Egipat je stigao *hat-i šerif* sultana Murata IV naslovljen na namjesnika Mehmed-pašu.¹¹ Ovim *hat-i šerifom* sultan je Mehmed-paši zapovijedio da sav materijal, majstore i druge troškove oko gradnje Kabe finansira iz džizje egipatskih Kopta. Drugim fermanom, sultan je za supervizora (nazira) radova imenovao *nekibu-l-ešrafa*¹² Sejjida Muhammeda ibn Sejjida Mahmuda el-Husejnija el-Ankarevija, novoimenovanog kadiju Medine, a za njegovog pomoćnika spomenutog Rizvan-agu. Treći ferman uz uobičajene poklone (Mushaf i plašt) sultan je poslao Šerifu Mesudu. Dana 21. rebiu-l-ahira 1040. (28. novembra 1630) godine u luku Džiddu prispele su dvije lađe s alatom, opremom, građom i majstorima, koje je po ranije dostavljenoj specifikaciji tražio Rizvan-aga. Njih je u Džiddu preuzeo emin carine Ahmed Kabbani-efendi i odmah ih u dvije karavane poslao u Mekku, gdje su smješteni u kućama poznatim pod imenom *Medarib Abdurrahman ibn Akik*.¹³

11. Jedan prijepis ovog *hat-i šerifa*, iz pera kadije Mehmeda u Budimu, čuva se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu. On je tu došao kao poklon jedne plemićke porodice porijeklom iz Slavonije, čiji su preci sredinom 17. stoljeća u Budimu zauzimali visoke položaje. Nakon pada Budima i Slavonije potomci ove porodice doselili su u Bosnu. Prema tome, put ovog *hat-i šerifa* od Istanbula do Sarajeva vodi preko Egipta, Mađarske i Slavonije. O tome bi se mogao napisati poseban rad i dokazati da je on gotovo puna četiri stoljeća brižljivo čuvan u rukama Bošnjaka.

12. *Nekibu-l-ešraf* - predstavnik Muhammedovih, a.s., potomaka preko njegovih unuka hazreti Hasana i Huseina. (Vidi opširnije: Fehim Nametak, "Institucija nekibu-l-ešrafa u Bosni i Hercegovini", *Analni Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga XVII-XVIII, Sarajevo, 1996, str. 253-257).

13. Detaljan spisak ovih stvari u svojoj hronici o sultan Muratovoj gradnji Kabe pod naslovom *Vijesti o Bogom pomognutom Muratu, graditelju kuće plemenitog Gospodara* (أبناء المؤيد الجليل مراد بناء بيت الوهاب الجواد) sačinio je i od zaborava sačuvao gore spomenuti muftija šafijskog mezheba u Mekki šejh Muhammed Ali ibn Allan. On je, od početka do kraja gradnje Kabe, svaki dan vodio dnevnik i u njega unosio i najsitnije detalje vezane za ovu gradnju. Na osnovu spomenutog djela i hronike turskog historičara Suhejlja, koji je, također, od početka do kraja gradnje Kabe, bio u Mekki i vodio dnevnik, general turske

Čim je iz Džidde u Mekku dopremljena dovoljna količina drvene građe, Rizvan-aga je naredio da se Kaba ogradi visokom ogradom od daske kako svijet ne bi gledao u ovako tužnu sliku Kabe. Skrhan bolešću i žalošću za Kabom, dana 27. rebiu-l-ahira 1040. (3. decembra 1630) godine, umro je Mesud Šerif, ostavljajući iza sebe upražnjeno mjesto emira Mekke. Budući da je prijetila opasnost da u Mekki ne dođe do nereda, Rizvan-aga je zamolio Sejjida Šerifa Abdullaha ibn Hasana da preuzme Mesudovo mjesto. Na dan Mesudove smrti, 27. rebiu-l-ahira 1040. (3. decembra 1630) godine, u Mekki je ponovo padala kiša koja je izazvala dodatno obrušavanje ostataka zapadnog zida Kabe. U srijedu, 29. rebiu-l-ahira 1040. (5. decembra 1630) godine, ostatke Kabe zajedno su obišli i detaljno pregledali nazir Sejjid Muhammed, njegov pomoćnik Rizvan-aga, šejh *Harem-i šerifa* Šemsuddin Inaki i glavni inženjer Ali ibn Šemsuddin. Dana 1. džumade-l-ulaa 1040. (6. decembra 1630) godine započet je posao na sakupljanju i sortiranju mermernih blokova od ranijih zidova Kabe. Budući da su prilikom pada neki blokovi bili popucali i polomili se, odlučeno je da se umjesto njih isklešu i ugrade novi. Novi kameni blokovi vađeni su i klesani u majdanu koji se nalazio u brdu Šebika. Narednih desetak dana ubrzano se radilo na pripremi krečana za pečenje kamena i zavarivanju kreča za malter. Dana 3. džumade-l-ulaa 1040. (8. decembra 1630) godine u prisustvu kadije u Mekki, šejha *Harem-i šerifa* i drugih prvaka, majstori su skinuli i rastavili pozlaćeni obruč kojim je sultan Ahmed bio opasao zidove Kabe. U njemu je nađeno 10.000 dirhema¹⁴ zlata i 24.000 dirhema srebra, s tim što u ovaj iznos nisu uračunati zlato i srebro koji su kasnije nađeni u zidu Kabe s jemenske strane i u obruču kojim je bio opasan *Hadžeru-l-esved*. Dana 15. džumade-l-ulaa 1040. (20. decembra 1630) godine u Mekku je stigla vijest da se jedana od dvije lađe, kojima je iz Suesa za Džiddu prevožen

---

momarice Ejub Sabri-paša je, boraveći u Mekki i Medini 1289-1299/1872-1881. godine, u tri sveska napisao svoje kapitalno djelo o historiji Mekke, Medine i Arapskog poluotoka pod naslovom *Ogledalo dvaju Harema* (مرآة الحرمين). Ovim djelom, čiji je prvi svezak štampan je u Istanbulu 1301/1883, drugi 1304/1886, a treći 1306/1888. godine, služili smo se i mi prilikom pisanja ovoga rada.

14. *Dirhem* - mjera za težinu u orijentalnom sistemu mjernih jedinica. Odgovara 1/400 oke, tj. 3,21 grama. Iz navedenog proizlazi da je iz obruča kojim je bila opasana Kaba izvađeno 32,1 kg zlata (10.000 x 3, 21 = 32.100 grama = 32,1 kg) i 77,04 kg srebra (24.000 x 3,21 = 77.040 grama = 77,04 kg).

ostatak građe za Kabu, u velikoj buri kod mjesta Jenbu prevrнула i potonula u more. U međuvremenu, dok su zidari klesali kamen, od dasaka je postavljena druga ograda oko Kabe u visini od šest aršina. Između ove i ranije postavljene ograde ostavljen je slobodan prostor kako bi se mogao činiti tavaf. U subotu, 23. džumade-l-ulaa 1040. (28. decembra 1630) godine, Rizvan-aga, šejh *Harem-i šerifa* i glavni inženjer odlučili su da se su-tradan, u nedjelju, 24. džumade-l-ula (29. decembra) počne s rušenjem ostataka zidova Kabe.

U narednih mjesec dana do temelja su srušeni ostaci zidova Kabe. U tom periodu vođeno je nekoliko rasprava s Ibn Allanom koji se sa svojim pristalicama u početku protivio rušenju ostataka zidova. Kada se došlo do temelja Kabe, veliki kameni blokovi zelene boje nisu dirani već samo očišćeni. Prvi kameni blokovi novih zidova Kabe postavljeni su 23. džumade-l-ahira (29. januara 1631) godine. Radovi na jedanaestoj gradnji Kabe završeni su krajem mjeseca ramazana 1040. (krajem aprila 1631) godine, što se vidi i iz natpisa koji je stajao na mermernoj ploči, što ga je sastavio nazir radova Sejjid Muhammed ibn Sejjid Mahmud el-Husejni el-Ankarevi i zastupnik Muhammed, a.s., potomaka:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ. رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ.
تَقَرَّبَ بِتَجْدِیدِ هَذَا الْبَیْتِ الْعَتِیقِ إِلَى اللّٰهِ سُبْحٰنَهُ وَتَعَالَى خَادِمِ الْحَرَمِیْنِ الشَّرِیْفِیْنِ
وَسَائِقِ الْحَجَّاجِ بَیْنَ الْبَرِّیْنِ وَالْبَحْرِیْنِ السُّلْطٰنِ بِنِ السُّلْطٰنِ، السُّلْطٰنِ مَرَادِ خَانَ
بِنِ السُّلْطٰنِ أَحْمَدِ خَانَ بِنِ السُّلْطٰنِ مُحَمَّدِ خَانَ خَلَدِ اللّٰهِ مَلِكِهِ وَأُیَّدِ سُلْطٰنَتَهُ
فِیْ أَوَاخِرِ شَهْرِ رَمَضَانَ الْمُبَارَكِ الْمُنْتَظَمِ فِیْ سَلْكَ شَهْرِیْنِ سَنَةِ أَرْبَعِیْنِ وَأَلْفِ
مِنِ الْهَجْرَةِ النَّبَوِیَّةِ، عَلٰی صَاحِبِهَا أَفْضَلِ التَّحِیَّةِ. سَنَةِ ١٠٤٠

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu sve čuješ i sve znaš! Obnovom ovog Drevnog hrama Uzvišenom Allahu htio se približiti sluga dvaju Časnih Harema i vodič hadžija između dva kopna i dva mora, sultan, sin sultana, sultan Murat-han, sin sultana Ahmed-hana, sina sultana Muhamed-hana, Uzvišeni mu Allah ovjekovječio carstvo i podržao vladavinu, krajem blagoslovljenog mjeseca ramazana hiljadu četrdesete godine po Hidžri Vjerovjesnika, neka je na njega najodabraniji pozdrav! Godina 1040. (1631).

Na kraju, treba napomenuti da je današnja zgrada Kabe iz doba sultana Murata IV podignuta po uzoru na Kabu kakva je bila prije rušenja u poplavi od 19. ša'bana 1039. (4. aprila 1630) godine i kakvu je po naređenju halife Abdulmelika ibn Mervana sagradio Hadždžadž, umjesto proširene Kabe koju je bio sagradio Abdullah ibn Zubejr. Naime, kada su prvaci plemena Kurejš, pet godina prije poslanstva Muhammeda, a.s., zidali Kabu, zbog nedostatka halal sredstava su je skratili za oko šest aršina. Taj prostor ograđen nižim zidom (Hatimom) zove se *Hidžr*. On je sastavni dio Kabe i klanjati u njemu je isto kao i klanjati u Kabi. Kada je nakon rušenja Kabe u opsadi Jezida ibn Muavije (64/683. godine), Abdulah ibn Zubejr gradio Kabu, on ju je sazidao na temeljima koje je postavio Ibrahim, a.s., a koji su oko šest aršina ulazili u prostor *Hidžra*. Pri tome se rukovodio hadisom koji je čuo od svoje tetke, hazreti Aiše, r.a., da joj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Tvoj narod je prilikom gradnje skratio Kabu. Da tvoj narod sve donedavno nije bio u džahilijetu", ili je rekao: "nevjerstvu", srušio bih Kabu i dodao joj dio koji su izostavili. Možda će je tvoj narod ponovo graditi, pa dođi da ti pokažem šta su izostavili!"

Historičar Mekke el-Ezreki navodi da je Abdulmelik ibn Mervan (73/692. godine) naredio Hadždžadžu da sruši Kabu koju je podigao Abdullah ibn Zubejr misleći da ju je proširio na svoju ruku. Međutim, kada je saznao za ovaj hadis, pokajao se i rekao: "Tako mi Allaha, volio bih da sam je ostavio onakvu kakvu je podigao Ibn Zubejr." Iz gore navedenih Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: "Možda će je tvoj narod ponovo graditi pa dođi da ti pokažem šta su izostavili!" vidi se da je on znao da će Kaba poslije njegove smrti biti rušena i to još za života hazreti Aiše. Zato ju je i odveo da joj na licu mjesta pokaže u kom je dijelu Kaba skraćena. I ovo je jedna od njegovih mnogobrojnih mudžiza i dokaz da ništa nije govorio po svome hiru.*

---

* Ovaj rad posvećujem rahmetli bratu Salku, čija me je prerana smrt zatekla brišući prašinu s listova starih knjiga i rukopisa, u pokušaju da od zaborava otrgnem gore navedene podatke o posljednjoj gradnji današnje zgrade Kabe u Meki 1630-31. godine. Neka mu Uzvišeni Allah oprostí grijeha i uvede ga u džennetske bašče, a njegovima podari sabur! Amin!

Drvena džamija u Priluku

nacionalni spomenik Bosne i Hercegovine

Dr. sc. Suadin Strašević

Tuzla
suadinstrasevic@gmail.com

Uvod

Krajem maja 2013. godine, dok sam se vozio kroz Priluk, putem uz obalu jezera Modrac, sretoh dugogodišnjeg mujezina džamije u Priluku, Šabana Zukića, dobrog i starog dedu, kojeg sam neobično volio i poštovao. Ponudio sam se da ga povezem, a potom smo svratili u moju kuću. U srdačnom razgovoru deda Šaban je govorio o svom životu, o službi mujezina te se dotakao i određenih pitanja s kojima se naš vakuf susretao kroz svoje postojanje. Njegove blage staračke crte lica bi, na trenutak, odavale zabrinutost, a potom bi opet bljesnule kada bi se počeo, ponovo, naglas, prisjećati svog djetinjstva, koje je, kao i moje te brojnih generacija Prilučana, vezano za staru džamiju u Priluku. Kada je razgovor završen, odvezao sam mujezina do nove džamije u Priluku, bilo je vrijeme ikindija-namaza.

Noć koja je uslijedila za mene je bila besana. Prisjećao sam se prvih koraka u staroj džamiji u Priluku, škripe višestoljetnih hrastovih greda i podova, pa i tračka svjetlosti sunca koje se kroz male prozore znalo probijati kroz ponosnu hrastovu šumu u njenom haremu i obasjavala nas djecu. Sjedili smo na podu dok smo pohađali mektebsku nastavu. Navirala su sjećanja i uspomene i u meni je polahko sazrijevala jedna ideja.

Sutradan, u popodnevним satima, otišao sam u obilazak stare džamije u Priluku. Satima sam sjedio na klupi u spokojnoj tišini hrastove šume i gledao džamiju sagrađenu prije gotovo tri stoljeća... Prisjećao sam se brojnih članaka i televizijskih emisija koje sam napisao i snimio o džamiji. Sa svakim novim otkrićem postepeno se sklapao mozaik prošlih stoljeća... Radio sam na dokumentiranju, istraživanju i publiciranju saznanja o staroj džamiji u Priluku. I, dok sam sjedio na klupi, osjećao sam da je potrebno uraditi više.

Odlučio sam pokrenuti postupak i intenzivirati aktivnosti za proglašenje džamije NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE. Redovi koji slijede govore upravo o tome.

Historija jednog nastojanja

O svojoj odluci da pokrenem aktivnosti za proglašenje stare drvene džamije u Priluku nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, obavijestio sam imama džamije u Priluku Amir-ef. Memića, muteveliju vakufa u Priluku hadži Sejfu Zukića te glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Živinice uvaženog Sedin-ef. Karića. Od svih njih dobio sam bezrezervnu podršku, što mi je ulilo novu snagu.

Već za nekoliko dana, tačnije, 17. 6. 2013. godine, lično sam uručio akt JU Zavodu za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, u kojem sam, uz odgovarajuće obrazloženje, zamolio Zavod da učini i dodatni napor kako bi se stara džamija u Priluku, skupa sa cijelim kompleksom, našla na listi nacionalnih i zaštićenih spomenika u Bosni i Hercegovini te na adekvatan način zaštitili za buduće generacije.¹

Tokom posjete Zavodu naišao sam na punu podršku i razumijevanje direktora Zavoda Benjamina Bajraktarevića, te njegovog najbližeg saradnika mr. sc. Rusmira Đedovića, koji je bio i moj profesor na studiju. Uslijedile su konsultacije, analize i naporan rad da se pribavi potrebna dokumentacija i upotpuni projekat. Također, treba reći da su direktor

---

1. Akt je u Zavodu za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, protokolisan pod brojem 139/13, od 18. 06. 2013. godine, op. aut.

Bajraktarević i mr. sc. Rusmir Đedović u više navrata boravili u Priluku te smo zajedno sprovedili detaljna terenska istraživanja.

Dana 11. 7. 2013. godine, pod brojem 152/13, JU Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona je, uz prateću dokumentaciju, Komisiji/Povjerenstvu za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, uputio URGENCIJU, za pokretanje postupka za proglašenje stare džamije u Priluku nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine. Time je cijeli projekat dobio na zamahu.

Rad Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika u Priluku

Ponovo su uslijedile brojne konsultacije i rad na dokumentaciji. Direktor Bajraktarević me je obavijestio da će Državna komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine posjetiti Priluk 25. 10. 2013. godine, izvršiti uvid u stanje džamije i mezaristana, obaviti stručnu i naučnu ekspertizu na osnovu koje će sačiniti odgovarajući Izvještaj sa prijedlogom i podnijeti ga Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine. Shvatajući važnost trenutka, svi smo bili uzbuđeni.

Napokon osvanuo je i taj dan, 25. 10. 2013. godine, petak. Ujutru sam obavio dodatne konsultacije s direktorom Zavoda Bajraktarevićem i stručnim saradnikom Zavoda mr. sc. Rusmirom Đedovićem. Potom sam kontaktirao muteveliju vakufa u Priluku, hadžiju Sejfu Zukića. Dobri hadžija Sejfo je već bio kod stare džamije i grabio je lišće kako bi pristup džamiji i istraživanje bilo olakšano. Bio sam ganut njegovim predanim radom i zalaganjem tokom dugog niza godina. Stigla je i ekipa RTVTK-a i urednica emisije "Hod vijekova", ugledna novinarka Azra Gegić Kahrović. Obradovao sam se kada sam je vidio, poznavali smo se od ranije, sudjelovao sam u jednoj od njenih emisija. Kazala mi je da ovaj važan događaj ne može propustiti. Ubrzo je stigao i direktor Zavoda iz Tuzle Bajraktarević, zatim mr. sc. Rusmir Đedović i mlada arhitektica Tijana Veljković. Nedugo poslije toga, u Priluk su stigli i članovi Komisije iz Sarajeva, ugledni arhitekta Mirzah Fočo, pomoćnik izvršnog direktora za naslijeđe u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine te učenik Hazim Numanagić, spoljni saradnik Komisije, orijentalista i ekspert za islamsku epigrafiku. Tim je bio na okupu.

Pogled na džamiju

Počeo je detaljan uvid u stanje džamije, mezaristana, hrastove šume i cijelog kompleksa. Radili smo naporno više sati. S obzirom da je bio petak i da se bližilo vrijeme džumi, počeli su pristizati ponosni Prilučani... i ulazili su u Staru džamiju, što je kod nas bio običaj. Naime, kako je sagrađena nova veljlepna džamija 1998. godine, uvijek bi, prije džume, džematlije posjećivale i našu "Staricu", i obično bi u njoj klanjali po dva rekata. Tog dana, iako sam naporno radio s Komisijom, mogao sam, na licima prisutnih Prilučana, uočiti nevjerovatan ponos i sreću. Bio sam ganut do suza. Čuvamo džamiju tri stoljeća. Preživjela je više velikih ratova, brojne revolucije i previranja, razne političke sisteme. Na koncu, i carstva su nastajala i nestajala a džamija je bila tu zahvaljujući, upravo, brojnim generacijama Prilučana...

Radili smo do džume a onda smo napravili pauzu. Neposredno prije džume, u novoj džamiji, Amir-ef. Memić je obavijestio džemat o aktivnostima, poselamio je prisutne i gostima poželio dobrodošlicu.

Poslije džume primijetio sam da su prvi utisci bili pozitivni. Oprostili smo se veoma srdačno.

Usljedili su dani iščekivanja rezultata. Saznao sam da je sjednica Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika zakazana za 6. i 7. 11. a press-konferencija za medije 8. 11. 2013. godine. Trebalo je čekati. Svako jutro, kada bih putovao na posao u Tuzlu, pogledao bih u Staru džamiju, spokojnu i mirnu, u hladu stoljetne šume hrasta lužnjaka. Dobri naš mutevelija hadžija Sejfo izbrojao je sto četrdeset pet stabala.

Proglašenje stare drvene džamije u Priluku nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine

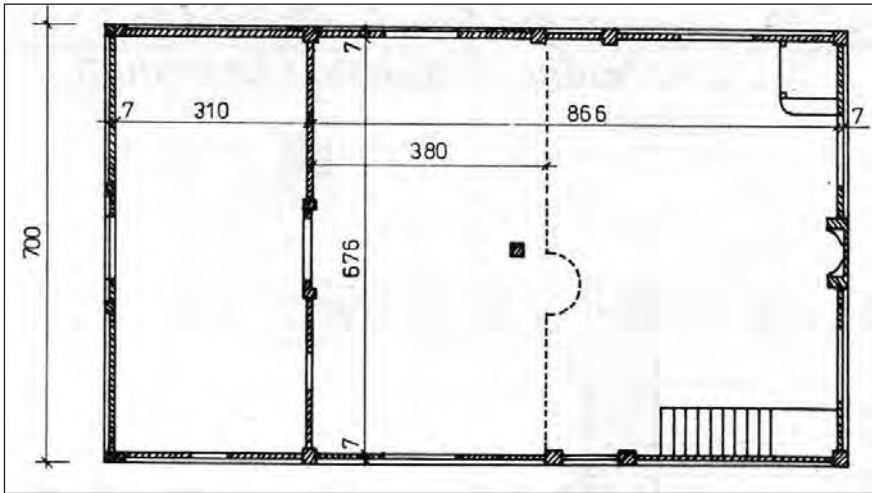
Vijest o proglašenju

Dok sam ujutru, 7. 11. 2013. godine, pregledao elektronsku poštu, dobijam poruku od Benjamina Bajraktarevića u kojoj me obavještava da je DŽAMIJA U PRILUKU PROGLAŠENA NACIONALNIM SPOMENIKOM BOSNE I HERCEGOVINE!!! Toga dana držao sam predavanja u Turističko-ugostiteljskoj školi u Tuzli gdje sam s učenicima, nastavnicima i osobljem škole podijelio sreću i radost. Kada država dobija nacionalni spomenik, onda je to sreća i praznik za državu, a kada je taj spomenik u Priluku, u našoj regiji, onda je ta sreća i naš ponos i čast neizmjerena. Na povratku s posla svratio sam kod mutevelije prilučkih vakufa i u njegovim očima vidio suze...

Sutradan, 8. 11. 2013. godine, vijest je objavljena u domaćim, pisanim i elektronskim medijima. Vijest je objelodanjena ČOVJEČANSTVU!!! Bio je petak pa je Amir-ef. na hutbi održao dirljiv govor i objavio vijest. Znao sam - Priluk je ulazio u novu epohu.

Dodatak

Stara drvena džamija u Priluku u djelu Madžide Bećirbegović
Najpotpunije podatke o staroj drvenoj džamiji u Priluku dosada dala nam je Madžida Bećirbegović. Autorica je u svojoj doktorskoj disertaciji, koju je publicirala pod naslovom *Džamije sa drvenom munarom u Bosni i Hercegovini*, iznijela sljedeće rezultate svojih istraživanja:

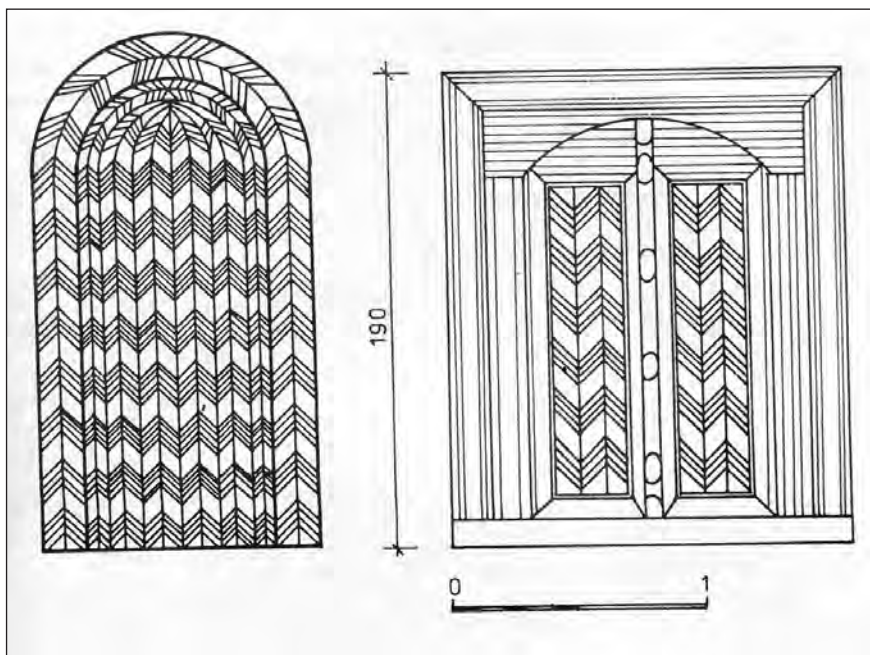
Tlocrt džamije od drvenih talpi u Priluku kod Tuzle

“Džamija u Priluku se nalazi pored puta, na brežuljku, unutar velikog harema obraslog šumom. U haremu je veliko mezarje sa starim nišanima od kamena pješčara, što ukazuje na starost džamije. U neposrednoj blizini postojao je i mekteb, koji je kasnije prepravljen.

U natpisu koji se nalazi u džamiji, urezan na zidu desno od mihraba, na petoj talbi odozdo, navode se kao graditelji šejh Mustafa i šejh Hasan i godina 1148. (1735/1736). Natpis je sada prekriven, a prepisao ga je i preveo bivši imam Muharem Abdihodžić.

U tlocrtnom rješenju džamija ima ulazni prostor dubine 3, 25 m i prostor za molitvu veličine 6, 7 x 8, 6 m sa prednjim mahvilom dubine 3, 8 m. Mahvil sa malim polukružnim istakom u sredini je pridržan samo jednim stupom. Tu je još mihrab i minber. Ulazni prostor je ranije bio otvoren u vidu trijema pa je prilikom obnove zatvoren daskama širine 20 cm sa letvicama na spojevima.

Zidovi glavnog prostora su izvedeni od hrastovih stupova i talpi koje su postavljene horizontalno i užlijebljene u stupove. Ugaoni stupovi su 20 x 20 cm, a srednji 25 x 18 cm. Talpe imaju debljinu 7 cm i visinu 25-30 cm. Ispod zidova su postavljene jake drvene temeljne grede veličine oko 25 x 46 cm, koje su položene na kamenu podlogu. Zidovi su u visini mahvila povezani sa dvije grede postavljene jedna na drugu, koje kao

Mihrab i portal džamije u Priluku

neki serklaž opasuju objekat. Džamija je do 1927. godine bila pokrivena šindrom, a tada je postavljen crijep.

U vanjskom izgledu ostala je vidljiva struktura drvenih zidova, ali su stari prozori, prilikom obnavljanja 1963. godine, zamijenjeni novim većih dimenzija, koji remete izgled objekta. Ostao je samo jedan stari prozor u ulaznom zidu sa otvorom veličine 50 x 70 cm. Tada je zatvoren trijem, unutrašnji zidovi obloženi lesonitom i obnovljena munara. Zadržani su mali otvori na galeriji, ali je munara obložena uskim daskama, a umjesto poligonalnog dobila je okrugli oblik. Time je izmijenjen njen prvobitni izgled.

Na sreću, najvredniji dijelovi džamije, unutrašnja vrata, mihrab i minber nisu izmijenjeni. Unutrašnja vrata su ranije bila glavni ulazni portal. Imaju dvostruki pravougaoni okvir, saki širine 15 cm. Segmentno završen lazni otvor je malih dimenzija 100 x 160 cm. Dvokrilna vrata imaju unutrašnji okvir i ukrasni umetak od daščica koje se uklapaju u vidu cik-cak dekoracije. Svaka druga daščica ima užlijebljene linije. Jednostavnim postupkom postignut je ukras kakav nismo našli u drugim džamijama.

Mihrab ima isti ukras kao i vrata. Niša mihraba je šestougaona, pri vrhu polukružno završena. I niša i okvir koji je prati ukrašeni su daščicama u vidu cik-cak ukrasa.

Minber je bogato ukrašen. Na bočnim stranama su izvedeni veći otvori sa profiliranim lukovima. Gornji dio ima više redova perforirane rezbarije a ograda je u vidu rezane rezbarije sa motivom isprepletenih polukrugova.

Stup mahvila je posebno ukrašen. Donji dio baze je četvrtastog presjeka 17 x 19 cm, visine 10 cm. Iznad toga su tri profilirana pojasa ukrašena rezbarijom. Stablo stupa ima zarezano uglove, kapitel je samo profiliran bez rezbarije, dok je sedlo iznad kapitela bogato profilirano i izrezbareno. Donedavno su portal, mihrab, minber i stup sa sedlom imali izgled prirodnog drveta, a sada su obojeni masnom bojom.”²

Priluk u ranim osmanskim defterima prema podacima Adema Handžića

Koliko je u nauci do danas poznato, Priluk se prvi puta spominje 1533. godine. Najpotpunije podatke o tom periodu, na temelju osmanskih deftera, daje nam Adem Handžić, u svom djelu *Tuzla i njena okolina u XVI vijeku*. Prenosimo dio koji govori o Priluku:

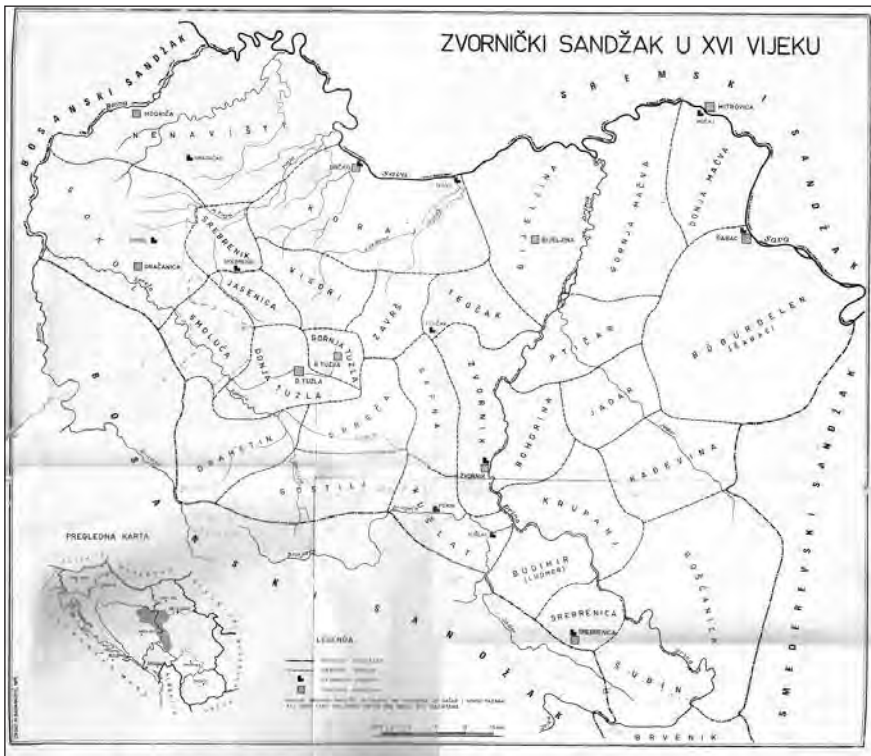
“Priluk, selo s lijeve strane Spreče, istočno od Poljica, većim dijelom ravno, a manjim dijelom valovito je zemljište. To je bilo srednje naseljeno mjesto koje je do sredine vijeka pokazivalo tendenciju bržeg porasta, dok se u drugoj polovini, tj. pred kraj vijeka, stanovništvo osjetno smanjilo.

Islamizacija je, kao i svugdje, započela još prije 1533. i posebno je bio porastao broj novih muslimana u daljnjih 15 godina. Godine 1548. može

---

2. Madžida Bećirbegović, *Džamije sa drvenom munarom u Bosni i Hercegovini*, Veselin Masleša, Sarajevo 1990, 78-79. Džamija u Priluku, registrirana je i u “Studiji kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa opštine Živinice”, Tuzla 1987. Studiju je uradio Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa Tuzla. U studiji je konstatirana spomenička vrijednost stare drvene džamije u Priluku, ali se nije otišlo dalje od toga.

U neposrednoj blizini Priluka nalazi se mjesto Poljice. U Poljicama je također postojala drvena džamija. U enterijeru džamije u Poljicama, na kapitelu srednjeg drvenog stupa, nalazila se drvena daska sa natpisom. Ispod prve rečenice natpisa navedeno je *hadžibaba*, a pri dnu natpisa na desnoj strani, navedeno je ime Mustafa-paša i ispod imena godina 1219 (1804/1805). Interesantno je da je u natpisu izražena zahvalnost majstorima i kovačima, a posebno majstoru koji je izradio srednja vrata. Vidjeti: M. Bećirbegović, 79. Nažalost, džamija u Poljicama je izgorjela do temelja u požaru 1993. godine - op. aut.

Karta Zvorničkog sandžaka u XVI stoljeću (Izvor: Adem Handžić, nav. dj.)

se primijetiti više srodnika (braće) koji prelaze na islam: *Jusuf, sin Vukojev i Balija, sin Vukojev; Ibrahim, sin Vukanov i Husein, sin Vukanov* itd. Upravo kod 10 stanovnika bilo je vidljivo kršćansko porijeklo. Od potomaka nekog Širmerda nastalo je pet novih domaćinstava, a imao je i šestog sina, Baliju, koji nije imao samostalno domaćinstvo (*mudžered*). *Baštinu Cjetkovu* držao je Alija, sin Širmerdov, dok su ostali Širmerdovi sinovi posjedovali vanbaštinske zemlje. Taj Širmerd je, najvjerovatnije, bio sin Cvjetkov.

Proces islamizacije u drugoj polovini vijeka bio je, čini se, još intenzivniji, ali je istodobno bilo intenzivno i seljenje u grad. To se vidi i po tome što su neke kršćanske baštinske zemlje držali muslimani koji su stanovali u kasabi, najvjerovatnije porijeklom iz tog sela. Tako, baštinu *Pavla, sina Milakova, u posjedu Jakova, sina Matijaševa*, držao je (zatim) Šaban iz kasabe.

Od sredine do kraja vijeka broj kršćanskih baština se formalno bio udvostručio; od 6 porastao je taj broj na 12, ali su sve, ipak, de fakto držali muslimani. Većina tih držalaca bili su stanovnici kasabe, dok je manji broj tih baština držala muslimanska raja iz sela koja nije posjedovala baštinske zemlje. Tako su sve baštinske zemlje u selu do kraja vijeka bile prešle u muslimanske ruke. Osim toga, od *zemalja Duraka, sina Alijina* nastao je veći *čifluk Mustafe, sarača*.

Muslimanskih vinograda nije bilo, premda je vinogradarstvo bilo razvijeno. Sredinom vijeka bilo je slabije, ali do kraja vijeka znatno je napredovalo i novčano se bilo izravnilo sa pšenicom koja je bila na prvom mjestu.”³

ساؤدين ستراشفيتش

المسجد الخشبي في بريوك

تقع قرية بريوك في أقصى المناطق الغربية من بلدية جيفينيتسا وهي منتشرة على سواحل بحيرة مودراتس. أما الوثائق التاريخية المكتوبة فقد ورد فيها ذكر هذه القرية عام 1033م كموقع معمور تابع لناحية دونيا توزلا وهي ناحية من نواحي السنجق الزفورنيكي. بني في بريوك عام 1736/1735م مسجد يذكر من بنائه الشيخ حسن والشيخ مصطفى. بني المسجد من خشب البلوط، وفي السنة 1827م تم استبدال خشب السقف بالقراميد لكن السقف نفسه بقي على ما كان عليه من الانحدار. في الحقيقة نستطيع أن نقول أن المسجد قد احتفظ في العموم بشكله الأصلي. وإضافة إلى جماله البالغ فإن المسجد واقع في وسط القرية ومحاط بشجر البلوط والشواهد الحجرية القديمة الأمر الذي يجعله موقعا حضاريا وتاريخيا لا تقدر قيمته. بفضل ذلك وبفضل مجهودات أهل القرية الذين قاموا بصيانته على مضي ما يقرب من ثلاثة قرون من الزمن فقد سمي المسجد الخشبي القديم في بريوك والمجمع المحيط به كله نصبا تذكاريًا أهليا للبوسة والهرسك.

The Wooden Mosque in Priluk

By Dr. Sc. Saudin Strasevic

The place Priluk is located at the western end of the municipality Zivinice. It is located on the shores of the Lake Modrac. Written documents refer to it in 1533, as hereditary place belonged to territory (nahija) Donja Tuzla in the Sanjak of Zvornik. The mosque was built in Priluk in 1735/1736 and shaykh Hasan and shaykh Mustafa are mentioned as its builders. The mosque was built of oak piles. In 1927, shingle roof was replaced by tile but the same slop was kept. In fact, the mosque, basically, retained its original form. It is situated in a forest of oak, in the central part of Priluk. Along with old tombstones, centuries-old oak forest and its exquisite beauty, it represents priceless historical-cultural complex. Thanks to all this and the fact that its congregation have carefully guarded it during the past nearly three centuries, the Commission to Preserve National Monuments of Bosnia and Herzegovina declared the Old wooden mosque in Priluk, along with the entire complex, as a national monument of Bosnia and Herzegovina.

3. Adem Handžić, *Tuzla i njena okolina u XVI vijeku*, Svjetlost, Izdavačko preduzeće, Sarajevo 1975, 292.

Prijevod jednog izvješća o Ahmed-paši Džezzaru Bošnjaku

Prijevod i komentar: Jusuf Džafić

student na Šerijatsko-pravnom fakultetu Univerziteta El-Azhar u Kairu
jusuf-dz91@hotmail.com

Uvod

Iako XVIII i XIX stoljeće predstavljaju doba opadanja osmanske moći i opće tromosti osmanskog sistema, ipak situacija nije bila tako crna kakvom je prikazuju određeni autori. S vremena na vrijeme, kako na državnom, tako i na regionalnom nivou, pojavljuju se sposobni službenici, koji sa svojih pozicija energično djeluju u pravcu napretka. To su reformatori, snažne ličnosti, nosioci novih ideja. Jedan od takvih službenika je i Ahmed-paša Džezzar Bošnjak, dugogodišnji namjesnik Akke, koji je dominirao Šamom krajem XVIII i početkom XIX stoljeća. Njegovo skoro tridesetogodišnje pašovanje Akkom (1775-1804), smatra se zlatnim dobom Akke u ekonomskom, vojnom i arhitektonskom smislu. Tada je i potukao Napoleona za vrijeme čuvene opsade Akke (1799), te time uništio njegove snove o zauzimanju Osmanskog carstva, što je trebalo da bude ključni korak ka Napoleonovoj svjetskoj dominaciji.

Glavni izvori za proučavanje Ahmed-paše, tačnije Ahmed-paše Džezzara Bošnjaka (el-Džezzar el-Bušnaki), kako je poznat u arapskom svijetu, su djela sljedećih njegovih savremenika: hronika Egipta (*Adžajib el-asar fi et-teradžim ve el-ahbar*) Abdurrahmana el-Džebertija (1753-

1825), te dva životopisa o Ahmed-paši Džezzaru (*Tarih Ahmed Baša el-Džezzar*); jedan Nikole ibn Josifa et-Turkija el-Istambulija (1763-1828), a drugi Emira Ahmeda Hajdera eš-Šihabija (1761-1835).

Ahmed-paša je rođen u Fatnici kod Bileće, u muslimanskoj porodici Pervan. Godina njegovog rođenja nije tačno poznata, ali je sigurno rođen 20-ih godina XVIII stoljeća. Sa osamnaest godina odlazi u Istanbul, gdje se nekoliko godina bavi berberskim zanatom. Potom, 1757. godine stupa u svitu poznatog Ali-paše Hećimovića (Hekimoglua), tada novoizabranog valije Egipta, i odlazi u Kairo. U Egiptu, pristupa Memlucima i ostaje do 1768. godine. Od 1768. godine do 1772. godine bio je u Anadoliji, Antakiji, Šamu, ponovo Egiptu... Zatim 1772. godine dolazi u Šam. Tu započinje njegovo vrtoglavo napredovanje, tako da je na kraju 1775. godine postao valija Akke - odatle je sljedećih 29 godina gospodario šamskom političkom scenom. Četiri puta je bio valija Šamskog (Damašćanskog) ejaleta. Razvio je veliku graditeljsku djelatnost u Akki. Podigao je nove gradske zidine i utvrdio stare, napravio hanove, bazar, hamam, akvadukt i druge objekte. Kruna njegove graditeljske djelatnosti je svakako džamija koju je dao napraviti u Akki, a koja predstavlja najveću džamiju u Palestini izvan Jerusalima.

Prosperitetna vladavina Ahmed-paše, koja je bila prepreka željama zapadnih sila da iskorištavaju osmanski Šam, naročito nakon Džezzarovog trijumfa nad Napoleonom, proizvela je brojne zapadne iskaze, uglavnom engleske i francuske, o vladavini tog njima "egzotičnog Turčina". Ta izvješća su od velike važnosti za proučavanje života i djela Ahmed-paše, ali i njegovih diplomatskih odnosa sa zapadnim silama. Jedno od tih izvještaja je i izvješće britanskog mornaričkog pukovnika Skvajra, nastalo 1802. godine, odnosno dvije godine prije Ahmed-pašine smrti. Ono što ovo izvješće, čiji prijevod prvi put donosimo na bosanskom jeziku, čini posebnim jeste činjenica da sadrži i lični Ahmed-pašin iskaz o njegovom bošnjačkom porijeklu.

Izvadak iz dnevnika motornog broda pukovnika Skvajra (Squire)¹, koji daje izvješće o Haifi², Akki³ itd., te o njegovim razgovorima sa Džezzar-pašom⁴

Izvor: E.D. Clarke, *Travels in Various Counties of Europe, Asia and Africa*, Jacob Gillet, New York, 1815, sv. 4, appendix I, str. 249-257..

Originalni naslov: Extract from Colonel Squire's MS. Journal; giving an account of Caiffa, Acre, etc. and of his interviews with Djezzar Pasha

Autor: John Squire

U podne (9. april 1802.) smo otišli na obalu, te nastojali da vidimo šejha (guvernera) Haife.⁵ U tom trenutku nismo mogli da ga vidimo: pošto je dan (petak) bio mahometanski⁶ sabat⁷, on je bio zauzet u džamiji. U međuvremenu, predložili smo da napravimo manji obilazak unutar grada, ali nam je rečeno da su kapije zatvorene, i da neće biti otvorene sve dok se molitve u džamiji ne završe; ovo je, kako se čini, običaj u mnogim krajevima Istoka: budući da se oni boje da dok budu muslima-

1. John Squire (1780-1812), britanski brevet potpukovnik kraljevskih inženjera. Najstariji sin dr. Johna Squirea (1732-1816), koji je osnovao 1788. godine Udruženje za pomoć udovicama i siročadima medicinaru (Society for the Relief of Widows and Orphans of Medical Men). Učestvovao u oslobađanju Egipta od Francuza. Nakon protjerivanja Francuza obišao je Siriju i Grčku zajedno sa Richardom Hamiltonom (vidi bilješku br. 27) i Martinom Leakom (vidi bilješku br. 28). Preminuo je 1812. godine od groznice u jeku britanskog rata protiv Napoleona. Tokom svog službovanja u britanskoj vojsci uredno je vodio dnevnik. Zahvaljujući tome, danas imamo njegova neprocjenjiva izvješća o Akki i Ahmed-paši Džezzaru. Vidi o Skvajru: *Dictionary of National Biography*, Elder Smith & Co, Oxford, 1885-1900, sv. 53, str. 437-439.
2. U izvorniku *Caiffa*. Danas se u engleskom jeziku, a i kod nas koristi izraz *Haifa*.
3. U izvorniku *Acre*. Ovako i danas glasi ime Akke na engleskom jeziku. Hrvati i Srbi upotrebljavaju slično ime – *Akra*.
4. U izvorniku *Djezzar*. Danas na Zapadu *Jezzar*.
5. Grad u sjevernom Izraelu (Palestini) na južnom kraju Haifskog zaliva. Danas zajedno sa predgrađima ima 1 048 000 stanovnika. Treći po veličini grad u Izraelu. Nekada grad sa arapskom većinom, no nakon 1948. godine jevrejski grad sa arapskom manjinom.
6. Pridjev za Mahometance, odnosno široko rašireno pogrdno ime za islamsku vjeroispovijest. Koristio se u hrišćanskoj Evropi od XI stoljeća do duboko u XX stoljeće. Dolazi od imena Mahomet, koje je inačica latinske riječi Mahound, iskrivljene verzije imena poslanika Muhammeda, s.a.v.s. Inače, Mahound na latinskom znači inkarnacija, utjelovljenje đavola, s obzirom da su hrišćani mislili, a mnogi misle tako i danas, da muslimani ne obožavaju Boga, nego šejtana, đavola, čija je inkarnacija navodno poslanik Muhammed, s.a.v.s. Druge verzije ovog zlonamjernog imena su: Mahumet, Bafomet, Baphomet (čit. Bafomet), Bafumetz (čit. Bafumec), Mammet i sl. Danas, ovaj termin se više ne upotrebljava za Muhammeda, s.a.v.s., ali je ostao kao jedan od naziva za šejtana, đavola, s obzirom da razni satanistički krugovi i pravci upotrebljavaju riječ Bafomet za satanu.
7. Tj. muslimanski sedmični praznik.

ni zauzeti oko svojih religijskih dužnosti, hrišćani mogu kriomice i na prepad zauzeti mjesto: doista, oni imaju predanje u tu svrhu. Nakon što je podnevna molitva bila završena, imali smo prijem kod šejha u jednoj jadnoj, napušenoj prostoriji; čiji je ključ, nakon ogromne potrage i ispitivanja, sa nešto poteškoća nabavljen. Poslužio nas je kahvom, a pošto je bila samo jedna lula viška za akomodaciju njegovih gostiju, ona bijaše prosledivana od osobe do osobe; te smo pušili naizmjenično. Tokom našeg sastanka, baksuzna lasta, koja je boravila u šejhovoju palati je stalno kružila iznad naših glava.⁸ Tokom razgovora, šejh je opazio da je rođen blizu Engleske, s obzirom da je rodom iz Alžira: on je ciljao našu tvrđavu Gibraltar; jer su Turci smatrali sve naše inozemne posjede Engleskom. Ismail-paša, znameniti Turčin, izjavio je da je bio u Engleskoj, budući da je jednom posjetio Gibraltar. Nakon kahve i lula, nastavili smo ka planini Carmel (Karmel)⁹. Ova planina, koja bi mogla biti dvije stotine stopa¹⁰ iznad razine mora, prekrivena je raznim grmljem i mirisnim biljkama, koje možda čine zrak zdravim, budući da je mirisan i prijatan; penjanje je bilo kosinom, i ovo je, iako je sada prekriven korovom i dračom, čini se bio nekadašnji uobičajeni put do samostana na njenom vrhu. Na početku penjanja, primjetili smo nekakvu vrstu pećine iskopane u stijeni. Na tački, odmah iznad mora, su ostaci velebnog manastira, koji je, otkako su se Francuzi pojavili u ovim zemljama, Turci potpuno uništili. Ispod ovoga je manji manastir. Naseljen je Turcima, a njegova crkva je pretvorena u džamiju; iskopan je od tvrde stijene; pedeset stopa duge, dvadeset pet široke, a 20 stopa visoke. Tokom povratka u Haifu pokraj morske obale, u podnožju planine, zamijetili smo niz katakombi u stijeni, koje su najvjerojatnije bile pokopno mjesto antičkog grada u blizini susjedstva: na podu ovih katakombi su bile šupljine za smještaj tijela. U blizini ovog mjesta je zidana kula, sa pet otvora za topove u donjem dijelu radi odbrane sidrišta: trenutno, nema topova namještenih tamo.

8. Tadašnji hrišćanski, a i muslimanski svijet je bio izrazito sujevjeran. No, sujevjerja su im bila posve različita. Tako možemo zaključiti da je u ovom slučaju lasta predstavlja baksuz kod Engleza.

9. Planina Karmel, danas planina u sjevernoj Palestini (Izraelu), u blizini Haife. Arapi je nazivaju Kurmul. Najveći vrh 525,4 m.

10. Angloamerička mjerna jedinica za dužinu. Iznosi 0,3048 m.

Sama Haifa je bijedno selo, blizu morske strane, i suprotno od Akke¹¹: duguljastog oblika; njena najduža strana, uporedna sa morem, je otprilike dvijestotine jardi¹²; a njena najkraća, stotinu i pedeset jarda u dužini. U potpunosti je okružena kamenim zidinama otprilike 15 stopa visokim, sa pravouglim kulama na ćoškovima. Na maloj uzivisini tik iznad grada, potpuno gospodareći nad njim, jeste pravougla kula, koju je, kao i same kule Haife, paša od Akke razoružao, od dolaska Francuza u Siriju. Sa vrha planine Karmel pogled na Haifski zaliv je bio krajnje živopisan. Na oprečnoj strani je Akka, a iza, visoki vrhovi Antilibana¹³, sa malim lancem planina koji se miješa, koji izgleda kao da se povukao i lišio sebe u unutrašnjosti zemlje. Granice u zalivu pojavljuju se u širokoj ravnici, sa rijekom Kišon¹⁴, vijugajući posred nje. Sa krova samostana na vrhu planine Karmel, Akka se teško probija sjeveroistočno i istočno udaljena sedam milja¹⁵; Planina Saphet (Safet)¹⁶ istočno i sjeverno na daljini od petnaest milja; neki grad na istaknutoj tački obale, južno, jugoistočno četiri milje. Planina Karmel se sastoji od čvrstog krečnjaka, koji ponekad varira sa tankim slojevima kremena (kvarca).

Na 12. april, pukovnik Skvajr je isplovio iz Haife za Akku. Njegov dnevnik se nastavlja.

Vjetar istočni, jugoistočni blagi povjetarac. U pola sedam A.M. je mjerio kotvu; a u pola osam, doveo do ulaska u Akkansku luku. Brodica je došla od grada, preuzevši na sebe da uvede brod u luku. Naš kormilar, ispostavilo se, bio je neka vrsta lučkog majstora, te je stalno imao dvadeset ljudi zaposlenih kao ispomoć. Čim je brod usidren, kapetan luke se

-
11. Grad u sjevernoj Palestini (Izraelu) na krajnjem sjeveru Haifskog zaliva, nasuprot Haife. Ima populaciju od 46 000 stanovnika. Akka je u periodu 1730-1831 godine bila treći grad po veličini u cijelom Šamu (Levantu), nakon Halepa i Damaska. Kao i većina Palestine koja je danas pod direktnom kontrolom Izraela, nekada arapski, danas je jevrejski grad.
  12. Tradicionalna engleska mjerna jedinica za dužinu. Iznosi 0,9144 metara.
  13. Zapadnjačko ime za Istočne libanske planine. Dobile ovo ime, pošto se nalaze na suprotnoj, oprečnoj strani u odnosu na planinu Liban. Najveći vrh je visok 2 814 metara.
  14. Sjevernoizraelska (sjevernopalestinska) rijeka duga 70 km. Izvire iz planine Fekua (hebr. Gilboa), teče zapadno, sjeverozapadno, te se uljeva u Sredozemno more kod Haife.
  15. Angloamerička dužinska mjerna jedinica. Odgovara 1 609 m.
  16. Zastarjelo ime koje su krstaši upotrebljavali za planinu Safed i istoimeni grad, smješten u toj planini, na sjeveru Palestine (Izraela). Nekada područje naseljeno isključivo Palestincima, no, nakon genocida i protjerivanja većine Palestinaca sa "jevrejskih" teritorija Izraela 1948. godine jevrejsko dominantno područje.

skinuo, zaronio ispod brodskog dna i saopćio nam da imaju četiri stope vode između kobilice i dna sidrišta. Ovaj čovjek je bio veoma star; i mi smo bili iznenađeni njegovom živahnoću i brigom; međutim, na upit, on je odgovorio da sluša naredbe Džezzara, koji bi odmah skinuo njegovu glavu ako bi se nesreća dogodila ijednom usidrenom u Akkanskoj lukci. Nakon pozdrava trinaest topova, koji su uzvratile Džezzarove bitnice, iskrcali smo se, sa nakanom da izrazimo pohvale Paši. Džezzar je sjedio u malom apartmanu na krajnjem dijelu dvora na gornjem spratu saraja. Dvor je bio zasađen narandžinim i limunovim drvećem, te drugim grmljem; jedna strana je bila zauzeta haremom.

Džezzar nas je primio na veoma velikodušan način, kazavši, da je uvijek volio Engleze zbog toga što su hrabar narod; i čini se nagovještavao da je njegovo prijateljstvo potpuno bez koristi; da je on neovisan od svih; da ima dosta pušaka, topova i svojih trupa; ukratko, da je sposoban da se sam odbrani bez pomoći drugih. Kada smo ga sa poštovanjem pitali o maršu vezira kroz Siriju, te njegovom povratku iz Egipta u Konstantinopolj, on je odgovorio: *Ja ne znam kojim putem je otišao; govore da je sada u Damasku; on će jedva ostaviti bradu ili brkove i u jednom gradu kroz koji prolazi. Kada je bio u Kairu, izrazio je želju da mu pošaljem drva za njegovu vojsku; moj odgovor je bio: „Ja nisam prodavač drva.“* Tako je Džezzar potpuno objasnio svoj položaj i politiku; stalno se upuštajući sve dalje u svojju hvali; dok je istovremeno maltretirao vezira i svoje stvorove.¹⁷

Vezir (reče on) ima bogate haljine i vrijedne ukrase u izobilju; ali on nosi svo svoje bogatstvo na sebi. Ja sam Bošnjak⁸, grub, neotesan vojnik, nena-

17. Budući da je Džezzar-paša bio najutjecajni Osmanlija cijelog Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike skoro trideset godina, Akka, njegova prijestolnica, jedan od najprosperitetnijih gradova Osmanskog carstva, a Englezi biti preteđenti na osmanske posjede u arapskom svijetu, optužbe pukovnika Skvajra na račun Džezzarove ličnosti ne treba uzimati zdravo za gotovo. Ta, zar Ahmed-paša nije bio svijetao primjer koji je kvario planove kolonijalnih sila!

18. U izvorniku je upotrebljen izraz Bosniac koji nesumnjivo treba prevoditi kao Bošnjak. No, neki su ovu riječ iz njima poznatog razloga prevodili kao Bosanac. Za primjer vidi: *Džezzar-Paša: Okrutni paša iz Stoca koji je porazio Napoleona*, <http://bljesak.info/web/article.aspx?a=56d92001-eb89-4151-bd79-e60ec6b41722&c=574044e8-c8c8-449a-85dd-05d49eb9b572>, 21.10.2013, 14:19. Bilo kako bilo, očito je da je Džezzar svjestan svoga porijekla te sam sebe naziva Bošnjakom. Zanimljivo je primijetiti da je pukovnik Skvajr ispravno zapisao etnicitet Džezzara. Isto tako je ispravno zapisao i osmanski vojni termin sais-baši, odnosno seiz-baša (vidi bilješku br. 30). S druge strane pogrešno je zapisao Kurban-bajram (vidi bilješku br. 26), ime Haife (vidi bilješku br. 2)... Iz priloženog nije teško da zaključimo da je Skvajr ispravno napisao samo nazive koji su bili značenski poznati Evropljanima, pogotovo Britancima, dok one nazive koji semantički nisu bili jasni Evropljanima nije ni ispravno zapisao nego se poslušio tran-

viknut na dvorove i ljubaznost, ali odgojen u vojničkim logorima i na bojnim poljima. Nemam lijepa odjela niti fine šalove; no, moje čete su brojne i dobro plaćene. Ja sam stručnjak u rukovanju sabljom; sa jednim udarcem svoga mača, ja sam presjekao na dvoje cijev muškete.

Džezzar je sjedio u gornjem ćošku svoga stana: blizu njegove ruke je bio četverocijevni pištolj, veoma bogato izrađen; iza njega bijahu dvije muškete, sablja i sjekira, srebrna posuda za pljuvanje bila mu je u lijevoj ruci; a u drugom dijelu sobe bijaše šolja za piće, koju je lično napravio i koju uvijek drži u svom stanu; strop je bio naresan slikom krajolika njegovog izuma. Divan (dio koji se uzdizao nekoliko inča¹⁹ iznad poda) je bio prekriven sa običnim tankim tepihom; ostali dio odaje prostirkom. Džezzar se naginje na niski štap, postavljen ispod njegove desne ruke, koji je, kako on kaže, uvijek koristio umjesto finog paperjastog jastuka bogataša i nezalica. Bio je obučen u staro zakrpano odijelo sa nogavicama od plave tkanine u turskom stilu, te crvenim šalom na svojoj glavi kao turbanom. Istakao je da je bio spavao kada smo mi ispalili salut (pozdravnu paljbu), da se uglavnom nije osjećao dobro; da ga je glas topova probudio, te da ga je zahvalan zvuk živnuo iz njegovog neraspoloženja.

Džezzar je mogao da ima između sedamdeset i osamdeset godina; izgubio je većinu svojih zuba, imao je uglednu sivu bradu i istaknut nos; iako kada se smije može da čovjeku nametne dojam dobrodušnosti, puki izgled njegovog lica, njegovo naborano čelo dovoljno odaje njegovu dobro poznatu bliskost zavjerama i ubistvima. Nakon što smo dobili dopuštenje za odlazak, obišli smo utvrde Akke prema kopnu, zajedno sa Džezzarovim dragomanom²⁰, koji nam je pokazao mjesto francuskog

---

skripcijom. Tako je etnonim Bošnjak zapisan bez greške, jer je već bilo poznato evropskom društvu da je tim imenom nazivano starosjedilačko stanovništvo Bosne. Da je doista tako, svjedoče, između ostalog, i sljedeće činjenice:

- Natuknica Bosniac u *Oxford English Dictionary* (najnovija verzija u online formatu na www.oed.com) u kojoj se kaže: *Prva poznata leksička upotreba Bosniak u engleskom jeziku je 1836. godine u Penny Cyclopaedia, sv. 5, str. 231/i: Stanovništvo Bosne je sastavljeno od Bošnjaka, a u engleski je došlo ili putem francuskog Bosniaque, njemačkog Bosniake ili ruskog Bosnyak.*
  - Osmanski sidžili (registri) u kojima se stanovništvo Bosne i okolnih krajeva u kojima su oni živjeli naziva Bošnjacima. Tako Evlija Čelebi pozivajući se na te iste registre upotrebljava termin Bošnjak u istom značenju. Stoga, vidi: Evlija Čelebi, *Putopis: odlomci o jugoslavenskim zemljama*, Svjetlost, Sarajevo, 1967, passim, posebno str. 99, 120, 159, 178, 199, 214, 232, 368, 377, 478, 511, 526.
19. Inč (palac, col) je angloamerička mjerna jedinica za dužinu. Iznosi 2,54 cm.
20. Službeni prevodilac kod stranih diplomata i poslanstava u Osmanskom carstvu i uopće na Istoku. Izvor-

tabora, te različite kote prema kojim je napad bio usmjeren. Logor je bio u ravnici, oko dvije milje jugoistočno od grada, pružajući se od mora sve do ostataka crkve u blizini akvadukta koji je nekad dovodio vodu u Akku. Dio ove građevine je uništio Bonaparte: taj dio koji bijaše u blizini grada Džezzar je poravnao nakon odlaska Francuza, kako bi mogao sprovesti odbranu svojih tvornica što je moguće slobodnije i preglednije. Unutar istog vidokruga poravnao je većinu okolnog drveća. (Ovdje Pukovnik Skvajr ulazi u vrlo podroban opis utvrda Akke).

Džamija, koju je Džezzar izgradio prije oko petnaest godina, ima veliku kupolu, te je spolja i iznutra veoma bogato ukrašena. Posmatrali smo u zidu velike komade verdantika (verd antique)²¹, te uzorke mnogih različitih vrsta mermera: ukrasi iznutra su svijetli i obojeni u veoma vesele boje; sva zgrada ima više izgled nekog lijepog pozorišta, nego mjesta za štovanje. Nije nam bilo dozvoljeno da se popnemo na minaret; tu je ured slijepo osobe koja poziva ljude na molitvu, kako ne bi moglo biti prilike da se sa ovog uzdignutog mjesta posmatraju žene u pašinom haremu. Prije nego što smo pušteni u džamiju, morali smo kupiti tanke papuče i nositi ih kao znak poštovanja, ostavljajući čizme na ulazu. Dvorište džamije, u čijem središtu je krasna fontana i mali zasad palmi i čempresa, je okružen vrstom arkada, te malim odajama, u kojima su odložene Džezzarove knjige. One takođe služe kao smještaj za vodeće pravnike. Ispod džamije je veliki spremnik za vodu; a obavijestili su nas da su, trenutno, desetogodišnje zalihe vode za grad prikupljene u različitim cisternama. Izvan džamijske kapije, te nasuprot ulaza u saraj, je lijep vodoskok, sa bazenom od bijelog mermera, snabdjeven kupovima za piće, veoma prikladnim stanovnicima. Od francuske kampanje u Siriji, utvrde Akke su popravljene i prilično uvećane: one koje su dodate su mnogo postojanije nego stare; zidovi, iako nisu istesani, čvrsti su i dobro odrađeni; kamenje, od koga se sastojе, uzeto je iz zidina i temelja drevne Ptolome-

---

no arapska riječ ترجمان (čit. terdžuman) u značenju prevodilac, tumač. Ova riječ je prvo ušla u novogrčki kao dragomános, odatle u francuski kao dragoman, da bi u tom obliku ušla i u neke druge evropske jezike, poput engleskog. Inače, u bosanskom jeziku koristi se u tom značenju turcizam terdžuman, koji je, bez znatnih govornih i značenjskih promjena, došao do nas iz arapskog jezika preko Osmanlija i osmanskog turskog.

21. Jedna vrsta zelenog porfira (površinske eruptivne stijene) ili zavojito išaranog zelenog mermera.

je (Ptolemis).²² Svi bedemi su nadvišeni jednom vrstom grudobrana, za koju nam je Džezzar rekao da je veoma korisna kada neprijatelj krene u juriš: jer ovo kamenje, s obzirom da je hlabavo, strmoglavilo se na Francuze, te prouzrokovalo ogroman metež. Kada su Francuzi opsjedali Akku, napad je bio usmjeren ka Alijinoj kuli (Burdž Ali), na sjeveroistočnom kutku; te su opsadnici iskoristili neravnine tla, baštenske zidove i male jaruge, a naročito ostatke akvadukta koji je nekad dovodio vodu u Akku. Džezzar, okoristivši se ovim iskustvom, potpuno je savnio akvadukt u blizini grada, i odlučan je da, u budućnosti, neprijatelj neće imati ni najmanjeg skloništa.

Akkanski ili Haifski zaliv, je sedam milja širok, te možda ligu²³ i pol dug: zamah je skoro polukružan: dubina uglavnom deset ili jedanaest hvati²⁴; tlo sidrišta u blizini sela Haifa, na južnoj strani, odličan.

Nizak pjeskoviti greben, isturen na južnoj tački zaliva, pravi sigurno kotvište nasuprot Haife, i uvijek je preferirano. Dva mala potoka se ulijevaju u Akkanski zaliv: jedan oko milju istočno od Haife, navodni Kišon iz svetog spisa, drugi, zvan Rijeka Akke, uljeva se u more možda milju i po od grada. Ovaj potok je plitak, beznačajan, i često mijenja svoj pravac. Plaža zaliva se ne čini prikladnom za iskrcavanje, budući da je prilično izložena zapadnim vjetrovima, ravna i plitka, sa stalnim zapljuskivanjem valova.

13. april. Ubrzo nakon doručka posjetili smo Džezzara, koji je bio veoma pričljiv, te nam je pokazao nekoliko primjeraka svoje genijalnosti: izrezao je, u našem prisustvu, pištolj od papira, sa parom makaza; kazao nam je da je izuzetno vješt u ovoj umjetnosti, te nam je dopustio da vidimo njegova djela: ona su se sastojala od vaza i cvijeća, izuzetno krasno isječenih, i ukrašenih različitim zapisima iz Kur'ana, pa onda dalje ukrašavanih rukama slikara u gradu; takođe nam je pokazao model baruthane (tvornice baruta) koju će pokretati konji – njegov lični izum.

22. Helenistički grad koji je postojao na mjestu grada Akke.

23. Liga je stara mjera za dužinu koja se upotrebljavala širom Evrope i Amerike. Danas je povučena. Engleska nautička liga je iznosila 5 565 m, odnosno 3 nautičke milje.

24. Hvat (sežanj, rastegalj, stas, korak, ukop, pasus, fat, fatom, fadem) je stara dužinska mjera, čija se upotreba danas uglavnom svela na pomorstvo. Nautički hvat iznosi 1,852 m.

Kada smo njemu i sir Sidniju Smitu (Sidney Smith)²⁵ dali kompliment na sjajnoj odbrani Akke – *Ah!* (odvratilo je) *svi događaji su od Boga. Sudbina je uvijek favorizirala Džezzara; i pouzdanje u moju osobnu snagu i sredstva, nikad se nisam plašio Bonaparte, niti se brinem zbog vezira: kada je marširao kroz ovaj kraj Sirije, nije se usudio da priđe Akki, jer je znao da sam dobro spreman da ga primim.*

Nakon što smo dobili dopust za odlazak, zaželjeli smo da obidemo utvrde prema moru: međutim, bilo nam je rečeno, da bi bilo bolje da šeta-
mo izvan grada, pošto Džezzar ne može da odgovara za našu bezbjednost unutra, budući da je bilo vrijeme festivala (Kurban-bajram²⁶, žrtvovanje janjadi), tokom koga vojnici ispaljuju svoje pištolje neprestano (uvijek sa kuglom), te je moguće da se neke nesreće zbiju. Gospodin Hamilton²⁷ se vratio Džezzaru, kako bi postigao neke diplomatske dogovore; dok smo major Lik (Leake)²⁸ i ja prošetali sjevernom stranom utvrda.

Džezzarov dragoman (Bertocini (Bertoćini, Đenovljanin) nas je obavijestio, da je on prije trinaest godina, glede pretpostavljene zavjere između robova Memluka²⁹ i njegovih gruzijskih i čerkeskih žena, sve ih

---

25. Sir William Sidney Smith (1764-1840), britanski admiral. Smatra se da je nakon Trafalgara najistaknutiji britanski pomorski oficir početka XIX stoljeća. Učestovao je, između ostalog, u Američkom ratu za nezavisnost i Napoleonovim ratovima, naravno na strani Britanije, te u rusko-švedskom ratu (1788-1790) na strani Švedske. Posebno se istakao tokom opsade Akke kad je sa britanskom mornaricom potpomogao odbranu grada. Vidi: *Dictionary of National Biography*, sv. 53, str. 162-167.

26. U izvorniku Hourban Beiram. Očito pukovnik Skvajr nije dobro čuo, pa je pogrešno zapisao. Po svojoj prilici nije se ni trudio, kako je većina hrišćana postupala prilikom pisanja o muslimanima sve donedavno. Dovoljno je, kao primjer, pogledati nakardne turcizme koje je Vuk Karadžić zabilježio da ih koriste muslimani, tj. Srbi turskog zakona, kako ih je on nazivao.

27. William Richard Hamilton (1777-1859), britanski diplomata i antikvar. Njegova diplomatska karijera je počela 1799. godine kada je postao sekretar lorda Elgina (vidi bilješku br. 32), tadašnjeg novopostavljenog britanskog ambasadora u Istanbulu. Poznat je po tome što nije dozvolio Francuzima da 1801. godine, prilikom povlačenja iz Egipta, prokrijumčare nakradene antikvitete tokom njihove okupacije, među kojima i neprocjenjivu Rozetsku ploču. Naravno, ti antikviteti su prosljeđeni u Britaniju gdje se nalaze u Britanskom muzeju u Londonu. Vidi: *Dictionary of National Biography*, sv. 24, str. 234.

28. William Martin Leake (1777-1860), najprije britanski pukovnik, ali i topograf, antikvar, numizmatik. Zajedno sa Hamiltonom i Džon Skajvrom obišao Siriju i Grčku nakon Napoleonovog poraza u Egiptu. Prilikom tih ekscurzija sakupio je (čitaj pokrao) dosta starina (antikviteta), poglavito starog novca. I danas se ti predmeti čuvaju u Fitzwilliam muzeju pri Univezitetu Cambridge u Engleskoj. Vidi: *Dictionary of National Biography*, sv. 32, str. 323-324.

29. Memluci su bili vladajuća klasa u Egiptu, uglavnom sastavljena od bivših robova čerkeskog, kirgiskog i gruzijskog porijekla. Od 1250. do 1517. godine sultani iz njihovih redova su vladali Egiptom, dok su od 1517. godine do 1811. godine za vrijeme izravne osmanske uprave Egiptom imali značajan udio u vlasti. Nakon Muhammed Ali-pašinog masakra nad memlučkim vodama 1805. godine silaze sa političke scene. Ahmed-paša je bio u redovima Memluka, pa je pobjegao u Siriju 1768. godine zbog razmjerica sa me-

pobio, jedanaest žena, bacivši ih žive u bunar i tako ih ostavivši da izdahnu: takođe je veliki broj njih osakatio, koje su imale najmanje veze sa Memlucima, osjekavši im noseve. Pretpostavlja se da Džezzar ima trinaest žena u svom haremu: njihove haljine se prave u gradu, angažman se šalje krojačima za taj određen broj.

U četiri poslijepodne ukrkali smo se.

14. april. Nakon doručka posjetili smo Džezzara. Sa sobom smo ponijeli paket, za kojeg smo ga zamolili da ga dostavi preko glasnika u Halep. *Da li sam ja* (rekao je on, u žestokom bijesu) *seiz-baša*³⁰ (*vođa glasnika*). *Vaše ponašanje je veoma neobično: prvog dana kada ste me posjetili kao prijatelji – niste mi donijeli nikakav poklon. Očekivali ste moje prijateljstvo od početka. Umjesto da dođete izravno u Akku, zašto ste se ukotvili u Haifi?* (Bili smo spriječeni vremenom; te potpunim neznanjem našeg kormilara o luci.) *Za vrijeme vaše druge posjete htjeli ste da vidite planove mojih utvrda; te dok su dvojica drugih otišla napolje, i ispitala moje utvrde, vi (obraćajući se lično gospodinu Hamiltonu) ste ostali sa mnom, otkrivši mi cilj vašeg zadatka, i želite da ja sklopim mir sa družima*³¹; *stvar koju ja ne mogu podnijeti da spominjem*. Gospodin Hamilton je pokušao da objasni, te mu je saopćio da je jednostavni predmet njegovog upita bio, da li se sir Sidni Smit umiješao u druske stvari ili nije; kako je lordu Elginu³² bilo veoma žao da čuje izvještaj takve prirode; da ponašanje tih osoba koje su komunicirale sa neprijateljima Džezzara treba biti istra-

---

mlučkim vođom Ali-begom el-Kebikom. Od tada je Ahmed-paša bio na ratnoj nozi sa njima. Vidi o ovome: Jusuf Džafić, *Ahmed-paša el-Džezzar el-Bušnaki, Bošnjak koji je zaustavio Napoleona*, Saff, 317/2013, str. 61-63.

30. U izvorniku *sais bashi*, što skoro u cijelosti odgovara osmanskoturskom izvornom terminu *sais baši*.
31. Družima se nazivaju pripadnici sinkreističke religijske zajednice nastale u XI stoljeću od batinija (nusačija), jedne ezoterijske šiitske sekte. Njihova religija je tako mješavina islama, hrišćanstva, judaizma, gnosticizma, neoplatonizma, pitagoreanizma i drugih filozofija. Sedmični praznik im je četvrtak, a imaju liturgiju kao pravoslavci. Sebe opisuju kao ehl et-tevhid (narod monoteizma) i el-muvehiddun (monoteisti, jednobošci). Uglavnom žive u brdima Sirije, Libana, Izraela i Jordana, iako ih danas ima u rasejanju širom svijeta.
32. Thomas Bruce, sedmi grof od Elgina i britanski dilomata škotskog soja. Bio je britanski ambasador u Istanbulu u periodu između 1799. i 1803. godine. Poznat je po tome što je od 1801. do 1812. godine uklonio otprilike pola preživjelih mermernih kipova i zapisa iz Akropolja u Atini, te ih prokrijumčario u Britaniju. Mnogi istraživači su ovaj njegov gnusni čin okarakterisali kao vandalizam i krađu, kao što su: Linda Theodorou, Dana Facaros, Stephen Dyson, Mark Ellingham, Tim Salmon, Marc Dubin, Natania Jansz, John Fisher, Chester Charlton McCown, Graham Huggan, Stephan Klasen i drugi. Vidi: *Dictionary of National Biography*, sv. 7, str. 130-131.

ženo: i on je zaključio na osnovu promatranja, da se nada da će Džezzar primiti engleskog konzula u Akku. Ovo je, uistinu, bio predmet razgovora juče. Džezzar je pogriješio u potpunosti: poput istinskog tiranina, uvijek ispunjenog ljubomorom i sumnjom, umislio je da smo mi izaslanici Engleza, te da želimo da ponovo uspostavimo druske poslove. On nije slušao nikakvo objašnjenje; nego su ga zanosile sumnje, koje smo vidjeli da će biti sasvim nemoguće izbrisati. Emir Bešir (knez) Druza, koji upravlja planinama (Libana) naseljenim ovim ljudima i maronitima, je u stalnom ratu sa Džezzarom. Odbio je prilog koji je godišnje skupljan u planinama. Džezzar je zadržao dvojicu emirovih nećaka u svom saraju, kao taoce, u slučaju ikakvog neprijateljstva kneza iz planina. Kada su Francuzi bili pred Akkom, pokušali su da uključe Druze i maronite u svoj savez. Sir Sidni Smit, saznavši za ovo, veoma razborito je poslao izaslanike da se suprotstave francuskim spletkama u planinama, te daju obilna obećanja njegovog prijateljstva i zaštite Druzima. Ovi ljudi su redovno bili očitovani neprijatelji Džezzaru; njegova kratkovida politika tiranina načinila ga je podobro neprijateljski nastrojenim naspram sir Sidnija i Englezima, glede njihove perpiske u planinama.

Ja mogu (dodao je Džezzar) dopustiti Englezima da znaju da sam ja snažan u svojim neprijateljstvima, kao što sam vjeran i iskren u svojim prijateljstvima. Hoće li se meni naređivati? Meni, koji je držao mač iznad glava begova - treba li ga spustiti, i poniziti se Englezima? Ne, (uzviknuo je on) ja mogu odoliti svima njima. Ja neću imati komunikaciju sa Englezima. Ja neću imati konzula te nacije; niti će ijedan njihov brod doći u moju luku; oni neće prići unutar dometa topova mojih utvrda. Gospodin Hamilton je i dalje pokušao da objasni; i na kraju, Džezzar je otišao toliko daleko da je rekao, kako ga sir Sidni Smit nije uvrijedio; uvrijedio ga je gospodin Wright³³, po-

---

33. John Wesley Wright (1769-1805), kapetan i komandant britanske kraljevske mornarice. Njegova pomorska karijera dobiva na zamahu 1794. godine kada postaje zapisničar na brodu sir Sidney Smitha. Zajedno sa Smithom pada u francusko zarobljeništvo 1796. godine. Dvije godine kasnije bježi iz Francuske zajedno sa njim. Od 1798. godine, pa sve do 1802. godine biva prvi poručnik na Smithovom brodu Tigre. Pritom zajedno sa Smithom učestvuje u čuvenoj odbrani Akke. Od 1802. godine postaje brodski kapetan. Ponovo pada u francuske ruke 1804. godine. Nakon 18-mjesečnog zarobljeništva umire pod opskurnim okolnostima, tako da se do dan-danas ne zna da li je umro prirodnom smrću, umoren ili je pak počinio samoubistvo. Vidi: *Dictionary of National Biography*, sv. 63, str. 114-115.

ručnik na Tigre³⁴, i vicekonzul Tripolija, Francuz, koga smatra uzrokom raskida između njega (Džezzara) i sir Sidnija. *Gospodin Wright* (nastavio je on) *i drugi su bili išli u posjetu starješinama druskim; napravili su sporazum sa njima, pa su se čak bili vratili sa nekim kneževima u Akku; sir Sidni je zasigurno trebao da spriječi ovu vezu: međutim* (rekao je on) *on me nije uvrijedio*. Ukratko, u svojoj neizmornoj srdžbi, često je proturiječio sam sebi. Lik i ja smo se nasmijali između nas na neke primjedbe. Džezzar je postao razjaren. *Ja, koji sam paša od tri tuga ovih pet godina; Ja,* (rekao je on) *koji sam porazio dvanaest hiljada druza sa dvadeset konjanika, zar sam ja uvrijeđen na ovakav način? – Ja pričam ozbiljno. Zar sam ja ismijan i izrugan? – Ja sam starac, vi ste djeca. Pogledajte moju bradu. Ja sam kolerik. Ja ne znam kakve posljedice mogu biti! Da nisam u svojoj kući, ja bih trebao odmah nasrnuti i umrijeti u gnjevu! Ja sam sada u takvoj jarosti, i pričao sam veoma mnogo, da ne mogu niti vidjeti niti razlikovati ijednog od vas!* S vremena na vrijeme, njegova usta su bila toliko osušena bijesom i naprežanjem, tako da je uzimao velike gutljaje vode, potcrtavajući da nikada nije pio toliko vode u svom životu. Nakon žestokog dvosatnog razgovora, u kojem su okrutnost, tiranija, nezahvalnost ovog čudovišta bili predočeni u svojoj najcrnijoj nijansi, ostavili smo ga, kazavši mu da ćemo naveče ponoviti našu posjetu.

Tokom ovog jutarnjeg razgovora, kazao nam je da je samo čovjek, i da je sklon redu i pravilnosti. *Ako me moji vojnici dodirnu ili imaju nastup koji predstavlja i najmanju uvredu, odmah naredim da im odrube glavu. Ako čovjek uvrijedi ženu, njegova kazna je ista. Ako želim da čovjek sjedi u mom prisustvu, pa odem izvan stana, a on napusti svoje mjesto sjedenja prije nego što se vratim, gubitak njegove glave je posljedica.*

Popodne, ponovo smo se iskricali sa namjerom da posjetimo pašu; ali nam je dragoman rekao da je otišao u harem, te da neće biti dostupan za posjete ove večere: stoga, vratili smo se na brod.

15. april. Nakon doručka otišli smo na obalu sa naumom da posjetimo Džezzara, ali nam je njegov dragoman rekao da je on izdao naredbu kod vrata saraja da nas ne prime. Onda smo upitali da li je moguće da unaj-

---

34. Čuveni brod admirala Sidney Smitha tokom odbrane Akke 1799. godine.

mimo konje, kako bismo otišli kopnom do Tripolija³⁵: dragoman nam je odrično odgovorio, budući da neće biti sigurnosti za naše osobe. Potom smo odlučili da krenemo brodom i nastavimo do Tripolija morem. U jedan poslijepodne podigli smo sidro i izašli iz zaliva sa malim povjetarcem iz pravca sjevera.

---

35. Misli se na Tripoli u današnjem sjevernom Libanu. Libanski Tripoli danas ima 530 000 stanovnika sa predgradima, te je time najveći grad Libana poslije Bejruta. Naime, postoje dva Tripolija u arapskom svijetu: libijski i libanski. Tripoli je zapadnjačka verzija grčke riječi Tripolis, s obzirom da su oba grada nekada bila pod grčkim uticajem. Arapi koriste naziv Tarabulus, a Turci Trablus. Kako bi ih razlučivali, libijski Tripoli se opisuje kao zapadni (magribski) Tripoli (Tarabulus el-Garb), a libanski kao šamski (levantski) Tripoli (Tarabulus eš-Šam).

Oslobođeni robovi (mevali) i njihov položaj u ranom muslimanskom društvu

Jusuf Ramić

profesor emeritus na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu

Jezičko i terminološko značenje riječi mevla

Mevla, množina *mevalin*, je arapska riječ koja ima višestruko značenje: prijatelj, pomagač, drug, saveznik, štićenik, susjed, rođak, oslobođeni rob itd. Ona u najviše slučajeva označava one koji nisu Arapi a koji su prihvatili islam kao oslobođeni robovi, te su u vezi s tim preuzeti u neko arapsko pleme kao npr. *mevla Benu Hašim*, *mevla Benu Kurejš*, *mevla Benu Abdi Šems* itd.

Protokom vremena ova riječ dobija šire značenje te obuhvata svakog muslimana koji nije Arap, bilo da se radi o Perzijancima ili pripadnicima nekog drugog naroda koji su pribjegli Arapima i stavili se pod njihovu vlast. Takve su Arapi u tom vremenu aluzivno nazivali *El-Hamra'*.

Kada je Ali ibn Ebi Talib jednom prilikom došao u džamiju da predvodi vjernike u namazu, našao je da su prvi safovi uglavnom popunjeni ovim ljudima. Tada je jedan Arap iz trećeg safa rekao: „O vladaru pravovjernih! Ova skupina ljudi uvijek nas udaljava od tebe u namazu.“

Naravno, da je dotični zaboravio da su svi muslimani, bez obzira na porijeklo i boju kože, potpuno jednaki *La fadle li 'arebijin 'ala e'adžemijjin illa bi-t-takva - Nikakve prednosti nema Arap nad nearapom osim u pobožnosti*). Islam se vrlo rano obračunao sa ovim tendencijama i istakao

kao mjerilo vrijednosti jednih u odnosu na druge samo pobožnost: *Inne ekremekum 'inde-l-lahi etkakum - Najugledniji kod Allaha su oni koji su najpobožniji.* (El-Hudžurat, 13)

Njihov sunarodnik koji je bio u safu pored njega upozorio ga je riječima: „Teško tebi! Šta to govoriš?“ Nakon namaza bio je ukoren i od Alije ibn Ebi Taliba, jer je tražio od njega da udalji one koje je Allah približio.

Najveći broj oslobođenih robova je ipak pripadao zarobljenicima u ratnim pohodima Arapa na susjedne zemlje koji su odgajani u islamu. Oni i njihovi potomci su kasnije postali stupovi islamskog društva i države. Njima pripadaju Musa ibn Nusajr, veliki vojskovođa, Muhammed ibn Ishak, veliki historičar, Hammad el-Ravi, istaknuti sakupljač predislamske poezije, Merwan ibn Hafs i Ebu Dalame, poznati pjesnici, El-Herevi, poznati filolog itd.

Temeljni stav islama jeste da se sa oslobođenim robovima jednako postupa kao i s Arapima. Međutim, praksa pokazuje nešto sasvim drugo. Njima je kao i sinovima robinja koje su bile udate za nekoga koji je pripadao arapskom plemstvu bilo zabranjeno da obnaša neku važnu funkciju u društvu. Hišam ibn Abdulmelik je Jezidu ibn Aliju el-Huseinu, kada je istakao svoju kandidaturu za halifu, rekao: „Belegani enneke tatlubu-l-hilafete velakinneke la tuslihu leha li enneke ibnu emetin“ („Čuo sam da pretendiraš na položaj halife. Međutim, ta funkcija nije podesna za tebe, jer si ti sin robinje“) iako je njegova majka bila kćerka perzijskog kralja.

Tako je i Mekhul, jedan od oslobođenih robova, odbio da prihvati položaj kadije na prijedlog Omera ibn Abdulaziza uz obrazloženje da je on oslobođeni rob, pozivajući se na izjavu Allahova Poslanika: „La jakdi bejne-n-nasi illa zu šerefín fi kavmihi“ („Sudija u društvu može biti samo onaj koji pripada ešrafu svoga naroda.“) Međutim, čini se da je on pogrešno shvatio ovu izjavu ili je u najmanju ruku tražio izlaz da odbije ovu funkciju s obzirom na njenu težinu i odgovornost.

Ova shvatanja, međutim, nisu dugo potrajala jer je 101/719. funkciju halife preuzeo jedan od sinova robinje a to je Jezid ibn el-Velid a zajedno s njim su i neki oslobođeni robovi zauzeli ključne položaje u društvu i državi.

Oslobođeni robovi u centrima islamske duhovnosti i učenosti

U centrima islamske duhovnosti i centrima islamske učenosti i nekim drugim značajnim mjestima skoro svi naučnici u ovome periodu bili su oslobođeni robovi iz druge generacije poslije Poslanika, poznate u islamskoj terminologiji pod imenom tabiuni. Među oslobođenim robovima u centru islamske duhovnosti u Mekki najpoznatiji su bili:

Mudžahid ibn Džubejr el-Mekki, oslobođeni rob Kajsa el-Mahzumija, pravnik, muhaddis i mufessir, pripadnik Mekanske tefsirske škole, vrlo iskren i pouzdan. Prenosio je od Ibn Abbasa. Umro je 102/720. godine.

Ebu Abdullah 'Ikrima, oslobođeni rob Ibn Abbasa, savremenik ashaba i jedan od najpoznatijih mufessira. Pripadao je Mekanskoj tefsirskoj školi. Umro je 105/723. godine. On i Kusejjir 'Azza napustili su ovaj svijet istoga dana. Nakon njihove dženaze mnogi su rekli da je toga dana umro najpoznatiji islamski pravnik i najpoznatiji pjesnik ranog islama.

'Ata ibn Ebi Rebah, oslobođeni rob Benu Fahda. Autoritet u tefsiru, fikhu i šerijatskom pravu. Jedan je od boljih poznavalaca hadisa i obreda hadža. Bio je vrhovni muftija u vremenu Umejjevića. Umro je 114/732. godine.

Među pravnicima Mekke treba spomenuti i Ebu Zubejra Muhammeda ibn Muslima ibn Tedrusa, oslobođenog roba Hekima ibn Hizama. Bio je jedan od najboljih poznavalaca hadisa.

Među oslobođenim robovima u Medini, gradu Allahova Poslanika, istaknuto mjesto su zauzimali: Sulejman ibn Jesar, oslobođeni rob Mejmunne, kćerke El-Harisa i supruge Allahova Poslanika, Muhammeda, alejhi-s-selam. Sulejman ibn Jesar je bio vrlo pouzdan u prenošenju hadisa i jedan od poznatih i priznatih pravnik. On je brat 'Ata'a ibn Jesara. Umro je u Medini 103/721. godine u sedamdeset i trećoj godini života.

Nafi', oslobođeni rob Abdullaha ibn Omera. Bio je vrlo pouzdan u prenošenju hadisa. Rodom je iz Nejsabura, a neki kažu iz Kabula. Prenosio je hadis od Abdullaha ibn Omera i drugih ashaba: Aiše, Umm Seleme, Ebu Hurejre itd., a od njega su to preuzeli njegovi savremenici. Bio je izaslanik Omera ibn Abdulaziza u Egiptu radi podučavanja muslimana Egipta hadisu Allahova Poslanika. Umro je 120/737. godine, te godine je umro i poznati pjesnik Zu-r-Rumme, predstavnik tzv. beduinske poezije.

Njegovao je uzritsku ljubavnu poeziju a značajan je i po svome jeziku u kome su leksikografi našli prilično korisnog materijala.

Među oslobođenim robovima Medine bio je i Rabi'atu-l-Re'ji ibn Feruh, oslobođeni rob Elu-l-Munkedira el-Temimija. Bio je jedan od najvećih pravnika svoga vremena. Držao je predavanja u džamiji Medine. Umro je 136/753. godine u Medini gdje je i ukopan.

Među istaknutim pravicima, oslobođenim robovima u Medini, bili su: Zejd ibn Eslem, Muhammed ibn el-Munkedir, Nafi' ibn Ebi Nedžih i Ibn Ebu Zinad.

Centri islamske učenosti u tome vremenu bili su gradovi Basra i Kufa. Basra se nalazi na ušću Eufrata i Tigrisa u Perzijski zaljev, a Kufa nešto sjevernije od nje. Temelje Kufe je udario Sa'd ibn Ebi Vekas po naređenju Omera, drugog halife iz grupe hulefai-rašidina.

Najistaknutija ličnost Basre je Hasan el-Basri, savremenik Poslanikovih drugova, ashaba, vrlo pobožan i jedan od onih koji su se čvrsto držali islamskih propisa. Njegov otac je bio oslobođeni rob Zejda ibn Sabita, pisara Allahova Poslanika. Hasan el-Basri je, dakle, pripadao drugoj generaciji klijenata kao i čuveni vojskovođa Tarik ibn Zijad i poznati pravnik Abdullah ibn Vehb za razliku od Davuda ibn Halida poznatog muhaddisa koji je pripadao čak petoj generaciji klijenata.

Hasan el-Basri je rođen u Medini, a onda se nastanio u Basri. Njegova majka je bila poštena žena, oslobođena robinja Seleme, majke pravovjernih. Umro je u Basri 110/728. godine gdje je i ukopan.

Među oslobođenim robovima Basre koji su zauzimali visoke položaje u društvu bio je i Muhammed ibn Sirin, oslobođeni rob Enesa ibn Malika. Zarobljen je od strane Halida ibn Velida u bici koja je vođena u 'Ajni Temru, a onda se našao kod Enesa ibn Malika koji ga je kasnije oslobodio. Ibn Sirin je rođen za vrijeme hilafeta Osmana. Umro je 110/728. godine.

Jedan od najpoznatijih oslobođenih robova Kufe bio je Sa'd ibn Džubejr, ashab Ibn Abbasa. Kur'an je učio između akšama i jacije završavajući ga sa hatmom. On je oslobođeni rob Benu Valida ibn el-Harisa. Pogubljen je od strane Hadždžadža nakon optužbe da saraduje sa opozicijom 95/720. godine.

Umro je kao šehid. Ibn Hanbel kaže da nije bilo nikoga na kugli zemaljskoj koji nije bio potreban njegovom učenju i savjetima. Njegovo pogubljenje bila je velika katastrofa za muslimane. Godina njegova pogubljenja proglašena je godinom fakiha jer su u njoj umrli najveći islamski pravници toga vremena.

Među najpoznatijim oslobođenim robovima Sirije je Mekhul ibn Abdullah el-Šami, umro 118/736. godine. Njegov otac je rodom iz Herata, a majka kćerka vladara Kabula.

U Egiptu je najpoznatiji oslobođeni rob bio Jezid ibn Habib. Otac mu je bio rodom iz Dongole u Sudanu, dok su u Jemenu kao pravници oslobođeni robovi bili vrlo poznati Tavus i Ibn Munebbih.

Oslobođeni robovi i njihov udio u naučnom pokretu

U svom osvajačkom pohodu Arapi su zauzeli susjedne zemlje: Perziju, Egipat i Siriju. Oni su osvojenim područjima donijeli svoj jezik, vjeru i kulturu. Međutim, i pokoreni narodi su Arapima dali svoju filozofiju, medicinu, astronomiju i matematičke znanosti i tako im otvorili nova poglavlja u nauci za koja Arapi od ranije nisu znali. Pokoreni narodi su, dakle, izvršili kontraudar na Arape u gore navedenim znanostima.

Činjenica je da je arapsko-islamska kultura dužnik grčkoj kulturi u oblasti prirodnih nauka kao što je dužnik i perzijskoj kulturi u oblasti umjetnosti i društvene znanosti. Aleksandrijska škola u Egiptu bila je predvodnik nauke prije arapskog osvajanja. U Siriji je postojala Bejrutska škola koja je okupljala sirijske naučnike, u Perziji Džundišapur čiji je osnivač bio Kisra Anu Širvan. U Iraku na granici prema Perziji postojala je akademija Sirijaca u Edesi, Nassibinu i Kinnesrinu u kojoj je izučavana filozofija, matematičke i druge znanosti.

Ove pokrajine su ušle u sastav islamske države. Njeni naučnici koji su prihvatili islam i oni koji to nisu bili su u službi islamske kulture. Mnogi od ovih stranaca i klijenata dali su svoj puni doprinos u šerijatskopравnim i jezičkim znanostima i učestvovali u izgradnji temelja na kojima počiva arapsko-islamska kultura.

Ako pogledamo historijska djela u vremenu sadru-l-islama (rani islam) i periodu Benu Umejje vidjet ćemo da su oslobođeni robovi bili na čelu ovog preporoda.

Abdurahman ibn Zejd ibn Eslem čiju izjavu prenosi Jakut el-Hamevi u svome *Leksikonu* kaže da je poslije smrti Abadila (Abdullah ibn Abbas, Abdullah ibn Zubejr, Abdullah ibn 'Amr ibn el-As) fikh u svim pokrajinama velike islamske države prešao u ruke oslobođenih robova. U Mekki je funkciju muftije obavljao 'Ata ibn Ebi Rebah, u Jemenu Tavus, u Jemami Jahja ibn Eksem, u Basri Hasan el-Basri, u Kufi Neha'i, u Siriji Mekhul el-Šami, u Horosanu 'Ata el-Horosani. Jedino je u Medini ovu funkciju obnašao Arap Sa'id ibn el-Musejjeb, pripadnik plemena Kurejš (A. Džundi, 1960, 211).

Naučna premoć oslobođenih robova nad Arapima mnogo je zabrinula posebno one koji su imali pretjeranu ljubav prema svemu što je njihovo kao što je bio Isa ibn Musa koji je u polemici sa Ibn Ebi Lejlom upitao:

„Ko je bio šerijatski pravnik Basre?“ „Hasan ibn Ebi-l-Hasana“, rekao sam. „A poslije njega?“ „Muhammed ibn Sirin“, odgovorio sam. „A ko su oni?“ „Oslobođeni robovi“, rekao sam.

„A ko je bio šerijatski pravnik Mekke?“ „'Ata ibn Ebi Rebah, Mudžahid, Se'id ibn Džubejr i Selman ibn Jesar“, rekao sam. „A ko su oni?“ „Oslobođeni robovi“, kazao sam.

„A ko su bili šerijatski pravnici Medine?“ „Zejd ibn Eslem, Muhammed ibn el-Munkedir i Nafi' ibn Ebi Nedžih“, odgovorio sam. „A ko su oni?“ „Oslobođeni robovi“, rekao sam. Tada je njegovo lice promijenilo boju, a on je ipak nastavio s pitanjima.

„A ko su bili šerijatski pravnici u Kubau?“ „Rebi'atu-r-Re'ji i Ibn Ebi-l-Zinad“, rekao sam. „A ko su oni?“ „Oslobođeni robovi“, odgovorio sam. Boja njegova lica je sada postala siva, a on je i dalje nastavio sa pitanjima.

„A ko je bio šerijatski pravnik u Jemenu?“ „Tavus i Ibn Munebbih“, rekao sam. „A ko su oni?“ upitao je. „Oslobođeni robovi“, odgovorio sam. Tada sam primijetio da su njegove vratne žile bile jako napuhane i da se uspravio sjedeći. Međutim, to ga nije spriječilo da nastavi sa pitanjima.

„A ko je bio šerijatski pravnik u Horosanu?“ „'Ata ibn Abdullah el-Horosani“, rekao sam. „A ko je on?“ upitao je. „Oslobođeni rob“, rekao sam. Njegovo lice je i dalje mijenjalo boju. Bio sam jako uplašen, a on je nastavio.

„A ko je bio šerijatski sudija u Šamu?“ „Mekhul el-Šami“, rekao sam. „A ko je taj Mekhul?“, upitao je. „Oslobođeni rob“, odgovorio sam, a on je nastavio.

„A ko su bili šerijatski pravници u Kufi?“ Pomislio sam: da me nije strah rekao bih El-Hakem ibn ‘Utba i ‘Ammar ibn Sulejman. Njih dvojica su bili najveći šerijatski pravnici u Kufi. Oba su oslobođeni robovi. Tada sam od njega odustao i rekao: „El-Neha‘i i El-Ša‘bi.“ „A ko su oni?“, upitao je. „Arapi“, rekao sam. „Allahu ekber (Allah je najveći)“, uzviknuo je i smirio se. (Ibn Abdi Rabbihi, 1940, 3/418)

Postoje i mnogi drugi izvori koji kazuju da je najveći broj učenih ljudi bio iz reda oslobođenih robova. Ono što treba naglasiti jeste da se oslobođeni robovi nisu bavili samo vjerskom naukom, fikhom i drugim teološkim znanostima, nego i jezikom pa su i u filologiji postigli zavidne rezultate. Ebu Bahr Abdullah ibn Ishak, oslobođeni rob Benu Abdi Šemsa bio je imam u arapskom jeziku, Isa ibn Omer, oslobođeni rob Halida ibn Velida, bio je imam u gramatici arapskoga jezika, Vehb ibn Munebbih, Perzijanac porijeklom, bio je veliki historičar, Hammad el-Ravi je bio jedan od onih koji su najbolje poznavali historiju Arapa i njihovu genealogiju, poeziju i kolokvijalni arapski jezik.

U poeziji se susrećemo i sa velikim pjesnicima, oslobođenim robovima, kao što su bili u vremenu Umejjevića Ebu-l-Abbas el-A‘ma, alias Saib ibn Feruh, oslobođeni rob Benu Du‘ila, ‘Amr ibn el-Husein, oslobođeni rob Temima, Jezid ibn Dabba i Ismail ibn Jesar, oslobođeni robovi, pjesnici skloni šu‘ubizmu i drugi.

Uzroci preteče oslobođenih robova u naučnom pokretu su mnogobrojni. Ibn Haldun, između ostaloga, navodi da su Arapi prije islama bili beduini, nomadi, i da nisu bili skloni naučnom istraživanju za razliku od drugih naroda. On također smatra da su stanovnici u urbanim sredinama, stranci i oslobođeni robovi, bili sposobniji od Arapa u naučnim istraživanjima. Razlog tome je taj što u arapskoj zajednici, u njenom početku, nije bilo znanosti niti zanata usljed jednostavnog beduinskog načina života. Ranije smo već kazali, ističe Ibn Haldun, da je profesije uvelo stanovništvo u urbanim sredinama, a da su beduini, nomadi, bili daleko od toga. Urbano stanovništvo u to doba činili su nearapi i št-

ćenici, oslobođeni robovi, te stanovnici glavnih gradova koji su slijedili Perzijance, najbolje upućene u naučnoistraživački rad.

„Tako su Sibevejh, osnivač gramatičke znanosti, pa El-Farisi poslije njega, pa El-Zedžadž, nakon njih dvojice bili Perzijanci po svom porijeklu, a samo su odgajani u arapskom jeziku. S tim odgojem i razgovorom s Arapima ovladali su ovim jezikom, a onda su oblikovali pravila i naučnu disciplinu za one poslije njih.

Tako isto su i nosioci hadisa koji su ga zapamtili od pripadnika islama u najvećem slučaju bili stranci ili nalik na strance po jeziku i odgoju. Skoro svi stručnjaci šerijatskog prava bili su stranci, kao i nosioci dijalektičke teologije i mufessiri, komentatori, Kur’ana. Tako se potvrdila istinitost Allahova Poslanika: *Lev te’alleka-l-‘ilmu bi eknafi-s-semai le nalehu kavmun min ehli Faris* (Kada bi znanost bila obješena na krajeve neba, do nje bi zasigurno doprli Perzijanci).

Ibn Haldun pod pojmom nalik na strance po jeziku i odgoju (*muste’adžemune bi-l-lugati ve-l-murebbi*) misli na Malika, Šafija, Ahmeda ibn Hanbela, Halila ibn Ahmeda i druge domicilne Arape koji su krenuli putem stranaca i oponašali ih u naučnom radu. (Ibn Haldun, 2007, 2/970; A. Al-Džundi, 1960, 215)

Rad oslobođenih robova na polju jezika i njihov primat u tome posljedica je velike želje da se upozna ovaj jezik u društvu koje govori ovim jezikom. Ovdje treba istaći oslobođene robove koji su dali svoj puni doprinos na ovom polju: Hammad el-Ravi el-Dejlemi, Sibevejh, El-Ahfeš, El-Zedžadž, Ebu Ali el-Farisi. Oni su i još mnogi drugi bili porijeklom Perzijanci.

Arapci su s druge strane u početku prezirali ove profesije. Oni su sebe smatrali rođenim da upravljaju i rukovode. Bili su odbojni prema zanatima u koje su ubrajali i neke naučne discipline. Kada bi nekog Arapa vidjeli da se bavi nekim od ovih zanata često bi kazali da se bavi zanatom oslobođenih robova. Kada je jedan pripadnik plemena Kurejš naišao na jednog dječaka koji čita Sibevejnov *Kitab*, rekao je: „Teško vama, o potomci Arapa. Dozvoljavate sebi zanimanje koje je predodređeno za oslobođene robove“ ili npr. znali su kazati da je glupost baviti se zanatima kao što je npr. tkalački i predilački zanat jer su to zanati podanika islamske države.

Zbog toga su oni i uredi za korespondenciju (*Divanu-l-inša'ī*) predali oslobođenim robovima jer je pisanje, primanje i odašiljanje pošte jedan od zanata koji dolikuje samo njima. Tako su sekretari ureda za korespondenciju uglavnom bili perzijskog porijekla: Abdulhamid el-Katib, Abdullah ibn Mukaffa, Ibn Abdi Kane, Ibnu-l-'Amid i drugi.

U arapskoj književnosti oslobođeni robovi su bili među prvima koji su počeli s pisanjem i bilježenjem u svim oblastima nauke i umjetnosti. Ebu Hanifa, naš imam u fikhu i jedan od četverice imama iz oblasti šerijatskog prava, napisao je kapitalno djelo *El-Fikhu-l-ekber*, a u hadisu Imam el-Buhari svoj *Sahih* koji slovi kao jedan od najboljih kodeksa hadisa.

Među oslobođenim robovima koji su se bavili sakupljanjem poezije na prvom mjestu je Hammad el-Ravi koji je u jednu zbirku sakupio sedam zlatnih paganskih oda poznatih u arapskoj književnosti kao *mu'allakati* ili *muzehhehati*, koje su i kod nas prevedene.

U gramatici arapskog jezika nezaobilazan je Sibevejhov *El-Kitab*, a u filološkim istraživanjima nezaobilazne su leksičke monografije sakupljene u centralnim dijelovima Arabijske pustinje. Na čelu ovih sakupljača opet su bili oslobođeni robovi kao što je Ebu 'Ubejda koji je, za razliku od onih koji su sakupljali poeziju, krenuo u sakupljanje jezičkog blaga. Njegove najpoznatije leksičke monografije su *Kitabu-l-hajli* (*Knjiga o konjima*) i *Kitabu-l-ibili* (*Knjiga o devama*). U prvoj je opisao dijelove tijela konja a u drugoj dijelove tijela deve.

Istaknuti pjesnici, oslobođeni robovi, bili su Beššar ibn Burd i Ebu-l-Atahije, veliki pjesnik sufijske provenijencije. Među oslobođenim robovima – pisarima najznačajnije ime je Abdulhamid el-Katib, osnivač ureda za korespondenciju i autor poznate risale – traktata upućene sekretarima ovih ureda. Risala je ubrzo postala prototip nekoliko poznatih, pretežno esejističkih žanrova poznije arapske književnosti. (M. Đukanović, 1982, 115)

Među prevodiocima, oslobođenim robovima, svakako treba spomenuti Huneina ibn Ishaka i Sabita ibn Kurra'a. Tu su i povjesničari Ibn Hordazabeh i geografi El-Istahri, zatim ljekari - El-Razi, filozofi - El-Farabi, matematičari - El-Bettani i mnogi, mnogi drugi.

Iza ovih oslobođenih robova stajali su moćnici posebno oni iz dinastije Bermekida – perzijskog porijekla koji su ih stimulirali i podupirali u naučnim istraživanjima. Njihov udio je zaista velik u ovom naučnom pokretu. Bili su lučonoše nauke i najistaknutija islamska ulema.

Napomene na kraju teksta

1. Ibrahim ibn Jezid el-Neha'i

Ibrahim ibn Jezid el-Neha'i je istaknuti fakih iz Kufe i dobar poznavalac hadisa Allahova Poslanika. Bio je savremenik ashaba. Njega spominje Ibn Ebi Lejla u polemici sa Isa ibn Musaom kao arapskog pravnika koji je obnašao ovu funkciju u Kufi.

Međutim, Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem ubraja ga među oslobođene robove Kufe. Istu informaciju nalazimo i kod Ibn Hallikana u djelu *Vefijjatu-l-e'ajan* koji pored mnogobrojnih kontradiktornih mišljenja zaključuje da je on ipak bio oslobođeni rob. El-Neha'i je porijeklom iz Jemena. Njegova majka je također Neha'ijja. Ibn Ebi Lejla navodi da je El-Neha'i u donošenju pravnih rješenja uglavnom koristio kijas, analogiju. Ibrahim el-Neha'i je umro 96/714. godine u Kufi gdje je i ukopan.

2. Ebu 'Amr 'Amir ibn Šerahil el-Ša'bi

Al-Ša'bi je rođen u Kufi 17/638. godine u vremenu Omera ibn el-Hattaba, drugog halife iz grupe hulefai-rašidina. Bio je savremenik ashaba, drugova Allahova Poslanika i jedan od najvećih naučnika svoga vremena. Hadis je prenosio od Alije ibn Ebi Taliba, Ebu Hurejre, Ibn Abbasa, Ibn Omera i Aiše, radije-l-lahu 'anha. Bio je kadija u Kufi dugi niz godina. Zuhri ga smatra zajedno sa Ibn Musejjebom, Hasanom el-Basrijem i Mekhulom najvećim šerijatskim pravnikom u tom vremenu. El-Ša'bi je, prema mnogima, bio savremenik više od pet stotina ashaba, drugova Allahova Poslanika. Ibn Ebi Lejla navodi da je El-Ša'bi prilikom donošenja fetvi mahom koristio hadis. Umro je u Kufi 104/722. godine gdje je i ukopan.

3. Bermekidi

Bermekije su igrali glavnu političku ulogu u prvom dijelu abbasijskog perioda. Pročelnik ove perzijske porodice bio je Halid el-Bermeki. Njegov otac je u Belhu bio vjerski poglavar u jednom budističkom manastiru. Kada je islam došao na ove prostore u drugom hidžretskom stoljeću,

oni su ga s oduševljenjem prihvatili i bili glavni protagonisti u preuzimanju vlasti Abbasija. Kada je Ebu-l-Abbas el-Seffah došao na vlast Halid el-Bermeki je postao njegov ministar. Ministarsku fotelju u vremenu Haruna el-Rešida preuzeo je Halidov sin Jahja el-Bermeki. Bermekije su posjedovali veliko bogatstvo i bili ljudi od pera (*Ehlu-l-kalem*). Mnogi pjesnici, pisci i naučnici bili su izdašno pomagani od strane Bermekije u svojim naučnim i književnim radovima.

4. Oslobođeni robovi sunnijske provenijencije

El-Bagdadi u djelu *El-Ferku bejne-l-firek* navodi osam kategorija sljedbenika tradicije i mišljenja većine ehlu-s-sunne ve-l-džema'a. No, nas ovdje interesira prije svega četvrta kategorija u koju je El-Bagdadi svrstao gramatičare, jezikoslovce i književnike koji su pripadali ehli-sunnijskom vjerovanju. To su: El-Halil ibn Ahmed, Ebu 'Amr ibnu-l-'Ala', Sibevejh, El-Ferra', El-'Asme'i, El-Mazini, Ebu 'Ubejd, El-Ahfeš i drugi predstavnici gramatičkih znanosti iz Kufe i Basre čija su naučna saznanja potpuno čista od primjesa kaderija, rafidija i haridžija. Oni u čijim se redovima nađu elementi ovih sekti, oni ne pripadaju ehli sunnetu ve-l-džema'atu niti se njihovi stavovi mogu uzeti kao dokazi u jeziku i gramatici, zaključuje El-Bagdadi. (Al-Bagdadi, s.a., 241)

Od ovih osam gramatičara koje navodi El-Bagdadi četiri su iz reda oslobođenih robova perzijskog porijekla. To su: Sibevejh, El-Ferra', El-Mazini, Ebu-l-Hasan Se'id ibn Mas'ada, poznat pod nadimkom El-Ahfeš el-Evsat.

Njima treba pridodati i sljedeće gramatičare, također oslobođene robove perzijskog porijekla: Ebu Hatem el-Sidžistani, El-Kisai, Ebu 'Ubejda, Sa'leb, El-Džermi, El-Jezidi, Ebu Ali el-Farisi i dr. Svi su oni Perzijanci, oslobođeni robovi, i svi su bili sljedbenici ehli-sunneta ve-l-džema'ata.

Literatura

Ali el-Džundi i dr., *Atvaru-s-sekafē ve-l-fikr*, Kairo, 1960.

Ibn Haldun, *Mukaddima*, Sarajevo, 2007.

Ebu-l-Feth el-Tavanisi, *Ebu-r-Rejhan el-Biruni*, Kairo, 1967.

El-Kurtubi, *Tefsir*, Kairo, 1996.

Đukanović-Božović, *Arapska književnost u: Povijest svjetske književnosti*, Zagreb, 1/1982.

Ševki Dajf, *Tarih el-edeb el-arebi*, Kairo, 3/1960.

Ibn 'Abdi Rabihi, *El-'Ikd el-ferid*, Kairo, 1940.

Ignjat Goldziher, *Kratka povijest arapske književnosti*, Sarajevo, 1909. godine.

Mogućnosti – časopis za književnost, umjetnost i kulturne probleme, br. 8-9, Split, 1979.

Abdulmun'im Hafadža, *El-Edeb el-'arebi*, Kairo, 1966.

Filip Hiti, *Istorija arapske književnosti*, Sarajevo, 1967.

Muhammed Ebu Zehv, *El-Hadisu ve-l-muhaddisune*, Kairo, 1958.

Abdulkahir el-Bagdadi, *El-Ferku bejne-l-firek*, Bejrut, s.a.

Mehmed Handžić, *Ilmu-l-kelam*, Izabrana djela, knjiga VI, Sarajevo, 1999. godine.

يوسف راميتش

العبيد العتق (الموالي) ووضعيتهم في المجتمع

إن العرب الذين اعتنقوا الإسلام لم يسبق لهم وجود مؤسسات ثقافية ولا مراكز علمية وبذلك لم تسبق لهم تجربة الانشغال بالعلم إلا أنهم بصعودهم إلى المسرح العالمي قد جذبوا لفكرة الإسلام عددا كبيرا من الشعوب غير العربية العائدة أصولها إلى حضارات كانت تملك تلك التجربة. وكان الكثير من أولئك المسلمين هم في الحقيقة عبيد عتق.

كانت أغلبية العبيد العتق (الموالي) مؤلفة من أسرى الحروب والغزوات التي قادها العرب ضد البلدان المجاورة كما كانت أغلبيتهم كذلك مربية بتربية الإسلام حيث أصبح الكثير منهم ومن أبنائهم فيما بعد أركاناً للمجتمع الإسلامي والدولة الإسلامية، ومن بين هؤلاء كل من موسى ابن نصير وهو من كبار قواد الجيش ومحمد ابن إسحاق وهو من كبار المؤرخين وحماد الراوي وهو من المرموقين في جمع الشعر الجاهلي ومروان ابن حفص وأبو دلمة وهما من مشاهير الشعراء والهروي وهو من مشاهير علماء اللغة والكثير من غيرهم.

إن الفترة التي نعرفها باسم فترة التابعين كادت فيها مراكز الروحانية الإسلامية ومراكز المعارف الإسلامية وبعض أماكن هامة من غيرها أن تكون مؤلفة بأسرها من العلماء من الأصل الموالي.

يصف المؤلف في هذه المقالة وضعيتهم في المجتمع وفضلهم في ترويح العقيدة الإسلامية.

Freed Slaves and their Status in a Society

By Prof. Dr. Jusuf Ramic

The Arabs who embraced Islam did not have cultural institutions or scientific centers behind them and therefore no experience of dealing with science. Stepping on the world stage, they have won, to the idea of Islam, a large number of non-Arab peoples who originated from cultures that had this experience. Many of those Muslims were in fact freed slaves.

The largest number of freed slaves were prisoners of war most of which were captured in Arab war campaigns to neighboring countries and then educated in Islam. They, along with their descendants, later became pillars of Islamic society and state. Among them, Musa ibn Nusayr – great general, Muhammed ibn Ishak – great historian, Hammad al-Ravi - prominent collector of pre-Islamic poetry, Mervan ibn Hafs and Abu Dalama – famous poets, Al-Haravi – famous philologist etc.

In the centers of Islamic spirituality and centers of Islamic learning as well as some other important places, almost all scholars, in this period, were freed slaves from the second generation after the Prophet, known in Islamic terminology as Tabi'un.

In this paper, the author presents their status in society and their contribution to the affirmation of Islamic teachings.

Reformistička uloga Glasnika u periodu socijalističke Jugoslavije

Mr. Almir Hadžić

imam džemata Jelah, Medžlis Islamske zajednice Tešanj
almir-hadzic@hotmail.com

Nakon završetka Drugog svjetskog rata i socijalističke revolucije, u Jugoslaviji je prihvaćen model sekularne države čije su komponente: odvajanje vjerskih zajednica od države, proglašenje religije za privatnu stvar čovjeka i građanski status nezvan za religijsku pripadnost. Ovakav model uređenja odnosa religije i države nužno se odrazio i na pitanje važenja vjerskih prava. Proglašenje religije za privatnu stvar pojedinca značilo je da vjerski propisi neće imati pravnu sankciju i da građanin zbog svoje vjerske pripadnosti ne može biti podvrgnut nekom posebnom pravu.¹

Proces sekularizacije jugoslavenskog društva posebno su osjetili muslimani na svojoj vlastitoj koži: ukidanjem šerijatskih sudova,² eliminiranjem vjeronauka iz obrazovnog procesa,³ zabranom nošenja islamskih

1. Karčić, Fikret, *Društveno-pravni aspekt islamskog reformizma*, Islamski teološki fakultet, Sarajevo, 1990, str. 237.
2. Zakon o ukidanju šerijatskih sudova na području NR BiH donesen je 5. III 1946. Nakon toga šerijatski sudovi su ukinuti i u drugim republikama.
3. Nastava vjeronauka u školama je zvanično zabranjena nakon objavljivanja Zakona o narodnim školama iz decembra 1951. godine.

društvenih simbola - zara i feredže,⁴ zabranom rada mekteba, medresa i tekija u Bosni i Hercegovini,⁵ oduzimanjem vakufske imovine Islamskoj zajednici, oduzimanjem nadležnosti u pitanjima braka i vođenja matičnih knjiga i Zakonom o vojnoj obavezi i nepoštivanjem vjerskih prava.

Dolazak nove vlasti 1945. godine nije donio povoljnije ozračje kada je riječ o štampi koju je izdavala Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini. Iako je komunistička vlast deklarativno propovijedala vjerske slobode, Islamska zajednica u prvim poslijeratnim godinama nije uspjela obnoviti ili pokrenuti rad niti jednog islamskog lista.

Ovdje prije svega mislimo na *Glasnik* Islamske zajednice koji je kao najznačajniji službeni časopis od svog prvog broja postao važan faktor u promoviranju vjerskih i prosvjetnih ciljeva ove zajednice.⁶

Glasnik u novoj društvenoj stvarnosti

Nakon pauze od pet godina od 1945-1950, *Glasnik* je ponovo pokrenut 1950. godine.

Sadržina i koncepcija lista definirani su Pravilnikom o izdavanju i uređivanju *Glasnika* koji je usvojen na sjednici Vrhovnog islamskog starješinstva. U ovom aktu je rečeno da će *Glasnik*, u prvom redu, objavljivati tekstove iz: islamske teologije, islamske historije, islamske etike, šerijatskog prava i nauke o vakufima. Pored toga, Pravilnik je predvidio objavljivanje službenih materijala organa i ustanova Islamske zajednice u FNRJ, kao i članke o kulturno-prosvjetnom uzdizanju i ekonomskoj izgradnji države.⁷

O potrebi nastavka izdavanja lista Islamske zajednice progovorio je Reis-ul-ulema Ibrahim Fejić u *Našoj prvoj riječi*, gdje je naglasio u kojem pravcu će se odvijati koncepcija *Glasnika*. "U svojim daljnjim brojevima naš list tretiraće, u prvom redu, probleme iz islamske teologije i etike, islamske istorije, šeriatskog prava i nauke o vakufima. Uporedo

4. Narodna skupština Narodne republike Bosne i Hercegovine je jednoglasno, 28. septembra 1950. godine, izglasala Zakon o zabrani nošenja zara i feredže.

5. Mektebi su potpuno ukinuti u Bosni i Hercegovini početkom 1952. godine.

6. Bećirević, Denis, *Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini za vrijeme avnojevske Jugoslavije (1945 - 1953)*, Bošnjačka nacionalna zajednica za grad Zagreb i Zagrebačku županiju i Islamska zajednica u Hrvatskoj (Medžlis Islamske zajednice Zagreb), Zagreb, 2012, str. 395.

7. Izvještaj Vrhovnog islamskog starješinstva, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, I/1950, br. 4-7, Sarajevo, str. 156.

s tim problemima naš list tretiraće i pitanja savremenog društvenog, kulturno-prosvjetnog i ekonomskog života muslimana u Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji. Tretiranje tih problema povezuje se sa našom stvarnošću, sa upoznavanjem i pravilnim ocjenjivanjem naših opštih društvenih prilika, sa potstrekavanjem i davanjem inicijative u radu na ekonomskoj obnovi i kulturnom uzdizanju zajedničke nam domovine. Posebnu pažnju naš list posvećivaće učvršćenju i produblivanju bratstva i jedinstva naših naroda – kao najdragocjenijoj tekovini Narodnooslobodilačke borbe.”⁸

Cjelokupnu izdavačku aktivnost Islamske zajednice pratila je, prije svega, Savezna komisija za vjerska pitanja. Komisija je smatrala da treba praviti razliku između štampe koja se izdaje u zemlji od one koja se uvozi iz inozemstva. Posebno je vođeno računa da štampa nije usmjerena protiv društvenog poretka. Sadržina *Glasnika* Islamske zajednice u ovom razdoblju ocijenjena je prihvatljivom za novu vlast jer se, po mišljenju Komisije, ovaj časopis zalagao “za učešće muslimana u izgradnji zemlje”.⁹

Nakon Drugog svjetskog rata i oslobođenja teritorije Bosne i Hercegovine dolazi do uspostavljanja novih odnosa između Islamske zajednice i države. Iako je Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini sa donošenjem Ustava FNRJ i republičkog ustava oduzet dio prava i nadležnosti koje je decenijama prije toga uživala, a njeni prijedlozi za korekciju Ustava odbijeni, najviši predstavnici Islamske zajednice su afirmativno govorili o ustavnim rješenjima i državnom poretku. Razlog tome je snažan politički pritisak državno-partijske mašinerije, koji nije poštedio ni Islamsku zajednicu. U ovakvim teškim društveno-političkim prilikama, rukovodioci Islamske zajednice su nastojali pronaći što bezbolniji način adaptiranja, koliko je to bilo moguće, na nove i izmijenjene prilike. Tako se desilo da je sužavanje vjerskih prava i sloboda u avnojevskoj Jugoslaviji putem Rezolucije Vrhovnog vakufskog sabora Islamske zajednice u FNRJ, usvojenoj na prvom zasjedanju 26-27. augusta 1947. godine u Sarajevu, okarakterizirano kao ostvarenje davnašnje želje muslimana

8. Fejić, Ibrahim, “Naša prva riječ”, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, 1/1950, br. 1-3, Sarajevo, str. 6.

9. Denis Bećirović, *nav. djelo*, str. 397.

za punom ravnopravnošću i slobodom koja je utvrđena Ustavom FNRJ i ustavima narodnih republika.¹⁰

Nadalje, u rezoluciji se navodi da je “u novoj demokratskoj Jugoslaviji ostvaren nesmetan razvitak pripadnicima naše vjerske zajednice u svakom pogledu i zakonima i u životu obezbijedena sloboda vjere i nepovredivost vjerskih osjećanja. Vjera nije više kao nekada sredstvo u rukama vlastodržaca za održavanje njihove nenarodne vladavine, ona je postala slobodna savjest pripadnika svih vjerskih organizacija koju niko i ničim ne ometa”.

Posebno je indikativno da se u navedenoj rezoluciji konstatira da “izvršeno odvajanje vjerskih organizacija od države ne samo da nije od štete po interese naše vjerske zajednice nego naprotiv, tim aktom, koji je mnogo ranije izveden u naprednim zemljama, obezbijeden je nesmetan i slobodan život naše vjerske zajednice i zagarantirana puna ravnopravnost svih vjerskih zajednica u odnosu na državu”. Na kraju rezolucije pozvani su svi organi i pojedinci unutar Islamske zajednice da “svim snagama pomognu napore naše narodne države u izgradnji boljeg i sretnijeg života svih naroda u Jugoslaviji” i očuvanja “stvorene vjerske jednakopravnosti”.¹¹

U govoru održanom prilikom primanja Menšure 12.9.1947. godine, reisu-l-ulema Fejić je, između ostalog, rekao da je “provedeno načelo rastave vjere od države, što mi muslimani pozdravljamo, jer nam to nimalo ne priječi da se slobodno razvijamo u duhu Islama.”¹²

Indikativno je da on u ovom nastupnom govoru nije apostrofirao kao glavni zadatak potrebu obnove ratom pogođene i razrušene organizacije Islamske zajednice. Umjesto toga, reisu-l-ulema Fejić je rekao da je njegova prva zadaća da “prve misli uputimo našem voljenom Maršalu Titu i da zamolimo Allaha za njegov dug i srećan život na sreću i blagostanje svih naših naroda u FNRJ”.¹³

---

10. Ibid, str. 193.

11. Rezolucija Vrhovnog vakufskog sabora Islamske zajednice u FNRJ, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, 1/1950, br. 1-3, Sarajevo, str. 18-19.

12. Nastupni govor Reis-ul-uleme Islamske vjerske zajednice u FNRJ Ibrahim ef. Fejića, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, 1/1950, br. 1-3, Sarajevo, str. 22.

13. Ibid, str. 20.

Analizirajući sadržinu govora Ibrahim ef. Fejića može se uočiti da suštinska pitanja organizacione izgradnje Islamske zajednice ne samo da nisu apostrofirana već čak nisu ni spomenuta. Takav izbor tema i prioriteta u izlaganju reisu-l-uleme Ibrahim-ef. Fejića prilikom svečane predaje Menšure dodatno ukazuje u kakvom nezavidnom položaju se nalazila Islamska zajednica poslije 1945. godine.¹⁴

Sadržajno prilagođavanje

Iz navedene rezolucije i nastupnog govora Reisu-l-uleme prepoznamo kurs saradnje i podrške čelnih ljudi Islamske zajednice društveno-pravnom poretku države. Oni su bili itekako svjesni omjera snaga i spremnosti države da upotrijebi restriktivne i represivne mjere protiv svih faktora koji se suprotstavljaju u izgradnji novog društvenog-političkog poretka. Iz ovih objektivnih razloga potiče i izražavanje lojalnosti Islamske zajednice prema novoj vlasti. Ovaj kurs i orijentaciju lojalnosti i saradnje s državom slijedi i *Glasnik* sa svojom koncepcijom, afirmirajući pozitivnu stranu svih zakonskih akata koje je donosila država u procesu uređivanja međusobnih odnosa države i vjerskih zajednica.

Podrška Nacrtu Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica upućena je i sa Drugog redovnog zasjedanja Vakufskog sabora održanog 9. maja 1953. godine u Sarajevu. Tom prilikom ovaj organ Islamske zajednice izrazio je zadovoljstvo namjerom vlasti da zakonski regulira odnose između vjerskih zajednica i države te iskazao nadu da će usvajanje nacrtu zakona doprinijeti dosljednijem realiziranju ustavnog principa o slobodi savjesti i vjeroispovijesti.¹⁵

Na kraju zasjedanja upućen je i pozdravni telegram predsjedniku FNRJ Josipu Brozu Titu u kome je, pored ostalog, rečeno da "Vakufski sabor smatra donošenje ovog zakona krupnim doprinosom u demokratskom izgrađivanju i jačanju naše narodne države, kao i u životu svake vjerske zajednice, pa stoga jednodušno pozdravljamo inicijativu za njegovu usvajanje."¹⁶

14. Denis Bećirović, *nav. djelo*, str. 331.

15. Ibid, str. 203.

16. Telegram predsjedniku Republike i maršalu Jugoslavije Josipu Brozu Titu, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, IV/1953, br. 5-7, Sarajevo, str. 177.

Ipak, i pored nezavidnog položaja pozicioniranja Islamske zajednice u društveno-pravnom poretku sa donošenjem Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, čelnici Islamske zajednice intenzivno su nastavili podizati kulturni i prosvjetni nivo svoga naroda.

Dovoljno je spomenuti kao primjer adaptivnosti Islamske zajednice na nove i izmijenjene okolnosti govor Reisu-l-uleme sa Osnivačke skupštine vjerskih službenika Islamske vjerske zajednice u Narodnoj republici Bosni i Hercegovini koji je bio intoniran u progresivnom i realnom pravcu. S ove Skupštine on je uputio apel muslimanima da se bore protiv praznovjerja i predrasuda, da šire ljubav i bratstvo među ljudima, bez obzira na rasu i naciju i daju punu podršku vlastima u izgradnji države.¹⁷

U jednom drugom govoru reisu-l-ulema Ibrahim-ef. Fejić je aktuelizirao određena prioritetna pitanja koja se odnose na poboljšanje i promicanje vjerskog, kulturnog i socijalnog stanja muslimana u novoj državi. U ovom govoru on je, između ostalog, istakao da je bratstvo i jedinstvo naših naroda osnova za uspjeh svih drugih nastojanja i stremjenja, potrebu saradnje muslimana s organima državne vlasti i pitanje prosvjete i nauke u našem islamskom narodu, bez čega ne može napredovati niti se održati ni pojedinac, ni zajednica, ni država. Osudio je vjerovanje u predrasude i praznovjerje koje koči naš napredak. Zatražio je iskorjenjivanje krvne osvete i kupoprodaju žena radi sklapanja braka kao nazadne i anahrone običaje, recidive neznanja i zablude našeg naroda iz prethodnih vremena.

O pitanju pismenosti i prosvijećenosti žene muslimanke posebno je govorio i isticao da mi "živimo u novim prilikama, u novim vremenima i pod drugim uslovima, kada nam je pismena i prosvijećena žena mnogo potrebija nego prije. Stoga mi moramo da svu našu djecu, mušku i žensku, spremamo i osposobljavamo za njihov budući život."¹⁸

Na planu afirmacije ravnopravnosti žene muslimanke vođena je organizirana aktivnost od strane vlasti za skidanje zara i feredže od 1947.

17. Osnivačka skupština vjerskih službenika (Ilmije) Islamske vjerske zajednice u Narodnoj republici Bosni i Hercegovini, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, I/1950, br. 8-10, Sarajevo, str. 217-218.

18. Jedan govor Reisu-l-uleme hadži Ibrahima Fejića, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, IV/1953, br. 1-4, Sarajevo, str. 9.

godine. Nova vlast je za sprovođenje akcije skidanja zara i feredže obezbijedila podršku najviših organa Islamske zajednice.

Vrhovni vakufski sabor Islamske zajednice u FNRJ, kao najviši predstavnički organ, na svom prvom poslijeratnom zasjedanju 26. i 27. augusta 1947. godine u Sarajevu, podržao je akciju AFŽ-a i drugih organizacija u pravcu skidanja zara i feredže kod muslimanskih žena.¹⁹

Na fonu spomenutih stavova i pod pritiskom vlasti, reisu-l-ulema Ibrahim-ef. Fejić je u svom prvom obraćanju, odnosno nastupnom govoru podržao akciju skidanja zara i feredže. On je ovo bolno pitanje posmatrao u kontekstu proklamiranja ravnopravnosti žene kao jedne od dragocjenih tekovina narodnooslobodilačke borbe. Ta ravnopravnost kod muslimanke ne može doći do "punog izražaja, jer joj smeta zar i feredža". Zato je prema riječima reisu-l-uleme Ibrahim-ef. Fejića jedna od "glavnih dužnosti muslimana i muslimanki da ovaj stari a danas štetni običaj čim prije prestane, kako bi žena muslimanka postala faktično pravi i punopravni član naše zajednice i kako bi stupila na pozornicu društvenog života i pomogla pri izgradnji i obnovi naše Domovine, na što smo svi obavezni."²⁰

Podržavanje aktivnosti zvanične Islamske zajednice

Ovaj svoj modernistički stav Reisu-l-ulema je obrazložio u članku *Pokrivanje žene u islamu*, objavljenom u *Glasniku* Vrhovnog islamskog starješinstva 1950. godine. Tom prilikom reisu-l-ulema Ibrahim-ef. Fejić je napisao da je do pokrivanja žene zarom i feredžom došlo u vrijeme nazadovanja islama. Stoga je u duhu vjerskog modernizma zaključio da je islam vjera koja nije omeđena ni vremenom ni mjestom tako da je islamskoj nauci dozvoljeno da vjerske propise može usklađivati s potrebama novog vremena i novih okolnosti. Pored ovog članka, tokom 1950. godine u *Glasniku* je objavljen niz članaka koji su opravdavali akciju skidanja zara i feredže, a autori su bili najvećim dijelom ljudi koji su u Prvoj Jugoslaviji davali podršku moderniziranju islamskih normi i ustanova.²¹

19. Denis Bećirović, *nav. djelo*, str. 286.

20. Nastupni govor Reisu-ul-uleme..., str. 23.

21. Denis Bećirović, *nav. djelo*, str. 287-288.

Glasnik je zvanično objavio da je usvojen *Zakon o zabrani nošenja zara i feredže*²² na redovnoj sjednici Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine, održane 27. septembra 1950. godine. Ovo zasjedanje Narodne skupštine i radikalna potez države prema statusu ovog običaja u smislu njegove zabrane, *Glasnik* je nazvao “istorijskim”.²³

Glasnik slijedi zvanični kurs Islamske zajednice podržavajući sve nje-
ne aktivnosti na društvenom, kulturnom i privrednom planu, a time za-
jednički izražavaju lojalnost i formalnu podršku vlastima u provođenju
zakona. Ova zabrana nošenja zara i feredže opravdana je od strane drža-
ve kao “otklanjanje vjekovne oznake potčinjenosti i kulturne zaostalosti
žene muslimanke, da se olakša ženi muslimanki puno korištenje prava
izvojevanih u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj izgradnji i da
joj se obezbijedi puna ravnopravnost i šire učešće u društvenom, kulturnom
i privrednom životu zemlje.”²⁴

Islamska zajednica ja bivala dovedena i u logički apsurdnu situaci-
ju podržavajući verbalnim iskazima državu i u onim slučajevima kada
je bilo evidentno da radi i protiv sopstvenih interesa. Rješenjem Mi-
nistarstva prosvjete djeci od sedam do petnaest godina zabranjeno je
pohađanje mekteba dok ne završe obavezno sedmogodišnje osnovno
školoвање. Mektebska nastava je, prema tumačenju vlasti, predstavljala
“umno-psihičko opterećenje za djecu”. U funkciju ostvarenja spomenu-
tih komunističkih nakana stavljeni su i neki službenici Islamske zajedni-
ce. Oni su također relativizirali značaj mekteba ističući kako i oni znaju
da se u mektebima ne može “ništa solidno naučiti”, jer intelekt mladih
ljudi u tim godinama nije dovoljno razvijen.²⁵

U *Izvjestaju o radu Izvršnog odbora Udruženja ilmije NRBiH* opravda-
va se potez narodnih vlasti kada su 1946. godine zabranile da djeca od
7-15 godina života pohađaju mekteb. Kao argument navode da su dje-
ca umno-psihički bila opterećena zbog obaveza prema školi. Nadalje, u
ovom *Izvjestaju* se nastavlja opravdavati ukidanje mekteba s iznošenjem
konstatacije da se u mektebima “nije moglo ništa solidno naučiti, jer naš

22. Usvojen je zakon o zabrani nošenja zara i feredže, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, I/1950, br. 8-10, Sarajevo, str. 278.

23. Ibid.

24. Denis Bećirović, *nav. djelo*, str. 289.

25. Ibid, str. 292.

intelekt u tim godinama nije bio dovoljno razvijen". U ovom *Izveštaju* se nadalje opravdava ukidanje mekteba u ime napretka i progressa našeg naroda i potreba duha vremena te se kaže: "Svi ispravni građani naše zemlje shvatili su da su mektebi dokinuti, jer su oni preživjeli svoje doba. Vjerska obuka ne može se predavati po istim metodama kao što se je predavala u prošlosti. Sve u životu treba se privikavati duhu novog vremena pa tako i vjeronaučna obuka. Mi ne možemo i ne smijemo živjeti izolovano. Ako hoćemo da idemo naprijed, a to želimo, onda se moramo ugledati na druge napredne narode i države."²⁶

Tako se, pored ostalih, u propagandu opravdavnja zatvaranja mekteba u Bosni i Hercegovini uključio i *Glasnik* Islamske zajednice u FNRJ. Početkom 1952. godine u ovom glasilu Islamske zajednice objavljen je članak Hasana Đikića,²⁷ predsjednika Pedagoškog društva, koji je objašnjavao opravdanost prekida mektebskog rada. Po mišljenju ovog autora mektebi su prepreka u formiranju zdravog, moralnog karaktera djece i "ozbiljna kočnica njihovom normalnom napredovanju i razvitku psihičkih snaga". Ukratko, mektebi su prikazani kao glavni uzrok svih slabosti i nedostataka, uključujući i probleme djece u srednjoj školi. Prema ovom autoru dijete koje dolazi iz mekteba u srednju školu opterećeno je "duševnim zamorom i sa formiranom averzijom prema školi i učenju, pa već prvi intelektualni naponi u srednjoj školi takvo dijete demorališu i ono počinje da bježi od škole".²⁸

Iz navedenih primjera uočavamo jednu nepobitnu činjenicu da *Glasnik* budno prati politički ambijent u državi i njene stavove prema određenim pitanjima vjerskog, kulturnog i socijalnog života muslimana. On se kao zvanično glasilo Islamske zajednice prilagođava zahtjevima organa vlasti i političkog sistema, ali istovremeno vješto propagira ideju da muslimani moraju pratiti savremene tokove života, potrebe vremena u kome se živi i usvajati dostignuća svjetovnog obrazovanja.

Glasnik u svojim brojevima prati i promovira rad Udruženja ilmije koje se svesrdno zalaže pored svojih vjerskih dužnosti i vjersko-pro-

26. Izveštaj o radu Izvršnog odbora Udruženja ilmije, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, IV/1953, br. 8-11, Sarajevo, str. 280.

27. Hasan Đikić, "Povodom obustavljanja rada u mektebima, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, III/1952, br. 1-4, Sarajevo, str. 25.

28. Denis Bećirović, *nav. djelo*, str. 492.

svjetnog rada na “kulturno-prosvjetnom polju među širokim muslimanskim slojevima, razvija rodoljublje i patriotizam prema svojoj domovini, produbljuje bratstvo i jedinstvo među našim narodima, a istovremeno među muslimanskim masama suzbija razne i štetne ukorijenjene običaje i sujevjerje, kao i sve ono što je kočilo i što koči naš napredak.”²⁹

Kada je riječ o radu Udruženja ilmije u Bosni i Hercegovini nakon osnivanja ove organizacije, najvažniji skup na kojem se rezimirao njen jednogodišnji rad bila je Prva redovna godišnja skupština ilmije održana 6. septembra 1951. godine. U pozdravnom obraćanju Ibrahim-ef. Fejića, reisu-l-uleme Islamske zajednice u FNRJ, ocijenjeno je da su članovi ilmije pravilno shvatili svoju zadaću i ozbiljno pristupili realiziranju ne samo svojih vjerskih dužnosti već i propovijedanju bratstva i jedinstva, kao najvažnijeg zadatka ilmije i najveće tekovine narodnooslobodilačke borbe. Pozitivne ocjene o radu ilmije dao je i Sulejman Kemura, sekretar Udruženja ilmije Bosne i Hercegovine. Pobrajajući najvažnije rezultate ilmije u prvoj godini rada on je, pored ostalog, naveo: učešće ilmije u pružanju pomoći prilikom skidanja zara i feredže, organizacione rezultate u formiranju pododbora i povjereništva na terenu, štampanje takvima i saradnja s drugim udruženjima svećenika.³⁰

Za potpunije sagledavanje rada Udruženja ilmije najbolje nam može poslužiti *Izvjestaj o radu Izvršnog odbora* kojeg smo već spomenuli, a koji govori o dokidanju mekteba, radu jedinica Udruženja ilmije na terenu, radu na suzbijanju sujevjerja, angažmanu jedinica Udruženja ilmije na kulturno-prosvjetnom polju, saradnji sa Socijalističkim savezom radnog naroda Jugoslavije, radu na gajenju bratstva i jedinstva, saradnji s bratskim udruženjima i materijalnom stanju vjerskih službenika, Zakonu o pravnom položaju vjerskih službenika i ocjeni rada jedinica.³¹

I sa Osnivačke skupštine Udruženja ilmije u NR Srbiji pozdravlja se akcija Oblasnog narodnog fronta Kosova i Metohije koju ovaj vodi na uklanjanju nazadnih i štetnih običaja i navika kod Šiptara, kao što su:

29. Mustafa Ševa, “Ostvarena je davnašnja želja naše ilmije”, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, II/1951, br. 7-9, Sarajevo, str. 285.

30. Godišnja skupština Udruženja ilmije u Narodnoj republici Bosni i Hercegovini, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, II/1951, br. 10-12, Sarajevo, str. 350-381.

31. Izvjestaj o radu Izvršnog odbora Udruženja ilmije, str. 278-290.

krvna osveta, udavanja ženskinja na način koji slični na kupoprodaju, nadriljekarstvo, praznovjerje.³²

Vidimo iz prethodnih primjera da *Glasnik* pruža punu podršku zvaničnim organima Islamske zajednice i Udruženju ilmije u njihovom radu na vjerskom i kulturnom preporodu i uzdizanju našeg naroda, te objavljuje niz članaka koji govore o podršci socijalističkoj izgradnji domovine u tri smjera društveno-političkoj, prosvjetno-kulturnoj i privrednoj. Posebno promovira razvijanje bratstva i jedinstva kao osnovne tekovine narodnooslobodilačke borbe, odgoj i obrazovanje djece i omladine u duhu izgradnje socijalizma. Traži se od svih institucija i organizacija u državi, pa i Islamske zajednice, da vode brigu o pravilnom odgoju omladine, te se insistira da "nova pokoljenja treba da budu zdrava i čvrsta, da su sposobna za izgradnju socijalističke domovine i za ispunjavanje svih onih zadataka koje će im postaviti narodna zajednica".³³

O položaju muslimana u FNRJ *Glasnik* nam donosi izjavu i stav reisu-l-uleme Ibrahim-ef. Fejića, želeći da ukaže svijetu na potpunu jednakost i ravnopravnost koju muslimani uživaju s ostalim sugrađanima u Jugoslaviji. Naime, konferencija koja je održana u Karačiju nasjela je potpuno neosnovanim obavještenjima o položaju muslimana u Jugoslaviji i što je, bez provjeravanja tih obavještenja, pred jednim visokim forumom i pred svjetskom javnošću nepravedno napala našu domovinu Jugoslaviju.³⁴

U povodu proizvoljnih i neistinitih tvrdnji o položaju muslimana u Jugoslaviji, reisu-l-ulema Ibrahim-ef. Fejić je žestoko reagirao sa sljedećom izjavom: "Muslimani nove Jugoslavije žive i djeluju u punoj i istinskoj slobodi i ravnopravnosti kakve u prošlosti nisu nikada imali. Ovo je sušta istina, koja je razumljiva svima onima koji znaju da muslimanima Jugoslavije ne upravlja nikakav tuđin ni kolonizator kao sa nekom zaostalom nacionalnom ili vjerskom manjinom i koji znaju da muslimani Jugoslavije u zajednici sa pripadnicima drugih vjeroispovijesti suvereno

32. Osnivačka skupština Udruženja ilmije u NR Srbiji, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, III/1952, br. 5-7, Sarajevo, str. 190.

33. Mitra, "Više pomoći u pravilnom vaspitanju omladine", *Glasnik VIS-a u FNRJ*, III/1952, br. 5-7, Sarajevo, str. 115.

34. Ibrahim Fejić, "Povodom rezolucije Svjetske islamske konferencije u Karačiju", *Glasnik VIS-a u FNRJ*, II/1951, br. 4-6, Sarajevo, str. 111.

upravljaju svojom sudbinom i to na način koji najbolje odgovara njihovim prilikama i izgradnji njihove ljepše i srećnije budućnosti.”³⁵

Iz svega navedenog nedvojbeno se vidi da *Glasnik* sa svojim sadržajem i koncepcijom u ovom periodu razvoja države podržava zvanične stavove i politiku vladajućih struktura Islamske zajednice, koja čini sve da pokaže potpunu lojalnost i podršku razvoju novog društveno-političkog državnog poretka. Pored podrške zvaničnog kursa vladajuće strukture Islamske zajednice, *Glasnik* promovira i rad Udruženja ilmije, koje je također bilo u funkciji promocije i podrške razvoju političkog sistema socijalističke Jugoslavije.

Glasnik će i u narednim decenijama u svojoj koncepciji permanentno istrajavati slijedeći kurs podrške razvoju novog društveno-političkog poretka i političkog promoviranja najdragocjenije tekovine narodnooslobodilačke borbe - bratstva i jedinstva. Tako na pragu 34. godine izlaženja *Glasnik* je još jedanput zvanično potvrdio svoju opredijeljenost i konzistentnost svom zacrtanom programu da “prosvjećuje, poučava, upućuje i informiše”. Na osnovama takve orijentacije i u izvršavanju svojih uzvišenih ciljeva za dobrobit i prosperitet naše vjerske zajednice, on je postao i ostao vjeran izraz i tumač želja i htijenja svih muslimana u našoj domovini. On je bio i ostao najdosljedniji zagovarač bratstva i jedinstva, sloge i uzajamnog poštivanja i ljubavi među našim narodima.³⁶

Nastupni govor novog reisu-uleme Sulejman-ef. Kemure, koji je objavljen u *Glasniku* januar-februar 1958, prožet je progresivnim i reformističkim idejama i ciljevima koji će se nastojati implementirati u narednom periodu. U svom govoru on je skrenuo pažnju da se u islam “uvuklo mnogo štetnih i Islamu stranih običaja, pa i obreda koji sa Islamom nemaju ništa zajedničko”. Tražio je od muslimana da ostanu vjerni proklamiranom bratstvu i jedinstvu naših naroda od strane NOP. Smatrao je da će biti nužno poraditi na stvaranju uslova za otvaranje Teološkog fakulteta, jer se za njim osjeća potreba. Istakao je pitanje vjerske obuke kao prioritet kojem se trebaju posvetiti ne samo nadležni organi

35. Izjava Reis-ul-uleme povodom rezolucije Svjetske muslimanske konferencije u Karačiju, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, III/1952, br. 1-4., Sarajevo, str. 14.

36. Na pragu 34. godine izlaženja, *Glasnik VIS-a u SFRJ*, XXXIV/1971, br. 1-2, Sarajevo, str. 1.

nego “trebaju da se pozabave i roditelji, jer od njihove volje ovisi da li će se njihova djeca odgajati i vaspitavati u islamskom duhu ili ne”.³⁷

Zaključak

Iz prethodno izloženog vidimo opredjeljenje *Glasnika*, Udruženja ilmije i zvaničnih organa Islamske zajednice da svesrdno podržavaju saradnju s predstavnicima vlasti i sve aktivnosti u socijalističkoj izgradnji zemlje kao i propovijedanje bratstva i jedinstva kao svog najvažnijeg zadatka i najveće tekovine narodnooslobodilačke borbe. Čelnici Islamske zajednice bili su svjesni dvoličnosti komunističke politike prema vjerskim zajednicama: na površini je stvarana slika o poštivanju vjerskih prava, prije svega, zbog vanjskopolitičkih razloga, a u stvarnom životu na terenu je sprovedena antireligiozna aktivnost. Iz ovih razloga pokazivali su visok nivo saradnje i kooperativnosti s organima vlasti da bi sebi obezbijedili nesmetan i slobodan život vjerske zajednice, nepovredivost vjerskih osjećaja i punu ravnopravnost s ostalim vjerskim zajednicama u odnosu na državu. Zato je *Glasnik* imao veoma važni ulogu u promoviranju rada zvaničnih organa Islamske zajednice i Udruženja ilmije, koji su podržavali društveno-pravni poredak, socijalističku izgradnju države i pružali podršku modernizaciji islamskih normi i ustanova.

Glasnik kao zvanično glasilo Islamske zajednice vjerno prati i promovira modernističku orijentaciju najviših organa i funkcionera IVZ u ovom periodu, a koja se izrazila u davanju islamske legitimacije pojedinim društveno-političkim akcijama koje su se provodile u muslimanskim sredinama. Kao primjer smo naveli odvajanje vjere od države, ukidanje mekteba i pitanje zara i feredže. On je bio i ostao vjeran izraz i tumač progresivne i modernističke orijentacije IVZ u ovom periodu koja je bila u funkciji prilagođavanja muslimana izmijenjenim društvenim okolnostima i pružanju podrške društveno-pravnom poretku. S obzirom na izmijenjene okolnosti u procesu izgradnje socijalizma u Jugoslaviji, *Glasnik* promovira ideje i nosioce vjerskog modernizma, jer su jedino oni mogli pružiti društveno prihvatljiva tumačenja islamskih propisa sa

---

37. Nastupni govor Reis-ul-uleme Hadži Sulejman-ef. Kemure, *Glasnik VIS-a u FNRJ*, IX/1958, br. 1-2, Sarajevo, 1958., str. 3-8.

društvenim i socijalnim implikacijama, i omogućiti predstavnicima IVZ i njenim pripadnicima uključivanje u proces transformacije društva u skladu s ideološkim konotacijama.

م. ألمير حجيتش

الدور الإصلاحى لمجلة «البلاغ» فى فترة يوغسلافيا الاشتراكية

كانت مجلة «البلاغ»، وهي المجلة الرسمية للمشيخة الإسلامية، تتابع وتروج التوجه العصراني المتبع من قبل الهيئات العليا للجماعة الإسلامية وكبار الموظفين فيها في تلك الفترة، وكان هذا التوجه عبارة عن إمداد بعض الأنشطة الاجتماعية والسياسية الجارية في الأوساط المسلمة بالشرعية الإسلامية. ومن أهم تلك الأنشطة فصل الدين عن الدولة وإلغاء الكتاتيب ومسألة النقاب. كانت هذه المجلة مفسرا وفيها للتوجه العصراني التقدمي الذي اتبعته المشيخة الإسلامية في تلك الفترة وكان التوجه مستهدفا إلى تكييف المسلمين للظروف الاجتماعية الجديدة وتأييد النظام الاجتماعي القانوني. ونظرا إلى الظروف المغيرة في مرحلة إنشاء الاشتراكية بيوغسلافيا فقد كانت مجلة «البلاغ» تروج أفكار العصرانية الدينية ومفكرها لأنهم هم الوحيدون الذين استطاعوا أن يقدموا تفسيراً مقبولاً من قبل المجتمع للأحكام الإسلامية ذات المضمون الاجتماعي وأن يمكنوا ممثلي الجماعة الإسلامية وغيرهم من المنتمين إليها من الاشتراك في عملية تحويل المجتمع وفقا للمفاهيم الإيديولوجية.

Reformist Role of the Herald in the Period of Socialist Yugoslavia

By Mr. Almir Hadzic

The Herald, as an official journal of the Islamic Community, faithfully followed and promoted the modernist orientation of the highest authorities of the Islamic Community in this period. This orientation was recognised by providing an Islamic legitimacy to the individual socio-political actions in Muslim areas. As an example, we cite the separation between the state and religion, abolition of maktabs and the issue of hijab. The Herald was and still is a faithful expression and interpreter of a progressive and modernist orientation of the Islamic Community that, at that time, was in the service of Muslims' adaptation to the changed social circumstances and in the service of providing support to the social and legal order. Given the changed circumstances occurred in the process of building socialism in Yugoslavia, the Herald promoted ideas and bearers of religious modernism. According to it, they were the only ones who could offer the socially acceptable interpretations of the Islamic rules with social implications, thus allowing representatives of the Islamic Community and its members to engage in the process of social transformation, in accordance with ideological connotations.

Društveno-politički angažman žene u fetvama Jusufa Karadavija i Atije Sakra¹

Ahmed Hatunić

direktor Behram-begove medrese u Tuzli
hatunicahmed@hotmail.com

Sažetak

U ovom radu pokušat ću iz ugla šerijatskopравnih izvora i njegovih savremenih autoriteta rasvijetliti jedno važno pitanje aktuelno u savremenom dobu a tiče se društvenog i političkog angažmana žene. I pored prolaska stoljeća, mnogobrojnih dešavanja u svijetu i dalje postoje oni koji ženi osporavaju bilo kakvu društvenu ulogu uključujući i pravo da bira i da bude birana u institucije države. S druge strane, postoje i oni koji savremenoj ženi ne postavljaju nikakva ograničenja u pogledu ponašanja, odijevanja ili radnog angažmana. Sagledavanje ove teme provedeno je putem fetvi dva poznata i savremena islamska pravnik dr. Jusufa Karadavija i dr. Atije Sakra.

Ključne riječi: islam, muslimani, žena, Šerijat, fetva, parlament, društvo, politika, sloboda, tradicionalisti, modernisti, Zapad...

Uvod

Pitanje prava žene i njene društvene i političke angažiranosti već dugo su predmet polemike ljudi i na Istoku i na Zapadu. Poznato je da je žena Zapada dobila svoja ljudska, društvena i politička prava tek u 20. stolje-

---

1. Doktor šerijatskopравnih nauka iz Egipta, ugledni alim poznat po svojim javnim nastupima, član Akademije za islamske studije i bivši predsjednik Vijeća za fetve El-Ezhera.

ću, nakon godina provedenih u ponižavajućem položaju kada se je čak raspravljalo i o tome da li ona uopće posjeduje ljudsku ili pak animalnu dušu. Međutim, i pored činjenice da je žena na Zapadu ostvarila svoja politička prava a time i mogućnost da participira u vlasti i administraciji svoje zemlje, čini se da je ona ovaj put i svojom voljom ponovno vraćena u robovski i ponižavajući položaj koji degradira njenu ličnost kao i ulogu majke, sestre, kćerke i supruge koja joj pripada. Moda koju danas slijedi savremena žena Okcidenta dovela je u pitanje njenu čast i potpuno je obnažila pred radoznalim ili zlonamjernim pogledima ljudi. Takva moda postala je običaj koji se slijedi i društveno pravilo koje se poštuje. Samo tako odjevena žena može biti uspješna i društveno prihvaćena. Doba postemancipacije žene neodoljivo podsjeća na vremena kada je žena kružila kao roba po ulicama Rima gdje je prodavana i kupovana. Žena se danas koristi da bi se prodao određeni proizvod, da bi se privukli klijenti i investitori, glasači na izborima i slično, što nam ukazuje da ona u suštini danas na Zapadu nije slobodna i pored zakona koji je u političkom, društvenom i građanskom smislu izjednačavaju sa muškarcem.

S druge strane, islam je ženi od prvoga dana objave i poslaničke misije darovao ljudska i građanska prava koja su do tada bila nepoznanica civilizacijama Grčke, Rima, Perzije ili preislamske Arabije. Ženi je ukazano poštovanje kroz ulogu majke, kćerke, sestre i supruge. Odnos između žene i muškarca je, shodno islamskome učenju, komplementaran² - nadopunjujući tako da jedno kraj drugoga osjećaju smiraj, o čemu svjedoče riječi Uzvišenog: *I jedan od dokaza njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.*³

Međutim, s vremenom su muslimani pod određenim utjecajima i zbog opće izgubljenosti i pomućenosti stavova njihovih pojedinaca spram savremenih pojava poput političkog angažmana žene, njenog glasanja na izborima ili njene poslovne angažiranosti, u pogledu žene i njenih prava zauzimali različite, obično potpuno oprečne stavove. Danas ima muslimana različitih obrazovnih profila u svim zemljama

---

2. Muhammed M. Ša'ravi, *Žena u Kur'anu*, Karadoz-begova medresa Mostar, 2007, str. 13-16.

3. Er-Rum, 21

svijeta kao i muslimanske uleme koja bi ženi uskratila svaki društveni, poslovni ili politički angažman. Ima i onih koji pod utjecajem napadnih liberalističkih ideja i prakse Zapada nastoje ženu “potpuno osloboditi” dozvoljavajući joj sve i svašta bez poštivanja bilo kakvih ograničenja i moralnih pravila. Jedan veliki broj muslimana i islamskih učenjaka pak o ovom pitanju zauzimaju srednji stav koji ženi dozvoljava društveni, politički i poslovni angažman uz poštivanje određenih pravila i uvažavanje određenih okolnosti.

U ovom radu ćemo kroz prizmu mišljenja dvojice velikih pravnika muslimanskog svijeta, dr. Jusufa Karadavija i dr. Atije Sakra, pokušati u određenoj mjeri rasvijetliti pitanje članstva žene u parlamentu iz čega se da naslutiti i njihov stav o ostalim pitanjima vezanim za društveni angažman žene. I jedan i drugi učenjak pripadaju egipatskoj, ezherovoj školi prava i mišljenja “srednjega puta”, ali se ipak u svojim mišljenjima vezanim za ovu temu razilaze, što ću pokušati obrazložiti u narednim redovima. Njihov stav izveden je iz fetvi: Kandidiranje žene za parlament - između dozvole i zabrane (Karadavi),⁴ Žena i opća uprava (Sakr),⁵ Žena i sudstvo (Sakr)⁶ i Žena i zakonodavne skupštine (Sakr).⁷

Stav Jusufa Karadavija o članstvu žene u parlamentu

Dr. Karadavi spada u red savremenih učenjaka srednjega puta koji su skloni olakšavanju i prihvatanju novina koje nisu u suprotnosti s islamskim učenjem. Tako i o ovom pitanju zauzima olakšavajući stav koji podržava pravo političkog angažiranja žene i prava da bira i da bude birana u zakonodavna tijela svoje zemlje. On svoj stav obrazlaže nizom argumenata iz Kur’ana i sunneta Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ali i praktičnim potrebama muslimanskih zajednica bilo u zemljama gdje su muslimani većina ili manjina. Protivnici političkog angažmana muslimanske žene nesvjesno polovicu islamskog ummeta stavljaju na marginu društva uskraćujući im pravo da biraju i tvore vlast. Takvim stavom i praksom koja ga prati, ti “borci za islam” daju priliku ateistima, sekularistima, li-

4. Jusuf el-Karadavi, *Savremene fetve II*, El-Kalem, Sarajevo, 2010, str. 375-392.

5. Dr. Atije Sakr, *Žena muslimanka, fetve i propisi*, Libris, Sarajevo, 2012, str. 365, 366.

6. *Ibid.*, 367-369

7. *Ibid.*, 370, 371.

beralistima u muslimanskim društvima među kojima ima mnogo i žena, da izaberu vlast koja njima odgovara i koja će promicati njihove stavove, ideje i interese koji su veoma često potpuno suprotstavljeni islamu. Dr. Karadavi o tome kaže; “Neki su iz ajeta: *U svojim kućama boravite*,⁸ izveli općeniti dokaz da ženi nije dozvoljeno da izlazi iz svoje kuće, osim radi nužde ili potrebe koja je na nivou nužde. Čak su se kolebali i o pitanju njenog obrazovanja u školi i na univerzitetu!

Nije onda nikakvo čudo što su joj učinili zabranjenim i samo glasanje na izborima i izražavanje vlastite volje.

Ti ljudi su zaboravili da ostatak ajeta svojim smislom upućuje na zakonitost izlaska iz kuće za ženu čije je ponašanje u okviru čednosti i morala, koja ne pokazuje svoju ljepotu kao što su to činile žene u davno doba neznanja. Zabrana pokazivanja ljepote podrazumijeva pokazivanje van kuće jer ženi u njenoj kući nije grijeh da se ukrašava i da pokazuje svoju ljepotu. Dakle, pokazivanje ljepote, koje je zabranjeno, je samo ono koje biva van kuće.”⁹

U uvodnom dijelu svoje fetve o ovom pitanju dr. Karadavi obrazlaže islamski stav o ženi, njenim pravima, obavezama, odgovornostima, nagradi i kazni na drugom svijetu za počinjena djela koja se odnosi na nju isto kao i na muškarca. Autor pri tome navodi argumente za svaki od svojih iskaza. U nastavku će Karadavi svoj stav o dozvoli da žena bude društveno angažirana i kao član parlamenta uz poštivanje određenih uvjeta između ostalog bazirati i na činjenici da je i žena obveznik (*mu-kellef*) i da se na nju odnosi većina propisa koji se tiču muškaraca.

Jusuf Karadavi o ravnopravnosti žene i muškarca kaže sljedeće:

“Žena je punopravan član zajednice kao i muškarac, od koje se zahtijeva obožavanje Uzvišenog Allaha, uzdizanje Njegove vjere, izvršavanje obaveza koje je On propisao, izbjegavanje Njegovih zabrana, zaustavljanje kod Njegovih granica, molitva upućena Njemu, naređivanje dobra, a odvrćanje od zla.

Sva obraćanja Zakonodavca obuhvataju i ženu osim u slučajevima kada određeni dokaz upućuje na to da se neki propis odnosi isključivo na

---

8. El-Ahزاب, 33.

9. Jusuf el-Karadavi, *Savremene fetve II*, El-Kalem, Sarajevo, 2010, str. 375-392.

muškarce. Kada Uzvišeni Allah kaže: *O, ljudi...*, ili: *O, vi koji vjerujete...*, te riječi bez ikakve rasprave obuhvataju i ženu.

Stoga je Um Selema, r.a.,¹⁰ kada je čula Vjerovjesnika, s.a.v.s., da kaže: "O, ljudi" iako je bila zauzeta nekim svojim poslom požurila da se odazove pozivu tako da su se neki začudili brzini njenog odaziva. Ona im je na to rekla: "Ja sam od ljudi."

Općeprihvaćeno načelo je da je žena ista kao muškarac u obavezi vanju osim kada se radi o izuzimanju, shodno riječima Uzvišenog: *Vi ste jedni od drugih...*¹¹, i riječima Vjerovjesnika, s.a.v.s.: "Žene su rođene sestre muškaraca."¹² Časni Kur'an oba spola, i muškarce i žene, obavezuje da uređuju društvo i sređuju prilike u njemu. Taj zadatak je ono što se islamskim jezikom naziva naređivanje dobra i odvracanje od zla. Uzvišeni Allah kaže:

*A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima: traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćaju, i molitvu obavljaju i zekat daju, i Allahu i poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati.*¹³

Stav i argumenti onih koji ženi osporavaju pravo na društveno-političko djelovanje

U nastavku svoje fetve u djelu *Savremene fetve*¹⁴ dr. Karadavi precizno navodi argumente onih koji osporavaju politički angažman žene nastojeći dokazati da je argumentacija koju oni koriste u šerijatskopravnome smislu pogrešna i neprihvatljiva. Na taj način autor podupire svoj stav da dozvola političkog angažmana žene uz poštivanje propisa islama i okolnosti u kojoj se nalazi njena porodica počiva na principu načelne dozvoljenosti svih stvari, osim u slučaju postojanja šerijatski valjanog dokaza koji ukazuje na zabranu.¹⁵ Autor navodi i mnogobrojne ajete, hadise i predaje koje govore o jednakopravnosti žena i muškaraca i njihovoj

10. Majka pravovjernih, supruga Allahovog vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s.

11. Alu 'Imran, 195.

12. Hadis bilježe Ahmed, Tirmizi, Ebu Davud i Ed-Darimi.

13. El-Tevbe, 71.

14. Jusuf el-Karadavi, *Savremene fetve II*, El-Kalem, Sarajevo, 2010., str. 377-392.

15. Osman Kozlić, *Fihaska pravila*, El-Kalem, 2005, str. 172, 173.

društvenoj angažiranosti za vrijeme Poslanika, s.a.v.s., i prvih generacija muslimana. Čitalac na kraju zaključuje da nijedan vid argumentacije na koji se pozivaju oni koji politički angažman žene, a time i njeno članstvo u parlamentu, osporavaju ne može odoljeti prigovorima koje navodi dr. Karadavi.

U ovom radu navest ćemo neke vidove argumentacije onih koji zabranjuju kandidaturu žene u parlamentu uz prigovore i komentare koje je autor naveo.

Ajet: *U kućama svojim boravite...*¹⁶

Neki ovaj ajet uzimaju za dokaz da ženi nije dozvoljeno da ostavi svoju kuću, osim u nuždi ili potrebi.

Ovaj dokaz je neumjestan iz sljedećih razloga:

Dotični ajet se odnosi na žene Vjerovjesnika što je jasno iz konteksta ajeta. Žene Vjerovjesnika imaju zabrane i otežavanja koja nemaju druge žene. Zbog toga je i nagrada jedne od njih kada rade dobro višestruka, a i kazna ako bi počinila loše djelo također višestruka.

Hadis: "Neće imati uspjeha narod koji je vlast nad sobom povjerio ženi."¹⁷

Mnogo je onih koji svoj stav o osporavanju prava da žena učestvuje u vlasti argumentiraju poznatim hadisom koji je Poslanik, s.a.v.s., izgovorio govoreći o Perzijancima. Na taj hadis su se poodavno pozvali i učenjaci El-Ezhera, kada su svojevremeno u svojoj fetvi osporili ženi pravo da bira i da bude birana u vlast. Naime, Poslanik, s.a.v.s., je u hadisu kojeg prenose Buhari i drugi prenosioci, nakon što mu je došla vijest da su Perzijanci nakon smrti svoga cara Kisre povjerali vlast nad sobom njegovoj kćeri, rekao: "Neće imati uspjeha narod koji je vlast nad sobom povjerio ženi."

U pogledu argumentacije ovim hadisom u cilju potvrđivanja zabrane političkog angažiranja žene Karadavi govori o povodu izricanja ovoga hadisa smatrajući da se odnosi samo na tu priliku.

---

16. El-Ahzab, 33.

17. Hadis bilježe Buhari, Tirmizi, Hakim, Ahmed, Nesai.

Stav dr. Atije Sakra o ovom pitanju

Dr. Atije Sakr se pitanjem političkog i društvenog angažmana žene bavio u svoje tri fetve: "Žena i opća uprava, žena i sudstvo i žena i zakonodavne skupštine."¹⁸

U prvoj fetvi koja se tiče opće uprave, on pribjegava stavu koji ženi osporava pravo učešća u javnoj upravi pozivajući se na hadis: "Neće postići uspjeh narod koji je vlast nad sobom povjerio ženi." Dr. Sakr svoj stav također podupire već spominjanom fetvom Vijeća za fetve El-Ezhera iz 1952. godine koja nalaže zabranu da žena obavlja neku od javnih funkcija. Međutim, to vijeće ne navodi nikakve argumente za svoj stav osim vlastitih gledišta i analiza u vezi s prirodom muškarca i žene, a poznato je da održiva zabrana u islamu mora imati uporište u izvorima islama - Kur'anu, sunnetu, idžmau... U protivnom, dotični postupak ostaje u okvirima opće i načelne dozvoljenosti svih stvari.¹⁹

Vijeće za fetve El-Ezhera svoj stav je obrazložilo na sljedeći način: "Ovaj propis je uzrokovan gledištima i značenjima koja nisu nepoznata onima koji priznaju prirodne razlike između muškaraca i žena. To je propis koji ne ide dalje od njene ženske prirode koja je jedini njegov uzrok. Jasno je da ženska priroda ne podrazumijeva neznanje, neinformiranost i nepostojanje inteligencije pa stoga i ne može biti uzrok ovog propisa. Stvarnost ukazuje na to da žena posjeduje znanje i inteligenciju kao i muškarac. Nekada ona čak premašuje inteligenciju muškarca. Međutim, žena shodno svojoj građi i prirodi ima urođene nagone koji odgovaraju ulozi radi koje je stvorena i koji je čine naročito podložnom osjećanjima. Islamsko pravo je na osnovu tih prirodnih različitosti između muškarca i žene napravilo razliku između njih u mnogim propisima koji nisu u vezi s javnim poslovima."²⁰

U fetvi koja se tiče mogućnosti da žena obnaša funkciju sudije dr. Sakr navodi tri stava islamskih pravnikar - stav opće dozvoljenosti da žena bude sudija, opće zabrane i stav koji podrazumijeva dozvolu da žena obnaša funkciju sudije u svim građanskim ili trgovinskim parnicama, ali

18. Dr. Atije Sakr, *Žena muslimanka, fetve i propisi*, Libris, Sarajevo, 2012., str. 372-376

19. Dr. Jusuf el-Karadavi, *Halal i haram u islamu*, Libris, Sarajevo, 2008., str. 54-59.

20. Dr. Atije Sakr, *Žena muslimanka, fetve i propisi*, Libris, Sarajevo, 2012., str. 372-376

ne i u sudskim procesima koji mogu imati za posljedicu odmazdu (*el-kisas*) ili tjelesna kažnjavanja (*el-hudud*). Dr. Sakr se u rezimeu ove svoje fetve ponovo opredjeljuje za osporavajući stav naginjući zabrani da žena bude sudija pravdajući to dovoljnim brojem muškaraca koji su sposobni da obavljaju tu dužnost.

U fetvi koja se bavi pitanjem članstva žene i njenog glasanja za zakonodavne skupština dr. Sakr isprva podržava pravo žene da glasa na izborima, i za to čak navodi argumente i obrazloženja, da bi nakon svega toga ponovo pribjegao već spomenutoj fetvi Vijeća za fetve El-Ezhera iz 1952. godine. Vidljivo je da se dr. Sakr bar u vremenu kada je pisao tu fetvu, ne može udaljiti od autoriteta zvanične uleme El-Ezhera i pribjeći mišljenju koje je suprotstavljeno njihovome, pa makar se radilo o fetvi iz polovice prošloga stoljeća. U navedenoj fetvi je vidljivo da on na početku daje jedan, a onda na kraju pribjegava nekadašnjem stavu zvaničnih autoriteta El-Ezhera, ne osvrćući se na okolnosti i ogromne promjene koje su se od tada desile u čitavom svijetu.

Dr. Sakr isprva razdvaja pitanje glasanja žene na izborima za zakonodavne skupštine, što dozvoljava i njeno kandidiranje za člana skupštine, što je po njemu zabranjeno. Na koncu, iz predostrožnosti se ponovo vraća fetvi vijeća za fetve El-Ezhera koja osporava ženi pravo glasanja na izborima, jer to može dovesti i do njenog kandidiranja i članstva u skupštinama. To je po njima dio javne uprave, što je zabranjeno na osnovu već navođenog hadisa: "Neće imati uspjeha narod koji je vlast nad sobom povjerio ženi."

Smatram važnim kazati da o ovome pitanju postoje i druga mišljenja s obzirom da se radi o idžtihadskoj temi o kojoj nema preciznog teksta Kur'ana i sunneta. Autor je na kraju naveo stav Vijeća za fetve El-Ezhera iz polovine prošloga stoljeća, što čitalac razumijeva kao zaključak i presudu u pogledu ovoga pitanja. Jedan dio savremene islamske uleme smatra dozvoljenim da se žena koja ima vremena, uz obavezu ispunjenja svih Šerijatom predviđenih uvjeta i propisa o odijevanju, govoru, ponašanju i komunikaciji s muškarcima može kandidirati za članstvo u parlamentu i biti njegov član. Dr. Jusuf Karadavi jedan je od zastupnika toga stava koji je u svojoj knjizi *Savremene fetve* odgovorio na navedenu

argumentaciju onih koji članstvo žene u parlamentu osporavaju. Naravno, ovom prilikom nećemo propustiti da iskažemo poštovanje prema instituciji Vijeća za fetve El-Ezhera i ličnosti uvaženog doktora Sakra koji je njihov stav preuzeo u svojoj knjizi.²¹ Postoji vjerovatnoća da se je njihov stav kome je na neki način pribjegao i autor ove knjige bazirao na mogućnostima zloupotrebe tog članstva i njegovih pratećih pojava poput neislamskog odijevanja, ponašanja i tome slično.

Zaključak

Nadam se da je ovaj rad bar malo rasvijetlio pitanje političkoga i društvenoga angažiranja muslimanske žene. Autori o ovome pitanju stoje na suprotnim stranama upravo onako kako su danas o istom pitanju podijeljeni i muslimani u svijetu. Čini se da dozvoljenost političkoga i društvenoga angažmana i u društvima gdje je ona teorijski prihvaćena i zakonski odobrena, treba da pređe iz teorije u praktičnu primjenu. Veoma je malo muslimanskih zemalja koje u svojim parlamentima imaju značajniji broj žena. U zapadnom svijetu u posljednje vrijeme pojavljuje se manji broj muslimanki, praktičnih vjernica odjevenih po islamskim propisima, koje su članice parlamenata, savjeta ili na neki drugi način učestvuju u političkim zbivanjima zemalja u kojima muslimani predstavljaju manjinu. Možda je to jedan upozoravajući znak za muslimane islamskog svijeta koji u pogledu žena moraju mijenjati stavove i svoju dosadašnju veoma čestu praksu stavljanja žena na marginu zbivanja. Dr. Karadavi je precizno i analitično obradio ovu temu pojašnjavajući i odgovarajući na argumente zagovornika zabrane političkog angažiranja žene. Dr. Sakr je bar u ove tri fetve bio koncizan, sažet i nije se upuštao u dublja istraživanja ove teme koja bi zahtijevala navođenje argumenata i stavova te zagovornika i protivnika političkog angažiranja žene. Dr. Sakr je u svojim fetvama o ovom pitanju pokazao potrebu slijeđenja stavova drugih - tradicionalne uleme i zvaničnih autoriteta El-Ezhera, što ga je udaljilo od vlastitoga promišljanja i vlastite analize stavova o dozvoli i zabrani, što je za alima i pravnika njegovoga formata jedan vid slabosti

---

21. Ibid.

i neodlučnosti. S druge strane, Dr. Karadavi je jasan i odlučan u svome stavu odobravanja kandidiranja žene za parlament i njenog političkog angažiranja pod uvjetom poštivanja propisa islama i uvažavanja ostalih personalnih okolnosti žene i njene porodice.

Smatram da je uloga i jednoga i drugoga alima značajna i vidljiva. Karadavi, čini se, blago djeluje na tradicionaliste - muslimane koji ne odobravaju ni politički, ni društveni angažman žene, jer ne mogu ostati nijemi i slijepi pred nizom argumenata koje je naveo. S druge strane, dr. Sakr na neki način djeluje na moderniste - muslimane koji odobravaju politički angažman žene zaboravljajući na granice koje je postavio islam u pogledu ponašanja i odijevanja žena. Svojom, čini se namjernom nedorečenošću, dr. Sakr ostavlja dovoljno prostora za spoznaju da se radi o idžtihadskom pitanju oko kojeg postoji razilaženje učenjaka, a time i mogućnost slijeđenja i primjene drukčijega mišljenja od onoga kojem on pribjegava i kojem daje prednost.

Literatura

Kur'an sa prijevodom, prijevod Besim Korkut, El-Kalem, Sarajevo, 1989.

Dr. Jusuf Karadavi, *Savremene fetve I*, El-Kalem, Sarajevo, 2010.

Dr. Jusuf Karadavi, *Savremene fetve II*, El-Kalem, Sarajevo, 2010.

Dr. Atije Sakr, *Žena muslimanka, fetve i propisi*, Libris, Sarajevo, 2012.

Muhammed Mutevelli Ša'ravi, *Žena u Kur'anu*, Karadžev-begova medresa, Mostar, 2005.

Osman Kozlić, *Fikhska pravila*, El-Kalem, 2005.

Dr. Jusuf el-Karadavi, *Halal i haram u islamu*, Libris, Sarajevo, 2008.

Jusuf Mulić: *Muslimanske vjerske škole sarajevskih vakifa* (1457-1952), Sarajevo, 2013, str. 271.

Prof. dr. Jusuf Mulić je od 2000. godine do 2013. objavio 17 vrijednih historijskih monografija koje se većim dijelom odnose na historiju Hercegovine i Konjica, njegovog užeg zavičaja, te na historiju muslimanskog školstva, iako po svom redovnom obrazovanju nije historičar. Nakon završene osnovne i srednje škole u rodnom Konjicu 1957. godine, završio je studij poljoprivrede na Poljoprivrednom fakultetu u Sarajevu, magistrirao iz agrarno-ekonomskih nauka na Univerzitetu u Napulju (Italija), a doktorirao iz mikroekonomskih nauka na Poljoprivrednom fakultetu u Sarajevu. Na Poljoprivrednom fakultetu je prošao sve nastavne stepenice od asistenta

do dekana (1981-1983) i za sve vrijeme redovne profesorske službe intenzivno se bavio naučnoistraživačkim radom za koji je dobio kolektivnu nagradu za nauku *Veselin Masleša*, a dobitnik je i 27- julske nagrade. Bio je član redakcija i glavni urednik nekoliko časopisa i autor udžbenika koji su i danas obavezna literatura studentima na Poljoprivrednom fakultetu, te dvije veoma vrijedne monografije o poljoprivrednim dobrima u Modriči i Novoj Topoli.

Od 1991. do 1993. godine obavljao je i dužnost rektora Univerziteta u Sarajevu, a nakon isteka mandata otišao je u mirovinu. Senat Univerziteta u Sarajevu do-

dijelio mu je 2004. godine počasnu titulu profesor emeritus.

Kako je historija njegova velika ljubav, nakon što je penzioniran, počeo se intenzivno baviti sakupljanjem i istraživanjem arhivske građe, pisanih spomenika naše bliže i dalje prošlosti. Kombinirajući svoju ljubav prema historiji Bosne i, naročito, Hercegovine s najvišim stupnjem znanja stečenog redovnim školovanjem iz oblasti ekonomskih i agrarnih nauka te zahvaljujući svojoj izvanrednoj istraživačkoj sposobnosti uspijeva je, analizirajući sadržaje historijskih dokumenata, uočiti bitne pojave i dešavanja u prošlosti. Svojim originalnim promišljanjem i razumijevanjem prošlih dešavanja te interesantnim interpretacijama pitanja koja se odnose, prije svega na prirodu agrarnih odnosa, čiflučenje, pojavu kmetstva, teritorijalno-upravnu organizaciju, demografska pitanja, historiju Vlaha i Arbanasa, razvoj muslimanskog školstva i slične teme značajno je obogatio bosanskohercegovačku historiografiju, osobito onu koja se odnosi na period osmanske vladavine.

Navodimo samo naslove knjiga koje je profesor Mulić objavio od 2000. godine:

Papirni novac na tlu Bosne i Hercegovine od 1918. do danas, Sarajevo 2000, *Konjic i njegova okolina: U vrijeme osmanske vladavine (1465-1878)* 2; *Konjic 2000, U vrijeme austro-ugarske vladavine (1878-1918)* 3, *Konjic 1990. (s grupom saradnika), U periodu između dva rata (1918-1941)*, Sarajevo 2005, *Storosjedilački rodovi*, Sarajevo 2005, *Hercegovina: Feudalna oblast srednjovjekovne države I i Vojno-upravna jedinica osmanskog carstva 2*, Sarajevo 2004, *Velika Srbija, muslimani i Bosna*, Sarajevo 2005, *Četiri stoljeća Mostarskog muftijstva*, Mostar 2008. *Ćuprija Haseći Ali-age Kolakovića u Konjicu*, Konjic 2009, *Ćuprija sultan Sulejmana-hana u Mostaru poznata kao Stari most*, Mostar 2009).

Poseban je njegov doprinos u tome što je, zahvaljujući iznimnoj intelektualnoj radoznalosti, sakupio i organizirao značajan dio literature i dokumenata s bivših jugoslavenskih prostora, povezo mnoga nepoznata pitanja te kao uspješan profesor s dugogodišnjim iskustvom dao određene jasne definicije i sakupljeni materijal izložio

na način njegovih karakterističnih i prepoznatljivih *OBAVJEŠTENJA*, čime njegova pojedina djela, kako ističe Azra Kasumović, unatoč nekim metodološkim nedostacima, mogu poslužiti kao značajan izvor informacija korisnih za one koji se misle baviti istraživanjem i studiranjem određenih pitanja iz osmanske historije.

Podstican stalnom intelektualnom radoznalošću, prof. Mulić trenutno pokušava razumjeti i objasniti muslimansko školstvo u Bosni te, kao što to radi uvijek i u vezi sa svakom temom, Profesor je prikupio obimnu arhivsku građu kao i podatke objavljene u dostupnoj literaturi i pripremio preko 1.000 strana teksta za monografiju o muslimanskom školstvu u Bosni od osmanskog perioda do kraja prve decenije nakon Drugog svjetskog rata, kad su odlukama komunističke vlasti nasilno zatvorene sve vjerske škole. Međutim, za izdavanje ovako obimne monografije nisu se stekli uvjeti (prije svega materijalni, jer projekt nije naišao na razumijevanje kod relevantnih institucija) pa je zaista žalosno da ovakvo obimno i za našu historiju veoma značajno djelo nije izdano kao jedna knjiga (u jednom ili dva

toma). Autor je o svom trošku, od ovog obimnog materijala o muslimanskom školstvu u Bosni i Hercegovini uspio objaviti četiri, obimom manje, monografije koje se odnose na muslimansko školstvo u gradu Sarajevu. Godine 2012. objavljene su dvije: *Gazi Husrevbegov hanikah (1531-1921)* i *Gazi Husrevbegova medresa u Sarajevu (1921-1945)*, a dvije 2013. *Državne šeriatske škole u Sarajevu (1887-1945)* i *Muslimanske osnovne škole sarajevskih vakifa (1457-1952)*.

Sve ove knjige se odnose na određene cjeline koje bi u okviru monografije sigurno bile zasebna poglavlja.

Muslimanske osnovne škole sarajevskih vakifa (1457-1952) je četvrta knjiga o muslimanskom školstvu u Sarajevu u kojoj su obrađene škole sarajevskih vakifa od početka osmanskog perioda na tlu Bosne do početka pedesetih godina prošlog stoljeća kad su nasilno zatvorene sve vjerske škole. Knjiga sadrži podatke o 94 sibjan mekteba, 11 mualimhana i 12 medresa. To su škole koje su osnivali sarajevski vakifi, manjim dijelom i vakife, a za njihovo izdržavanje osnivali su zasebne vakufe ili su u već određenom vakufu pridodavali troškove

za sibjan mektebe. Za svaku pojedinu školu dati su podaci o osnivaču (onoliko podataka koliko je bilo moguće iznaći u dostupnim arhivskim izvorima, odnosno literaturi), o vrijednosti uvakufljene imovine i prihodima vakufa dati su faksimili vakufnama ako su sačuvane, o imenima muallima koji su u njima predavali i koliku su plaću primali za svoj trud, koliko je učenika/učenica pohađalo pojedine škole, gdje su škole otvarane, u kakvom su stanju bile (često su priložene i fotografije zgrada i kojima su djelovale pojedine škole) odnosno opisi same građevine.

Sibjan mektebi su škole u kojima se stjecalo osnovno vjersko obrazovanje. Prema Profesorovim saznanjima, od početka perioda osmanske vladavine do donošenja zaključaka Prve islamske ankete o preobrazbi sibjan mekteba iz 1910. godine, osnovno vjersko obrazovanje stjecalo se u vakufskim sibjan mektebima klasičnog tipa. U sibjan mektebima obavezno je bilo učenje *Kur'ana* i *Ilmihala*, a u boljim i *Begrevijine risale*, te u rijetkim ženskim mektebima i *ručnog rada*.

U sibjan mektebima su *sibjan muallimi* (učitelji) predavali o pro-

pisima vjere, koju trebaju poznavati svi pripadnici islama na način kako su sami znali i umjeli. Svaki mekteb je imao po jednog ili više *muallima* i jednog ili više *halifa* (pomoćnih učitelja). Iz praktičnih razloga, mektebi su obično podizani uz islamske bogomolje, ali ih je bilo i u mahalama u kojima nije bilo bogomolje. Od 104 džamije koje su izgrađene u Sarajevu, njih čak 49 nije imalo vlastiti mekteb. Po svojoj arhitekturi nisu se ni po čemu razlikovali od običnih stambenih zgrada, a bili su prizemni ili na sprat. Učenici su sjedili na podu, a ispred njih je bio učitelj. Nije bilo nikakvih ograničenja u pogledu dobi polaznika. Po vremenu trajanja, dijelili su se na jednogodišnje i dvogodišnje. Prvi su bili uglavnom u selima, a drugi u većim selima i kasabama. Uobičajeno je bilo da svaka džamija i veći mesdžid imaju dvogodišnje sibjan mektebe, čije su se zgrade nalazile uz same bogomolje.

Mualimhane su otvorene u šer Sarajevu u periodu osmanske vladavine. To su bili sibjan mektebi više razine za koje nisu bili propisani jednoobrazni nastavni planovi i programi i o tome su odlučivali njihovi vakifi. U knjizi su

dati podaci za 11 mualimhana, čiji su osnivači (vakifi) bili: Ajas-beg (paša) Abdulahović, Arif Hadži Abdija, sin Alijev, Gazi Husrev-beg, Ejne-beg, Hadži Mustafa, sin Osmanov, Hadži Hasan Medibesarević, Hadži Mehmed, sin Alijev, Hodža Hadži Ahmed halifa, Mevlana Hadži Hurem-efendija, sin Balijev, Peltek Husamudin i Zenikli Hadži Mustafa-aga.

Medrese su bile muslimanske srednje škole koje su u periodu osmanske vladavine radile po "sistemu halke i idžazetnama" a preobrazba na savremeni sustav nastave u medresama otpočela je skoro tri decenije nakon austrougarske okupacije. U knjizi je detaljno opisano kako je tekla ta preobrazba koja je bila obilježena osporavanjem prijedloga i dužim zastojima u iznalaženju pravih rješenja. O broju medresa koje su otvorene u šehar Sarajevu u vrijeme osmanske vladavine, u literaturi je prisutno potpuno nesuglasje pa se njihov broj kreće od sedam do 14, a postojanje *Medrese Hadži Hasana Medibesarević/ Hasanove medrese* otkriveno je tek 2013. godine. Posljednja medresa sarajevskih vakifa otvorena je 1870. godine. Bila je to *Merhemića me-*

dresa, braće Osmana Mula-age i Saliha Merhemića.

Koristeći se brojnim pisanim spomenicima i navodima u literaturi, sastavljen je popis od 15 medresa otvorenih u šehar Sarajevu u periodu osmanske vladavine: devet do pogroma princa Eugena Savojskog 1679. godine i šest od 1715. do 1870. godine, a opisano ih je 13, jer za dvije, za sada, u izvorima nisu pronađeni pisani podaci: *Seldžukija/Kuršumlja, Kemalija, Ulam-pašina, Uzun Mustafina, Bešaretova, Hadži Mustafina, Hadži Hasanova, At mejdan, Drvenija, Bentbaša/Inadija/Nova, Hanikah medesa, Careva i Merhemića medresa.*

Posljednje poglavlje knjige *Muslimanske osnovne škole sarajevskih vakifa (1457-1952)* odnosi se na službu propovjedništva, vaizluka koju su obavljali šejhovi, navedene su džamije u kojima su držali predavanja i plaće koje su za to dobivali. Na kraju su objavljeni: jedan prilog – Iskaz o upisu učenika u Merhemića medresu u školskoj 1931/1932. godini i *OBAVJEŠTENJA* o korištenim uzvorima i literaturi.

Mina Kujović

Koliko je godina imala Aiša, r.a., kada se udala za Allahovog Poslanika, s.a.v.s.¹

Reşit Haylamaz

glavni urednik Kaynak Publishing Group

Kada se govori o životu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., tema o kojoj se najviše diskutira je životna dob Aiše, r.a., u trenutku njene udaje za Allahovog Vjerovjesnika, s.a.v.s. Njena navodna životna dob koristi se u klevetničkim kampanjama protiv Allahovog Vjerovjesnika, s.a.v.s.

Izveštaji koji govore da je Aiša, r.a., imala šest ili sedam godina kada se vjerila te 10 godina kada se udala za Allahovog Vjerovjesnika, s.a.v.s.,² osnovni su faktori koji se uzimaju u obzir kada se formira mišljenje o životnoj dobi u kojoj se Aiša, r.a., udala. Također, ne smije se zaboraviti da je raširenost takve prakse i ranije upotpunjavanje fizičke razvijenosti djece u tome vremenu doprinijelo formiranju i širenju ovakvoga mišljenja. Zato je ovo pitanje tek nedavno postalo tema diskusija.

Orijentalisti koji nisu uzimali u obzir uvjete perioda u kojem se to dešavalo i koji su islam istraživali "izvana", učinili su ovo pitanje aktuelnom temom. Raznolike su rekacija muslimanskog svijeta na taj drukčiji stav.

1. Odlomak iz knjige: Reşit Haylamaz, *Aisha, The Wife, the Companion, the scholar*, Thugra Books, New Jersey, 2012., str. 200-210.
2. Buhari, *Menakibu-l-ensar*, 20, 44; Muslim, *Nikah*, 71; Fedailu-s-sahabe, 74; Ebu Davud, *Edeb*, 55; Ibn Madže, *Nikah*, 13; Nesai, *Nikah*, 78; Darimi, *Nikah*, 56.

Dok neki insistiraju da je navedena životna dob Aiše, r.a., u trenutku stupanja u brak tačna,³ drugi smatraju da je ona tada bila starija.⁴ U ovoj situaciji, u kojoj nije uvijek moguće održati uravnotežen stav, razvili su se raznoliki pristupi kao odgovor na tvrdnju orijentalista, uključujući i one koji su izabrali da zanijechu ove izvještaje ili ignoriraju postojanje drugih alternativa u svojoj reakciji na ovo mišljenje.

Kao prvo, trebalo bi znati da je svaka osoba dijete vremena u kojem živi pa bi se, prema tome, moralo procjenjivati u skladu s kulturološkim kontekstom toga vremena. Postoje određene vrijednosti koje tvore običaje društva. Stoga, kada se to društvo ocjenjuje i procjenjuje, moraju se uzeti u obzir te vrijednosti. S druge strane, ako pokušavamo procjenjivati i vrednovati historijske vrijednosti u svjetlu sadašnjih uvjeta, trebali bismo imati na umu da smo skloni pravljenju grešaka.

Zna se da su se u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., mlade djevojke udavale u veoma ranoj životnoj dobi⁵ i da u braku nije bila bitna razlika u godinama među supružnicima. Posebno u odnosu na mlade djevojke, ne bi trebalo biti zaboravljeno da je postojao svojevrsan društveni pritisak pa su - usljed klimatskih i geografskih uvjeta - ženska djeca sazrijevala znatno ranije i na njih se gledalo kao na imovinu koja bi trebala nastaviti rasti i razvijati se u kući svoga muža. Štaviše, ovo nije bilo nešto što se odnosilo isključivo i samo na djevojke. Muškarci su se, također, ženili u osmoj, devetoj ili 10. godini života te su postajali odgovorni za svoje porodice u životnoj dobi u kojoj bi se ta osoba danas smatrala veoma mladom.⁶ Možda je kultura koja je iznjedrila ovu praksu bila razlog zbog kojeg se ovo pitanje nije potezalo sve donedavno. Zbog toga je bilo

-
3. Azimli, Mehmet, *Hiz. Aise'nin Eyltikl Yasi Tartismalarinda Savunmaci Tarih-cigiln Cikmazi, Islami Ara-stirmalar*, Vol. 16, izdanje 1, 2003.
  4. Pogledaj: Dogrul, Omer Riza, *Asr-i Saadet, Istanbul: Eser Kitabevi*, 1974, 2/141; Nadvi, Seyyid Sulayman, *Harzeti Aise*, (preveo Ahmet Karatas), *Timas*, Istanbul:2004, str. 21; Savas, Riza, *Hiz. Aise'nin Evlenme Yasi ile Ilgili Farkli Bir Yaklasim, D.E.U. Ilahiyat F. Dergisi*. Issue 4, Izmir:1995, str. 139-144; Yuce, Abdulkahim, *Efendimiz'in Bir Gunu*, Istanbul: *Isik Yayinlari*, str. 82-83, 2007.
  5. Abdulmuttalib, Poslanikov, s.a.v.s., djed, oženio se Halom bint Uhejb, koja je tada bila veoma mlada. Pošto je oženio svoga sina Abdullaha, r.a., Aminom, r.a., u ranoj životnoj dobi, u isto vrijeme kada se i sam oženio Halom, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rodio se gotovo u isto vrijeme kao i njegov amidža Hamza, r.a.
  6. Amr ibn el-As, naprimjer, bio je samo 12 godina stariji od svoga sina Abdullaha. To znači da je imao oko 10 godina kada se oženio. Za detaljnije informacije, pogledaj u: Ibn Kesir, *Usdu-l-gabe*, 3:240

nemoguće za mentalni sklop osoba koje su pokušale izazvati smutnju u vezi sa ženidbom Allahovog Vjerovjesnika, s.a.v.s., sa Zejnebom ibn Džahš i koje su proširili potvoru o Aiši, r.a., nakon povratka s ekspedicije na Murejsi, da se one u tom vremenu kritički odnose prema ovom pitanju.

U kur'anskim ajetima koji su objavljeni u to vrijeme, spomenuta je životna dob za ulazak u brak te je naglašeno da osobe trebaju stupati u brak kada stasaju i sazriju za taj čin.⁷ Stoga, nije se moguće protiviti ovoj preporuci Uzvišenog Allaha. Treba imati u vidu da bi, da je bilo potrebe za intervencijom u ovom slučaju, do izražaja došao i mentalitet Omera, r.a. Allahov Poslanik, s.a.v.s., sigurno bi bio upozoren u objavama koje su uslijedile te bi se poduzeli svi neophodni koraci da se ovo pitanje riješi. U svakom slučaju, ženidba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., Aišom, r.a., desila se prema uputama Uzvišnog Gospodara i u skladu s Njegovom voljom.⁸

Ako ostavimo sve ekstreme po strani i koristimo umjerene kriterije, mogu se svesti na sljedeće izvori koji se odnose na Aišinu, r.a., životnu dob u trenutku braka s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s.:

1. Kada se navode imena muslimana u prvim danima islama, Aišino, r.a., ime, zajedno sa imenom njene starije sestre Esme, r.a., se spominje odmah iza imena osoba koje su poznate pod nazivom *sabikun el-evvelun* (prvi), poput Osmana ibn Affana, r.a., Zubejra ibn Avvama, r.a., Abdurrahmana ibn Avfa, r.a., Sa'da ibn Ebi Vekasa, r.a., Talhe ibn Ubejdullaha, r.a., Ebu Ubejde ibn Džerraha, r.a., Akrama ibn Ebi-l-Akrama, r.a., i Osmana ibn Med'una, r.a. Aiša, r.a., bila je 18. osoba koja je primila islam pa njeno ime na ovom spisku dolazi prije imena velikana islama kao što su Umejr ibn Ebi Vekas, r.a., Abdullah ibn Mes'ud, r.a., Salit ibn Amr, r.a., Džafer ibn Ebi Talib, r.a., Abdullah ibn Džahš, r.a., Ebu Huzejfa, r.a., Suhejb ibn Sinan, r.a., Ammar ibn Jasir, r.a., Omr ibn Hattab, r.a., Hamza ibn Abdulmuttalib, r.a., Habbab ibn Eret, r.a., Seid ibn Zejd, r.a., i Fatima bint Hattab.⁹ Ovo znači da je ona živjela u to vrijeme i da je bila dovoljno zrela da sama napravi takav izbor i da djeluje po svojoj slobodnoj volji.

7. En-Nisa', 6

8. Buhari, Ta'bir, 21, Menakibu-l-ensar, 44, Nikah, 9; Muslim, Fedailu-s-sahabe, 79; Ibn Hanbel, *Musned*, 6:41, 128

9. Ibn Hišam, *Sira*, 1:271; Ibn Ishak, *Sira*, Konya, 1981, 124

Kao dodatak tome, informacije iz ovih izvještaja koje ukazuju da je ona „bila djevojčica u to vrijeme”, pokazuju da je njeno ime bilo spomenuto na svjestan način.¹⁰

Ovo se odnosi na rani period islama zato što se zna da je Aišina, r.a., sestra Esmā, r.a., koja je rođena 595. godine, imala 15 godina kada je postala muslimanka.¹¹ To, dalje, ukazuje na 610. godinu, u kojoj je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., počeo primati Objavu, i upućuje na to da je Aiša, r.a., imala najmanje pet, šest ili sedam te da je imala najmanje 17 i 18 godina kada se udala za Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

2. U vezi s danima provedenim u Mekki, Aiša, r.a., kazala je: “Bila sam djevojčica i igrala sam se kada je Allahovom Poslaniku objavljen kur’anski ajet *Međutim, Smak svijeta im je rok, a Smak svijeta je užasniji i gorči.*”^{12 13} Ova informacija pruža uvid u životnu dob Aiše, r.a., u to vrijeme.

Taj kur’anski ajet je 46. ajet sure El-Kamer, 54. sure u Kur’anu, u kojoj se pojašnjava mudžiza poznatu kao raspolučivanje Mjeseca (raspolučivanje Mjeseca bila je jedna od mudžiza Allahovog Poslanika, s.a.v.s.). Objavljena u cjelini, ova sura je došla u trenutku kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio u kući Ibn Erkama, r.a., četvrte (614)¹⁴ ili osme (618) ili devete (619)¹⁵ godine njegove poslaničke misije, što pronalazimo u različitim izvorima. Uzimajući u obzir potrebnost, neki učenjaci smatraju da je najvjerojatnije da je ova sura objavljena 614. godine. Ako se, pak, ovaj datum uzme kao tačan, Aiša, r.a., tada nije bila rođena ili je tek bila došla na ovaj svijet. Situacija nije drukčija ni kada se razmatraju i druge dvije godine, 618. i 619. jer bi u tom slučaju Aiša, r.a., morala imati četiri ili pet godina, a to je životna dob u kojoj ona ne bi bila u mogućnosti razumjeti ovaj događaj i da ga, godinama nakon toga, prenese drugima. Prema dru-

10. Ibn Hišam, *Sira*, 1:271; 124

11. Nevevi, *Tehzibu-l-esma*, 2:597; Hakim, *Mustedrek*, 3:635

12. El-Kamer, 46

13. Buhari, *Fedailu-l-Kur’an*, 6; Tefsiru-s-sura (54) 6; Ajni, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud ibn Ahmed, *Umdetu-l-kari Šerh Sahih Buhari*, 20:21; Askalani, *Fethu-l-Bari*, 11:291

14. Sujuti, *Itkan*, Bejrut, 1987, 1: 29, 50; Dogrul, *Asr-i Saadet*, 2: 148

15. Razlika u mjesecu proizlazi iz upotrebe lunarnog kalendara.

goj mogućnosti, Aiša, r.a., vjerovatno je rođena kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo primati Objavu.¹⁶

Vrijedna spominjanja je i činjenica da je Aiša, r.a., opisujući taj dan, kazala: "Bila sam djevojčica i igrala sam se." Riječ koju je upotrijebila da opiše samu sebe: *džarija*, upotrebljava se da se opiše prijelaz u pubertet. Ako pogledamo izvještaje koji 614. godinu uzimaju za godinu u kojoj je objavljena sura El-Kamer, Aiša, r.a., morala je biti rođena najmanje devet godina prije početka poslaničke misije Muhammeda, s.a.v.s., odnosno 606. godine. Ako prihvatimo da je ova sura objavljena 618. godine, onda je Aiša, r.a., rođena 610. godine, a to bi značilo da nikako nije mogla imati devet godina kada se udala za Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Kada se ova informacija poveže sa spominjanjem njenog imena na spisku prvih muslimana, dobijemo rezultat da je Aiša, r.a., vjerovatno rođena 606. godine. Prema tome, ona je imala najmanje 17 godina kada se udala.

3. Zaruke prije njihove vjeridbe: Još jedan faktor koji potvrđuje navedeno mišljenje je činjenica da je u vrijeme kada se razgovaralo o braku Allahovog Poslanika, s.a.v.s., sa Aišom, r.a., ona već bila zaručena za Džubejru, sina Mu'tima ibn Adijja. Prijedlog da se Aiša, r.a., uda za Allahovog Poslanika, s.a.v.s., došao je od Havle bint Hakim, supruge Osmana ibn Med'una, koja nije bila iz njihove porodice. Obje ove situacije pokazuju da je Aiša, r.a., u to vrijeme bila u godinama za udaju i poznata kao mlada djevojka za udaju.

Kao što je poznato, zaruke sa Ibn Adijjevom porodicom bile su prekinute zbog straha od mogućnosti da njihov sin primi islam i tek nakon toga desila se vjeridba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i Aiše, r.a.¹⁷ Nakon toga, do dogovora o braku moglo je doći ili prije Poslanikove, s.a.v.s., poslaničke misije ili kad je poziv u islam postao javan (tri godine nakon što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo primati objavu). Ako se to desilo prije početka poslaničke misije, to ugrožava mišljenje da je Aiša, r.a., imala

16. Ako se ova informacija uzme u obzir, prema nekim proračunima Aiša, r.a., u trenutku stupanja u brak s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., imala je najmanje 14 ili 22 godine, a neki navode i da je imala čak 28 godina. Mi se ovdje nismo bavili ovim mišljenjima zato što nemaju uporišta u izvorima

17. Buhari, *Nikah*, 11; Ibn Hanbel, *Musned*, 6:210; Hejsemi, *Medžmeu -z-zevaid*, 9: 225; Bejheki, *Sunen*, 7: 129; Taberi, *Tarih*, 3:161-163.

devet godina kada se udala i implicira da je rođena i prije nego što se to smatralo. Iz navedenog razloga, neki smatraju da je Aiša, r.a., u to vrijeme imala 13 ili 14 godina.¹⁸

Ne bi trebalo previdjeti činjenicu da je ova odluka donesena u vrijeme kada je pozivanje u islam počelo bivati javno, a to se desilo 613. na 614. godinu. Ako se pretpostavi da je Aiša, r.a., bila rođena četiri godine nakon početka poslaničke misije, mora se prihvatiti činjenica da u to vrijeme Aiša, r.a., još uvijek nije bila rođena pa bračni ugovor ne bi imao smisla u tim okolnostima. U tom slučaju, mora se prihvatiti da je Aiša, r.a., imala osam ili devet godina kada su njene zaruke sa Džubejrom prekinute, a to se vjerovatno desilo 605. godine.¹⁹

Ovdje se može spomenuti još jedna mogućnost. Naime, dogovor o budućem braku može biti sličan *označavanju u bešici*, dogovoru između roditelja u veoma ranim godinama poslije rođenja djeteta. Međutim, ne postoje detalji u tekstovima koji bi potvrdili takvo mišljenje.

4. Također bi se trebala uzeti u obzir razlika u godinama između Aišinih, r.a., braće i sestara. Kao što je poznato, Ebu Bekr je imao šestoro djece. Esmu, r.a., i Abdullaha, r.a., rodila je Kutejla bint Umejs, Aišu, r.a., i Abdurrahmana, r.a., rodila je Umm Ruman, Muhammeda, r.a., Esma bint Umejs, a Umm Kulsum, r.a., Habiba bint Haridža. Esma, r.a., i Abdullah, r.a., imaju istu majku, kao što je ista majka rodila Aišu, r.a., i Abdurrahmana, r.a. Razlika u godinama među ovom djecom koju su rodile iste majke može nam dodatno osvijetliti ovo pitanje.

Ebu Bekrova prvorodena kćerka Esma, r.a., došla je na ovaj svijet 595. godine, 27 godina prije Hidžre, selidbe Allahovog Poslanika, s.a.v.s., iz Mekke u Medinu.²⁰ U vrijeme Hidžre, ona je bila udata za Zubejra ibn Avvama i bila je u šestom mjesecu trudnoće.²¹ Njen sin Abdullah rođen je tri mjeseca nakon Hidžre u mjestu Kuba, dok se ona iseljavala u Medinu. Preselila je na bolji svijet 73. godine po Hidžri, u svojoj stotoj godini života, a zubi joj nisu bili poispadali.

18. Savas, Ruza, *D.E.U. İlahiyat F. Dergisi*, Issue 4, Izmir, str. 139-144, 1995.

19. Berki, Ali Hikmet, Osman Eskioglu, *Hatemul Enbiya Hz. Muhammed ve Hayati*, 210

20. Nevevi, *Tehzibu-l-esma*, 2:597.

21. *Ibid.*

Ovdje dolazimo do još jedne važne informacije. Razlika u godinama između Aiše, r.a., i Esme, r.a., bila je 10 godina.²² Prema toj činjenici, Aiša, r.a., rođena je 605. godine (595 + 10 = 605), a imala je 17 godina u vrijeme Hidžre (27 - 10 = 17). Pošto se njen brak sa Allahovim Poslanikom, r.a., desio šest, sedam ili devet mjeseci nakon Hidžre, ili čak nakon Bitke na Bedru,²³ to znači da je Aiša, r.a., u to vrijeme imala 17 ili 18 godina.

Također je upečatljiva razlika u godinama između Aiše, r.a., i njenog brata Abdurrahmana, r.a. Abdurrahman, r.a., postao je musliman nakon potpisivanja Ugovora na Hudejbiji, šest godina nakon Hidžre. Bio je oprezan da se ne susretne sa svojim ocem Ebu Bekrom, r.a., u toku Bitke na Bedru, koja se odigrala druge godine po Hidžri. Toga dana je Abdurrahman, r.a., imao 20 godina.²⁴ Drugim riječima, on je rođen 604. godine. Uzimajući u obzir uvjete toga vremena, veoma je mala vjerovatnoća da je sestra djeteta rođenog 604. godine, Aiša, r.a., rođena 10 godina kasnije, odnosno 614. godine. U to vrijeme je razlika u godinama između braće i sestara bila jedna ili dvije godine. Malo je vjerovatna toliko velika razlika, od 10 godina, između Aiše, r.a., i njenog brata.

5. Predaje u vezi s Aišinom, r.a., smrću mogu nam, također, pomoći da razjasnimo ovo pitanje. Navodi se da je ona preselila na ahiret 55, 56, 57, 58. ili 59. godine po Hidžri²⁵ i da je tada imala 65, 66, 67 ili 74 godine.²⁶ Baš kao što ne postoji slaganje o datumu njenog rođenja, ne postoji ni usaglašenost u vezi s godinom njenog preseljenja na ahiret.

Predaje u kojima se navodi da je Aiša, r.a., umrla 58. godine po Hidžri i da je imala 74 godine kada je napustila ovaj svijet izgledaju vjerodostojnije od drugih zato što donose detaljne informacije, kao, naprimjer, da je umrla u srijedu, da se to dogodilo 17. dana mjeseca ramazana, da je na njen zahtjev ukopana noću nakon vitr-namaza, u mezarju Džennetu-l-Bekijja, da je, također na njen zahtjev, džhenazu predvodio Ebu Hurejre

---

22 Bejhaki, *Sunen*, 6:204; Ibn Manda, *Me'arifetu -s-sahabe*, Koprulu Kutuphanesi, No: 241, str. 195; Ibn Asakir, *Tarihu Dimešk, Taradžimu-n-niša*, Damask, str. 9, 10, 28, 192; Mes'udi, *Murudžu-z-zeheb*, 2, 39; Ibn Sa'd, *Tabekatu-l-kubra*, Bejrut, 8:59, 1968.

23 Ibn Sa'd, *Tabekat*, 8:58; Ibn Abdulberr, *Istiab*, 4, 1881; Nedvi, *Siretu-s-sejjideti Aiša*, kritički osvrt uradio Muhammed Rahmetullah Hafiz el-Nedvi, Daru-l-Kelam, Damask, 40, 49, 2003.

24 Ibn Esir, *Usdu-l-gabe*, 3:467.

25 Ibn Abdulberr, *Istiab*, 2:108; *Tehzibu-l-kelem*, 16:560

26 Ibn Sa'd, *Tabekat*, 8:75; Nedvi, *Siretu-s-sejjideti Aiša*, 202

te da su njeno tijelo u mezar spustili sinovi njene sestre Esme, r.a., Abdullah, r.a., i Urve, r.a., sinovi njenog brata Muhammeda, r.a., Kasim, r.a., i Abdullah, r.a., i sin njenog brata Abdurrahmana, r.a., Abdullah, r.a.²⁷ Prema tome, kada se izračuna, na osnovu ovog datuma, dolazimo do podatka da je Aiša, r.a., živjela 48 godina nakon smrti Allahovog Poslanika, s.a.v.s. ($48 + 10 = 58 + 13 = 71 + 3 = 74$). To znači da je Aiša, r.a., rođena tri godine prije Muhammedovog, s.a.v.s., poslanstva i da je, prema ovom mišljenju, imala 17 godina kada se udala za Allahovog Vjerovjesnika, s.a.v.s. ($74 - 48 = 26 - 9 = 17$).

U korist ovoga mišljenja navodimo njeno prisustvo u Bici na Uhudu, koja se desila treće godine po Hidžri, kada su mnogi mladi momci bili vraćeni; njena dubina razmišljanja o akademskim pitanjima, zreo stav i izjave koje je davala u vezi sa potvorom; razlika u godinama između nje i Poslanikove, s.a.v.s., kćerke Fatime; njeno znanje i svjesnost o Hidžri i događajima koji su uslijedili; činjenica da je, nakon dolaska u Medinu, njen brak s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., započeo na prijedlog njenog oca Ebu Bekra i nakon što je izvršena isplata mehra;²⁸ Poslanikova, s.a.v.s., pozicija vođe u društvu; njegova osjećajnost i očinska saosjećajnost; razlike u predajama u vezi s datumom njenog braka i njihova neprestanost;²⁹ Aišina, r.a., upotreba nejasnog izraza šest ili sedam kada je govorila o svojoj životnoj dobi; činjenica da datumi rođenja i smrti nisu bili jasno definirani u to vrijeme, za razliku od današnje prakse - sve navedeno pojačava mogućnost da je Aiša, r.a., rođena prije početka Muhammedovog, s.a.v.s., poslanstva, da se zaručila sa 14 ili 15 godina te da se za Allahovog Poslanika, s.a.v.s., udala kada je imala 17 ili 18 godina.

Ukratko, bez obzira je li Aiša, r.a., u vrijeme stupanja u brak imala devet, 17 ili 18 godina, nema ništa čudnoga u tome. Neophodno je svako društvo ocjenjivati na osnovu njegovih vlastitih vrijednosti i pravila. Kada pogledamo mnogobrojne primjere, bila je veoma raširena praksa

---

27. Ibn Abdulber, *Istiab*, 2:108; Dogrul, *Asr-i Saadet*, 2:142

28. Taberani, *Kebir*, 23:25; Ibn Abdulber, *Istiab*, 4:1.937; Ibn Sa'd, *Tabekat*, 8:63

29. Za razlike u predajama, kao što su "godina i po ili dvije godine prije Hidžre", "kada joj je bilo šest ili sedam godina", "kada je Hatidža, r.a., preselila ili tri godina nakon što je ona preselila", "sedam ili osam mjeseci nakon Hidžre ili u prvoj godini nakon Hidžre", "odmah nakon Bitke na Bedru", pogledaj u: Buhari, *Menakibu-l-ensar*, 20, 44:36.

da se mladići i djevojke udaju i žene veoma mladi. Međutim, kada pogledamo informacije koje su prenesene do nas, ne smijemo zaboraviti da su one predaje koje govore da je Aiša, r.a., rođena 605. godine, da se zaručila sa 14 ili 15 godina i udala kada je imala 17 ili 18 godina, previše jake da bismo ih ignorirali.

S engleskog preveo:

Asmir Dorić

Spisak prošlogodišnjih maturanata i maturantica Karađoz-begove medrese u Mostaru

U prošlom broju *Glasnika* objavili smo spiskove maturanata i maturantica naših medresa u školskoj 2012./2013. godini. Iz Karađoz-begove medrese u Mostaru dobili smo, greškom, imena ovogodišnjih maturanata a ne prošlogodišnjih. Dakle, prošlogodišnji maturanti i maturantice su sljedeći:

Razred IVa

1. Alić (Omer) Miralem, Konjic
  2. Alić (Ferid) Miralem, Brčko
  3. Bisić Kenan, Konjic
  4. Vežzović Derviš, Kladanj
  5. Hebibović Ibrahim, Konjic
  6. Mulać Amir, Stolac
  7. Šećunović Tarik, Gornji Vakuf
  8. Mehmedović Hamza, Srebrenica
  9. Perva Nedim, Konjic
  10. Trnovac Ajdin, Mostar
  11. Imširović Jasmin, Čelić
  12. Zukić Adnan, Konjic
  13. Karaosmanović Salih, Livno
  14. Gazić Salko, Bugojno
  15. Gosto Azer, Mostar
  16. Kuštrić Nedim, Mostar
  17. Marić Mirsad, Mostar
  18. Vežzović Azer, Mostar
  19. Jarić Zaim, Jablanica
  20. Jugović Eldin, Mostar
  21. Vrce Said, Mostar
  22. Zukić Mehmed, Mostar
  23. Karalić Salih, Livno
- Razrednik: Macić Harun

Razred IVb

1. Bešić Ilma, Jablanica
  2. Boloban Samira, Konjic
  3. Brajić Admira, Odžak
  4. Delić Melissa, Francuska, Nice
  5. Fazlović Fatima, Brčko
  6. Hadžić Dženana, Prozor
  7. Hrnjica Zekira, Buturović Polje
  8. Kurtanović Lejla, Sarajevo
  9. Inal Zahide, Sarajevo
  10. Merhemić Lejla, Blagaj
  11. Mahmutović Dinela, Buturović Polje
  12. Mujela Amina, Konjic
  13. Halilović Medina, Voljice, G. Vakuf
  14. Krvavac Zekija, Mostar
  15. Macić Adna, Mostar
  16. Korić Sadžida, Konjic
  17. Mušanović Muvedeta, Srebrenik
  18. Pamić Rahmana, Fijnica
  19. Mezit Enesa, Buturović Polje
  20. Jelovac Selma, Mostar
  21. Šehić Rešada, Gornji Vakuf
  22. Šabanović Bensada, Zenica
- Razrednica: Merjem Šuta Muratović

Službeni dio

Broj: 03-07-1-47/14

Sarajevo, 07. rebiu-l-evvel 1435. god po H.
08. januar 2014. godine

Na temelju odredbe člana 16. i člana 52. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Rijaset Islamske zajednice na svojoj 15. redovnoj sjednici održanoj dana 27. safera 1435. h.g., odnosno 30. decembra 2013. godine u Sarajevu, donosi:

ODLUKU

o imenovanju direktora Karađoz-begove medrese u Mostaru

Aid Tulek iz Mostara, dosadašnji profesor u Karađoz-begovoj medresi u Mostaru, imenuje se za direktora ove medrese na mandatni period od 4 godine, počev od 01. januara 2014. godine do 31. decembra 2017. godine.

U obavljajući ove dužnosti imenovani je dužan postupati u skladu sa Pravilima medrese i drugim važećim normativnim aktima Islamske zajednice, kao i pozitivno-pravnim propisima koji se odnose na rad ove škole.

Obrazloženje

Rijaset Islamske zajednice je, shodno Pravilima Karađoz-begove medrese, raspisao konkurs za izbor i imenovanje direktora Karađoz-begove medrese u Mostaru, iz razloga što je Seid Eminović koji je obavljao funkciju direktora, imenovan na mjesto stručnog saradnika u Vjersko-prosvjetnoj službi Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Nakon provedene konkursne procedure, a na prijedlog Vjersko-prosvjetne službe Rijasetu, odlučeno je kao u dispozitivu.

Pouka o pravnom lijeku: Protiv ove odluke dozvoljena je žalba Rijasetu u roku od 8 dana od dana prijema iste.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-126/14
Sarajevo, 07. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.
08. januar 2014. godine

Na temelju odredbe člana 16. i člana 52. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Rijaset Islamske zajednice na svojoj 15. redovnoj sjednici održanoj dana 27. safera 1435. h.g, odnosno 30. decembra 2013. godine u Sarajevu, donosi:

ODLUKU

o imenovanju direktora medrese Džemaludin-ef. Čaušević u Cazinu

Salih Dervić iz Cazina, dosadašnji profesor u medresi Džemaludin-ef. Čaušević, imenuje se za direktora ove medrese na mandatni period od 4 godine, počev od 15. februara 2014. godine do 14. februara 2018. godine.

U obavljanju ove dužnosti imenovani je dužan postupati u skladu sa Pravilima medrese i drugim važećim normativnim aktima Islamske zajednice, kao i pozitivno-pravnim propisima koji se odnose na rad ove škole.

Obrazloženje

Rijaset Islamske zajednice je, shodno Pravilima medrese Džemaludin-ef. Čaušević, raspisao konkurs za izbor i imenovanje direktora medrese Džemaludin-ef. Čaušević u Cazinu, jer aktuelnom direktoru profesoru Enesu Ljubijankiću mandat ističe 14. februara 2014. godine.

Na raspisani konkurs za direktora prijavila su se dva kandidata, te je nakon provedene konkursne procedure a na prijedlog Vjersko-prosvjetne službe Rijasetu, odlučeno kao u dispozitivu.

Pouka o pravnom lijeku: Protiv ove odluke dozvoljena je žalba Rijasetu u roku od 8 dana od dana prijema iste.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-2827-1/13
Sarajevo, 07. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.
08. januar 2014. godine

Na temelju odredbe člana 16. i člana 52. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 44. Statuta Vakufske direkcije u Sarajevu, Rijaset Islamske zajednice na svojoj 15. redovnoj sjednici održanoj dana 27. safera 1435. h.g, odnosno 30. decembra 2013. godine u Sarajevu, donosi:

ODLUKU o imenovanju direktora Vakufske direkcije

Hfz. Senaid Zajimović iz Sarajeva, imenuje se za direktora Vakufske direkcije na mandatni period od 4 godine, počev od 01. decembra 2013. godine do 30. novembra 2017. godine.

Ova odluka stupa na snagu danom potvrđivanja od strane Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

U obavljanju ove dužnosti imenovani je dužan postupati u skladu sa Statutom Vakufske direkcije, drugim važećim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i drugim važećim pozitivno-pravnim propisima.

Obrazloženje

Nakon provedene konkursne procedure po raspisanom konkursu za izbor direktora Vakufske direkcije u Sarajevu, Upravni odbor Vakufske direkcije je na svojoj 6. redovnoj sjednici održanoj dana 02.12.2013. godine donio Odluku broj: 09-03-02-1499/13, kojom je Rijasetu Islamske zajednice predloženo imenovanje hfz. Senaida Zajimovića na mjesto direktora Vakufske direkcije.

Rijaset Islamske zajednice je na 15. redovnoj sjednici donio odluku kao u dispozitivu i ista će biti proslijeđena Saboru Islamske zajednice na potvrđivanje.

Pouka o pravnom lijeku: Protiv ove odluke dozvoljena je žalba Rijasetu u roku od 8 dana od dana prijema iste.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-2124-1/13

Datum: 03. muharrem 1435. god. po H.
06. novembar 2013. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 14. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 03. muharrema 1435. h.g., odnosno 06. novembra 2013. godine, na prijedlog reisu-l-uleme, donio je slijedeću:

ODLUKU o imenovanju Disciplinske komisije

Rijasetu IZ u BiH za imame

Član 1.

Imenuje se Disciplinska komisija Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini za imame u slijedećem sastavu:

1. Mr. Nusret-ef. Abdibegović – predsjednik;
2. Sulejman-ef. Efendić – član;
3. Muamer Zukić – član.

Zamjenski članovi su:

1. Dr. Šefik Kurdić;
2. Nezim-ef. Halilović;
3. Mr. Hamid Indžić.

Član 2.

Komisija se imenuje na mandatni period od 4 godine, počev od 06. novembra 2013. godine.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-03-3-2725-1/13

Datum: 08. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.
09. januar 2014. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini rješavajući po prijedlogu Muftijstva mostarskog za imenovanje Povjereništva Medžlisa Islamske zajednice Bileća br. 03-1-429/13, na 15. redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 27. safera 1435. h.g., odnosno 30. decembra 2013. godine, donio je:

ODLUKU

o imenovanju Povjereništva Medžlisa Islamske zajednice Bileća

Član 1.

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imenuje Povjereništvo Medžlisa IZ u Bileći u slijedećem sastavu:

1. Ćatović Tahir – predsjednik Povjereništva;

2. Pizović Bajro – član;
3. Jaganjac Fata – član;
4. Pervan Nazif – član;
5. Bajrić Benjamin – član.

Član 2.

Povjereništvo Medžlisa IZ Bileća, djelovat će do osiguranja uvjeta za provođenje izbora na ovom području, u skladu sa važećim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-03-3-2747-1/13

Datum: 08. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

09. januar 2014. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, rješavajući po prijedlogu Muftijstva mostarskog za imenovanje Povjereništva Medžlisa Islamske zajednice Nevesinje, br. 03-1-435/13, na 15. redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 27. safera 1435. h.g., odnosno 30. decembra 2013. godine, donio je:

ODLUKU

o imenovanju Povjereništva Medžlisa Islamske zajednice Nevesinje

Član 1.

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imenuje Povjereništvo Medžlisa IZ Nevesinje u slijedećem sastavu:

1. Kujan Šerif – predsjednik Povjereništva;
2. Jugo Suad – član;
3. Mutilović Hamid – član;
4. Omerika Alija – član;
5. Čopelj Mehmed-ef. – član po položaju.

Član 2.

Povjereništvo Medžlisa IZ Nevesinje, djelovat će do osiguranja uvjeta za provođenje izbora na ovom području, u skladu sa važećim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-03-2-2072/13

Datum: 03. muharrem 1434. god. po H.
06. novembar 2013. godine

U skladu sa odredbama člana 28. Pravila o organizaciji i radu Rijaseta Islamske zajednice u BiH, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na svojoj 14. redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu dana 03. muharrema 1434. h.g., odnosno 06. novembra 2013. godine, donio je:

ODLUKU

o imenovanju članova Upravnog odbora Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu

Član 1.

Za članove Upravnog odbora Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu imenuju se:

1. Dr. Ahmet Alibašić – predsjednik;
2. Dr. Munir Drkić;
3. Mr. Hfz. Behija Durmišević;
4. Amina Kadribegović-Mehić;
5. Mr. Osman Lavić.

Član 2.

Imenovani članovi se imenuju na period od 4 godine, počev od 06. novembra 2013. godine.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-03-2-975-1/13

Datum: 01. ša'ban 1434. god. po H.
10. juni 2013. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 12. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 01. ša'bana 1434. h. g., odnosno 10. juna 2013. godine, raspravljajući o prijedlogu Gazi Husrev-begove biblioteke za imenovanje člana Upravnog odbora iz reda zaposlenih, donio je slijedeći:

ZAKLJUČAK

Amina Kadribegović-Mehić, imenuje se za člana Upravnog odbora Gazi Husrev-begove biblioteke iz reda zaposlenih, do kraja mandata Upravnog odbora Biblioteke.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-07-1-2289/13

Datum: 11. zu-l-ka'de 1434. god. po H.
17. septembar 2013. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 13. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 11. zu-l-ka'dea 1434. h. g., odnosno 17. septembra 2013. godine, razmatrajući zahtjev Upravnog odbora Instituta za proučavanje tradicije Bošnjaka za davanje saglasnosti na imenovanje direktora, donio je slijedeći:

ZAKLJUČAK

Rijaset Islamske zajednice daje saglasnost na Odluku Upravnog odbora Instituta za proučavanje tradicije Bošnjaka br: UO-II-02/13 od 24. juna 2013. godine, kojom je dr. Dževada Šuško imenovana za direktoricu Instituta.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-03-2-2381-1/13

Datum: 03. muharrem 1435. god. po H.
06. novembar 2013. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 14. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 03. muharrema 1435. h. g., odnosno 06. novem-

bra 2013. godine, razmatrajući prijedlog Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu, donio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Rijaset Islamske zajednice imenuje prof. dr. Enesa Ljevakovića za člana Upravnog odbora Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu iz reda zaposlenih, umjesto penzionisanog prof. dr. Murata Dizdarevića.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-03-2-2103-2/13

Datum: 03. muharrem 1435. god. po H.
06. novembar 2013. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 14. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 03. muharrema 1435. h. g., odnosno 06. novembra 2013. godine, na prijedlog reisu-l-uleme, donio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Imenuje se mr. Zehra Alispahić za člana Nadzornog odbora Radija „BIR“ umjesto mr. hfz. Kenana Musića koji je podnio ostavku na navedenu poziciju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-04-1-2812-1/13

Datum: 13. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.
14. januar 2014. godine

U skladu sa odredbama člana 134. Zakona o srednjem obrazovanju Kantona Sarajevo, te u skladu sa odredbama člana 27. i 28. Pravila o organizaciji i radu Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 15. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 22. džumade-l-ula 1434. h. g., odnosno 03. aprila 2013. godine, u svojstvu osnivača donio je:

ODLUKU

**o imenovanju predsjednika Školskog odbora
Gazi Husrev-begove medrese u Sarajevu**

Član 1.

Hfz. Munir Mujić imenuje se za predsjednika Školskog odbora Gazi Husrevbegove medrese u Sarajevu na mandatni period od 4 godine.

Član 2.

Imenovani je dužan navedene poslove obavljati u skladu sa Pravilima medrese, općim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i pozitivno-pravnim propisima.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-03-1-2885-1/13

Datum: 08. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

09. januar 2014. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 15. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 27. safera 1435. h. g., odnosno 30. decembra 2013. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa IZ Visoko, a na prijedlog Muftijstva sarajevskog, donio je slijedeći:

ZAKLJUČAK

Odobrava se Medžlisu IZ Visoko formiranje novog džemata pod nazivom Čekrekčije.

Medžlis IZ Visoko će na temelju ovog zaključka definirati granice novog džemata te dostaviti prijedlog Vjersko-prosvjetnoj službi Rijasetu za upis džemata Čekrekčije u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-03-1-2886-1/13

Datum: 08. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

09. januar 2014. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 15. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 27. safera 1435. h. g., odnosno 30. decembra 2013.

godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa IZ Visoko, a na prijedlog Muftijstva sarajevskog, donio je slijedeći:

ZAKLJUČAK

Odobrava se Medžlisu IZ Visoko formiranje novog džemata pod nazivom Gornje Moštre-Donja Zimča.

Medžlis IZ Visoko će na temelju ovog zaključka definirati granice novog džemata te dostaviti prijedlog Vjersko-prosvjetnoj službi Rijaseta za upis džemata Gornje Moštre-Donja Zimča u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 03-03-1-2887-1/13

Datum: 08. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

09. januar 2014. godine

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, na svojoj 15. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu 27. safera 1435. h. g., odnosno 30. decembra 2013. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa IZ Kakanj, a na prijedlog Muftijstva sarajevskog, donio je slijedeći:

ZAKLJUČAK

Odobrava se Medžlisu IZ Kakanj formiranje novog džemata pod nazivom Kakanj II.

Medžlis IZ Kakanj će na temelju ovog zaključka definirati granice novog džemata te dostaviti prijedlog Vjersko-prosvjetnoj službi Rijaseta za upis džemata Kakanj II u registar džemata pri Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 09-03-2-1386/13.

Datum: 05.11.2013. god.

Na osnovu člana 36. Statuta Vakufske direkcije, Upravni odbor Vakufske direkcije je na svojoj 5. sjednici, održanoj 31.10.2013. godine, donio sljedeću

ODLUKU

o izmjeni i dopuni Pravila o izdavanju vakufske imovine u zakup

Član 1.

Stavovi II i III član 2. Pravila o izdavanju vakufske imovine u zakup se mijenjaju i dodaje se stav IV koji glasi:

„Zakupni odnos poslovnog objekta, odnosno prostora, u pravilu ne može biti duži od 10 godina.

Ukoliko se utvrdi da postoje opravdani razlozi da se zakupni odnos iz prethodnog stava zaključni na period duži od 10 godina, saglasnost na takav zakupni odnos daje Upravni odbor Vakufske direkcije.

Ukoliko se ugovori zakupni odnos duži od godinu dana, obavezan je depozit zakupnog odnosa koji mora iznositi najmanje jedna mjesečna zakupnina koji služi za sigurnost ugovorenog zakupnog odnosa.“

Direktor Vakufske direkcije je dužan povremeno informirati Upravni odbor o saglasnostima koje su izdate na duži vremenski period, odnosno do 10 godina.

Član 2.

Stav II člana 3. Pravila o izdavanju vakufske imovine u zakup se mijenja i glasi:

„Zakupni odnos stambenog objekta u pravilu ne može biti duži od pet godina.“

Nakon stava II člana 3 Pravila dodaju se novi stavovi III i IV koji glase:

„Ukoliko se utvrdi da postoje opravdani razlozi da se zakupni odnos iz prethodnog stava zaključni na period duži od pet godina, saglasnost na takav zakupni odnos daje Upravni odbor Vakufske direkcije.

Ukoliko se ugovori zakupni odnos duži od godinu dana, obavezan je depozit zakupnog odnosa koji mora iznositi najmanje jedna mjesečna zakupnina koji služi za sigurnost ugovorenog zakupnog odnosa.

Direktor Vakufske direkcije je dužan povremeno informirati Upravni odbor o saglasnostima koje su izdate na duži vremenski period, odnosno do pet godina.“

Raniji stav II postaje stav IV, a raniji stav III se briše.

Član 3.

Stav I člana 6. Pravila se mijenja i glasi:

„Zakupni odnos poljoprivrednog vakufskog zemljišta u pravilu ne može biti duži od 10 godina.

Direktor Vakufske direkcije je dužan povremeno informirati Upravni odbor o saglasnostima koje su izdate na duži vremenski period, odnosno do 10 godina.“

Nakon stava I istog člana dodaju se novi stavovi II, III i IV koji glase:

„Ukoliko se utvrdi da postoje opravdani razlozi da se zakupni odnos iz prethodnog stava zaključi na period duži od 10 godina, saglasnost na takav zakupni odnos daje Upravni odbor Vakufske direkcije.

Ukoliko se ugovori zakupni odnos duži od godinu dana, obavezan je depozit zakupnog odnosa koji mora iznositi najmanje jedna mjesečna, odnosno godišnje zakupnina koji služi za sigurnost ugovorenog zakupnog odnosa.

Ukoliko je zakupni odnos za poljoprivredno zemljište duže od godinu dana, zakupac je dužan nakon završetka godišnje sjetve, odnosno eksploatacije poljoprivrednog zemljišta mineralno obogatiti korišteno poljoprivredno zemljište.“

Raniji stav II člana 6. Pravila postaje stav V.

Član 4.

Izmjene i dopune Pravila o izdavanju vakufske imovine u zakup stupaju na snagu danom donošenja od strane Upravnog odbora Vakufske direkcije.

Član 5.

Stručna služba Vakufske direkcije se obavezuje, nakon stupanja na snagu izmjena i dopuna Pravila, sačiniti prečišćeni tekst Pravila o izdavanju vakufske imovine u zakup.

Obrazloženje

Članom 2. Pravila o izdavanju vakufske imovine u zakup predviđeno je da zakupni odnos kod vakufskih poslovnih objekata u pravilu ne može biti duži od jedne godine, a ukoliko se utvrde opravdani razlozi, zakupni odnos može biti duži o čemu odlučuje Upravni odbor Vakufske direkcije. U praksi se vrlo često dešava da od strane medžlisa IZ bude upućen zahtjev za davanje saglasnosti na ugovor o zakupu poslovnih prostorija na period duži od godinu dana. U tom slučaju potrebno je da Upravni odbor da svoju saglasnost što u praksi usporava ugovaranje izdavanja poslovnog prostora zbog činjenice da mora predmet biti na sjednici Upravnog odbora koja se održava u prosjeku svakog mjeseca. Da zakupni odnos ne bi čekao, prijedlog je da Vakufska direkcija, odnosno direktor

Vakufske direkcije, daje saglasnost za zakupni odnos do 10 godina, a preko 10 godina Upravni odbor.

Pored navedenog, zakupci sve više traže da zakupni odnos zbog sigurnosti korištenja poslovnog prostora bude duži od godinu dana tako da su se i s tog osnova stekli uvjeti da dođe do izmjene navedenih stavova člana 2 Pravila. Stavom III ustanovljava se obaveza depozita ukoliko je zakupni odnos duži od godinu dana. Depozit mora biti u iznosu najmanje jedne mjesečne zakupnine. Depozit služi kao sigurnost ispunjavanja ugovorenih obaveza od strane zakupca te isti će biti vraćen zakupcu nakon isteka zakupnog odnosa ukoliko budu ispunjenje sve ugovorene obaveze.

Članom 3. stav II Pravila predviđeno je ugovaranje zakupnog odnosa za vakufske stambene prostore na period od godinu dana. Kao i u obrazloženju za poslovne prostore, razlozi su istovjetni s tim što kod stambenih prostora treba ustanoviti nižu granicu perioda zakupnog odnosa zbog činjenice što je teže raskinuti zakupni odnos kod stambenih prostora ako se ti stambeni prostori nemjenski koriste duži niz godina. Također se i kod stambenih prostora ustanovljava obaveza depozita kao i saglasnost Upravnog odbora ako je zakupni odnos duži od pet godina.

Članom 6. Pravila predviđeno je izdavanje poljoprivrednog zemljišta na period od godinu dana. U praksi je najveći broj slučajeva da se traži saglasnost na zakupni odnos na duži vremenski period. Ovo je naročito izraženo kod većih vakufskih površina koje poljoprivredni proizvođači žele uzeti u zakup ali na duži vremenski period. Jedan od razloga zbog kojeg traže duži vremenski period zakupnog odnosa jeste mogućnost ostvarivanja podsticajne premije, a uvjet za ostvarivanje podsticajne premije jeste da ukoliko nema zemljište u vlastitom vlasništvu, ugovori zakup na duži vremenski period.

Prijedlog za poljoprivredno zemljište jeste da saglasnost na zakupni odnos do 10 godina daje direktor Vakufske direkcije, a preko 10 godina saglasnost daje Upravni odbor Vakufske direkcije.

Kao i kod zakupnih odnosa ostalih vakufskih nekretnina, i ovdje se ustanovljava obaveza depozita ukoliko je zakupni odnos duži od godinu dana.

Kod zakupa poljoprivrednog zemljišta ustanovljava se obaveza zakupca da, ukoliko je zakupni odnos duži od godinu dana, mora svake godine mineralno obogatiti vakufsku parcelu. Ovo iz razloga održavanja vrijednosti i kvalitete poljoprivrednog zemljišta usljed godina njegovog iskorištavanja.

Predsjednik UO
dr. Mustafa Hasani

Broj: 09-03-02-1498/13.

Datum: 02. 12. 2013. god.

Na osnovu člana 36. Statuta Vakufske direkcije, Upravni odbor Vakufske direkcije je na svojoj 6. sjednici održanoj 02. 12. 2013. godine utvrdio

Pravila o izdavanju vakufske imovine u zakup PREČIŠĆENI TEKST

Član 1.

Pod vakufskim nekretninama koje su predmet izdavanja u zakup podrazumijevaju se: poslovni objekti, stanovi, djelimično ili potpuno devastirani poslovni, stambeni i drugi objekti, građevinska zemljišta namijenjena za izgradnju poslovnih i drugih objekata, šumska i poljoprivredna zemljišta.

a) Poslovni objekti su objekti namijenjeni za obavljanje privrednih, uslužnih i drugih djelatnosti na komercijalnoj osnovi.

b) Stanovi su vakufski građevinski objekti koji su sagrađeni u svrhu iznajmljivanja ili je njihovo iznajmljivanje utvrđeno vakufnamom.

c) Djelimično ili potpuno devastirani poslovni, stambeni i drugi objekti su takvi objekti koji su usljed ratnih razaranja, dugotrajnog korištenja, dotrajalosti i dr., uništeni u tolikoj mjeri da iste nije moguće koristiti bez djelimične ili potpune rekonstrukcije.

d) Građevinsko zemljište namijenjeno za izgradnju je takvo zemljište koje je pogodno za izgradnju poslovnih i drugih objekata.

e) Poljoprivredno zemljište je takvo zemljište koje se koristi isključivo u poljoprivredne svrhe (zasijavanje poljoprivrednih kultura, košenje sijena, branje voća i dr.).

f) Šumsko zemljište je takvo zemljište koje se koristi u eksploatacione svrhe.

Član 2.

Prije izdavanja poslovnog objekta iz čl. I st.1. tač. a) ovih Pravila pod zakup medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa je obavezan sačiniti kratak elaborat o karakteristikama poslovnog objekta (površina, trenutno građevinsko stanje poslovnog objekta, lokacija, postoje li tereti na istom, prijedlog početne cijene zakupnine i dr.) koji dostavlja Vakufskoj direkciji, kako bi se utvrdila realna početna cijena zakupnine po m², prilikom sprovođenja licitacije.

Zakupni odnos poslovnog objekta, odnosno prostora u pravilu ne može biti duži od 10 godina.

Ukoliko se utvrdi da postoje opravdani razlozi da se zakupni odnos iz prethodnog stava zaključi na period duži od 10 godina, saglasnost na takav zakupni odnos daje Upravni odbor Vakufske direkcije.

Ukoliko se ugovori zakupni odnos duži od godinu dana, obavezan je depozit zakupnog odnosa koji mora iznositi najmanje jedna mjesečna zakupnina koji služi za sigurnost ugovorenog zakupnog odnosa.

Zakupnina se po pravilu plaća za tri mjeseca unaprijed.

Član 3.

Prije sprovođenja natječaja za davanje u zakup stambenog objekta iz čl. I st. 1. tač. b) ovih Pravila medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa obavezan je sačiniti kratak elaborat o karakteristikama stambenog objekta (površina, detaljan opis stana s brojem i rasporedom prostorija, lokacija, postoje li tereti na stambenom objektu, prijedlog cijene zakupnine i dr.) koji dostavlja Vakufskoj direkciji kako bi se u saradnji s medžlisom IZ odnosno mutevelijom samostalnog vakufa utvrdila početna cijena zakupnine prilikom sprovođenja natječaja.

Zakupni odnos stambenog objekta u pravilu ne može biti duži od pet godina.

Ukoliko se utvrdi da postoje opravdani razlozi da se zakupni odnos iz prethodnog stava zaključi na period duži od pet godina, saglasnost na takav zakupni odnos daje Upravni odbor Vakufske direkcije.

Ukoliko se ugovori zakupni odnos duži od godinu dana, obavezan je depozit zakupnog odnosa koji mora iznositi najmanje jedna mjesečna zakupnina koji služi za sigurnost ugovorenog zakupnog odnosa

Zakupnine se plaća za prva tri mjeseca unaprijed, a nakon toga svakog 30. u mjesecu za naredni mjesec.

Član 4.

Prije izdavanja objekata navedenih u čl. I st.1 tač. c) ovih Pravila, medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa obavezan je sačiniti kratak elaborat (stepen uništenosti objekta, procjena vrijednosti potrebnih ulaganja, prijedlog uvjeta za davanje takvog objekta u zakup i dr.) koji dostavlja Vakufskoj direkciji, kako bi se u saradnji s medžlisom IZ odnosno mutevelijom samostalnog vakufa utvrdili uvjeti za izdavanje predmetnih objekata putem licitacije u zakup.

Član 4a

Zavisno od stepena oštećenja objekta iz člana I stav 1. tačka c, i vrijednosti ulaganja u revitalizaciju tog objekta, moguće je odstupiti od rješenja datih u članu IV ovih Pravila.

Ukoliko se na osnovu urađenog elaborata utvrdi da se radi o većem ulaganju, na prijedlog zainteresiranog lica revitalizaciji predmetnog objekta može se pristupiti neposrednom pogodbom.

Za neposrednu pogodbu je potrebna saglasnost Vakufske direkcije.

Osim kompenzacije za izvršena ulaganja putem zakupnine, na revitaliziranom objektu se sa zainteresiranim licem mogu uspostavljati i suvlasnički odnosi.

Omjer suvlasničkih odnosa mora biti proporcionalan vrijednosti objekta izvršenih stvarnih ulaganja.

Za ovakav način rješavanja zajedničkih ulaganja sa zainteresiranim licem se zaključuje "ugovor o zajedničkom ulaganju".

Ugovorom o zajedničkom ulaganju se jasno moraju definirati svi elementi koji se odnose na:

- visinu vrijednosti objekta koji se revitalizira,
- visinu ulaganja,
- omjer uspostavljenih suvlasničkih odnosa,
- rok revitalizacije objekta i
- drugi elementi koji su neophodni za realizaciju revitalizacije objekta.

Sastavni dio ugovora o ulaganju je projekat rekonstrukcije.

Ugovor se može zaključiti samo pod uvjetom da postoji saglasnost Vakufske direkcije.

Član 5.

Medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa je obavezan prije davanja prijedloga za izgradnju poslovnog ili drugog objekta na građevinskom zemljištu iz čl. I st.1 tač. d) obezbjediti urbanističku saglasnost, građevinsku dozvolu i drugu tehničku dokumentaciju, na ime medžlis IZ - vakufa koji je vlasnik predmetnog zemljišta, odnosno na ime samostalnog vakufa (npr. Medžlis IZ Sarajevo - Vakuf Ajvaz-paše ili Gazi Husrev-begov vakuf).

Jedan od osnovnih uvjeta za ustupanje građevinskog zemljišta iz prethodnog stava trećim licima po principu zajedničkog ulaganja je da se odmah po izgradnji novoizgrađeni objekat uknjiži na ime vakufa na koje glasi građevinsko-tehnička dokumentacija.

Uložena sredstva u izgradnji poslovnog objekta trećem licu bit će kompenzirana putem zakupnine za određen vremenski period.

Prije sprovođenja natječaja za ustupanje radi zajedničkog ulaganja građevinskog zemljišta iz prethodnog stava, medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa je obavezan sačiniti sažet elaborat o mogućoj izgradnji poslovnog objekta sa vrijednosnim karakteristikama i ostalim značajnim elementima koji dostavlja Vakufskoj direkciji.

Vakufska direkcija u saradnji s medžlisima IZ odnosno mutevelijom samostalnog vakufa, na osnovu dostavljenog elaborata, utvrdit će sve detalje oko uvjeta za zajednička ulaganja s trećim licima na predmetnom zemljištu.

Član 5a.

Zavisno od vrijednosti građevinskog zemljišta i vrijednosti ulaganja u izgradnju objekta, moguće je odstupiti od rješenja datih u članu V ovih Pravila.

Kad se radi o izgradnji objekta čija je vrijednost značajno veća od vrijednosti građevinskog zemljišta, kao i zbog specifičnosti u pojedinim slučajevima, ulaganja se na zahtjev zainteresiranih lica mogu ugovoriti neposrednom pogodbom.

Saglasnost za neposrednu pogodbu daje Vakufska direkcija.

Osim kompenzacije ulaganja putem zakupnine, zajednička ulaganja se mogu kompenzirati i putem suvlasničkih odnosa.

Omjer suvlasničkih odnosa mora biti jednak omjeru građevinskog zemljišta i visini ulaganja.

Za svaki pojedinačni slučaj sa zainteresiranim licem se zaključuje ugovor o zajedničkom ulaganju.

Elementi ugovora o zajedničkom ulaganju moraju biti u skladu s članom IVa ovih Pravila.

Ugovor je punovažan nakon dobijene saglasnosti Vakufske direkcije.

Član 6.

Zakupni odnos poljoprivrednog vakufskog zemljišta u pravilu ne može biti duži od 10 godina.

Ukoliko se utvrdi da postoje opravdani razlozi da se zakupni odnos iz prethodnog stava zaključi na period duži od 10. godina, saglasnost na takav zakupni odnos daje Upravni odbor Vakufske direkcije.

Ukoliko se ugovori zakupni odnos duži od godinu dana, obavezan je depozit zakupnog odnosa koji mora iznositi najmanje jedna mjesečna, odnosno godišnja zakupnina koji služi za sigurnost ugovorenog zakupnog odnosa.

Ukoliko je zakupni odnos za poljoprivredno zemljište duži od godinu dana, zakupac je dužan nakon završetka godišnje sjetve, odnosno eksploatacije poljoprivrednog zemljišta, mineralno obogatiti korišteno poljoprivredno zemljište. Klauzulu o obogaćivanju zemljišta mora sadržati svaki ugovor o zakupu.

Medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa je obavezan prije sprovođenja natječaja sačiniti kratku informaciju (bonitet zemljišta, lokacija, poljoprivredna djelatnost za koju se zemljište može koristiti, prijedlog početne cijene zakupnine i dr.), koji dostavlja Vakufskoj direkciji, kako bi se u saradnji s

medžlisom IZ odnosno mutevelijom samostalnog vakufa utvrdila početna cijena zakupnine prilikom sprovođenja natječaja.

Član 7.

Šumsko zemljište iz čl. I st. 1. tač. f) ovih Pravila se na osnovu jednogodišnjeg etata koji utvrđuje nadležni organ uprave, može izdavati u eksplatacione svrhe.

Medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa je obavezan prije provođenja natječaja sačiniti kratak elaborat (količinu eksploatacije šume na osnovu jednogodišnjeg etata, vrsta šume, lokacija i dr.), koji dostavlja Vakufskoj direkciji, kako bi se u saradnji s medžlisom IZ odnosno mutevelijom samostalnog vakufa utvrdili uvjeti za sprovođenje natječaja.

Član 8.

Čl. V stav 3. se odnosi i na vakufsku imovinu iz čl. I st.1. tač. c) ovih Pravila.

Prilikom zaključivanja ugovora o zakupu odnosno o zajedničkom ulaganju za vakufsku imovinu pod čl. IV i V ovih Pravila, obaveza zakupca je da za period koji je određen za kompezaciju uložених sredstava plaća najmanje 10% utvrđene stvarne vrijednosti zakupnine.

Član 9.

Vakufska imovina pod tač. II, III, IV, V, VI i VII se u zakup trećim licima izdaje putem natječaja.

Informacija o natječaju iz prethodnog stava može se dati u glasilima IZ u BiH ili na oglasnoj tabli ustanova IZ.

Natječaj se može sprovoditi usmenim pogodbama kao i putem pismenih ponuda. Koji vid licitacije će se primjeniti, u saradnji sa medžlisom IZ odnosno mutevelijom samostalnog vakufa, odredit će Vakufska direkcija.

Prilikom sprovođenja natječaja za vakufsku imovinu veće vrijednosti, Vakufska direkcija zadržava pravo stručnog i neposrednog nadzora nad sprovođenjem natječaja.

Član 10.

Nakon sprovedenog natječaja, medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa je obavezan Vakufskoj direkciji dostaviti pismeni izvještaj o sprovedenom natječaju.

Na osnovu dostavljenog izvještaja iz prethodnog stava Vakufska direkcija daje saglasnost za zaključenje ugovora o zakupu odnosno o zajedničkom ulaganju.

Nakon zaključenja ugovora o zakupu odnosno zajedničkom ulaganju, medžlis IZ odnosno mutevelija samostalnog vakufa je obavezan jedan primjerak ugovora dostaviti Vakufskoj direkciji radi evidencije.

Obavezna klauzula koju mora sadržavati svaki ugovor o zakupu odnosno o zajedničkom ulaganju glasi: “Ugovor je punovažan nakon dobijene pismene saglasnosti od strane Vakufske direkcije”.

Član 11.

Prilikom određivanja namjene za korištenje poslovnog objekta, isključene su djelatnosti koje nisu u skladu sa šerijatskim propisima.

Član 12.

Ostvareni prihodi od zakupnina se isključivo koriste u sljedeće svrhe:

- Ispunjenje obaveza iz vakufname (ukoliko vakufnama postoji),
- Izmirenje poreskih obaveza za predmetni vakuf,
- Održavanje i unapređenje postojećeg vakufa,
- Plaćanja hardži-muhasebe shodno Odluci Rijaseta IZ.

Član 13.

Prečišćeni tekst stupa na snagu danom utvrđivanja, a isti će biti objavljeno u Glasniku Rijaseta IZ u BiH.

Predsjednik Upravnog odbora
dr. Mustafa Hasani

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI
RIJASET ISLAMSKE ZAJEDNICE
VIJEĆE ZA FETVE/ FETVE-I MEDŽLIS

Broj: 17/13

Datum: 21. safer 1435/ 24. decembar 2013.

Dr. Amir-ef. Karić, rukovodilac Vjersko-prosvjetne službe Rijaseta IZ u BiH
Mr. Ekrem Tucaković, šef Ureda za odnose sa javnošću Rijaseta IZ u BiH
Mr. Mustafa Prljača, urednik Glasnika Rijaseta Islamske zajednice u BiH

PREDMET: Fetva o biomedicinski potpomognutoj oplodnji

Poštovani,
Es-selamu alejkum!

Obavještavamo Vas da je Vijeće za fetve Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 15. redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu, 11. decembra 2013., povodom razmatranja i zauzimanja stava o Nacrtu zakona o liječenju neplodnosti biomedicinski potpomognutom oplodnjom koji će biti upućen na izglasavanje Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine, usvojilo:

FETVU O BIOMEDICINSKI POTPOMOGNUTOJ OPLODNJI

Polazeći od načela Šerijata prema kojem je osnivanje porodice i dobivanje potomstva dopušteno jedino u valjanoj bračnoj vezi, kao i općih ciljeva Šerijata koji nalažu zaštitu potomstva (hifzu-n-nesl) i porodičnog porijekla (hifzu-n-neseb), Vijeće za fetve utvrđuje:

U slučaju postojanja potrebe, dozvoljeno je (halal) bračnom paru radi dobivanja potomstva podvrgnuti se postupku homologne biomedicinski potpomognute oplodnje koji podrazumijeva korištenje vlastitih spolnih ćelija bračnih drugova, bez obzira da li se radi o unutartjelesnoj ili vantjelesnoj homolognoj oplodnji. Unutartjelesna oplodnja vrši se unošenjem sjemene ćelije muškarca na odgovarajuće mjesto u matericu žene radi oplodnje njene jajne ćelije. Vantjelesna oplodnja vrši se tako što se sjemenom ćelijom muškarca oplođava jajna ćelija žene u epruveti (in vitro) a potom tako oplođena jajna ćelija unosi u matericu žene.

Zabranjeno je (haram) primijeniti postupak heterologne biomedicinski potpomognute oplodnje koji podrazumijeva korištenje vlastitih spolnih ćelija

jednog bračnog druga i spolne ćelije trećeg lica, darivatelja ili darivateljke, bez obzira da li se radi o unutarćeljsnoj ili vanćeljsnoj heterolognoj oplodnji.

Zabranjeno je (haram) vršiti vanćeljsnu oplodnju (in vitro) jajne ćelije supruge sjemenom ćelijom njenog muža, a zatim unijeti oplodenu jajnu ćeliju u matericu žene koja dobrovoljno nosi i rađa dijete ovom bračnom paru (surogat majčinstvo).

Zabranjeno je (haram) osobama koje ne žive u zakonitoj bračnoj vezi podvrgnuti se postupku medicinske oplodnje radi dobivanja potomstva.

Ljekarima i drugim zdravstvenim radnicima muslimanima zabranjeno je (haram) učestvovati u postupcima medicinski potpomognute heterologne oplodnje te ih Vijeće za fetve poziva da se, u slučajevima kada se od njih traži da sudjeluju u njima, pozovu na prigovor savjesti na temelju vlastitih vjerskih uvjerenja.

Fetva-i emin:
Prof. dr. Enes Ljevaković

ISLAMSKA ZAJEDNICA U BOSNI I HERCEGOVINI
RIJASET ISLAMSKE ZAJEDNICE
VIJEĆE ZA FETVE/ FETVE-I MEDŽLIS

Broj: 16/13

Datum: 21. safer 1435/ 24. decembar 2013.

Dr. Amir-ef. Karić, rukovodilac Vjersko-prosvjetne službe Rijaseta IZ u BiH
Mr. Ekrem Tucaković, šef Ureda za odnose sa javnošću Rijaseta IZ u BiH
Mr. Mustafa Prljača, urednik Glasnika Rijaseta Islamske zajednice u BiH

PREDMET: Fetva

Poštovani,
Es-selamu alejkum!

Objavještavamo Vas da je Vijeće za fetve Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 15. redovnoj sjednici održanoj u Sarajevu, 11. decembra 2013., razmatralo inicijativu grupe građana Velike Kladuše da se fetva muftije bihaćkog Hasana-ef. Makića o zabrani klanjanja dženezama osobama koje su se svo-

jevoljno priključile paravojsci tzv. A. P. Zapadna Bosna, proglasi nevažećom. Vijeće za fetve je, nakon uvida u razloge donošenja spomenute fetve te prestanak razloga njene primjene nakon okončanja sukoba i zaključenja mirovnog sporazuma, donijelo sljedeću

FETVU

1. Od vremena prestanka agresije i sukoba u tom dijelu Bosne i Hercegovine spomenuta fetva više nije na snazi niti se primjenjuje u praksi, budući da su prestali razlozi koji su uvjetovali njeno donošenje. Fetva je, prema tome, bila privremenog karaktera i važila je za vrijeme trajanja razloga koji su opravdavali njeno donošenje.
2. Vijeće za fetve poziva sve muslimane u Krajini da zajednički rade na pomirenju, promoviranju dobra i odvracanju od zla, te apelira na sve aktere da prestanu s manipulacijama i instrumentalizacijom fetve, čije je važenje prestalo i primjena obustavljena, radi ostvarenja uskih stranačkih ili nekih drugih interesa.

Dekreti o postavljenju imama

Broj: 02-07-1-2915-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.
17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 591/2013. od 14. 12. 2013. godine, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Glamočić (Muniba) Nedim, rođen 20. 08. 1980. god. u Jajcu, profesor islamske teologije, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat džamije Esme Sultanije u Jajcu, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 07. 08. 2012. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 07. 08. 2012. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3039-1/13.

Datum: 23. safer 1435. god. po H.
26. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Teslić br. 03-02-460/13. od 24. 12. 2013. godine, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Kozlić (Fehima) Bersad, rođen 09. 01. 1987. god. u Zenici, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Gusti Teslić, Medžlis Islamske zajednice Teslić, počevši od 01. 11. 2013. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 11. 2013. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3035-1/13.

Datum: 23. safer 1435. god. po H.

26. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Teslić br. 03-02-459/13. od 24. 12. 2013. godine, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Hadžić (Asima) Sifet, rođen 18. 06. 1983. god. u Gornjim Junuzovićima - Zavidovići, profesor islamske teologije, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Stenjaka - Teslić, Medžlis Islamske zajednice Teslić, počevši od 01. 01. 2011. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2011. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2996-1/13.

Datum: 21. safer 1435. god. po H.

24. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Mostar br. 1114/13. od 23. 12. 2013. godine, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik*

Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Čopelj (Mehmeda) Ammar, rođen 13. 06. 1988. god. u Mostaru, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Brankovac - džamija Nasuh-age Vučjakovića, Medžlis Islamske zajednice Mostar, počevši od 01. 10. 2013. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 10. 2013. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3006-1/13.

Datum: 22. safer 1435. god. po H.

25. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Banovići br. 02-07-1-251/13. od 24. 12. 2013. godine, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Mujić (Safera) hafiz Mehmed, rođen 01. 01. 1978. godine u Treštenici - Banovići, profesor islamskih nauka - muderis, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Treštenica, Medžlis Islamske zajednice Banovići, počevši od 20. 06. 2011. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-04-1/14.

Datum: 05. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

06. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Puračić br. 04-07-1-150/13. od 31. 12. 2013. godine, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čosić (Idriza) Mevludin, rođen 14. 02. 1980. godine u Zenici, diplomirani imam, hatib i muallim, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Berkovica, Medžlis Islamske zajednice Puračić, počevši od 20. 06. 2011. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2892-1/13.

Datum: 10. safer 1435. god. po H.

13. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br.01-07-1-342-10/13. od 13. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Vranduk, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Redžić (Nusreta) Ramiz, rođen 15. 06. 1986. godine u Zenici, koji je završio Medresu „Osman ef. Redžović“ u Velikom Čajnu - Visoko, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Jastrebac, Medžlis Islamske zajednice Zenica, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 20. 02. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Vranduk, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 21. 02. 2013. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis IZ Zenica i Redžić Ramiz će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Ovim dekretom stavlja se van snage dekret Rijaseta br.02-07-1-2576-1/12. od 20. 11. 2012. godine.

Dekret stupa na snagu 21. 02. 2013. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3055-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-13/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Čengić Vila, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Grabus (Kemala) hafiz Semin, rođen 19. 02. 1984. godine u Krpeljićima - Travnik, profesor islamske teologije, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Jarčedoli, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Čengić Vila, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Grabus hafiz Semin će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3054-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br.02-09-2302-12/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Soukbunar, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ibrahimović (Ramiza) hafiz Maid, rođen 17. 01. 1979. godine u Maglaju, diplomirani imam, hatib i muallim, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Maline, Medžlis Islamske zajednice Travnik, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Soukbunar, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Ibrahimović hafiz Maid će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-11-1/14.

Datum: 05. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

06. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Puračić br. 04-07-1-119-3/13. od 31. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Turija, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Trapo (Rešida) Tarik, rođen 23. 05. 1986. godine u Bugojnu, diplomirani imam, hatib i muallim, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Bešnjevero, Medžlis Islamske zajednice Jajce, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Turija, Medžlis Islamske zajednice Puračić, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Puračić i Trapo Tarik će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-85-1/14.

Datum: 05. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.
16. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br.07-16/14. od 15. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Bijela (čaršijska) džamija u Visokom, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bukva (Omera) hafiz Edin, profesor, rođen 30. 07. 1974. godine u Visokom, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Donja Mahala, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Bijele (čaršijske) džamije u Visokom, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Bukva hafiz Edin će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžli-
sa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-86-1/14.

Datum: 05. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

16. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 07-17/14. od 15. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Donja Mahala, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Omerbegović (Fadila) Zijad, profesor islamske teologije, rođen 17. 02. 1981. godine u Visokom, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Vratnica, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Donja Mahala, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Omerbegović Zijad će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžli-
sa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-94-1/14.

Datum: 16. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

17. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Čelić br. 02-07-1-2/14. od 08. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Brnjik, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reis-u-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ramić (Hidajeta) Avdija, rođen 07. 04. 1987. godine u Zenici, koji je završio Medresu "Osman-ef. Redžović" u Velikom Čajnu - Visoko, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Omerovići, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Brnjik, Medžlis Islamske zajednice Čelić, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Čelić i Ramić Avdija će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Ovim dekretom stavlja se van snage dekret Rijasetu br.02-07-1-774-1/13. od 19. 03. 2013. godine.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-169-1/14.

Datum: 26. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

27. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kiseljak br. 01-03-13/14. od 24. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Kreševo, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima,

ma, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čeho (Osmana) Ibrahim, rođen 25. 07. 1971. godine u Podkraju-Kiseljak, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Arnauti, Medžlis Islamske zajednice Zenica, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 01. 2014. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Kreševo, Medžlis Islamske zajednice Kiseljak, počevši od 01. 02. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kiseljak i Čeho Ibrahim će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Ovim dekretom stavlja se van snage dekret Rijasetu br. 02-07-1-2623-1/13. od 14. 11. 2013. godine.

Dekret stupa na snagu 01. 02. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-238-1/14.

Datum: 30. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

31. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 05-GI-08-169/2014. od 30. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Prekounje, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Gobeljić (Zuhdije) Haris, rođen 17. 10. 1964. godine u Gobeljima-Vlasenica, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Založje, Medžlis Islamske

zajednice Bihać, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 01. 2014. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Prekounje, Medžlis Islamske zajednice Bihać, počevši od 01. 02. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bihać i Gobeljić Haris će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 02. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Dekreti o premještanju imama

Broj: 02-07-1-2892-1/13.

Datum: 10. safer 1435. god. po H.
13. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br.01-07-1-342-10/13. od 13. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Vranduk, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Redžić (Nusreta) Ramiz, rođen 15. 06. 1986. godine u Zenici, koji je završio Medresu „Osman ef. Redžović“ u Velikom Čajnu Visoko, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Jastrebac, Medžlis Islamske zajednice Zenica, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 20. 02. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Vranduk, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 21. 02. 2013. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis IZ Zenica i Redžić Ramiz će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Ovim dekretom stavlja se van snage dekret Rijasetu br. 02-07-1-2576-1/12. od 20. 11. 2012. godine.

Dekret stupa na snagu 21. 02. 2013. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3055-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.
27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-13/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Čengić Vila, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Grabus (Kemala) hafiz Semin, rođen 19. 02. 1984. godine u Krpeljićima - Travnik, profesor islamske teologije, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Jarčedoli, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Čengić Vila, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Grabus hafiz Semin će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3054-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.
27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br.02-09-2302-12/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Soukbunar, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ibrahimović (Ramiza) hafiz Maid, rođen 17. 01. 1979. godine u Maglaju, diplomirani imam, hatib i muallim, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Maline, Medžlis Islamske zajednice Travnik, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Soukbunar, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Ibrahimović hafiz Maid će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-11-1/14.

Datum: 05. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.
06. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Puračić br. 04-07-1-119-3/13. od 31. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Turija, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Trapo (Rešida) Tarik, rođen 23. 05. 1986. godine u Bugojnu, diplomirani imam, hatib i muallim, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Bešnjevo, Medžlis Islamske zajednice Jajce, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Turija, Medžlis Islamske zajednice Puračić, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Puračić i Trapo Tarik će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor.

Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-85-1/14.

Datum: 05. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

16. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 07-16/14. od 15. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Bijela (čaršijska) džamija u Visokom, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bukva (Omera) hafiz Edin, profesor, rođen 30. 07. 1974. godine u Visokom, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Donja Mahala, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Bijeje (čaršijske) džamije u Visokom, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Bukva hafiz Edin će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-86-1/14.

Datum: 05. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

16. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 07-17/14. od 15. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Donja Mahala, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Omerbegović (Fadila) Zijad, profesor islamske teologije, rođen 17. 02. 1981. godine u Visokom, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Vratnica, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Donja Mahala, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Visoko i Omerbegović Zijad će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-94-1/14.

Datum: 16. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

17. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Čelić br. 02-07-1-2/14. od 08. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Brnjik, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Ramić (Hidajeta) Avdija, rođen 07. 04. 1987. godine u Zenici, koji je završio “Medresu Osman-ef. Redžović” u Velikom Čajnu - Visoko, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Omerovići, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 12. 2013. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Brnjik, Medžlis Islamske zajednice Čelić, počevši od 01. 01. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Čelić i Ramić Avdija će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Ovim dekretom stavlja se van snage dekret Rijasetu br.02-07-1-774-1/13. od 19. 03. 2013. godine.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-169-1/14.

Datum: 26. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

27. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kiseljak br. 01-03-13/14. od 24. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Kreševo, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čeho (Osmana) Ibrahim, rođen 25. 07. 1971. godine u Podkraju-Kiseljak, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Arnauti, Medžlis Islamske zajednice Zenica, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 01. 2014. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Kreševo, Medžlis Islamske zajednice Kiseljak, počevši od 01. 02. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kiseljak i Čeho Ibrahim će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžliisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Ovim dekretom stavlja se van snage dekret Rijasetu br. 02-07-1-2623-1/13. od 14. 11. 2013. godine.

Dekret stupa na snagu 01. 02. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-238-1/14.

Datum: 30. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

31. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 05-GI-08-169/2014. od 30. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama u džematu Prekounje, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Gobeljić (Zuhdije) Haris, rođen 17. 10. 1964. godine u Gobeljima-Vlasenica, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, do sada raspoređen na dužnosti imama, hatiba i muallima u džematu Založje, Medžlis Islamske zajednice Bihać, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 31. 01. 2014. godine i raspoređuje na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Prekounje, Medžlis Islamske zajednice Bihać, počevši od 01. 02. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bihać i Gobeljić Haris će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 02. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Dekreti o postavljenju imama na određeno vrijeme

Broj: 02-07-1-2913-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 589/2013. od 14. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Jezero - Sultan Bajazidova džamija, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Česo (Sulejmana) Semin, rođen 10. 05. 1981. godine u Bugojnu, koji je završio Elči Ibrahim-pašinu medresu u Travniku, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Jezero – Sulatan Bajazidova džamija, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 20. 06. 2012. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Česo Semin će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 20. 06. 2012. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2012. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2914-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 590/2013. od 14. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Lendići, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Duranović (Šerifa) Emin, rođen 21. 08. 1985. godine u Jajcu, koji je završio Elči Ibrahim-pašinu medresu u Travniku, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Lendići, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Duranović Emin će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2921-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 597/2013. od 14. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Bešpelj, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama na određeno vrijeme

Mujak (Envera) Abdurahman, rođen 25. 03. 1982. godine u Vincu - Jajce, koji je završio Elči Ibrahim-pašinu medresu u Travniku, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Bešpelj, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Mujak Abdurahman će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2919-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 595/2013. od 14. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Kuprešani, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama na određeno vrijeme

Meštrovac (Ragiba) Fikret, rođen 22. 12. 1983. godine u Lendićima - Jajce, koji je završio Elči Ibrahim-pašinu medresu u Travniku, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Kuprešani, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Meštrovac Fikret će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i

obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2916-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 592/2013. od 14. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Vlasinje, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Hadžić (Muradifa) Ahmed, rođen 20. 05. 1984. godine u Jajcu, koji je završio Elči Ibrahim-pašinu medresu u Travniku, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Vlasinje, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 01. 11. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Hadžić Ahmed će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 01. 11. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 11. 2011. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2920-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 596/2013. od 14. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Lupnica, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Šido (Zijada) Jasmin, rođen 18. 06. 1983. godine u Jajcu, koji je završio Elči Ibrahim-pašinu medresu u Travniku, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Lupnica, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Šido Jasmin će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2917-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 593/2013. od 14. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Bučići, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Hodžić (Avde) Senaid, rođen 18. 08. 1983. godine u Zenici, koji je završio Elči Ibrahim-pašinu medresu u Travniku i dodiplomski studij na European

Institute of Human Sciences, Wales, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Bučići, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 01. 11. 2013. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Hodžić Senaid će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 01. 11. 2013. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovanom ostaje obaveza polaganja stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 11. 2013. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2918-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Jajce br. 594/2013. od 14. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Divičani, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Kahrić (Redže) Ramiz, rođen 24. 07. 1981. godine u Šibenici - Jajce, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Divičani, Medžlis Islamske zajednice Jajce, počevši od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Jajce i Kahrić Ramiz će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-2905-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Velika Kladuša br. 02-968-12/13. od 12. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Todorovo, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Kovačević (Mahmuta) Hamdija, rođen 01. 08. 1972. godine u Bihaću, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Todorovo, Medžlis Islamske zajednice Velika Kladuša, počevši od 01. 12. 2013. godine do 30. 11. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Velika Kladuša i Kovačević Hamdija će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 01. 12. 2013. godine do 30. 11. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Ovim dekretom stavlja se van snage dekret Rijasetu br. 02-MO-1983/2006. od 23. 05. 2006. godine.

Dekret stupa na snagu 01. 12. 2013. godine i važi do 30. 11. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3038-1/13.

Datum: 23. safer 1435. god. po H.

26. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Teslić br. 03-02-458/13. od 24. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Barići, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Mahmutović (Ismeta) Edin, rođen 15. 05. 1985. godine u Zavidovićima, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Barići, Medžlis Islamske zajednice Teslić, počevši od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Teslić i Mahmutović Edin će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3036-1/13.

Datum: 23. safer 1435. god. po H.

26. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Teslić br. 03-02-456/13. od 24. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Hranković, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama na određeno vrijeme

Muminović (Kemala) Amir, rođen 12. 02. 1977. godine u Bugojnu, koji je završio Elči Ibrahim-pašinu medresu u Travniku, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Hranković, Medžlis Islamske zajednice Teslić, počevši od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Teslić i Muminović Amir će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 20. 06. 2011. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 20. 06. 2011. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3037-1/13.

Datum: 23. safer 1435. god. po H.
26. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Teslić br. 03-02-457/13. od 24. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Rajševa, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama na određeno vrijeme

Mujčinović (Šabana) Enes, rođen 19. 04. 1976. godine u Tesliću, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Rajševa, Medžlis Islamske zajednice Teslić, počevši od 01. 04. 2010. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Teslić i Mujčinović Enes će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i

obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 01. 04. 2010. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 04. 2010. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3029-1/13.

Datum: 23. safer 1435. god. po H.

26. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Doboj br. 02-07-845/13. od 19. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Svjetliča, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Okanović (Ibrahima) Jasmin, rođen 03. 01. 1983. godine u Lukavici Rijeci - Doboj, koji je završio Medresu "Osman ef. Redžović" u Velikom Čajnu - Visoko, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Svjetliča, Medžlis Islamske zajednice Doboj, počevši od 01. 05. 2013. godine do 30. 06. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Doboj i Okanović Jamsin će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 01. 05. 2013. godine do 30. 06. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Ovim dekretom stavlja se van snage dekret Rijaseta br. 02-07-1-1814-1/13. od 02. 08. 2013. godine.

Dekret stupa na snagu 01. 05. 2013. godine i važi do 30. 06. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-42-1/14.

Datum: 09. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

10. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gradačac br. 02-07-1-190-1/13. od 07. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Kerep, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Fazlić (Kadira) Admir, rođen 23. 07. 1973. godine u Gradačcu, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Kerep, Medžlis Islamske zajednice Gradačac, počevši od 01. 01. 1996. godine do 30. 09. 1996. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Gradačac i Fazlić Admir će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 01. 01. 1996. godine do 30. 09. 1996. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 1996. godine i važi do 30. 09. 1996. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-42-1/14.

Datum: 09. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

10. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gradačac br. 02-07-1-190-1/13. od 07. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Lukavac-Gornji/Donji, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjed-

nici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Fazlić (Kadira) Admir, rođen 23. 07. 1973. godine u Gradačcu, koji je završio Gazi Husrev-begovu medresu u Sarajevu, retroaktivno se postavlja na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Lukavac Goirnji/Donji, Medžlis Islamske zajednice Gradačac, počevši od 01. 04. 1997. godine do 31. 12. 2006. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Gradačac i Fazlić Admir će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 01. 04. 1997. godine do 31. 12. 2006. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. 04. 1997. godine i važi do 31. 12. 2006. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-161-1/14.

Datum: 23. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

24. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Konjic br. 23/2014. od 20. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama na određeno vrijeme u džemat Čaršijske džamije u Konjicu, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama na određeno vrijeme

Hondo (Nijaza) Almir, profesor islamske teologije, rođen 15. 10. 1981. godine u Konjicu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima na određeno vrijeme u džemat Čaršijske džamije u Konjicu, Medžlis Islamske zajednice Konjic, počevši od 01. 01. 2014. godine do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Konjic i Hondo Almir će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama na određeno vrijeme u vremenu od 01. 01. 2014. godine do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovanom ostaje obaveza polaganja stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Dekreti o postavljenju imama pripravnika

Broj: 02-07-1-2952-1/13.

Datum: 16. safer 1435. god. po H.

19. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Konjic br. 575/2013. od 11. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Glavatičevo, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Hebibović (Emina) Adis, rođen 08. 10. 1990. godine u Glavatičevu, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Glavatičevo, Medžlis Islamske zajednice Konjic, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Konjic i Hebibović Adis će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović

Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3052-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-10/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Prača - Hrenovica, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Mašić (Hadžije) hafiz Elmir, rođen 29. 04. 1985. godine u Sarajevu, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Prača - Hrenovica, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Mašić hafiz Elmir će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović

Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3050-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-8/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Srednje, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Šehović (Nurdina) Amel, rođen 04. 08. 1987. godine u Bijeljini, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Srednje, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Šehović Amel će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3049-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.
27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-7/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Nahorevo, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Balić (Ediba) Suad, rođen 27. 12. 1985. godine u Doboju, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Nahorevo, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Balić Suad će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati

međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3045-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-3/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Misoča, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Mahmutović (Zehrita) Dženan, rođen 18. 03. 1989. godine u Sarajevu, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Misoča, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Mahmutović Dženan će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović

Broj: 02-07-1-3048-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-6/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Hrasno Brdo - Milinkladska, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Isaković (Šabana) Mustafa, rođen 02. 04. 1987. godine u Zenici, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Hrasno Brdo - Milinkladska, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Isaković Mustafa će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović

Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3044-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-2/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Donji Hadžići, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopu-

nama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Aladžuz (Murata) Maid, rođen 12. 12. 1983. godine u Sarajevu, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Donji Hadžići, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Aladžuz Maid će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3053-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-11/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Ahatovići, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama pripravnika

Isaković (Dževada) Senaid, rođen 03. 05. 1988. godine u Sarajevu, diplomirani imam, hatib i muallim, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Ahatovići, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Isaković Senaid će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3051-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-9/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Kasindolska, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Đedović (Ibrahima) Rijad, rođen 19. 05. 1980. godine u Kalesiji, diplomirani imam, hatib i muallim, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Kasindolska, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Đedović Rijad će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3047-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-5/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Donji Velešići, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaset* IZ u BiH, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Džanko (Ferhata) Hikmet, rođen 23. 02. 1976. godine u Dortmundu - Njemačka, diplomirani imam, hatib i muallim, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Donji Velešići, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Džanko Hikmet će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijaset.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-3043-1/13.

Datum: 24. safer 1435. god. po H.

27. 12. 2013. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-2302-1/13. od 26. 12. 2013. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Podlugovi, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama pripravnika

Salihović (Mehmeda) Asmir, rođen 28. 04. 1977. godine u Bijeljini, diplomirani imam, hatib i muallim, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Podlugovi, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Sarajevo i Salihović Asmir će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-243-1/14.

Datum: 30. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

13. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 07-GI-08-168/2014. od 30. 01. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Veliki Lug, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama pripravnika

Čavak (Dževada) Amir, rođen 15. 08. 1983. godine u Bugojnu, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svoj-

stvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Veliki Lug, Medžlis Islamske zajednice Bihać, počevši od 01. 02. 2014. do 31. 01. 2015. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bihać i Čavak Amir će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 02. 2014. do 31. 01. 2015. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 02. 2014. godine i važi do 31. 01. 2015. godine.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-275-1/14.

Datum: 04. rebiu-l-ahir 1435. god. po H.

04. 02. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Livno br. 32/14. od 03. 02. 2014. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Begluk - Prikorika - Zastinje, shodno odredbi člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.) te člana 8. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima, donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora IZ u BiH, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Alić (Kirama) Edin, rođen 06. 05. 1988. godine u Ljubiviji - R Srbija, profesor islamske teologije, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u trajanju od 12 mjeseci u džemat Begluk - Prikorika - Zastinje, Medžlis Islamske zajednice Livno, počevši od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Livno i Alić Edin će, u skladu sa odredbama člana 16. Pravilnika o imamima, zaključiti ugovor na određeno vrijeme u trajanju od 12 mjeseci. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 01. 01. 2014. do 31. 12. 2014. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 01. 01. 2014. godine i važi do 31. 12. 2014. godine.

Husein ef. Kavazović

Reisu-l-ulema

Dekreti o razrješenju dužnosti imama

Broj: 02-07-1-2906-1/13.

Datum: 14. safer 1435. god. po H.

17. 12. 2013. god

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Srebrenik br. 04-07-1-894/13. od 10. 12. 2013. godine, shodno odredbi člana 40. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Mujić (Ibrahima) Osman, imam, hatib i muallim u džematu Repatnica, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, razrješava se dužnosti u džematu Repatnica, Medžlis Islamske zajednice Srebrenik, zaključno sa 31. 12. 2013. godine radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-84-1/14.

Datum: 15. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

16. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 07-15/14. od 15. 01. 2014. godine, shodno odredbi člana 40. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Omerdić (Osmana) Mustafa, imam, hatib i muallim u džematu Bijela (čaršijska) džamija, Medžlis Islamske zajednice Visoko, razrješava se dužnosti u

džematu Bijela (čaršijska) džamija, Medžlis Islamske zajednice Visoko, zaključno sa 30. 09. 2013. godine radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-168-1/14.

Datum: 26. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

27. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Sarajevo br. 02-09-150/14. od 27. 01. 2014. godine, shodno odredbi člana 40. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Osmić (Rešida) Nedžad, imam, hatib i muallim u džematu Grivići, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, razrješava se dužnosti u džematu Grivići, Medžlis Islamske zajednice Sarajevo, zaključno sa 31. 01. 2014. godine radi odlaska na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Köln, Njemačka.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-239-1/14.

Datum: 30. rebiu-l-evvel 1435. god. po H.

31. 01. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 06-GI-08-170/2014. od 30. 01. 2014. godine, shodno odredbi člana 40. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Delalić (Ismeta) Rasim, imam i muallim u džematu Gornje Prekounje, Medžlis Islamske zajednice Bihać, razrješava se dužnosti u džematu Gornje

Prekounje, Medžlis Islamske zajednice Bihać, zaključno sa 31. 01. 2014. godine radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-261-1/14.

Datum: 04. rebiu-l-ahir 1435. god. po H.

04. 02. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tešanj br. 01-07-77-1/14. od 03. 02. 2014. godine, shodno odredbi člana 40. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Halilović (Džafe) Hasan, imam i muallim u džematu Dobro Polje, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, razrješava se dužnosti u džematu Dobro Polje, Medžlis Islamske zajednice Tešanj, zaključno sa 31. 01. 2014. godine radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Broj: 02-07-1-289-1/14.

Datum: 05. rebiu-l-ahir 1435. god. po H.

05. 02. 2014. god.

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kakanj br. 27/14. od 05. 02. 2014. godine, shodno odredbi člana 40. Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na IX redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj 11. 04. 2010. godine u Sarajevu, Reisu-l-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Halilović (Adema) Džemal, imam, hatib i muallim u džematu Brnj, Medžlis Islamske zajednice Kakanj, razrješava se dužnosti u džematu Brnj, Medžlis Islamske zajednice Kakanj, zaključno sa 31. 01. 2014. godine radi odlaska u penziju.

Husein ef. Kavazović
Reisu-l-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijasete Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijasete Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijasete IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna tran-

skripcija primjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ; lektura: AIDA KRZIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija BLICDRUK, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.